

KALLISTA.

ROMÁN ZE TŘETÍHO STOLETÍ.

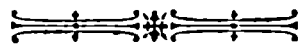
NAPSAL

Dr. J. NEWMAN

a s povolením nakladatelovým (J. P. Bachema) v Kolíně n. R.

česky upravil a poznámky přičínil

FRANT. DOUBRAVA.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.)

1887.

Cena 1 zl. 10 kr.

Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské vyšel I. díl
spisu :

KRÁTKÉ ÚVAHY

na každý den v roce vůbec a na čelnější svátky ještě
zvlášť, se svolením církevním vydal

P. **STYX**, congr. SS. Redemptoris.

Se svolením skladatele i nakladatele v jazyku českém
spracovali prací společnou:

Teresie hraběnka Schmising-Kerssenbrocková,

rod. hraběnka Lažanská;

a *Th. Dr. Karel Lev Řehák,*

farář v Podolí u Prahy.

Rozjímání tato, denně asi 2 stránky čtení obsahující,
výborně se hodí českým osobám duchovním obého pohlaví
vůbec, ale i každému jinému zbožnému anebo po dokona-
losti toužícímu zvlášť.

Cena I. dílu 26 tiskových archů (416 stránek) obsa-
hujícího jest 1 zl. 50 kr. — Druhý a poslední díl úvah
vyjde co nejdříve.

Ku četným zakázkám s veškerou úctou zve

Knihkupectví Cyrillo-Methodějské

v Praze, Malé náměstí číslo 143—1.

Dále vyšlo v druhém vydání

Patronátní právo,

dějiny jeho v zemi svatováclavské a žádoucí jeho
oprava a úprava.

Napsal a sestavil na základě církv. pramenův, církv. sněmů a děl
katol. učitelů církv. práva

Pravoslav Pravdomil Pravdatný,

církevní kněz a farář arcid. Pražské.

==== Stran 84. — 8°. — Cena 70 kr. ====

Zakázky vyřídí

Cyrillo-Methodějské knihkupectví (G. Franci)

v Praze, Malé náměstí č. 143—1.

KALLISTA.

ROMÁN ZE TŘETÍHO STOLETÍ.

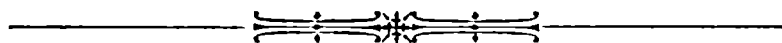
NAPSAL

Dr. J. NEWMAN

a s povolením nakladatelovým (J. P. Bachema) v Kolíně n. R.

česky upravil a poznámky přičinil

FRANT. DOUBRAVA.

V PRAZE.

Tiskem a nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské (J. Zeman a spol.)

1887.

I.

Nebylo snad nikde ze všech zemí, co jich za třetího století bylo poddáno Římu, tolik spanilé přírody a veselého, svěžího života, jako v prokonsulárné Africe.

Hlavním městem provincie bylo ovšem Kartago, střediskem však obchodu i umění Sikka (nyní Kef); soustředili se tu římsští vystěhovalci.

Již poloha města byla zvláštní, malebná.

Prostírala se Sikka na povlovné vysočině, obklopena jsouc na severu pahorky semo tamo roztroušenými; na jih pyšnila se velká niva s početnými lesy a háji na kolik mil, až obrovské věnce hor z Atlasu zabraňovaly dalšímu rozhledu. —

Kolem města se střídaly sady, vinice, pole pšenná, i luka, ohraničena a ověčena jsouce úhledným stromořadím oranžovým, fíkovým, olivovým i palmovým, nebo někde i zbytky bývalého pralesa, pokud ho dosud nebyla vypejnila pilná ruka osadníková.

Z náměstí rozcházely se dvě výstavné silnice; a to do Kartaga a do Hippo Regia (nyní Bona).

Role byla neobyčejně úrodná; měla dost a dosti vláhy.

Řeka Bagradas (nyní Medžerda) vyvěrajíc na horách Atlaských, nebyla ovšem široká, za to však velmi hluboká; strmým rychlým proudem ozdobnou razila si cestu, hojnými potoky oživována jsouc, krásnou, požehnanou krajinou kol Sikky a dále, až nedaleho Kartaga svěřovala vlny své moři středozemskému.

Důmyslní osadníci římsští, již tehda dobří hospodáři, vykopali z řeky průplavy do potoků, vlévajících se do Bagradu a z potoků do polí, mimo to vydatné deště a letní noci s hojnou rosou pomáhaly osvěžití, co bylo zpraženo žhavým sluncem africkým.

Pro domácnost užili hojných pramének a potůčků

z pahorků kolem města prýstících a vydláždívše cestu jejich s pílí nevšední malými oblázky, měli vodu čistou a zdravou — pravou horskou.

Někde vykopali i studny až 200 stop hluboké, nebylo-li možno dostatí vody z horských pramenů.

Všechn kraj kolem Sikky jakoby poset nádhernými stavbami; byltě tehda zlatý věk stavitelstva římského.

Soukromé i veřejné budovy, nádherné chrámy a paláce jen se měnily; všecko ustavěno bylo z cementu a mramoru a některá stavení také již z oné pevné massy, kteroužto nejhlavněji prosluli později stavitelé saracenští.

V modravé dáli za Sikkou zářila i mnohá jiná výstavná města leskem zacházejícího slunka, jako: Tubersicumbur, Siguessa, Sufetula, jichžto jména dnes jsou již méně známá; avšak laskavý čtenář zajisté upamatuje se jména „Colonia Scillitana“, neboť tady zemřeli smrtí mučenickou sv. Speratus se 12 druhy svými.*

Děj vypravování našeho má původ asi pět minut od města, kdež na úpatí malého pahorku byl příbytek správce Agellia; odtud byla čarokrásná vyhlídka na Sikku.

Lázně, divadla, vysehrad po způsobu římském, rozsáhlé dlouhé sloupoví, obrovská kovová socha císaře Severa, jak sedí na koni, prostředkem města vysoký vodotrysk, jehožto okraj ozdobilo pověrečné obyvatelstvo mnohými sochami z bajesloví, střídaly se u příjemné proměně.

Krásné bylo město, důmyslní obyvatelé, — avšak mravů zpustlých, zkažených.

Smutná zvěst o pokleslých mravech ve zkaženém městě zachovaná v písmě sv.** mohla býti opětována stále a stále

* Za císaře Septimia Severa (193.—211. po K.) spravována byla numidská provincie Saturninem, fanatickým prokonsulem, který nutil sv. Sperata ještě s 12 soudruhy jeho, aby se zapřísáhli jménem Genia římského a jménem císaře S. Severa; když mu nevyhověli, tož byli všichni odpraveni r. 200. Církev sv. slaví jejich památku 17. července.

** Ve 4. knize král. 17, 29. 30. čteme: „Udělalí si israelští každý národ boha svého a postavili ve chrámech, které nadělali Assyrští, každý národ ve městech svých, v nichžto bydlíli. Tak Babylonští udělali si „Succoth-Benoth“, t. j. stany pro dívky, určené ohavné modloslužbě bohyně Astarty;“ a byly prý stánky tyto, jak praví vykladači písem sv., v místech, kde později vzniklo město Sikka. V „itine-

a hůře a hůře. Na jihu města uctívána byla bohyně smilstva, Astarta, v tajemném, očazeném chrámě, na severu tyrskému Herkulovi a Saturnovi posvěceny byly chrámy, na východě vládlo božstvo punské a na západě posléze římsští augurové měli sídla svá a lid poctíval v těchto místech Venuši. Všecka možná modloslužba měla tu domov, jenom vznešený božský mistr, Kristus Pán, s naukou sv. evangelia neměl ve městě místa, kde by složil hlavy své.

Asi čtvrt hodiny jižně pod Sikkou bylo veliké popluží, majetek to šlechtice římského Felixa Euthumia.

Bohatá a četná role, zahrady, vinice, protkány a ohraničeny byly hustými sady kaktusovými.

Nedaleko potoka, co do Bagradu pospíchal, pěstována byla rozsáhlá vinice, obklíčena jsouc příjemným palmovým hájem. Úroda na polích dozrávala, žně začínaly již. Bohaté révy skláněly se tíží nespočetných hroznů, slunko pražilo a hrozny se zapalovaly, až milo.

Urostlý, silný otrok, maje na hlavě veliký širák ** a jsa v půli pouze šatem jakýmsi oděn, ježto bylo vedro nesmírné, obcházel a hledal, kde byly hrozny již zralé. V ruce maje vinařský nůž, uřezával neplodné výhoňky nebo uvazoval révy přetížené s nedozralými dosud hrozny, aby jich vítr nezlámal.

Příroda, ozdobena jsouc zlatohlavem úrody, připravena je, aby člověku ze svého dobrotivého, mateřského náručí darovala odměnu za píli, se kterou v potu tváří vzdělával půdu. Slavní básníci starověcí opěvují čas žní velmi pěkně, třeba že ještě v duchu pohanském. Avšak vděk přírodě za úrodu již tu patrný, kterýžto vděk později s úctou a ostychem ustupuje krásnému, zbožnému díků činění věku křesťanského. — Bohu všemohoucímu.

Širokou stezkou po vinici přicházel dozorce dohlídnout na dělníky, co na polích a na vinicích pracovali.

rariu“ Antoninově sluje město pouze „Sikka“, Solinus zove je jenom „Venerea“. Valerius Maximus praví (Memorab. II. 6, 15.): „Siccae fanum est, in quod se puellae conferebant; atque inde procedentes ad quaestum dotes corporis injuria contrahebant.“

** Klobouk „petasos“, náš širák, byl nízký se střechou širokou, buď kulatou nebo čtvermo vykrojenou, dolů zahnutou a s řemenem, jímžto připínal se pod bradu. Velišský „Ž. Ř. Ř.“ 178.

Oči, vlasy i útvar obličeje značily Evropana. Byl to sličný jinoch. Každý pohyb jeho těla dokazoval chytrost, obezřetnost, ačkoliv i jakás ostýchavost a skromnost byla patrna. Oděn byl červeným šatem (tunikou) až po kolena splývajícím a v půli byl opásán; na nohou měl střevíce * na horním konci nártu upevněné. Dohlížitel tento nebyl nikdo jiný, než nám ze začátku vypravování známý dozorce Agellius.

Obrátiv se k otrokovi, co na vinici pracoval, zvolal vlídně a skoro přátelsky: „Ale Lucie! To mi není zrovna po chuti, jak to svazuješ výhoňky révy. Vždyť to visí všecko v nepořádku, až tady budou za několik neděl orati, všecko to pošlapou a polámou!“

Agellius hovořil latině, otrok mu porozuměl a odpověděl touže řečí, ačkoliv namáhavě, lámaně, asi jako Negrové mluví anglicky: „Máš skoro pravdu, pane. Avšak vina toho že váš pluh je zúplna nevýhodný a nepohodlný; ** kárka by to pořídila lépe a nemohla by vínu tak škoditi. Mám jen starost, abych ukryl mladé pruty za listí před praživým sluncem, ostatek neuškodí révě nic.“

„Neradno vymlouvati něco starému vinaři, který byl ve věci své již zkušen, než jsem se narodil,“ odvětil Agellius žertovně a odcházel do blízké zahrady; byl to vlastně růžový sad, neboť tam byl záhon růží na záhoně. Zrovna tehda bylo růžobraní po druhé; poupata totiž byla sesbírána a dopravena do zvláštních místností, kdež z nich připravovali vonný olej, jehožto výrobou a zdařilou jakostí pověstny jsou tamnější numidské kraje až do dnešní chvíle.

* Byly to střevíce (calcei) na kopytě dělané, jež se zavazovaly na horním konci nártu; zvláštní druh byl střevíc lakonský, červený pro venkovany a pastevce, z usně pracovaný a řemením obvazovaný. Velišský 183.

** Z nářadí hospodářského nejdůležitější bylo oradlo. Primitivního oradla, zdělaného z břízy nebo jedle se zahnutým a přiostrěným kořenem používali pouze tam, kde byla bohatá kyprá ornice, což se děje až do dneška ještě v Kampanii. Složitější oradlo, jehož části byly také již i splaz (dentale), radlice (vomer), kleč (stiva) a podplužník (bura) dopouštělo mělčejší i hlubší orání, a o tom je zmínka v našem vypravování. Velišský 107.

Tady měl dozor na práci muž prostředních let, vysoké silné postavy; čilý, přísný obličej a oči každý krok a pohyb pracujících otroků sledující značily, že to správce* sám.

„Stále tě viděti v práci, jakobys byl otrok a ne Říman. Ba, i otroci mají oddech, slaví-li Saturnalia** svá. Ty však den ze dne vězíš ve službě své, ani nehledíš, abys vzdal poctu spanilé bohyni (Astartě). Proč neslavíš dnes ve městě s ostatními?“ tázal se správce dozorce Agellia.

„Jak to, pane správce?“ zvidá Agellius, „vždyť jsi ustanovil, abych měl tady na vinici dozor a ne ve městě. Rač se jen rozpomenouti, že sám domlouváš těm, co chtějí dělati dvoje na jednu, přetrhávají je nazývaje. Nerad se potulují městem; ustanovil's mě tady a ne tam.“

„No, ovšem! Avšak dnešním dnem je přece povinností tvojí, abys vzdal poctu povinnou Geniovi římskému a hlavně vнадné bohyni Astartě po zvyku a obyčeji národa svého. Neodporuj přírodě a vypuď z mladé nedozralé mysli ono nemístné blouznění, jakobys se chtěl potýkati s velikými bohy, co vládnou veškerenstvem.“

Obličejem mladého dozorce kmitl nach studu a hněvu. Dlouho hledal vhodnou odpověď, až vypravil za chvíli ze sebe: „Snad není chybou, hledí-li si spíše služebník práce a ne zahálky.“

„Rozumím sice trochu lidem tvého vkusu; jak se jmenujete vlastně z té nové společnosti nevím, je těch blouznivců

* Za dob starodávných záležely statky venkovské hlavně jen ze stavení hospodářských; pole svá spravovali si šlechticové sami s otroky svými. Když později však šlechta římská hlavně politiky si hleděla a vojenství, tu vzdělávány statky otroky za dohledu správcův (villicus). V čele otroctva velkostatku byl takový správce (Villicus in familia rustica), jsa pánu svému zodpověden z výdajův a příjmův. Kde byly vinice, bylo otroků více; ve žnících a vinobraní vypomáhali si sousedé také vzájemně otroky svými. Velišský 107. Štefan 90.

** Saturnalie byly významným svátkem římským. Po celý týden odpočíváno bylo ode všech prací. Hlavně otrokům povolena byla v tyto dny úplná svoboda a proto odívali se togou a dávali na hlavu plstěné klobouky, na znamení, že svobodni jsou. I bylo obyčejem, že otroci u týchž stolů s pány hodovali a od pánů jim bylo slouženo. Mimo jídlo a pití hledívali si však i her, které nebyly dovoleny jindy. Hlavně v provincii Africké zvyk tento ušel v úplné zámezí, jelikož v čas Saturnalií konány tu bývaly bohyni Astartě ohavné rejdy smilné, o čemž zmínka ve vypravování našem. Velišský: 199, 245, 372.

s rozličnými jmény nyní mnoho. Ale to ti pravím, než bys takto živořil a sušil se a potácel životem, vlastně života ani neužívaje, tož raději vyvol si co nejdříve smrt nějakou. Jak může jen mladý, pohledný člověk o rozumu vyspělém pořád pracovati a jen dosti pracovati a neužiti ani radostí a rozkoší nejmenších?“

„Mám svoji zábavu v práci. Jsa přítelem venkovského života, necením mnoho života městského; a zvláště nyní, kde nestojí ani za mák, jsa zkažený zúplna. Arci, kolik hlav, tolik smyslů.“

„Proč pak bys chodil do města, toho netřeba. Vždyť je dnes celá Sikka za branami! Pohleď jen, jak se to hemží na polích, na březích Bagrađu a v porostlinách! Všudy samý ples, radost a veselí! Tož se přece vzmuž, pohlédni tam aspoň. Poslyš, jak zpívají! Nevzpírej se rozkoším spanilé bohyně, sice tě stihne šíp jejího hněvu.“ S tím se rozešli.

Bohužel, bylo pravdou, co tvrdil správce; slavnosti bohyni smyslnosti, Astartě, zasvěcené byly v živém proudě. Anděl studu zakryl líce svoje závojem nad zpustlostí svého svěřence, člověka.

„Tak tedy, ať se podívá někdo teď na syna udatného vojína,“ rozumoval pro sebe správčík. „Ba, byl to znamenitý voják, ten jeho otec, bil se jako lev; nyní by takového asi pohledal. Škoda jen, že za posledních časů také jemu ti cizí bohové zmátli smysly, učinivše jej i veškerou rodinu jeho poddanými svými.“

„A ta nová bohoslužba se šíří jako nakažlivá zhouba od kraje do kraje. A ještě, otec jeho byl přece stár, nechápal již tolik, ale tenhle syn jeho prosákl jedem křesťanským až na kořen. Jinak je moudrá hlava; v hospodářství mu všecko v rukou jen hraje. Ale takto ručím za to, že se z toho učení nového mine s rozumem.“

Zatím nadešel večer a správce šel dohlídnout na role, je-li sklizena pšenice.

Zúplna rozdíluy byly myšlenky mladého křestana.

„Hřích a jen samý hřích vládne za těchto hýřivých dnů městem nešťastným. Kéž bych o takovém zpuštění ani neslyšel.“

Dobrotivá příroda, to spanilé dítko Boha všemohoucího, zneužita je od lidí bezbožných ku hříchu.

Jak krásný byl by svět nerozumný, kdyby ho člověk rozumný s duší smrtelnou, svobodnou vůlí a osvíceným rozumem nezneužíval.

Co tu urostlých stromů, krásných květin; balsamová vůně vane ze zahrad, nebe poseto je miliony hvězd; vše krásně, souladně spojeno je a spořádáno, jen člověk, světa pán, Tvůrcova chlůba, hřeší a zneužívá toho, co mu Bůh daroval k radosti a užitku, ku hanočinům svým, místo aby mu dík a slávu vzdával.

Smyslnost a jen smyslnost, ten zdroj hříchů, zabavuje mysl zhýralých měšťáků.

Zda nestihne jich všech zhouba, a to brzy již?

Zajisté! A přece ubohá země, ubohá nevinná příroda, neboť vše to bude ztrestáno, zničeno zároveň s hříšným člověkem, až otevře se trestající ruka Páně, aby upamatovala zpupného smilníka, že je prach a popel a života jeho na krátce.

A vším tím vinen bude jen člověk, co tak samochtě a střemhlav se žene v jistou záhubu.

Nestoudný zpěv a pronikající vřeskot rohů chvíli co chvíli ozýval se z nedaleké porostliny. Ohavná slavnost chýlila se na konec. Tu tam již jednotlivé zástupy odcházely domů. Agellius, obávaje se, aby se s nimi nepotkal, hleděl co nejdříve dojít obydlí svého. Sotva však učinil několik kroků a již vyřítil se na něho hlouček povykujících, napilých žen i mužů z orgií Astartiných se vracejících. Každý třímal sošky ohavné bohyně v rukou, maje na sobě jen nejnutnější šat.

„Co pak, žes nebyl na slavnosti, přítelíčku?“ ptal se kdosi ze zástupu Agellia.

„No, není to zrovna zlý člověk, má však zmotané myšlenky z toho nového učení,“ pravil jiný.

„U Astarty,“ vzkřikl třetí, „že jsem ho již někde viděl. Ano, je to také takový nejapný, nový křesťanský blouznivec.“

Agellius prchal, jakoby mu půda pod nohama hořela a několika skoky ocitnul se za zástupem.

Jakási žena ze zástupu ještě za ním volala: „Ó, ty zmije! Teď vím, kdo je to; čarodějník a pojídá malé děti,

však jsem jej dobře viděla, jak dělal jakési znamení (kříž). Má sestra to také dělávala, až ztřeštila a odešla ode mne, aby mohla s těmi šílenci čarodějství provádět. Je to křesťan, jistě je to křesťan. Takové znamení taky dělali ti blázni, co byli onehdy umučeni v Kartagu, vždyť jsem vám o tom vypravovala.“ *

„Ať ho Cerberus zhltní na tom místě,“ zvolala druhá furie z povykujícího hloučku a popadnuvši kámen, mrštila jím za Agelliem; arci že ho nedosáhla.

Ještě z dále slyšel mladý křesťan za sebou: „Světlo sem, světlo, ať ho dopadneme. Na šibenici (tak totiž říkali kříži) s ním. Proč nebyl s námi, řádnými lidmi na slavnosti, pokrytec?“

Po té dali se do zpěvu oplzlé písně.

II.

Agellius byl starší ze dvou synů římského vojína Strabona, který do Sikky se vystěhovav, tady se oženil a posléze u pozdním stáří svém přiznal se víře křesťanské.

Vytrvalost a rozhodnost, jakoužto vynikali ctitelé božského mistra, co v Kartagu za císaře Septimia Severa mučení byli až do smrti bolestné, pohnula surovým, otužilým vojínem, a to tím spíše, protože odsouzené oběti svereposti pohanské na popraviště jako dozorce vodíval a býval přítomen mukám jejich. Jiskra pohanství nebyla v něm sice zúplna vyhlazena, ale símě víry křesťanské pučelo v srdci

* Císař Sept. Severus (193.—211.) byv křesťanem Prokulem z nemoci vyléčen, přál křesťanům nejprve a sám chránil vážených mužů a žen od zuření lidu pohanského. Později, r. 202. vydal rozkaz, kterýmžto zakázal přístup ku křesťanství a židovství. Odtud vzniklo kruté pronásledování (šesté), ve kterém hlavně udavačství slavilo hody své. Nejvíce trpěli křesťané v Alexandrii a v prokonsulárné Africe. Klement Alexandrinský praví: „Denně vidíme, jak mučelník jsou ukřižováni a upalováni;“ Eusebius dí: „Alexandrie byla závodním místem, kde z Egypta a veškeré Thebaidy nejvýbornější zápasníci se scházeli a nebeskými korunami byli obdařeni od Boha.“ V Kartagu oslavili Krista smrtí mučnickou Felicitas, otrokyně a Perpetua, paní křesťanská r. 202., o čemž je zmínka ve vypravování tomto. Ani kojeneček na rukou, ani otec bédující, nepohnuli dvaadvacetiletou Perpetuou, aby zapřela Krista Pána.

jeho již; aspoň od té doby všímal si náuky Páně s pozorem nevšedním. Účinků, jichžto pocítil za dob tragedií kartaginských, zbaviti se nemohl a také nezbavil.

Odbyv si povinný a po té i dobrovolný čas služby vojenské, odešel jakožto římský vysloužilce do Sikky, protože tam měl mnoho majetných známých a vzácných přátel. Oženiv se tu, jakož bylo řečeno s Frynou ženou Numidankou, pracoval o malém statku, kterýžto mu byl vládou darován jakožto výslužné.*

Avšak touženého a žádaného štěstí, pokoje a míru domácího, jakého bylo třeba sestaralému a ztrmácenému vojínu, neobhý Strabo nedošel. Bylať jednak žena jeho velmi mláda, mladší o 40 let muže svého, jednak neměla citu ani vůle, aby ošetřovala s láskou manželskou chřadnoucího a nepohledného již manžela. Vida starý vysloužilce, že ani po dobrém ani po zlém nevyvede ze své ženy řádné manželky ani šetrné, starostlivé hospodyně, hleděl si tudy více hospodářství svého, vykonávaje skoro všechny práce sám a sám ještě se dvěma otroky a pouze o nejnnutnější věci s chotí svojí se smlouvaje. Takto živořil Strabo po 20 let.

Zapomněl alespoň, zaměstnán jsa skoro po veškerý den, bolu a žalu svého. A hle, v hospodářství dařilo se mu dosti dobře. Obilí hojně sypalo, luka dávala dosti píce, na stro-mech rostlo nejpěknější ovoce a z ovcí bývala bohatá stříž. Ale chmůra jakási tanula mu stále a stále na mysli; zá-rmutku z nezdařilé domácnosti se zbyl a přece mu nebylo volno, hledal a nevěděl sám, čeho.

* Stálé války nedovolovaly, aby vojínové římsí, jakož bývalo dříve, byli rozpuštěni domů po každé výpravě, nýbrž byli zrovna najímání na více let a později zoldem zmnoženým opět získání vojenství. Rozeznávají jest tudy legie starších (legiones veteranae) od legií mladších (legiones tironum). Když ušla větší řada let a vojínové starší nebyli již s to, aby se podjali namáhavých pochodů, tedy byli ustanoveni za dozorce do cirků nebo do vězení, a to nejhlavněji za krvavých pronásledování křesťanských, protože za těch časů bývaly žaláře křesťany plny. Po nějakém čase dostalo se takovýmto dozorcům vládních pozemků jakožto výslužného a oni domů trvale propuštěni bývali. Tento podar však býval často na úkor občanů chudých ve provincii, ježto nemohli sobě pozemků oněch najati. Podobně i ve vypravování našem podělili žalářního dozorce vládním pozemkem, a to ve městě vzdálenějším, aby občané kartaginští nebyli tím roztrpčeni, jelikož onoho vojína znali.

Z ponenáhla vzpomínal a vzpomínal, až se mu zobrazilo opětě muka a utrpení křesťanů v Kartagu.

I rozvažoval, že ta křesťanská víra má v sobě asi něco velmi cenného, když lidé každého věku, obého pohlaví, ze všeho povolání a stavu a zaměstnání ani prosbami ani hrozbami ani mučením nedali si a nedali říci, aby zapřeli Krista Pána. To byla asi pevná ta víra jejich!

A vždyť přece bývali křesťané v domácnostech svých šťastni. Ví to nejlépe sám, vždyť dosti často chodíval k nim jako katan od vrchnosti pohanské; kolikráte vyrval manžela i manželku neb i dítky kvetoucí ze středu spořádané rodiny křesťanské. Co by za to nyní dal, kdyby se nebyl nikdy dal najati do takové ohavné služby. Líto mu, ze srdce líto, že do tolika rodin nanosil neštěstí a zmařil smír a spokojenost manželskou. A přece, jak se mu zdá, nebyla ta pronásledování ani dost málo platná! Vždyť se ti křesťané množili den ze dne a den na den. A jak těšival otec křesťanský rodinu svoji, když mu bylo odejít do žaláře. Avšak potěchu má přece jakousi v srdci svém, a to, že té ohavné služby nikdy nedělal rád a ochoten.

A jaký že to byl nápis v té knize, co ji ve vznešené rodině křesťanské zabavil a odevzdal soudci římskému v Kartagu? Vzpomíná, snad se přece rozpomene; ano, tak tomu bylo „Sanguis Martyrum semen est christianorum“* („krev mučnická semenem je křesťanským“).

* Myšlénka tato byla v díle sepsaném církevním spisovatelem Tertullianem, kteréžto mělo hájiti křesťanů od útržek a pohan římských a vydobýti mu oprávněnosti zákonité; slulo „Apologeticum.“ Quintus Septimius Florens Tertullianus narodil se pohanem r. 160. v Kartagu z otce setníka u římském vojště a věnoval se horlivému studiu římského práva a soudnímu řečnictví. Pohnut jsa statečností mučenníků křesťanských, v Kartagu odpravených, dal se na víru Kristovu a posvěcen byv na kněze, vyvinul se jakožto věhlasný spisovatel církevní a hajitel víry křesťanské a vážnosti církevní proti pohanům, židům i kacířům. Asi r. 302. přiznal se sektě Montanistův, zlákan byv jejich přísnou mravoukou. Avšak dle Augustina (De haeres. c. 86.) jakož i z vážnosti, jakou měli spisové jeho u Cypriana a v církvi katolické vůbec, souditi lze, že koncem života svého navrátil se do lůna katolické církve a jakožto pravověrný zemřel asi r. 240.

Syrchu řečený spis „Apologeticum“ sluje jinak „Obrana křesťanství“. Úvodem nejprve dokazuje, jak nespravedlivě závidí pohané křesťanům, potom odmítá pomluvu, že by byli křesťané velezrádci a nepřátely římskými. Po té praví, že křesťanství poskytlo světu mnoho

Jak se vyjevila zúplna pravda průpovědi té, vidí vlastníma očima!

Snad jeho nespokojená domácnost trestem je za to, že se propůjčoval do služby katanům víry vznešeného mistra Krista Pána. Vida, toho si nepomyslí, když vodíval křestany do žalářů a na zápasiště, že za to odpyká jednou trpce a to v palčivém čase života svého, ve stáří. Co by za to nyní dal, kdyby byl sešedivěl v nějaké poctivější práci. Napravit chyby své by asi sotva mohl! Či může přece? Ale jak? Což, kdyby se sám přiznal víře křestanské! Vždyť jí nyní ani nepronásledují tak zuřivě, snad by si toho vrstevníci jeho ani nevšimli. A kdyby třeba všimli, on křestanem býti chce a bude jím. Jen jak bude nejdříve možno, hnedle se pozeptá po věci a přizná se veřejně té víře, co ji hlásal a příkladem svým dotvrdil onen svatý Gallilejský. Třeba měl vykonati nějaké pokání, buď si sebe trpčí, však to překonali již mnozí bývalí souvěrci jeho a byli vzácnější zbožím i rodem, nežli je on. A posléze, kdo ví, proč mu přicházejí na mysl takové věci, možno dosti, že to je z vnuknutí božského; vždyť říkávali křestané, že jsou cesty jejich boha nevyzpytny.

Takovými myšlénkami a úvahami docházel starý vojín úlevy a jakéhosi upokojení v mysli, nepodařenou domácností vzrušené, až mu i strasti rodinné nebyly nesnadny, protože se stále těšil, až bude moci slouti křestanem. Pobýval, seč mohl, raději po venku s nějakou prací a spíše přehlížel nesváry a útrapy domácí.

Choť jeho vidouc, že si jí manžel nyní mnoho nevšímá, tím více hleděla zlomyslností a umíněností svou, jakby ho

dobrodiní, rozebírá nevinu vyznavačů sv. Evangelia, hájí nauky o vzkříšení, dovodí, že křestané neprávem pokutováni jsou od pohanů a velebě mučennictvo, končí obranu svou. Vážnost „Obrany křestanství“ r. 197. až 201. sepsané byla za tehdejších časů značna a na slovo vzata. Eusebius († 340.) praví, že mu znám je též řecký překlad onoho spisu Tertullianova. Sv. Cyprian († 258.; za pronásledování císaře Valeriana byl stat pro víru Kristovu) neopominul prý ani jediným dnem čítati Tertulliana, říkáje Pavlovi, sloužícímu svému: „Podej mi mistra, t. j. Tertulliana.“

Tertullian napsal mimo „Apologeticum“ ještě jiné spisy apologetické i dogmaticko-polemické.

Viz Kryštůfkovy „děj. církv.“ 202, Stárkův výklad sv. Cypriana 80.

popudila kde jen. Ale nepovedlo se jí. Strabo duchem svým kochal se již v oněch slastných dobách, až bude synem církve svaté. Jak dokončil z většího práce na poli, hnedle se dal na cestu do Kartaga, ohlásit se do církve křesťanské. Avšak měl přece tolik citu a lásky manželské, že vyložil dříve choti svojí, co hodlá učiniti a snažil se, seč mohl, aby ji získal zámyslu svému. Ale marně. Spíše by snad byl slzu ze skály vynutil, než by uznala oprávněnost a cenu víry Kristovy. Když jinak nebylo, tedy jí řekl, že bude sám jednati tak, jak mu velí srdce a svědomí a odešel.

Došed Kartaga, rovnou cestou spěchal do křesťanského chrámu Páně a poptal se ostiáře (vrátného), kde by se měl pocházeti o věc svoji. Když mu byla rada dána, aby hnedle sel ku biskupovi a vyslovena zároveň možnost přijetí, tu všecek rozradostněn jsa, spěchal horlivý Strabo ku biskupovi kartaginskému, jímžto tehda byl sv. Cyprian.* Starý

* Thascius Caecilius Cyprianus byl Afričan. Narodil se počátkem třetího století z pohanských rodičů; oddav se studiu řečnictví, ustanoven byl učitelem v oboře tom při učelišti Kartaginském. Působením křesťanského kněze Caecilia dal se na víru křesťanskou, posvěcen byl na kněze a ustanoven byl r. 248. za biskupa v Kartagu. Jakožto biskup vedl si způsobem zrovna apoštolským. Za císaře Valeriana (253.—260.) byl pro víru Kristovu stát. Povolán byl totiž sv. Cyprian 30. srpna 257. na soud prokonsulem Aspasiem Paternou, a tu mu četli císařské nařízení, aby slíbil účast v bohoslužbě pohanské. Svatý biskup srdnatě a zřejmě vyznal se býti křesťanem a biskupem a pravil: „Jáť neznám bohů, mimo jediného, pravého Boha, který stvořil nebe i zemi a vše cožkoli jest. Tomu Bohu sloužíme my, křesťané, k tomu dnem i nocí voláme za sebe i za všechny lidi i za blaho císařů našich.“ Nedlouho po té, asi za 14 dní vypověděn byl biskup Cyprian do Korubisy, městečka severoafrického, jehož výslunnou, zdravou polohu popisuje jáhen Pontius, kterýž byl provodníkem z vlasti vypověděného. Sv. Cyprian pobyl rok u vyhnanství. Prokonsul Galerius Max, povolav ho do Kartaga, vypověděl zbožného muže do Utiky, a tady zastížen byl ortelem smrti. Dne 13. září zatčen a 14. září veden byl na soudnici. Prokonsul oznámil božímu muži tento rozsudek nespravedlivý: „Dosti dlouho jsi v bezbožnosti živ byl, dosti dlouho zběr převrhlou lidskou (křesťany) k sobě přivinoval, na božstvo římské a svaté zákony jeho jsi nevrážil. Budiž tedy jako původce všech nešlechtností všem na výstrahu popraven, protože's je přezlopášně k sobě připojil. Dobro kázně krví tvou budiž zachováno.“ I ukončil slovy: „Vidělo se Thascia Cypriana mečem stíti.“ Po té odsouzenec odpověděl: „Chvála Bohu“. Opodál od města na rovině stromovým porostlé, zastavili se katané. Biskup sám svrchní svůj šat odložil,

vojín dodal si srdce a chutě a upřímně vyjevil biskupu Cyprianovi, že chce býti křesťanem. Biskup zavedl se Strabonem delší rozmluvu a poznav, že skutečně nadšen jsa, opravdově pídí se po víře Ukřižovaného, svolil, aby přijat byl za člena církve svaté. Tázal se po tom nového kandidáta křesťanství, je-li ženat; že je. Nechce-li býti také jeho manželka křesťankou. I vyznal Strabo, jaká vlastně žena jeho. Sv. Cyprian ho však potěšil, že mu víra křesťanská dovoluje, aby se dal rozvésti se ženou pohankou a dítky jeho, že mohou též býti křesťany a po té byl od biskupa propuštěn.

Strabo velebil Boha křesťanského, že mu popřál, aby mohl aspoň na konec života svého věnovati se službě Páně.

Římský veterán, odbyv si přípravnou dobu,* pokřtěn byl r. 250. od sv. Cypriana a dostalo se mu jména „Pavel“.

padnul na kolena a modlil se. Povstav, svlekl dalmatiku, dal ji kněžím a sám si oči šátkem zavázal. Stojce ve lněném obleku a slyše přicházejícího kata, kázal, aby mu pětmecitma kusů na zlatě bylo dáno; kat třesoucíma rukama hlavu biskupovu mečem stal. Tělo jeho, stříkající drahou krví, obložili křesťané rouchy svými, chtějíce krve drahé uchovati na památku. S pohřbem mrtvého prodleli až do noci; přátelé jeho u silnice Mappalské hrob mu ustavěli a pochovali světce za rozžatých pochodní. Brzy zdělán je oltář na hrobce svatého mučeníka, o němžto praví sv. Augustin (Sermo 310, 311.), že sluje „stolem Cyprianovým“ a připomíná dvou, na čest jeho ustavených chrámů v Kartagu. Učenci uznávají přesnými jeho pracemi: 83 listů a 12 rozprav. Tyto spisy duchem nebeským vanou a veškerým právem klenoty víry, bohatým archivem nauky o tradici a kázní katolické slouti mohou. Církev katolická slaví památku sv. Cypriana 16. září.

Viz Stárkův překlad sv. Cypriana 1844., 76., Kryštůfkovy děj. 203.

* Kdo chtěl býti do církve přijat, představil se biskupovi, který smýšlení jeho zkoumal, křesťanství-li hoden a po té zkoušce ho přijal, vzkládaje naň ruce a modle se a znamením sv. kříže ho znamenaje na čele. I odevzdán byl knězi na učení a nazván jest „katechumenem“, nebo-li kandidátem křesťanství. Katechumenát byl o třech třídách. První „Slyšící“ byli ve chrámě přítomni četbě písma sv., počátku mše sv. a řeči biskupové, před obětováním odcházeli. Druzí „Klečící“ po kázání poklekli, přijali vzkládání rukou a byly modlitby za ně vykonány; odcházeli z chrámu po obětování. Ve třetí třídě byli „Vyvolení“, jimžto se v čase nejdříve příhodném dostávalo křtu svatého a kteří mimo sv. přijímání obcovali všem slavnostem církve. Účinky sv. křtu vypisuje Klement Alexandrinský takto: „Jsouce pokřtěni, býváme osvíceni, jsouce osvíceni, býváme přijati za syny Boží, jsouce za syny Boží přijati, býváme dokonalými; jsouce doko-

III.

Dva synové nového křesťana po právě zůstali u otce, a to tím spíše, jelikož matka nemajíc k nim ani nejmenší lásky, spíše měla starost, kde by zase nějakého muže ulovila a kde by získala si potřebnou výživu, o niž se samochtíc připravila. Mladšímu Jubovi bylo teprve 10 let, starší však 19letý rozhodně se přihlásil víře křesťanské a dal se pokřtiti za 2 měsíce po otci, přijav jméno „Agellius“. Hnedle za dětských let bylo patrné, že Juba má povahu zúplna rozdílnou od povahy Agelliovy. Ráz a spůsoby matčiny podědil *mladší* syn, kdežto starší se zdál míti větší podobu s otcem. Strabo se dával pilně poučovati ve věcech víry křesťanské a bedlil nejhlavněji o to, aby roucha milosti, jehož dostalo se mu na křtu sv., nepozbyl. Choť jeho Fryna odstěhovala se od muže svého; nemohla ani slyšeti jména Kristova, natož, aby měla býti křesťankou.

Avšak manžel jí nepronásledoval záštím ani nenávistí. Když však nevěrou a špatnými skutky a podlostí svojí také chtěla staršího syna, Agellia, nakaziti, tu zakázal přísně, aby jí synové nevyhledávali a spíše jí vyhnouti hleděli. Podpory nechtěla přijati od muže svého hnedle od těch čas, co se dal pokřtiti, nýbrž sama si vydělávala potřebné výživy, pracujíc o výrobě oleje na vůkolních statcích.

Starý římský vojín, křesťanský nováček, pilně říkal na spisech, jichžto mu půjčoval Pontius, jáhen biskupa Cypriana. Ob týden chodíval do Kartaga účastnit se nejsvětější oběti mše sv., což tehda slulo synaxis. **

nalými učiněni, býváme nesmrtelnými. Neboť nazývá se dílo toto „obmytí“, jelikož býváme očistěni od hříchů, „milost“, protože nám je odpuštěn povinný trest za hříchy, „osvícení“, poněvadž vidíme ono světlo jímžto Boha vidíme. (Pod. I. 8.) Kryštůfkovy dějiny círk. 270.

** Slovem „synaxis“ označovány byly za nejstarších dob schůzky křesťanů vůbec, ať byly již odbývány za příčinou modlitby nebo pro zpěv žalmů (Psalmodie) nebo pro slyšení slova božího. Po rozumu tom užívá významu „synaxis“ sv. Cyrill Alex. v 19. katechesi, napomínaje katechumenů, aby třeba i křest sv. přijavše, do schůzí křesťanských o božských věcech poučit se chodili pilně. Později však spisovatelé církevní užívali zúmysla slova onoho pouze označující sv. přijímání a oběť mše sv. Svatý Chrysostom (homil. 27. in I. ad Cor.) praví, že nejsvětější svátost oltářní nejhlavněji duševní síly činí schopnými, aby mohly poznati a přijati Boha, jelikož je shromáždjuje (řecké *συναγωγή*). V našem vypravování značí slovo ono jak oběť mše sv. tak i sv. přijímání, protože obého býval účasten Strabo v Kartagu.

Když cítil, že mu sil hrkotem ubývá, povolal svého strýce, kterýž před lety do Sikky se vystěhovav, tady zařídil si obchod obrazy. Odevzdav mu péči o výchovu svých dvou synů, napomínal Agellia, aby setrval u víře Kristově a Jubu, aby neodporoval milosti boží a hleděl pohnouti jím, aby mu alespoň slíbil, že se přizná, až dospěje, k víře křesťanské. Avšak Juba stál jako sloup nedav ani odpovědi.

Vida otec, že za nynějška není naděje, aby oblomil tvrdohlavost chlapcovu, těšil se, že se snad podá později. Trestati ho již nemohl, byl sám vetvý a stár.

Poprosil ještě synů svých i jejich poručníka, aby pozdravili choť jeho a rozloučiv se s dítkami svými, dal se na cestu do Kartaga. Šel pomalu, s nesnázi; mdloba a závrať se oň pokoušely, nohy mu slábly. Oběma rukama místy se o hůl podpíraje, kráčel přece dále, třeba namáhavě.

Naděje, že přece města dojde a zaopatřen bude svátostí umírajících, poháněla ho na pospěch, dodávajíc mu síly naděje i odvahy. Ještě byl rád, že nedopustil, aby ho synové vyprovázeli, protože se takto mohl aspoň rozpomínati, jak by si spořádal osnovu sv. zповědi.

Kartaga došel, třeba že pomalu a za dlouho. Hnedle se belhal do domu jáhna Pontia, kdež byl přijat s laskavostí a soustrastí v pravdě křesťanskou. Druhým dnem přišel sám biskup, sv. Cyprian, zaopatřil horlivého křesťana a sám byl smrti jeho přítomen. Umírající Strabo, prosil ještě horlivého biskupa, aby naň vzpomněl při mši sv., žádal za odpuštění opětně a smířen jsa zúplna s Bohem, jehožto vyzna-vače byl kdysi mučit pomáhal, zemřel tiše. Smrt tohoto nového křesťana udála se r. 249., tedy v čase, kdy církev křesťanská těšila se pokoji a míru, o čemž bude řeč později.

Agellius vlastně probral se z překvapení a udivení svého, až otec byl již daleko. Když lépe rozmyslil a poučen byl, co to bylo vlastně, dal se do hořkého, usedavého pláče.

Strýc se snažil dosti, aby upokojil hochu bėdujícího a nařikajícího, až se mu to povedlo posléze. Za to však Juba tu stál tupě a necitelně, jakoby ničeho nebylo.

Poručník Strabonových synů, Julius Metenius, byl dosti poctivý muž, upřímného srdce, ale mysl jeho byla dosud obe-štěna pohanstvím; nedal a nedal si vyložiti oprávněnosti a

milosti křesťanského náboženství. Za příčinou tou neuznával ani, že obchod jeho pohanskými bůžky a obrazy modloslužebnými vadný a víře křesťanské je na úkor. Když mu to mladý Agellius přece podotýkal za příhodné doby, tedy říkával: „Víra domácí v bohy světovládne je zákonem dovolena a přikázána a mně dává obchod můj „výrobky pohanskými“ slušnou výživu, co bych nekupčil. Až rozkáže vláda, že máme vyznávat křesťanství, budu kupčit věcmi křesťanskými.“ Za našich dob mají takovou povahu „Indifferentisté“.

Avšak vnuky své oba vřele miloval, ačkoliv se na ně i mrzel druhdy, protože nechtěli rozuměti náboženským radám a pokynům jeho, měrou a způsobem však zúplna rozdílným.

Agellius měl totiž přesvědčení náboženské dokonalé a byl rozhodným vyznavačem Ukřižovaného. Avšak bratr jeho Juba neměl přesvědčení nijakého a nejradší byl, když ani neslyšel o náboženství. Povaha matčina byla z něho patrna. Agellius přijal ovšem po smrti otcově nejsv. svátost oltářní a svátost biřmování; avšak jakož u každého mladého člověka povaha a mysl je nestálá a měnlivá, tak tomu bylo též u Agellia. Když dospěl v jinocha, tu vymizelo mnoho již z oné svěžesti a síly u víře jeho, jízto byl podělen na křtu sv., ačkoliv v podstatě víry nezměnil. Vinou toho nebyl Agellius sám, nýbrž smutné poměry církevní města Sikky. Nemaje ani živé duše, která by mu ukázala další cestu života v pravdě křesťanského nebo ho dobrým ponaučila příkladem a zjevila mu účasti přátelské, odkázán byl sám a sám sobě.

Strýc Metenius doporučil Agellia bohatému šlechtici Felixi Euthimiovi na statek, o němžto jsme slyšeli již dříve. Mladý Agellius vypomáhal nejdříve ve snadnějších pracích hospodářských na vinici. Jelikož však záhy jevil chuť a píli neobyčejnou pro obor tento a byl zúplna poctiv a spolehliv, tož zalíbil se pánovi statku a přidělen byl za příručího správci. Za obydlí dostalo se mu malého stavení blíže vinice, o niž měl míti hlavní péči. Svého náboženského stanoviska byl si opuštěný Agellius potud vědom, že byl přesvědčen o věcech křesťanských a střebl a chránil se, aby nebyl sveden do oněch hanebností a smyslností, které za tehdejších časů vládly Sikkou. Že křesťanem je, toho zrovna nikdo netvrdil,

pouze tolik o něm pravili, že ho nevidět prokazovati úcty náboženství vládnímu. Ostatek se tehda po věcech víry mnoho nesháněli a nestarali. A čím to?

V čas pokoje, kterého požívala církev od časů Alexandra Severa (193.—211.) až do císaře Decia mimo krátké pronásledování Maximina Thraka (235.—238.), zmizely všechny čelnější předsudky proti křesťanům, starým bájím o jejich „neřestech a zločinech“ nikdo již nevěřil a počet věřících byl znamenitě rozmnožen. Tu však mnozí hlásili se do církve zevně, nestarajíce se o vnitřní Bohu libý život, a tudy rozmáhala se v církvi vlašnost. I bylo za tou příčinou potřeba očistujícího ohně, který by spálil všechnu plevu a humno církve očistil všech nepovolaných; tím ohněm bylo pronásledování za císaře Decia (249.—251.).

Nástupce Maximinův, Filip Arab (244.—249.), byl křesťanům tolik milostiv, až ho měli i za křesťana. Panovník i choť jeho dopisovali si s církevními spisovateli.*

Církev svatá požívala arci veřejné oprávněnosti a uznalosti, poklidu však v údech, ducha křesťanského a družnosti bratrské se jí nedostávalo.

Tehdejší hry gladiatorské obecenstvu ducha mstivosti a divého ukrutenství vštěpujíce, nedávaly vzniku lásce křesťanské; nestoudná divadla bývala na denním pořádku. Škoda, že se jich účastnili i mnozí křesťané věrou slabí a nestálí, olupujíce se takto o cit mravnosti a počestnosti.

Smíšená manželství, křivé přísahy, lichvářství a jiné a jiné neřesti byly na bíledni. Nechybělo ani rozkolníků zlomyslných, co ničili jednotu církve Páně a rozdrobovali duchovní sílu božské choti, jížto svěřen je poklad víry duchem svatým.

Nejhůře bylo v Kartagině a v Sikce; obě města jako by závoditi chtěla o cenu prostopášností s Římem. Když biskup kartaginský, sv. Cyprian, káral prostopášníky a rozkolníky, tu dostalo se mu posléze úkorů a útržek i od kněží nebratrských v Kartagu. Pět z nich zradu osnovalo proti němu, u lidu ho ostouzeli, jakoby biskupství nehoden a hojných zboží pozemských lakotným majitelem byl a schranitelem. A přece

* Viz Euseb. H. e. VI. 34, 36.

ozřejměl Pontius (in vita s. Cyp.), že Cyprian, jsa ještě katechumenem, rozdal všechn statek svůj chudým. Kdykoli-
věk doslechl se vrchní pastýř podobných utrhaní, opakoval
si pouze slova ze sv. písma: „Jestliže by se vydal kdo na
zpouřu a neuposlechl kněze, ustanoveného ku službě Hospo-
dinu, Bohu tvému, ať zemře.“ (Deut. 17, 12.)

Avšak všechny podobné úskoky pouze z té příčiny stí-
haly svatého muže, protože káral některé kněze, jižto hle-
děli spíše zisku a slávy světské, než pokroku svěřenců svých
u víře.

Na příklad ve městě Sice nebylo ani za těch času,
kdy udál se děj náš, pastýře duchovního. Aspoň dějiny nám
o něm nevypravují. Diakon tu býval; avšak za těchto dní
obstarával léčky na lvy do římského cirku, jsa zkušeným
lovcem; služeb ve chrámě si však nevšímal.

Novorozeňátka nebyla pokřtěna ani katechumenové; rodi-
čové neměli místa, kde by si odpočinuly duše a posilnila
a osvěžila se víra jejich, hříšníkům nedostávalo se vhodného
místa ani doby, aby mohli káti se ze hříchů. Chrámy byly
dva v Sicce, nebylo však sluhy Páně, který by hlásal slovo
boží a obětoval mše sv. K tomu ke všemu byla ve městě
sekta Tertullianistů, kterážto vlastních katolíků nenáviděla a
škodila jim, jak se dalo jen.*

Pravověřící, u víře v krutých dobách utvrdilí křesťané
vymírali, až r. 250. nesnadno bylo udati, kolik že vlastně
věřících má církev města Sikky.

* Sekta Tertullianistů byla odvětvím Montanistů, jichžto pů-
vodcem byl Montanus, v Mysii narozený. Týž zachovával ovšem
články víry, zjevení boží však neměl za skončené po seslání Ducha sv.,
nýbrž tvrdil, že nezajde nikdy daru proroctví v církvi. Neznaje vůbec
v ničem míry, vydával se za zvláštní nástroj boží, který má církev
uvoditi na dokonalost; mluvil nesmyslná, nesrozumitelná slova a jal se
proti obyčejům církve a zákonům apoštolským brojiti. Montanus přes
to přese všecko našel mnoho přívrženců a rozšířil sektu svoji po mno-
hých provinciích asijských a afrických, kdež nejrozhodnějším hajitelem
sektu oné byl Tertullian, sveden byv přísnou mravovědou její. Hlavní
bludy Montanistův byly: Věřili božskému poslání Montanovu, nenávi-
děli manželství vůbec, tvrdili, že v čas pronásledování není křesťanům
úniku dovoleného a čítali tudý mnoho svévolných mučenníků na sbo-
rech svých, chlubíce se jimi. Zaváděli výstředné posty, větší hříšníky
vylučovali ze spolku svého, tvrdíce, že není záhodno ani dovoleno, aby
hříšníci byli v církvi. Příčiněním Praxeovým byli Montanisté na vždy

Nebyloť tu duchovního, nebyloť tu jáhna. Pouze sestarálý sákristán (mansionarius *) čas od času o velké svátky po několika zbožných paních, otrocích a několika málo křesťanech chodíval, oznamuje, že v chrámu Páně tím oním dnem na večer po práci se sejdou odbývat pobožnosti, kteroužto rozuměl se zpěv žalmů, četba písma sv. a modlitby. —

Zapomněli křesťané, že za krutých dob a pronásledování, vlastně v okovech, vyvodila se nauka vznešeného božského mistra, kterýžto za nedostatku a v nesnázi palčivě rozšířil dvanácti rybáři nauku svoji. Za dob trpkého strádání spíše vyhledávali Boha svého a nedali se navésti římskými prostopášníky k ničemu zlému. Když však nyní dodělali se trochu jen slušnějšího postavení veřejného, odložili prostotu v šatě a mírnost v požitcích a zábavách, a s nepřátely víry své, brzy ostych vyloučivše, dívali se neslušným hrám a divadlům římským; vedli sobě po panskou, nerozpo-
menouce se, že tudy pozbývají čistoty a prostoty evangelické. (Snad vhodný je příklad tento i věku našemu v XIX. století, v němžto pomalu, majíce vhodnější čas a místo, než mívali předkové naši, nedovedeme se ani ve chrámech pomodliti, kteréž oni ustavěli z krvavých mozolů svých za dob kruté, necitelné roboty a v čas nepřátelské vlády jazyku sv. Václavskému i víře Cyrillo-Methodějské.)

Svobodni a zvedeni zároveň neuměli býti dědicové víry Ukřižovaného za dob tehdejších.

z církve vyloučení a zavržení. Dělili se na několik stran a zachovali se v malých zbytcích až do šestého století. Tertullian však nenásledoval Montanismu v nejhrubších bludech jeho; zejména nepovažoval Montana za vtěleného Ducha sv., nýbrž utvořil sobě vlastní soustavu; proto spisové jeho dále napořád v církvi katolické oceněny a mimo odsouzené bludy montanistické hojně užívány byly. Kryštůfkovy děj. církv. 229. Tertullianovo „Appologeticum“ od prof. Vojáčka 2. 1887. V dědictví sv. Prokopa XV.

* Církev majíc rozšířený obor působnosti své, potřebovala nových úřadů a více osob ku své správě. Na příklad, správě církevního jmění ustanovení byli oekonomové (Hefele, II. 507.), za příčinou hájení církve n rozepřích právních a na soudech zvoleni byli defensoři (Hefele. I. 747.), církevní listiny pracovali notáři (notarii, excerptores), důležité listiny opatrovali archiváři, o svaté nádoby a obleky měli péči sákristáni, (klerikové, kteří měli dozor o jednotlivé kostely, hlídající jich). Zde byl sákristán jediným správcem chrámu Páně, protože tu nebylo kněze.

Kryštůfek „Děj. církv.“ I 652.

Sv. Cyprian, biskup Kartaginský touží na mnohých stránkách svých listů do zkaženosti a pokleslosti víry i mravů u svěřenců svých.* Není divu tudy, že za takových poměrů neměl Agellius, kde by se utvrdil u víře přijaté za dětských let. Aby se vydal do Kartaga, neměl času, zaměstnán jsa den ze dne na popluží pána svého. Nemohltě ani Juba probrati se z otupělosti a lhostejnosti náboženské; neviděl vzorů, byloť křesťanů v Sikce málo a ještě chladných u víře, neměl řádného učitele ani vhodné chvíle. Když vzniklo a zuřilo pronásledování Deciovo, teprve poznávali křesťanství, co ztratili a vážili si kletotu drahé víry více, modlíce se vroucně v bolestech Bohu svému.

* Viz v té příčině „Sv. Caecilia Th. Cypriana Věk a Spisy vybrané“ od J. Nep. Stárka 1844.

List I. k Donatovi B) „Na vraždění schopnost, toť novým uměním a skutečné vraždění, toť chvalnou slove mužností. Medle, kterakté to pojmenovati, že lidé v nejlepším věku vydávají se líté zvěři, jichžto neodsoudil přece nikdo. Ne jako zlopášník, nýbrž jako nesmyslník zápasí ten onen se zvěří. Otcové dívají se tu na syny. (Hry gladiatorské a zápasy s divými zvířaty). I v divadlech uvidíš, čím bys se hanbil a bolestil. Truchlohrou vychází všechna stará hanba opět na jevo. Všechny hrozné vraždy a nestydatosti uměleckým způsobem znova se tu odehrávají. Lidí nejednoho stáří jest upomínáno, že cožkoli se ztropilo již, může se ztropiti ještě. Hany žádnou nevymírají dobou, paměť ouhon takových žádným nezajde věkem a nešlechtnost není nikdy zapomenuta. A totě to, čím se tu lid baví a mocností světskou zlému se hová. (Divadla tato byla „mimus“ nebo-li obyčejná fraška, za dob císařských nejobyčejnější to divadelní zábava. V úlohách zaměstnány byly i ženy, čehož v nižádném dramatickém druhu antickém nebylo dříve; tance, hrubý, oplzlý rozmar a vtip, byly hlavní podstatou. Látka byla venkoncem z mythologie, leč stírali odtud všechnu dobrou stránku a bohyně i s bohyněmi jeví se všemi křiklavými slabostmi a křebkostmi obyčejných lidí. Velišský 380. Za časů Tertullianových křesťané do divadel takových nechodili, viz 38, 2., 42, 2. v „Apologetiku“ Tertullianově přeloženém od Vojáčka.

Obcovati s hříšníky, toť již bezvadou a nezvedených nenásledovati, totě urážkou slove.

II. E). Kvílívá církev panen svých a úpí z neslušného a nepočetného života jejich. Zlý zvyk, u pohan vzniklý a křesťany přijatý, již se zakořenil a na škodu stydlivému a řádnému mravu, mermomocně právo si osobuje. (Hýření v lázních.)

III. A). Dábel vynalezl kacířství a rozkolnictví, jimiž by zničil víru, zrušil pravdu a rozerval jednotu. Týž i z náručí církve lidi loupí, kteřížto v obcování ani s Evangeliiem Kristovým ani se zákonem vůbec se neshodujíce, jméno křesťanů sobě osobují a v temnostech belhajíce, světlo míti se domnívají.

IV.

Agellius spěchal do svého domku. Měltě obydlí ustavené z cihel, s jedinou světnicí, kuchyní a komorou. Před domkem byla pečlivě hleděná zahrádka druhu onoho, jakož zhusta vídati v Itálii. Na východní straně pyšnila se štíhlá palma, na západní něco stromů oranžových. Záhony zeleniny ovroubeny jsouce pestrou květenou, působily mile ve zrak příchozího, střídalyť se ve příjemné směsici bledá lilie, zlatá slunečnice, červený lašovičník a pestrý kosatec. Za domkem bujelo rozkošné stromořadí granátových jabloní s květy zarůžovělými. Zdi byly ozdobeny *mučenkou*, květinou to křesťanským stavením vhodnou. Na stěnách ve světnici bylo několik menších křížů hrubými rysy načrtáno; prostředkem stěny však byl veliký kříž a pod ním podoba Panny Marie, jak má ruce ku modlitbě sepjaté. Po pravé straně Matky Páně sv. Petr, po levé byl sv. Pavel, a pod těmito obrazy bylo neumělými písmeny napsáno „Spomocnice naše“ (*advocata nostra*), kterýmžto názvem uctívána byla Panna Maria již od pradávných dob.

Obrazy jakož i písmena byla nepodobna, hruba, asi podoby takové, jaké jsou obrazy v nejstarších hrobkách křesťanských; malovaltě to Agellius sám.

Na stěně blíže stropu bylo přibito prkno, na němžto byla skříňka s pergamenovými závitky a listy; jak bylo patrno, užíval jich asi hojně Agellius, avšak uloženo bylo vše s jakousi uctivou obezřetností a pečlivostí. Byly to

B). Jednoty církve pevně hájiti musíme, my biskupové. Nechť nikdo lhaním bratrstva neklame, nikdo pravdy víry zrádným výstupkem neruší. Biskupství jest jedno, jehožto oddíl ve svém celku zachováván jest od jednotlivců. I církev je jedna, ježto se plodem i zrůstem svým rozkládá široko. Tímž způsobem více paprsků slunečních jest, ale světlo toliko jedno; i více větví na stromě, leč kmen toliko jediný. Ulcem větev se stromu, úlomek nerozpučí, odraz od pramene potok, vysákne odražený. Církev svatá světlem Páně rozestírá paprsky své po všem světě, než světlo to je jedno.

IV. A). Cotě za pravější způsob modlení k Otci mimo ten, který plynul z úst Syna, jenž samá je pravda? Jiným způsobem konati modlitbu, než on tomu naučil, byloť by ne nevědomím toliko, nýbrž i zavinením, jakož on sám dí: „Opouštíte přikázání Boží a zachováváte ustanovení lidská.“ Mar. 7, 7. (Kará rozkolníky, co chtěli zdomácniti modlitby z plané učenosti)

zvláště žalmy, Evangelium sv. Lukáše, krásně vázané se zlatými ozdobami a list sv. Pavla Římanům; všecko ve starém latinském překladě.

Ostatek opatřena byla světnice Agelliova skromně a prostě, jak to bývá u chudých na venkově. Stůl, několik židlí, lavice a v rohu nastláno bylo trochu listí; na vrchu rozdělaná otep slámy byla přikryta světlou vlněnou pokrývkou; lůžko hospodářovo.

Stranou stál ruční mlýnek na obilí, totiž podstavec se dvěma kameny, z nichžto hořejší měl kliku; potom nářadí zahradní, sbírka semen a nádobka s odvarem proti uštknutí jedovatých hadů. Na stropě visely svazečky sušených rostlin pro případ těch oněch nemocí. Agellius si oddechl v tiché samotě své, pocituje jakýž takýž smír a pokoj; avšak šťasten zúplna nebyl. Venku, v zástupě zběsilém nedošel by arci pokoje, avšak ve své samotě neměl taky osvěhy, sám a sám tu musil býti. Potřeboval soucitu, srdce, které by cítilo s jeho srdcem, bažil po příteli, který by sdílel se s ním o radost i žal, hledal moudrého, který by mu poradil, stejně smýšlejícího, aby mu rozuměl. Jest to trpký pocit, má-li mláď býti sama a vždycky sama, jako pláň v poli, nemohouc se s nikým poraditi a od nikoho poučiti. Jak velkým dobrodiním bylo by Agelliovi a jak by si toho cenil, aby mohl aspoň jednou v témdni přítomen býti mši sv., pobožnosti v kostele a někdy vykonati svatou zpověď.

„Nikdo se o mne nestará,“ pravil k sobě mladý opuštěný, usadiv se na hrubou židlici.

„Není človíčka snad, jenž by o mne stál. Tatiček ve hrobě a o materi nevím. Jsem poustevníkem, jakými byli sv. Eliáš a sv. Jan, avšak nemám schopností ani trpělivosti, abych mohl podjati se něčeho takového. Vždyť sám sv. Eliáš cítil, jak trpko a nesnadno člověku býti samotnému vůči mnohým, ale zúplna jinak smýšlejícím a jednajícím. A i sv. Jan otázal se posléze, jakoby již syt byl dlouhým čekáním: „Ty-li jsi to, čili jiného čekati máme?“

„Což mám vždy pouze míti vědomost, že jsem údem křesťanské církve a nemám se zároveň s křesťany radovati takovému štěstí anebo aspoň prospěchu a potěchy míti duševní?“

Na chvíli se ztišil, jako by přemýšlel. Potom se změnila myšlenka jeho a zvolal, všecek jsa rozčilen: „A proč nejdu ze Sikky? Což jsem tu připoután někým? Vždyť nejsem přece otrokem! Což mi brání někdo, abych se nevydal do Kartaga, nebo do Hippo Regia, nebo posléze do Cirty (město v Numidii, nyní Konstantine), tam všudy je prý dosti křesťanů.“

Avšak pocit opuštěnosti a samoty zmocnil se přece zas mladého Agellia, až přemožen jsa tesklivostí a pochybou, že by snad tam neměl čím živu býti, podepřel si hlavu do rukou a vzdal se veškeré naděje.

Zatím se sklonil večer nad krajem a noc rozprostřela hvězdnatý svůj plášť.

Agellius přemýšlel, rozpomínal; a tu mu zazářilo líce radostí a v očích blesknul paprsek blaha jako nevinnému dítěti, pohlédne-li v laskavé oko matinky své. Neví sám, jak to možno, že ho odstoupila trapná tesklivost, ale buď jak buď, srdce ani mysl jeho nejsou zarmouceny již; to anděl strážný potěšil zarmouceného svěřence svého.

„Tatíčku drahý,“ šepce zdárný syn, „jak by se zaleskla tvá dobrá, ustaralá tvář slzou radosti a jak by zabušilo pod věrnou hrudí oteckou upřímné srdce tvé, kdybych byl tak za těch blahých dní, když jsi ještě hladíval dětskou hlavu Agellia svého, tolik bažil a pídil se po společnosti křesťanské. Škoda, že již delší čas práchnivíš ve hrobě chladném. Ale, já vím, já to dobře vím, že na mne hledíš s nebe vysokého nocí hvězdnatou. Objal bych tě rád, z té své duše rád, ale dlíme od sebe daleko, tak nesmírně daleko. Snad dnes také duše tvá s říše nebeské přilétla ke mně jako posel míru a spokojila rozbolané nitro mé. Slibuji ti a ještě jedenkrát ti to slibuji, že se nevzdám víry, klenotu drahého, ryzího, který jsi zanechal, starostlivý otče, dítěti svému.“

„Toť vzácný klenot lidstva; co pro ni vylito krve, co životů utráceno, co obětí zahubeno a co vytrpěno ústrků! Ano, ve své víře budu stálý, nepolomný, jako hory atlaské, co se modrým věncem pomněnek pyšní v dáli.“

Spůsobil bych otci svému zármutek a sobě škodu věčnou, kdybych se dal jinou cestou, než mi radí srdce moje v tuto chvíli posvátnou.

Spomáhej mi nejsvětější Trojice, všemohoucí a milosrdný Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch svatý. Amen.“

Vysloviv s úctyplnou, posvátnou pietou tato svatá jména, poklekl, jsa všecek nadšen a dychtiv, na holou zemi pod kříž, vykonat večerní modlitby své.

V.

Již dlouho se Agellius nepomodlil s takovým poklidem a pozorem, přest jsa veškeré roztržitosti, jako dnes. Povstav po modlitbě ze země, rozsvítil si malou svítilnu* a chystal se, že si na krbu uvaří večeri, totiž pulmentum.** Tu však otevřel dvěře kdosi, Agellius se ohlídnul a paprsky hliněné svítilny oslnily matnou září obličej příchozího; byl to bratr jeho Juba. Ani nepozdraviv, ba ani na bratra nepohlédnuv, posadil se na židlici za stůl.

Obličejem Agelliovým zakmitl stín nevole; věděl, že nebude s to, aby se uložil na spánek s oním poklidem, jehož sobě byl dobyt nedávno vroucí modlitbou.

Juba byl vytáhlý hoch, v těle sláb, obličej měl snědý a oči se mu hrozivě, divoce koulely; nevlídník to všude a vždy.

Zadívav se na Agellia chvíli, dal se náhle do nehořázného, pustého smíchu a pravil: „Zase jsi se modlil na kolenou na zemi, bratříčku? Snad jsem ti nepřišel zrovna vhod?“

„Proč bych se nemodlil, než se odeběru na spánek?“, tázal se Agellius.

* Svítilny olejové byly buď ze hlíny, a to nejhlavněji z tak řečené terrakoty, barvy červenohnědé nebo červené, druhdy i žlutavé. Opatřeny byly malou rukojetí a u bohatších bývaly ozdobeny vkusnými vypuklinami (zvířat, květin, dějů z bajesloví a válečnictví). Podoby svítilen byly rozmanité; obyčejná prostá podoba byla polokoule se dvěma otvory; s jedním uprostřed vlastní nádobky (discus), kterým se vléval olej (infundibulum) a s druhým na pokraji ostie vybíhajícím, ve kterémž byl hořák (ellyphnium), obyčejně z dřevě trtiny anebo z vláken rostlinných, jako ze lnu, konopí a papyru. Velišský 153.

** „Pulmentum“ bylo jídlo z prosté mouky, podobné naší kaši, odtud vzešel název vlašské „polenty“.

„Arci, každý po své chuti. Avšak, kdo není na duchu opozdílý, řekne ti hnedle, že to cosi pokorujícího a člověku důstojnost odnímajícího,“ rozumoval Juba.

„Ale Juba, vždyť jsi dosud dítětem a již blábolíš takovou opovážlivostí, což se neznáš do žádného náboženství? tázal se Agellius.

„Možno, že ano; možno, že ne! Avšak do takového, jaké vyznáváš ty a které káže člověku, aby se v prachu plazil a kořil, do jista ne,“ vtipkoval nezvedený Juba.

„Co tu vlastně pohledáváš večerní dobou?“ tázal se Agellius; a již se pokoušel skoro hněv oň.

„Přicházím, mám-li chuť a zase odcházím, kdy se mi zlíbí. Není mým zvykem, abych odváděl komu účty činů svých; ani sám váš Bůh nemá práva, aby jich žádal ode mne, a ty nejspíše ne. A proč se tážeš?“ pravil necitelně a hrubě Juba, avšak o zlosti nebylo u něho ani zdání.

„Takovým způsobem života nedoděláš se nikdy svědomí spokojeného,“ opáčil Agellius upřímně a stručně.

Juba se na chvíli odmlčel, škuskuje pysky lstivě a posmívavě nastrojenými a pohlížeje na zem; posléze nedbale odvětil: „Nepotřebuji ničeho již, jsem spokojen!“

„Což sám sebou jsi také spokojen?“ táže se bratr jeho.

„Patrně; s kým jiným teda, ne-li sám sebou?“

„Také-li s Tvůrcem Svým?“ táže se po té Agellius.

„S Tvůrcem?“ ptá se Juba jakoby strnulý v netečnosti své; „zdá se mi, že to jméno je křesťany vymyšleno, ve skutečnosti nemající podstaty!“

„Prosím tě, ustaň,“ zabědoval Agellius.

„Co, ustaň? Nepozývej mě do takových věcí! Jakoby tomu každý věřil, že je nějaký váš Stvořitel; to tvrdí a vyznávají křesťané, ale dříve nepřišlo něco takového nikomu ani na mysl“, odpověděl Juba.

„Když se nechceš mermomocí dáti přesvědčiti o víře křesťanské, proč mně aspoň nepopřeješ pokoje a rušíš mě tady?“ tázal se Agellius; a hněvem a lítostí bolestnou se již chvěl.

Juba se naň ohlédl lhostejně, pohledem mrazivým a jakoby ani neběželo o nic, odušil ukazuje do lesu, odkud se malou chvílku vracel napilý zástup ctitelův Astartiných: „Byl jsem na slavnosti a stavil jsem se tady.“

Agellius bolem a zármutkem všecek se třásl, každé slovo bratrovo mu rylo studenou ocelí v prsou.

Chvíli mlčeli oba. Agellius uvažoval, kam dospěje duševně zanedbalý bratr jeho, půjde-li touto cestou. I umínil si, že se pokusí přece ještě vzbudit ospalé svědomí mladého neznaboha.

„Bratře, za ten čas, co jsme každý jinde, dostal jsi se do povážlivého nebezpečí naprosté nevěry; myslil jsem, že půjde s tebou strýc do Kartaga, dát tě pokřtít,“ domlouval Agellius bratru, snaže se dodati hlasu svému vlídnosti.

Juba si opřel hlavu do rukou a pravil: „No, měl jsem jednou takovou nejapnou zálibu; dokud byl živ staříčkový biskup v našem městě. To byl vlídný, hodný stařeček; tehda možno dosti, že bych se byl dal na víru křesťanskou. Ale naskytla se zrovna smrt otcova, jak víš a později, když jsem poznal v domě strýcově pohodlnější a příjemnější víru státní (v římské bohy), rozmyslil jsem se jinak.“

„Kéž bys byl tenkrát dal sluchu srdci svému,“ domlouval laskavě Agellius.

„Teď jsem tomu rád,“ pravil s okázalou pýchou zbloudilec, „neboť myslící duch dospěje jiných výsledků ve příčině určení člověka, než udává ta vaše víra, říkávají umělci v domě strýcově. Vždyť se nikde nemluví ani o blaženosti lidské na zemi v té vaší víře. Na příklad ti, co dnes slavili v hájích u řeky Bagrađu, myslím, že jednali zúplna správně. Čím se člověk těší, ať to činí a dá si toho, tak aspoň říkává můj strýc“, rozumoval Juba.

„A slavnost Astartina že má být blažeností člověku, jemužto je vrozen cit mravnosti a počestnosti?“ žasnul bratr jeho. —

„Vždyť ty nevíš ničeho o blaženosti. Ve dne jsi stále v práci, večer se plazíš na kolenou pod obrazy a snad čítáš někdy tam na těch sežloutlých papírech a umejšlíš si hlavu planými bajkami. Svět se svou krásou kolem tebe a ty ho neužiješ. Máš tady ve světnici jako v nějaké čarodějně; samých bylinek, sušených kořínků a starých pergamenů. Proč bys se nemohl veseliti s druhy svými? Ani do Sikky nepřiđeš nikdy ku strýci; tam bys viděl přece pěkných obrazů a soch a obveselil bys se znamenitě. Strýc se již

tolik mrzí na tebe. Já se nestarám o náboženství nijaké a jsem přece spokojen, zdráv i vesel," rozumoval Juba.

„Jednak máš pravdu, Jubo. Mojí radostí je práce a modlitba; a pravím ti to dnes, kdy doufám, že jsi spíše přistupen upřímným, bratrským slovům mým: Kdybych i měl dovoleno hnedle, abych se veselil způsobem nyní běžným, neucínil bych toho, protože člověk, ta chloubá Tvůrcova, má se veseliti přiměřeně nesmrtelné duši své.

Přijda večer z práce z vinice, hltám slova písma sv., líbezností jara se zamlouvají v osamělé nitro mé a sprchou letní noci osvěžují vypráhlou duši moji. Abych tě usvědčil, že tvá necitelnost a nejapnost u víře v Krista Ukřižovaného je zároveň trestem Páně, za to, že věda ubíháš milosti boží, přečtu ti ze sv. Pavla několik řádek, které jakoby zrovna tobě a druhům tvým psány byly mužem svatým“, zarmouceně pravil Agellius.

Vzav ze stolu kahánek, posvítíl si do skříně na stěnu, vyňal z přihrádky pergamen a usadiv se na židli ku stolu, jal se čísti bratru svému, který však jenom jedním uchem poslouchal: „A jakož sobě nevážili známosti Boha, tak také Bůh vydal je v převrácený smysl, aby činili to, což nesluší; kteřížto věduce o tom právu Božím, že ti, kteří takové věci činí, hodni jsou smrti, nejenom zakázané činí, nýbrž i také to schvalují těm, kteří podobně činí.“ * „Nuže“, ujal se slova Agellius, „u památky drahého zesnulého otce našeho, který tě pozýval tolikráte, abys se přiznal víře křesťanské, uznáváš a věříš slovům písma sv., která jsem přečetl nyní?“

„Co bych tomu nevěřil, napsáno to je a také mnoho jiného je napsáno ještě, avšak toho jsem neslyšel, že by vám Bůh váš zapovídal k a ž d é h o veselí?“ odpovídal Juba a jak se zdálo, doznával přece poněkud účinku slovům sv. Pavla.

„I v té příčině ti mohu býti s ochotou“, radostně odpověděl Agellius, „jenom mně, prosím tě, dříve odpověz na otázku: Je radost ona, jížto se bavili ctitelé bohyně Astarty, po našem zákoně a vyznání křesťanském, pokud jsi je totiž poznal u mne a jiných křesťanů, dovolena či nedovolena, kterak soudíš?“

* List sv. Pavla Římanům 2, 28.

„Totiž ze způsobu tvého života soudě, nemyslil bych, že je takové veselí dovoleno zrovna, aspoň ne potud, že tam požili nápoje přílišně,“ pravil Juba.

„Nuže, tedy to je jakousi bezbožností a nepravostí, není-li pravda?“ vyzvídal Agellius, „a vidíš, zrovna tu mám příhodná slova v písmě sv. : * „Zjevuje se zajisté hněv boží proti každé bezbožnosti a nepravosti lidí urážejících pravdu boží; nebo, což poznáno býti může o Bohu, známo je jim.“

Agellius dočetl a tázal se bratra: „Jubo, že Bůh je, o tom jsi přece přesvědčen, toho mi neupřeš a když víš, že zakázal zákonem svým nevěru, nepravosti a nečistoty, tedy se poznej, dej se na lepší cestu, buď křesťanem. Vidíš, každým večerem můžeš mne navštívit a pokud stačí moje skrovná zásoba, pokusím se, abych tě trochu aspoň poučil ve svatém náboženství křesťanském. Shledáš brzy, že může člověk býti ještě šťastnějším, než myslíš; totiž, vzdá-li Stvořiteli svému, čím mu povinen. Jsem tak sám a sám jako pláne v poli; jak by mi bylo milo, kdybys ke mně přišel častěji a nepohrdal klenotem svaté víry, který nám zůstavil drahý otec náš.“ Za těch slov zvedl se Agellius od stolu, popošel za stůl k Jubovi a chopiv ho za ruce, zahleděl se svýma upřímnýma očima v divoký zrak bratra svého a zvolal: „Bratře, povol, učiň, oč tě prosím a zaraduje se duše zesnulého tatínka našeho, která odpočívá dávno již v náručí otce nebeského; dej se pokřtíti, prosím tě, dej! Nedáš?“

Avšak Juby se nedotekl bolestný, prosebný zvuk slov bratrových. Jakoby běželo o věc obyčejnou vyvinul se z rukou Ageliových, potřásl hlavou záporně a pravil jenom ledabylo: „Mně je to posléze jedno, tak nebo tak, jen když se mi daří dobře. Nenamáhej se; až mi toho bude třeba, přihlásím se sám, avšak teď mi s tím dej již pokoj. Budu-li míti pokdy, přijdu k tobě někdy večer, neskuhrej mi však s ničím. Není-li ti všecko v životě tvém po chuti, jsi tím vinen sám. To jsou také strýcova slova.“ — Chvíli se odmlčel. „Již se připozdívá, abych raději šel domů; strýc by mne peskoval třeba“,

* List sv. Pavla Římanům 1, 18—20.

vymlouval se nepodajný Juba, boje se, aby ho bratr nepřemlouval ještě.

„Tedy marny dnes moje práce a řeč; Bůh tě naprav, bratře, že jsi skvost drahocenné víry vyměnil za bezcennou tretu a blyskotku pohanských prostopášníků. Tím způsobem arcí nesleduješ šlépějí otcových, nýbrž spíše vyrůstáš do podoby matčiny.“ Slova tato upřímná zněla jizbou tak smutně a výstražně a spolu tolik ustrašeně, jako když druh věrný varuje přítele osidel a nástrah, avšak marně a marně.

Nahlídnuv úzkým oknem ze světničky do tmavé noci, varoval Agellius bratra: „Je tam tma tmoucí, ještě aby tě někde zastihla divoká zvěř; zůstaň raději na noc u mne, ráno se můžeš strýci omluvit.“

„I žádného strachu nemám; pomohou mi rychlé nohy a mimo to mi dal onehdy náš řezbář malý amulet, který prý chrání všeho zlého,“ vymlouval zpozdilý Juba.

„O, milý brachu, kdyby nebděla ruka Páně, ani kroku bys neudělal zdráv; nyní však to tajno ještě očí tvých,“ namítal zbožný Agellius.

Juba se s bratrem ani nerozloučil a řítil se dveřma ven v čirou noc.

Poslední Agelliova slova jím pohnala.

Zarmoucenou tváří osamělého jinocha zakmitl již po druhé stín zármutku a tesklivosti.

Má se na vždy odloučit od bratra neznaboha? Co bude z Juby, neujme-li se ho a nepokusí-li se buď jak buď, přece nějak získat duši jeho spáse věčné? Když se však práce zdá přece nevděčna! Snad by spíše vynutil slzu ze skály, než pohnul otrlou myslí bratra zvlčelého.

Avšak hněvati se naň nemůže, protože tomu brání již sám zákon Páně. Přemítá pomalu listy pergamenovými, až v kapitole dvanácté najde zrovna několik slov se vhodných: * „Žádnému zlého zlým neodplacujte, přičiňující se o dobré skutky netoliko u Boha, než i u lidí. Je-li možno, pokud jest na vás, se všemi lidmi pokoj mějte. Ne samých sebe mstěte, nejmilejší, nebo psáno jest: Mně pomsta; já odplátím, praví Pán. A protož lační-li nepřítel tvůj, dej mu píti;

* List sv. Pavla Římanům 12, 17—21.

nebo to učině, uhlí řeřavé strhneš na hlavu jeho. Nedej se přemoci zlému, nýbrž přemáhej zlé dobrým “

Hojným zdarem působila svatá slova apoštola Páně v duši Agelliovu. Podepřel horkou hlavu do rukou svých a chvíli se zamyslí. Ustanovil se, že se vydá na cestu do Kartaga, až bude jen trochu možno; třeba nemohl hnedle, však nadejde přece jednou vhodná doba. I vyptá a poradí se tam s muži zkušenými a moudrými, a pokusí se vším způsobem, aby se sám utvrdil u víře a bratra jí získal.

Svázal pergameny, uložil je opatrně do přihrádky; upraviv si skrovné, chudobné lůžko své, klekl ku kříži a modlil se vroucně žalm šedesátý devátý: „Bože, ku pomoci mé vzezři, Pane, na pomoc mi pospěš. Ať se zahanbí a zastydí, kteříž hledají zkázu duši mé. Ať se poznají a zastydí, kteříž žádají mi zlého; kéž se odvrátí, ihned zahanbeni jsouce, kteříž se mi posmívají. Ať se veselí a radují tobě všichni, kteříž hledají tebe a kéž ti, kteříž milují spasení tvé, říkají vždycky: Veleben budiž Hospodin. Já však chud a nuzen jsem, Bože, spomozíš mi. Spomocník můj a vysvoboditel můj jsi ty: Hospodine neprodlévej.“

Po té se odebral na spánek; aby si jídlo vařil ještě, ani nepomyslí, měltě mysl zabavenou úvahami o sobě a bratru svém.

Za to Juba šel krokem volným co noha nohu minula, do města. Cestou bručel cosi, jako by si s posměchem opakoval slova bratrova, nebo se dal do zpěvu rozhárané, oplzlé písně. Ano i hlasitě se smál, když dopěl anebo se rozpomenul, jak si vedli nekáraní jeho druhové na slavnosti.

Došed města Sikky, uhnul se ulicí kolem chrámu Astartina do domu strýcova.

VI.

Julius Metenius, poručník synů Strabonových, byl obchodníkem věhlasným. Obstaráváje nejhlavněji sochy, obrazy a jiné a jiné věci tehdejší modloslužbě příslušící, měl ve svém skladu díla pracovaná dlátem i štětcem, a to na slovo vzatá. Zářilyť tam pestrou směsicí zlato, stříbro, měď, sloň, alabastr, sádra i sklo. Přihrádky na zdi byly samý předmět

práce zdařilé a z látky vzácné.* Každé zálibě mohlo býti vyhověno ve skladišti obchodníka Julia. Vkus vybraného, elegantního světa, zvyk nádherného domu, denní kroj, záliba ve starožitninách, modloslužba klasických i barbarských národů tu byly zastoupeny, a to ze všech dob a z každého rozvoje. Symboly nejdávnějších předmětů náboženského ctění a vzývání, jako světlo, nebe, země, slunce, měsíce, vzduchu, větru, ohně i vody tu byly zobrazeny. Obraz na obraze, socha na soše, podstavec na podstavci, balván na balváne ze všech zemí vřkolních byly zachovány ve sbírce Juliově.

* Náboženství bývalo již od nejstarších časů nejhojnějším a nejčastějším činitelem jak u rozvoji národů vůbec tak i u rozvoji umu a vzdělanosti zvláště. Oč se dodělali jednotliví národové větších úspěchů a vzdělanosti pravými cestami, o tolik hleděli i v náboženských u mravných povinnostech býti horlivějšími a probudilejšími, snažice se kde jen božstvu svému zalibiti se pilným konáním nových obětí a obřadů. Svatyně bohů vykrášlili a vyšperkovali píli nevšední, věnujíce druhdy ceny báječné ozdobě soch bohů svých; hleděli tudy poznati a přiblížiti se bohům spásám. Snaha tato nabývala tím více pudy, čím více ozřejmena byla idea odplaty po smrti. Člověk zbožný a bohobojný i ve příčině života záhrobného hleděl dodělati se útěchy a upokojení, snaže se zdokonaliti chrámy prací a ozdobou. Hlavně této snaze odpovídá zdařilý rozvoj umění výtvarného. Vlastenským a náboženským entusiasmem proniklý národ věnoval u vděčnosti své bohům spásám četné chrámy i sochy a umělci, nadšeni jsouce velikými ději a vznešenými charaktery slavných dob, v některém odvětví díla věhlasná, ano tytýž podávali i dokonalejší našich dob. Snažili se a přičinili, zrovna jako by jim vavříny vítězů marathonských, salaminských a eurymedontských, anebo oslavy výtečných básníků a myslitelů současných nedávaly ustati. Patrně tudy, že venkoncem vrátká jesti smyšlenka protestantismu, jakoby nebyl skvost domovem v kostele; zajisté že zúplna případna je nádhera v chrámu Páně, jen když v čas a vhod.

Výrobky skleněné byly v Egyptě jakožto ve své pravlasti; výroba jejich vzmožila se v Alexandrii velice a za císařů římských docházela odbytu hlavně v Římě. Egyptané vyučili i Řeky výrobě skla. Až dnešních dob dochovány jsou některé nádoby skleněné z dob císaře Alexandra Severa; jako na příklad vása, 10 stop z výší, ulitá z tmavě hnědého skla průzračného, majíc vypouklý obraz z bílého skla neprohledného, zobrazující starosvětský sňatek. Vzácně ceněny byly poháry z čistého, krystalového skla (*calices cristallini*) a ještě více z měňavého (*versicolares*) vyráběné v Egyptě za Hadriana (117.—138.) a ozdobené obrazy plastickými, vypouklými.

Mramoru a alabastru dobýváno bylo v Africe v četných lomech a to v Numidii žlutý mramor (*giallo antico*), v Egyptě samém červený a růžový porfyr na sloupy, jehož lomy byly v pohoří „Djebel dochan“ a tam dobývali zároveň bělostného, jakoby ze samých křišťálů, a la-

Bohatý obchodník Menenius večerel ještě se dvěma svými známými. Pamětliv jsa římského pořekadla, že nemá býti hodovníků více devíti, aniž méně tří, měl pouze dva hosti, a to mladého Řeka Arista, kterýž byl osvědčeným umělcem v dílně jeho a Kornelia, šlechtice Římana, jenž nedávno teprve přišel do Sikky a zaměstnán byl při úřadě vládním.

Hostina byla dosti vybraná. Předkrmí bylo: Salát hlávkový, ryba obložená rozkrájenými vejci, ušřice. Vlastní jídlo: Hlava divokého kance, divoká kachna a pečená drůbež. Zákusky: Hrozny, datle, bílé a černé fíky, rozličná vína a nápoj připravený z odvaru medového a mléko.

Kornelius bavil společnost. popisuje velmi živě hry, jimžto byl nedávno přítomen v Římě. I neváhal a dával na jevo vřelou lásku k vlasti, kterážto oživena byla v něm, když viděl slavnosti svého národa.

b a s t r u (alabastro fiorito). Nádob alabastrových užívali staří hlavně na olej a masti; byly to nádoby válcovité, sůžené v hrdlo. Zlata a slonoviny užíváno bylo hojně ve chrámech i v domech soukromých a to nejspíše za dob císařských, kdy strop býval sloní hojně vykládán; na příklad Neronův „zlatý dům“, jehož stropy jen se leskly zlatem, drahokamy, slonovinou i perlami. Za dob, kdy vyvráceno bylo Kartago, ozdobovali sloní pouze stropy svatyn, až později výrobky slonové zobecněly zúplna. Zlata a stříbra vůbec národové modloslužbě oddaní nešetřili, zvláště za pozdějších časů. Na př. socha Zeva olympijského byla samé stříbro, zlato a slon, jsouc 42 stop vsoká. Svatyně s onou sochou byla chloubou a radostí všech Řeků a šťastným se měl ten, kdo spatřil Zeva olympského. O mocné působě tohoto nejsvrchovanějšího díla řecké plastiky svědčí slova Diona Chrysostomova: „Kdo, jsa sklícen v duši své, stane u obrazu toho, zapomene všeho, co sužuje a stíhá život lidský.“

Zbožnost a úcta národů těchto pohanských byla arci nedokonalá, protože neznali Boha všemohoucího ve světle a pravdě. Avšak přece na slovo vzata býti může snaha a důvěra zrovna dětinná, jakoužto věřili a úctu vzdávali bohům svým a pobožnost jich může býti vzorem nevěrcům pokřtěným. Záhodno, že mnozí a mnozí dějepiscové a badatelé u vědě historické ještě do dneška popírají jsoucnosti, důležitosti a síly náboženské vůbec a pravdy zjevené zvláště. Počínají si jako malé děti, které, napivše se ze studnice vody živé, házejí do ní smetí a kamení. Ještě dobře, že ve vlasti naší Cyrillo-Methodějské není takovýchto „lži-historiků“ mimo nepatrné výjimky, kteřížto však zajdou kdysi v nepaměť národa, jako ztrácí se, větrem jsa rozmeten, z lípy, rudou spálený květ. Viz Velišského pečlivý Ž. Ř. Ř. 17, 94, 100, 104, 150, 294, 141, 149 a Prof. Dra. Šembery vzorné „Dějiny řecké“ str. 409 a 452.

„Ó, Říme slavný! Tys prvním městem a není města tebe slavnějšího. Na umělých, podivuhodných hrách, dala se nejlépe poznati moc a sláva římská, a to zároveň spojená s upřímnými prosbami božstvu širovládnému. Zemřeme všichni, avšak Řím potrvá. Ano, každý má zemříti, jak jenom uviděl hry a slavnosti národa našeho. Může-li býti co vznešenějšího a úchvatnějšího? Ó, římští bohové, chraňte a zachovejte dál a dále a nedejte zaniknouti světové říši Caesarově. Dolejte mi, ať připiji Geniu římskému.“

O látce té hovořil rozjařilý Říman skoro po veškerou dobu hostiny.

„Jen si pomyslete: nedosáhlá rovina Martiova od konce na konec samé světlo. Krásnějšího divadla není snad již na světě. Rozsáhlá pláň poseta byla paláci a letohrádky. Vše, nač byste jen pomyslili, tu mohl každý viděti. Velkolepé chrámy, umělá sloupoví, ozdobně vystavěné dostihy, nádherné sbírky uměleckých výrobků i velikými výdaji uchované mausoleum císaře Hadriana bylo lze odtud spatřiti a jiné a jiné.“

Jak pravím, vzácní přátelé, nejsem ani s to, abych vám vylíčil a vyprávěl všechno, jak to bylo úchvatno a krásno skutečně. Řím je rozhodně božským městem. Čarokrásná noc přispěla taky kouzlem svým ozdobě a náladě slavnostní. Neboť hlavně večer a v noci, kdy horký den uložil se v lokty chladné, hvězdnaté noci, rozproudil se pravý živel a ples Římem světovládným. Na březích nesmrtelnými básníky opěvaného Tiberu, u té řeky Aeneovy a Romulovy zaplál vznešený plamen obětní. Šumná hudba z tisíce tisíců rohů a fléten, spanilé tance a vášnivý zpěv vířily. Tři dni a tři noci určeny byly veselému životu; k tomu ke všemu jsme tam byli všichni sami svobodní Římané, ani cizinci ani otroci neměli přístupu. Totě byla aspoň slavnost skutečně římská, a veselí rodinné,“ horoval blažený Říman.

„Tedy jsme vlastně také my měli býti na slavnosti, neboť máme také právo měšťanů římských,“ oslovil Kornelia umělec Aristo.

„Arcif, více méně; avšak slavnost tato byla vlastně odbývána z politických příčin, aby se Řím pochlubil světu“, odvětil mladý úředník.

„Ano, ano, politický podnik to byl naposledy ještě. Úrada, jak byste utiskli nás, třeba že již stejně všecky útraty

platíme my přistěhovalci. Proto milostivá vláda římská nadělila cizincům tolik práv, abychom platili za to radovánky její. Jste mně dokonalými politiky, vy Římané," hleděl Aristo Kornelia polapiti. Ale marně; opět a opět vybavil se mu Kornelius a popisoval stále: „Jaký to byl jenom skvostný průvod z Kapitolia do cirku. To kdybyste byli mohli viděti; tuším, že ve druhý den byl odbýván. Výminkou byli tam na podívané také z ciziny. Bylo to však hnedle rozeznati, kdo si všímal jen trochu pozorněji, jaký rozdíl římské krve a barbarských nevzdělanců! — Předem jeli synové vznešených patricijských rodů, šlechta konsulární, řečníci věhlasní, vítězové a na slovo vzatí státníci. Po té ušlechtilí koníci s vozy, určení jízdě o závod a s nimi zápasníci. Za nimi chovanci školy gladiatorské, jsouce oděni červeně a ozbrojeni lesklou zbraní; těch bylo na tisíce. Dále šli divadelní herci ze všech oborů, taky hudebníci, obětní sluhové se zvířaty, slavnostně ověččenými, hvězdopravci, hadači a hlasatelé. Potom obrazy bohů na vozích, stříbrem a sloní ozdobených, tažených zkrocenými lvy a slony. Avšak nejkrásnějším z toho ze všeho byl sbor urostlých dvacíti sedmi mladíků a tolikéž spanilých panen z proslulých římských rodin, kterýžto sbor měl pěti vzletnou píseň, aby božstvo shlédlo okem milostivým a příznivo bylo Římu vševládnému.* Za tímto spanilým skupením šli naši kněží a naposled císař sám.“

Chvastavý Říman domluvil. I ohlídl se, kolik byli pozorní posluchači a na podiv, nikdo nejevil zvláštní účasti.

Aristo ujal se slova a pravil: „Snad to Deciovi pěkně slušelo?“

„Arcif, že mu to svědčilo; vždyť snad je taky jinak dosti vážen a ctěn," hájil císaře Kornelius.

„Bylo by mu toho třeba, avšak schvální lásky ani úcty mu národ neprokazuje," odporoval Řek.

„To jsi na omylu; bylo-li kdy panovníka více starostlivého o blaho říše a národa?“ tázal se s patrnou nevolí mladý Kornelius.

„Nejsem nikterak na omylu! Kdyby byl panovníkem dbalým blahobytu svých národů, tedy by se opřel vzrůstající prostopášnosti, přepychu a zženštilosti, které jako pijavice seslabují lid zbavující ho krásných, nesmrtelných snah

* Píseň ona slula „Karmen“.

a ideí, totiž lásky ku vlasti a pocty bohům vševládným,“ pravil Aristo.

„No, buď jak buď, já soudím, že každý císař má nejpilněji hleděti, aby zkvétal obchod a dařil se průmysl; potom má podporovati umění a vědy. Avšak Decius, jak soudím a slýchám, všechno to činí, jak může jen. Vždyť se dosti opírá tomu novému učení, protože křesťané chtějí míti kostely zúplna prosty, nijakých ozdob, živnost naše by tudy zahynula za několik málo let. Oč, pánové, že jen z této příčiny pronásleduje Decius křesťany?“ ozýval se peněžnickou touhou jsa ponoukán Julius.

Ale oba mladí mužové ho skoro ani neposlouchali. Každý se rozmýšlel o tom, jak by spíše druh druhu usvědčil z omylu o moci, věhlase a zachovalosti římské.

„Tys dosud nezkušeným mladíkem, Aristo; a jakožto Řek nemáš pravé lásky k Římu. Považ, jak říkávali naši staří, že, porozumí-li kdo našim snahám římským, již to je vědou a uměnou. Pohleď, tento peníz byl ražen na památku slavností národních v Římě. Vidíš, jak významný je na něm nápis; čti: „Aeternitati novum saeculum.“ To jest: Až na věky ať žije nové pokolení římské. Slyšíš-li, až na věky! Totě přece vznešené heslo proslulého našeho národa, vid', Řeku závistivý?“ pyšně vyzvídal zpanštělý Říman.

„Arci, Řecko porobeno bylo rukou sveřepou! To je událostí tolik známou, že ti o ní vyprávěti může každé dítě „tvého“ národa. Avšak pravím ti, upřímně ti to pravím a slza kanoucí z oka mého ti to může dosvědčiti, že i Římu pohasne brzy již ta sláva a chlouba, jakou se honosí za dnešních časů. Vzejde vám také doba, kdy šlápne barbar nohou surovou. krutou na hlavu spanilou hrdé Rómě a rozmete až do základů stavby, pořízené králi římskými z mozolů otrockých a z berní poddaných. Jen s tím rozdílem, že po vás zbude hanlivá poznámka, jak jste ničili a bořili chrámy a oltáře bohů velikých řeckých a hanobili chloubu ducha lidského a jeho díla. Avšak o nás toho, jistojistě doufám, nikdo neřekne. Naopak, my jsme ukázali cestu mysli učelivé, jak pěstovati třeba vědy a uměny. Pouze snad poznamená kdos, že byli otcové naši nesvorní a zavinili vlastně sami zkázu vlasti milené. Ale přes to přese všechno budou jméno naší vlasti vyslovovati s úctou a vděčností a ne s proklínáním a

hrůzou, jak dostalo se toho již vám a dostane ještě," hájil se mladý, vzdělaný Řek; odvrátiv se od Římana, dal se do hovoru s Juliem, jenž jakoby nezapně sledoval hádku hostí svých.

Chlubivý Říman však ještě neustal a opětně oslovil Řeka: „Nemohu arci za to, že jste nesvorností svojí a řevnivostí zavinili úpadek proslulého druhdy Řecka. Proč jste se zapřisáhli bratr na bratra, abyste byli zahlazeni z tváře země? Avšak Římanům věhlasu neupřeš. Byl by snad kdo lidumilnější a shovívavější vůči barbarským, pokorěným pronárodům? Nikoliv! Rukou železnou musí býti spravováni a kroceni, sice by touže dobou, co pokorné vykonávají služby, vítězům šlápli na krk. O tom tě poučí každý, kdo jen trochu sleduje vládní úpravu vítězů a přemožených. Ano, naše římská státní úprava je tak spojena, že z ní nelze ničeho ubrati, ničeho jí přičiniti a ničeho změnit. A víš, co nám káže ctnost občanská (virtus)? Ode mláda až do hrobu každý uvědomělý Říman rád život obětuje na oltář vlasti, je-li toho třeba. My, Římané, jsme národ obezřetný, máme silnou a vytrvalou povahu. Z lidu našeho vznikli věhlasní myslitelé jak ve právě, tak i v řečnictví. Úcta ku mravní a náboženské přesnosti, mysl vypočítavá, hrdý cit sebevědomé světovlády a slávy jsou podstatnými rysy římské národnosti, a ty zrcadlí se i ve spisech našich. Chceš, abych ti to dokázal slovy našeho národního pěvce? Tedy slyš:

Excudent alii spirantia mollius aera,
 (Credo nequidem), vivas ducent de marmore voltus,
 Orabunt causas melius, coelique meatus
 Describent radio et surgentia sidera dicent:
 Tu regere imperio populos, Romane memento!
 Haec tibi erunt artes: pacisque imponere morem,
 Parcere subjectis et debellare superbos.

(Aen. VI. 848—855.)

(Ať jiní ulijí z kovu sochy sebe klidněji dýšící
 a jakoby živé tváře vykouzlí z mramoru,
 na soudech mluvití budou obratněji, i pohyb
 těles nebeských určí kružidlem i východ hvězd stanoví:
 Ty, Římane, pamatuj, abys vládna, řídil národy!
 Toť uměním tvým bude: určovati podmínku míru,
 poshověti podrobeným, válkou porobiti zpupné.)

„Ó, příteli, pýcha tě posedla!“ hájil se Řek trpce uražený, a to v nejjemnějším citu svém. Hladina v mladém srdci jeho byla zbouřena. Jako když se rozvlní podzimný vítr mladistvou korunou štíhlé lipky, tak se všecek chvěl syn slovutné druhdy Hellady. Avšak nikterak nechtěl se dáti umlčeti pyšnému Římanu a potíral jej všecek jsa rozechvěn: „Předkem a nejprvé u nás Řeků vědy vypučely z půdy vlastní, z půdy národní. Živly, ježto přijali jsme z ciziny, byly praskrovny, a ještě jsme si je spracovali po rozumu svém a zvyku domácím. Věda i umění dospěly u nás na ší mocí, pílí a silou vrcholů svých. Naproti tomu nemívali jste však, výbojní Římané, svých původních tvůrčích schopností, a to ani u vědeckých výzkumech ani v básnické činnosti. Počátečné stopy přízně vaší básnictvu i dějepisectvu jsou velmi skrovny. Později, arcif, když jsme my, Řekové vám naznačili cestu a když nepřízní bohů a palčivou vinou naší klesalo písemnictvo naše, tuť teprve probudil se smysl vojáka Římana pro vědy, lepší část národa byla ochotným žákem nás, Řeků; nehleděla ani různosti národní, ani nedostatku vážnosti k Řekům samým, ani příkladů předků krvelačných a stejně ukrutných. To věřím, květ básní a skvost vědy naší došel vás, kteřížto jste ruce měli ještě potřísněné krví ubitých národů, rozvité, vonný; proč byste se nepídili po něm? Avšak proto pro všechno, při sám duch mé drahé, zubožené otčiny, Athen druhdy širovládných, nebyl vědecký duch váš ani zdaleka tolik původní ani národní ani samostatný jako u nás; kráčeli jste sice pohodlně stezkou námi vyšlapanou, avšak oné svěžesti, původnosti a krásy uslechtilé, jakoužto prosluli jsme ode dávna my, Řekové, nedodělali jste se dosaváde. Ostatek, kdyby mi nebylo o to, že bych porušil cizí právo, dokázal bych ti jinak, paží svojí, jak soudím o věci té.“

Kornelius hleděl ne s podrážděností a nevolí, nýbrž spíše s úctou a podivem, jak dovede uhájiti vlasti své Řek vlastenecký; a třeba mu nikterak nelahodil, když vypočítával vady římské, přece vznikla v římském úředníku rozhodná úcta k Aristovi.

Hostitel Julius viděl, že by nevyšla asi rozepře obou hostí na dobro. I hleděl, jak by jich spíše vyrušil a novou látkou zaměstnal.

Dal se totiž do hovoru o starých obyčejích a zvycích. „Já řku, zdá se mi přece však, že nedbáme již starých zvyků otců svých my, Římané! Na příklad oněch starých praporů neuzívá již vojsko naše, ba ani se již vroucně nemodlí starým bohům, majíc útočiti do nepřátel. Věkožizní bohové: Jupiter, Mars, Romulus a jiní nejsou prý v Římě ani tolik již uctíváni, jako druhdy. Slýchávám o tom často. Ano, pánové, potom nám nepomohou slavnosti a radovánky sebe skvostnější a vybranější, nejsou-li nám bohové příznivi. Jsem již starý muž a mám ve věci té velkou zkušenost. Ne snad, abych hájil pocty a zbožnosti z té příčiny, že jsem obchodníkem, nikoliv (oba hosti Juliovi se pro sebe posmáli); avšak tolik vím, že náboženství býti musí. Ano, pánové, vyznám se vám veřejně a upřímně, člověk nemající náboženství, není člověkem.“

„Totéž tvrdí mnozí učenci, milý Julie,“ odvětil Cornelius.

„Ale, na kolo s těmi učenci i s křesťany zároveň! Ti ani oni nehledí si skvostné bohoslužby. Učenci o tom píší haldy spisů, sami však do chrámů bohů věkožizných nechodí; a křesťané prý několik hodin denně vytrvají na svém říkání a klečení, avšak zase v podzemních skrýších. Tak škodí obchodu ten i onen; ještě nás obchodníků uhájí nejspíše poctivý lid. A ani ten není již, jak býval,“ horlil Julius, boje se o výdělek dosavadní; o potřebě náboženství nebylo v něm již ani potuchy.

„Snad jsi trochu nespravedliv, Julie, křesťanům. Vždyť slýchám dosti často a onehdy jsem také o tom četl, že prý by mohli oni nejsnáze zachovati města Říma od záhuby a zkázy mravné. Staré, římské náboženství vůbec a ostatní bohoslužba zvláště prý je starou, zpuchřelou stavbou, jen jen se řítící. Také prý ji přirovnali k obru s hliněnýma nohama. Nevím sice sám, na kolik to je pravdou, co o nich je známo, avšak lidé pozorování hodní to přece jen asi jsou; jen považ těch ústrků a pronásledování, jakými byli stiháni již a stále a stále vedou přece svoji,“ nesrovnával se s chlebodárcem svým Aristo.

„Můj však úsudek v té věci je: I, ať nám dají křesťané pokoj a nevšímají si nás! Bylo nám dobře bez nich a bude nám zase dobře, nebudou-li. Ať je mor všecky za-

hladí. Jen bude-li Řím věren svému heslu a svému účelu. Zřekne-li se však svých starých záměrů, tož si sám zavíní zkázu. Ano, tak a nejinak," rozumoval obchodník a vychýlil notný doušek vína po slovech svých.

"V tom ti, štědrý hostiteli, přiznávám," ujal se slova Kornelius. "Každým způsobem je to zradou, chce-li kdo u nás zdomácniti novou bohoslužbu. Genius římské říše nás toho uchovejž! Avšak po rozumu mém není o něčem takovém ani zdání, Decius tomu nikdy nepovolí. Vždyť jsem slyšel dobře, když jsem byl v Římě, jak si vypravovali ode dvora, že prý vydá vláda co nevidět rozkaz, aby vyhubeno bylo to zhoubné křesťanské plémě až do nemluvnat. Můžeme čekat něco podobného již do několika dní."

"Ale, pánové, proč se nebojíte již také krtků, když máte tolik strachu z křesťanů slabých? Je to pouze domněnka časová, a to několika učenců, nemající podstaty. Dopřejte jim jen pokoje, vždyť oni sami za několik málo roků zmizí ve světovém moři, uchvácení byvše mocným proudem časovým. Komu jen moudře myslícímu přijde na mysl, aby se obával něčeho nebezpečného od několika zástupů výstředních pobožníků? Bude-li však o nich stále se mluvit, toť ovšem možno, že se rozšíří pověst o nich a nabudou více členů," chlácholil Římany Aristo.

"Ano, ano — to se ti snadno řekne, že získají více členů. Jak to však, když se rodí z oblaků a ze země, když sestupují ze mraků a vítr je rozsívá jako kobylky. Není člověka, aby byl od nich bezpečen. Ó, velcí bohové, pohlédněte přece s posvátných sídel svých a braňte si úcty své! Při sám, Genius, něco musí rozhodnouti a zahladiti tu morovou nákazu. Vždyť člověka hrůza pojímá; slyšíš o příteli dnes, zítra je křesťanem. Uvidíš jiného přítele; všecek je zarmoucen, zasmušilý. Čím to? Syn jeho dal se ku křesťanům. Jinde zase chtí slavit veselku, nevěsta se má odíti šperky a má dostati darem vzácné podary z mého skladu koupené. Nikdo mi pro to nejde. Pošlu tam, co se to děje. Ale slyším, že prý sňatek je zrušen, nevěsta je křesťankou. Zboží mi nejde na odbyt a obchod vázne. Měl jsem objednávký do mnohých domů, kdež byla domácí svatyně. Z čista jasna o nich ani sluchu. Pošlu tam, že mám nových soch a obrazů na výběr, dostanu odpověď, že nepotřebují již ničeho,

jsou křesťany. Jindy nás bývalo mnoho známých v cirku, v lázních, v divadle a jinde. Nyní jsme všeho všudy asi tři. Kde jsou ostatní? Nepřijdou, víra křesťanská jim to zapovídá. Přejde ke mně krejčíř, bere mně míru na šaty. Jindy býval samá úklona a zdvořilost, teď však se tváří, jako by byl tolik jako já. Poptávám se, čím zpyšněl řemeslníček. I, on prý je křesťanem a jejich víra tvrdí, že vlastně jsme prý všichni sobě rovni. A to aby to blesk zapálil. Toble by byl čistý pořádek, abych já byl takový člověk jako můj krejčí anebo naposledy jako můj otrok. To by pěkně hrálo! A již to kdysi přestalo trochu. Vím dobře, je tomu několik let, co nebylo o nich ani mnoho slyšeti, ale teď to zase hrozí a plemení se to jako houby po dešti,“ horlil vypočítavý kupec.

„Všecko dobře! Nechci ti nikterak odporovati, zkušený Julie. Pouze tuším, že by jim zase mohlo zjednati úcty a známosti, kdyby vzniklo pronásledování od vlády. Takto by snáze zašli, jako mizí listí na podzim anebo jako planý květ pozbývá brzy vůně a krásy své, třeba byl na počátku sebe četnější,“ omlouval se Aristo.

„Skoro bych souhlasil, jak praví Julius,“ dí Říman. „Vím to z Itálie. Tam měli již přízeň dosti slušnou. Ba, i sňatky umlouvali druhdy s naším národem. Kdo ručí za to, že by se nedodělali kdysi vlády a hlasu rozhodného také tady?“

„Ale, to je směšno! Přece jsou daleko početnější ctitelé národních bohů řeckých a římských než vyznavači ukřižovaného Gallilejského. Ať si ujednávají smíšené sňatky ve spolek; bude-li trochu chytrá nevěsta nebo ženich, jistojistě druh druhu přemluví, aby přiznal víru náboženství státnímu. Vzpomenete mých slov, že to vlastně příznivé znamení, neostídají-li se křesťané a vybírají-li si chutě manželky z jemné pleti jinověrců. Ještě uslyšíme, že náš principál Julius odbývá výrobky své také do kaplí křesťanských, protože taková smíšená manželství budou o dvojí víře. A posléze, co se tkne rozhodného hlasu a přízně, pochybuji, že by jí křesťané měli tolik i se vsí svojí chytrostí.“ Namítal řecký umělec, chtěje patrně vyvrátiti výrok svého národního nepřítele, Římana.

„Ó, prosím, prosím — nemluvím přece nadarmo, řecký chlapče. Snad bys mě ještě nechtěl také usvědčiti ze lži. Ostatek, mám zrovna důkazy na snadě. Byl jsem již za časů svých studií znám s hlavním obětníkem Jovovým.* Byl to muž neobyčejně učený, moudrý a vážený, o vyspělém rozumu a bystrém úsudku. Jeho pravidlem vždycky prý bývalo, že zmínil-li se kdo o křesťanech, pohrdlivě se pousmál a řekl, že znamenají oni blouznivci tolik jako vánek větru nebo kapka vody. Téhož rozumu byla s ním jeho choť, paní to ve všem a všudy jinak moudrá a pečlivá. Měli jedinou dcerušku, jížto hleděli jako oko v hlavě. Otec ji vyučoval literním uměním a dal ji mnohými učiteli ještě cvičiti; matka pěstovala dítko své a šlechtila, až radost. Holčička dorostla, a tu kdysi společnice její, otrokyně křesťanského plemene, vzala ji sebou na procházce do té jejich náboženské společnosti. A co sám ďas nechtěl mít, dívčici se ta kouzla zalíbila a jinak ne a ne a že bude křesťankou. Pomyslete si ten zármutek a zděšení v rodině římského kněze. Matka prý bolem zhynula za několik dní, otec si rval vlasy. Onehda v senátě se přimlouval vřele a vyzýval samého císaře Decia, aby prý zahladil to zhoubné símě z římského území až do nejmenšího nemluvněte. Jak by také ne. Toť není malou ranou, takový zármutek a k tomu ke všemu dívka z kněžské vážené rodiny. Dceři své ovšem hlavy nenapravit; odloučila se od otce a žije s křesťany. Proto tvrdím, že je to nerozvážností, spoléhá-li kdo jenom, že nám křesťané neuškodí, jsouce počtem nepatrní. Malý oheň velký les zapálí!“ dokazoval Kornelius hněvně se ohlídnuv po svém odpůrci.

* Obětníkem slul kněz, kterýžto měl úkolem, aby rozněcoval oběti zápalné bohům. Hlavní obětníci byli tři, a to obětník boha Martův (flamen Martialis), boha Quirinův (Quirinalis) a vrchní z nich řečený „obětník Jovův“ (flamen Dialis). Obětník Jovův vykonával každým dnem v domě svém (domus flaminia) na hoře Palatině oběti a nebylo mu dovoleno za příčinou úřadu svého, aby vyšel z domu než jenom dvakráte do roka. Byl však také jinak omezen od ostatního života. Nemohl přísahati, aniž člověka zpoutaného viděti. Nebylo mu dovoleno oděvu slavnostního nikdy svléci. Za to však dostávalo se mu výhod, pocty a pozornosti neobyčejné. Dům jeho měl právo útočistné (asylní) a sňatek jeho byl nezrušitelný. Manželka jeho byla zároveň kněžkou bohyně Junoninou a omezena tolikéž mnohými přesnými pravidly; zejména ve příčině šatů a úpravy vlasův. Velišský 337.

„Víš-li co, milý Aristo? Máš ladnou sestru, spanilou Kallistu. Což, abys ji namluvil takto mému synovci Agelliovi? A což teprvé, aby ho posléze přemluvila na svou víru! Byla by to výhra. Popustil bych jim obchod ještě zítra. Víš dobře, že mám oba rád,“ domlouval Julius Aristovi.

„Zrovna jsem se chtěl pozeptati, jak se daří ctnostnému Agelliovi. Mám ho velmi rád. Je to muž pevné povahy a ryzího srdce. Poctivá duše. Jenom že trochu zasmušilý, snad jím zmítá ta víra křesťanská. No, moje sestra si ho taky váží. Ale, mohla-li by ho milovati, tomu zrovna netuším. Ráčíš sám věděti, že je stále zabraná do své práce, vyrábíc sošky a malujíc obrazy. Ostatek je málomluvná a zasmušila jako Agellius. Pokusím se, abych vyzvěděl, přeje-li mu nebo ne. Potom ti dám hnedle o tom věděti. To víš, také bych to viděl rád, aby byli svojími. Agellius je hodný člověk a jak jsem slyšel, bude co nevidět vrchním správcem. Skutečně, tomu bych rád Kallistu dal za choť,“ pochvaloval si Aristo.

„Tak, tak, pánové; ještě se z našeho hovoru vyvine smlouva svadební. Totě znamenito! Kdyby se tak povedla, byl bych tomu sám rád, protože Felix Euthumius, s nímžto jsem se sešel v Římě a na jehož statku prý je onen mladý muž zaměstnán, chválil ho velmi vřele,“ vpletl se Kornelius. O nepřátelství s Aristem již jakoby nevěděl, protože smýšlel o to, aby zase nějaký křesťan dostal se do smíšeného manželstva.

„Dnes ho byl navštívit Juba, jeho bratr. Jak se mu vede, dám se hnedle poptati,“ pravil Julius. Dal znamení zvonkem, otrok přišel a otázan byl, je-li již doma Juba. Když přisvědčil, tedy mu pán rozkázal, aby ho zavolal. Za několik minut byl tady bratr Agelliův. Ledabylo se hostem pokloniv, obrátil se ku strýci a ptal se nedbale a nepřívětivě: „Co dobrého?“

„Nejdříve, abys se choval již jednou, jakož se sluší mladíku vzdělanému. Zvykni si přece trochu vybranějším mravům, kam dospěješ s takovou neohrabaností? Stále ti to vytýkám a málo ti to přece prospívá! — Jak se daří Agelliovi, je zdráv?“

„Neptal jsem se ho po zdraví.“

„A po čem se táže bratr bratra, navštíví-li se?“

„Jaká návštěva? Zastavil jsem se u něho, jda ze slavnosti. Mnogo jsme spolu nemluvili, aspoň já. Cosi mi tam také předčítal z nějakých starých, zažloutlých listin a dával mi jalové, nechutné napomínky. To bylo to všechno,“ tupě a nejapně vypravoval Juba.

„A co ti četl, nebo jaké ti dával napomínky, hodný Agellius?“ vyzvídal strýc.

„I, cestou jsem to zapomněl.“

„No, to je skutečně ošklivo do tebe, ať si byly napomínky, jaké byly. Zle ti jistě neradil rozvážný bratr tvůj,“ káral Julius.

„Bylo to cosi o hněvu a trestech Boha křesťanského, nebudu-li prý přístupem té nové víře,“ rozpomínal se netečný Juba.

„No, a je jinak zdráv? Co dělal, když jsi přišel k němu?“ tázal se strýc s vřelou účastí, ze které vyzírala vřelá pečlivost.

„Plazil se na kolenou a modlil se Mateři toho ukřižovaného Gallilejského, jak mi vysvětloval potom. Zdráv snad je. Barvu má v obličejí zdravou a ohně má taky dost. Zlobil se na mne, až se všecek změnil,“ zvolal Juba a nehorázně se zachechtal.

„A proč se zlobil na tebe, co jsi mu udělal?“ vyzvídal Julius hlasem rozlobeným.

„Ničeho jsem mu neudělal; jenom jsem řekl, že jsem byl na slavnosti,“ odvětil Juba.

„Ano, to měl dobře bratr tvůj. Neměl jsi býti na té slavnosti; jsi velmi mlád, abys užíval již takových divokých rozkoší. Slyším od svých sluhů den ze dne o tobě žaloby a stesky. Že se trochu nemrzíš. Obchod ti nevoní a vůbec každé zaměstnání ti je proti chuti. Čím vlastně chceš být jednou? Ničím, není-li pravda? Chceš snad ukrádati sobě čas a štěstí, potulovati se po náměstí a na zahalecích vyzvídati klepy. Vidíš, zde ve společnosti abych tě ještě káral. Co si pomyslí moji páni hosté o tobě? Tvůj otec byl hodný, poctivý muž. Aby ho pohledal za dnešní chvíle. Nemáš ani za mák z jeho povahy. Až do stáří svého nebylo na něho ani jediného nekalého slova slyšeti! Ale, což je to všechno

platno, mluvíti do stromu a do tebe, je totéž. Avšak pamatuj si ode dneška, že ti zkrátím uzdu; zatočím s tebou jinak. Teď můžeš jít; ale to ti řeknu, na noc mi zůstaneš doma, ani na krok někam na toulku.“

Juba nečekal další přátelské porady, nýbrž jen tak pro jméno se ukloniv, zmizel ze dveří.

„Nezlob se tolik, milý Julie! Hoch je dosud mlád, dá si říci, až mu jenom rozum dozraje,“ chlácholil rozhorleného obchodníka Kornelius.

„Ba, mám malou naději, že z něho bude co kloudného,“ odvětil Julius. „Avšak, pánové, abychom se osvěžili zase trochu!“

Zavolav otroka, poručil, aby přinesl ještě něco cukrového pečiva a vína. Hnedle bylo všecko zde. Po té dal rozkaz, aby došel dolů se pozeptat, je-li tady posel již s tou novinkou. Otrok se za chvíli vrátil a přinesl na skvostné stříbrné míse — zmrzlinu, připravenou ze sněhu, pro který musil jiný otrok vykonati cestu 6 hodin, až na hory atlaské. Zajisté pochoutka, svědčící pouze římské vybíravosti a hýřivosti.

Když pozdní hosté připili sobě na vzájem a okřáli zmrzlinou, pro niž bylo otroku podniknouti cestu tak pernou, tu pohlédl římský úředník na vodní hodiny* a vida, že se velmi připozdilo již, pravil, že půjde domů, s čímž byl srozuměn Aristo i s Juliem; pokoušela se věru již o všechny únava, i dřímota, která se nedala zapuditi sebe vybranější lahůdkou. Avšak hostitel dal ještě návrh, aby odbyli ulitbu „bohům věkožizným“. Když byla vykonána, tož doprovodil Julius hosti své a odebral se po té sám na spánek.

* Římanům byly sice nejobyčejnější hodiny slunečné, avšak za pošmourných a deštivých dní a dobou noční užívali mimo hodiny přespací hlavně hodin vodních (κλεψύδρα), které byly asi známy již ode dávna, neboť se o nich mluví ve spisech o veřejných přeličeních, že jimi byl odměřován čas řečníkům. Byla to koule s rourovitou nálevkou (αὐλός) svrchu a několika jemnými dírkami (τροπήματα) na způsob sýtka (ἡθμός) zespod. Když se koule naplnila vodou až pod nálevku a nálevka byla svrchu dobře zahrazena zátkou, postavena byla koule tak, aby mohla voda pomalu prosakovati spodním sýtkem. Čas stanovili, kolik bylo vykapané vody. Později byla soustava takovýchto hodin zdokonalena, až i tlakem vody jakás kolečka se pobybovala a hodiny označovány byly rafíjí.

Nemohl a nemohl usnouti; obracel se ze strany na stranu, přemýšleje o Agelliovi. Jak patrně, nebyl Julius zlým člověkem; avšak srdce jeho bylo spoutáno ledovou římskou nevěrou, a proto nebyl přístupen milosti boží. Z té duše rád by dal slušný podíl Agelliovi, jen kdyby aspoň zevně chtěl obětovati římským bohům, ať si smýšlí uvnitru svém, jak smýšlí. Což o Kallistu, o tu nejde; to je tichá dívčina. Má-li jen Agellia ráda, tedy ráda přiznává víru bohům vládním. Ačkoliv nepozoroval mnoho horlivosti u ní vůči římskému náboženství. Snad tomu na svědomí, že je rodem Řekyní a proto Římanům nepřátelská a nepříznivá! No, pro lásku hodného, sličného Agellia, kdo ví, co neudělá! Posléze se mu oči ubraly a ubraly, až pravidelný dech věstil, že Julius již odevzdal se spánku. Avšak spaní jeho bylo nepokojno, bouřливо; rozmítal stále rukama a vykřikoval ze sna. Zdálo se mu, že je Agellius obžalován u vlády, jako by se byl bohům římským posmíval. Viděl též ve snách Kallistu, ba dokonce se mu zdálo, že ji mučí katané a ona křesťankou!

„Ne, ne, to zhola nemožno. Což naposledy mám býti také křesťanem?“ Zjevil se mu též jeho přítel, zesnulý Strabo. V líci mu zářil vzácný klid a spokojenost. Děkoval Juliovi za péči, jižto věnoval synům jeho, chválil Agellia, stěžoval si však do mladšího syna a stýskal si, že se povedl Juba po matce. Potom ukázal Juliovi lesklý obraz v dáli, mlha jej dopolou zahalovala, až za chvíli se vynořila vznesená postava Krista Pána. Spasitel národů jako by kynul rukou probodenou strnulému ctiteli římského náboženství a jakoby promlouval slova: „J á j s e m H o s p o d i n, B ů h t v ů j. N e b u d e š m í t i b o h ů j i n ý c h m i m o m n e.“

Julius chtěl promluvit, snažil se, aby se posadil na loži, anebo aby ruce vztáhnul, avšak údy mu odepřely vlády, byl všecek jako zdřevěnělý. Chtěl aspoň oči přimhouřiti, aby neviděl obrazu nepříjemného, ani to se mu nepovedlo. Hleděl na kříž chvíli, kterýžto mizel a mizel, jakoby poneáhla mlhou byl zahalen. Tolikéž postava Strabova se ztrácela, až se zahalila mlhou.

Julius se probudil z těžkého sna. Všecek jsa zapocen a rozčilen, posadil se na lůžku svém a rozvažoval, co by to bylo. Posléze si dodal potěchy, že to fantasmie, vzbuzená

silným vínem a rozprávkou z minulého večera. Avšak jakýs hlas ve svědomí mu přece nedal a nedal pokoje, musil na svůj sen stále mysliti. Vedlo se mu jako kdysi Strabonovi. Jen že římský vojín uposlechl vnuknutí božího a dal se na cestu lepší, zatvrzelý bohatec však svému srdci a svědomí odepřel souhlasu! Milost' boží neměla v jeho nitru účinku; símě víry na skále pohynulo.

VII.

Julius Menenius měl po nepříjemném spánku pokažený den. Ačkoliv se snažil dosti, aby zabavil rozrušenou mysl svoji něčím jiným, přece mu nechtěl a nechtěl prožluklý Strabo s obrazem Ukřížovaného pokoje popřáti. Chodil po domě, káral a peskoval otroky, na zahradu se šel podívat, procházel se chvíli, zašel si do skladiště; avšak slova Krista Pána z minulé noci zněla mu stále v uších.

I jal se rovnati obrazy a sochy ve skříních a přihrádkách, ačkoliv byly vzorně seřaděny. Tu se ocitl Juba u něho a chvíli se zadívav, jak pan strýc, v líci jsa všečen zasmušen, přehazuje výrobky umělé a jak se vzornou péčí a pozorem zvláště sošky a obrazy bohů řeckých rovná ve spanilé skupiny, dal se do smíchu.

Strýc, třímaje sošku řecké bohyně uměle až do krajnosti pracovanou, s nevolí se obrátil po chlapci a pravil: „Co tu zevluješ, ty zaháleči. Je ti tady něco směšného? Takovéto sošky bys nedovedl, ani kdybych ti daroval polovici svého jmění. Ty tak honit se po darebáctví a bratra hněvat a strýce urážet, na to jsi užilý!“ A odvrátiv se od hochá, rovnal dále.

„Ó, prosím, pane strýče! Co ti nepomáhám tady kolikráte několik hodin denně? Tvá výtka je tuze přísná. Nemohu sám za to, že mám neposedlou mysl a povahu; vždyť já si dám práci a opravím si všechny chyby, až jen uvidím vhodnou chvíli. Když ne jinak, tož již proto, abys mne zase nezahanbil u hostí svých,“ sliboval Juba. Avšak z hlasu vzdorovitého hochá nesnadno bylo poznati, tropí-li si ze strýce smích, anebo myslí-li to upřímně. Ovšem, nejlepším vychovatelem Julius nebyl; nemaje vlastní rodiny, nevěděl, jak si má nejspíše vésti s nepodajným, prostopášným Jubou.

„Dovol, strýčku, kdo ti pracoval sošku, kterou jsi měl nyní v ruce?“ vyzvídal hlasem trochu slušnějším Juba.

„Tu vytvořily útlé ruce naší sličné Kallisty, sestry Aristovy,“ pravil Julius.

„To je ta pyšná Řekyně? Mně se zdá, že si myslí také o sobě více, než je. Vykračuje si vždy jako královna, a zatím s Aristem se živí prací rukou svých. To je drahoty s dělnicí,“ posmíval se Juba.

„No, sluší-li ti nejlépe, když mlčíš, tož by to bylo jistě nejlépe v tuto chvíli, ty nečesaný jazyku! Kdybys měl desátý díl ctností jejich, byl bys jinačím junákem, prostořeký nemravo,“ hněval se strýc.

„To ještě; vždyť nechce ani mluvit, ta pyšná malířka, nebo čím je vlastně. Aby šla tak s naším Agelliem, zrovna jí je podoben,“ odvětil Juba.

„Vidíš, posměvačný hochu, tentokráte jsi přece něco chytrého řekl. No, není divu; i slepé kuře najde někdy zrnko. Ale co je pravda, to bych viděl rád, kdyby se ti dva mladí lidé dostali za sebe. Nevíš, neslyšel jsi, že by někdy Agellius hovořil o Kallistě?“ vyzvídal Julius.

„Ne, nevím. Ale počkej, je tomu již asi 5 neděl, viděl jsem, že šel Agellius na návštěvu k Aristovi. Ptal jsem se ho, co tam dělal a řekl mi, že se cvičí u nich v dějinách a řeckém písemnictví. Kdo pak ví, co tam dělal posléze? Ostatek, toho by si získala spanilá Kallista snadno. Vždyť tomu nemůže přece nikdo věřit, že to myslí opravdu s tím novým náboženstvím. Má jistě také rád hezké dívky, třeba byly jiné víry. Myslím, že to jen činí na povrch, s tou novou vírou, aby se lišil něčím od nás. Což, pyšný a pánovitý je dost, to by se hodil domýšlivé malířce.“

„Ale vidíš, to první slovo slyším, že by se Agellius jen přetvařoval. Hochu, je-li to pravdou, dostaneš ode mne skvostný dar za tu radostnou zprávu. To by byla výhra, kdyby Agellius obětoval našim bohům,“ jásal Julius.

„Aspoň tak soudím. Ještě, kdyby žil nebožtík otec, věril bych Agelliovi. Ale, to je přece drahá řada dnů, co nám odešel tatík. Teď nemá Agellius, kdo by ho utvrzoval a radil v tom onom. Vždyť tady v našem městě je křesťanů kalených ve víře jenom několik, spočítal bys je pomalu na prstech jediné ruky. A kdy pak jde do Sikky Agellius?“

Málokdy! K němu také nikdo nedochází; do Kartaga nemůže, nemá času. Leda, že snad nabírá svou moudrost z těch zažloutlých papírů, co má ve schráně na stěně," rozvínoval svůj rozum laskavý bratříček.

„Mýlíš se, mýlíš. Je tady dosti křesťanů, jen že tajných. Obávají se, aby nepozbyli svých živností, zvláště nyní, když vládne Decius. Ale, kdyby mi toho bohové popřáli a vzdal se Agellius blouznění, byl bych jako na novém světě," toužil strýc.

„Avšak máti moje mi onehdy pravila, že snad Kallista nestojí za moc. Je to prý jen pozlátko," vzbuzoval pochyby Juba.

„Čistá máti tvoje Fryna? Ať dá pokoj Kallistě. Je to aspoň hodné děvče a má všechny ctnosti, které má míti. Ať si jenom mete na svém prahu, hodná vdova; dělá nám všem notnou ostudu. Ještě, kdyby si vařila ty nápoje čarodějné, to by nebylo tak mnoho zlého; hloupý, kdo jí dá něco za to. Ale, když páchá hanebnosti a nemravnosti taková žena, která měla muže poctivého a ve všem všudy řádného, to je dokonale hanbou! Kde pak vlastně bydlí nyní?" tázal se strýc.

„Za městem asi půl hodiny, na opačné straně Agelliovi. Má tam jakousi jeskyni u lesa."

„A ty k ní docházíš? Co tam hodláš získati?" vyzvídal Julius.

„Ničeho! Chodím k ní, protože chci," vzdorovitým hlasem odvětil Juba.

„No, dobře, dobře; nezapřeš, že's jejím synem. — Pověz mi jen, proč nevráží Fryna na Kallistu?" s patrným chvatem tázal se Julius.

„No, proč — protože prý je Kallista slična a potom že je Řekyní; poníží prý jí pyšné čelo, až jen se naskytne vhodná doba. Namíchala jí jakéhosi nápoje, aby prý pozbyla krásy a zešilela. Samotnému mně nebylo volno zrovna, když jsem viděl, jak to vařila. Nastrojila do kotlíka kde co, vína, mléka, krve, mouky, vosku a mnoho jiného; říkala také jakási slova numidská, nerozuměl jsem tomu ani za mák. Vlasy měla rozpuštěné, oči jí zářem plály a obočí měla zježené jako lita saň. Když se z toho trochu probrala, tak jsem se jí tázal, čím ji urazila anebo pohněvala pyšná ma-

lířka, a matka mi něco řekla, čemu, strýče, jistojistě neuvěříš ; že je Kallista t a j n o u k ř e s t a n k o u, stranic se prý našich slavností a chodíc všecka jako v sebe zatonulá. S nikým nehovoří, nepozdraví a chová se vůbec ve všem jako křesťané!“

„Co že, co to blábolíš? Což se to na mne všecko sesnovalo? I, toť aby to mor pohubil všechno; není dne, abych se nehněval pro to křesťanství! No, tohle je dokonalá lež. Ručím za to svou ctí, že Kallista je hodné děvče, moudré, nezasluhuje nikterak podobného nařknutí. Jest-li s vámi není za jedno ve zpustlých, ošklivých zábavách, proto jí ještě nemáte podezřívati. Ostatek jí to každý moudrý pochválí, že si hledí svého a neutrácí dívčích ctností v ledajaké nestydaté společnosti. Nemluvil jsem ovšem s matěří tvojí od pohřbu poctivého otce tvého; avšak to jí vyřídí ode mne: Dovím-li se ještě, že ryje jedovatým jazykem svým po dobré pověsti Kallistiné, nebudu se ohlídati na příbuznost a vyrovnám se s ní za Kallistu sám, a to na soudnici,“ horlil Julius. Hlas jeho ochraptěl, na ústech měl pěnu a tělo jeho vztekem jen se chvělo. Bylo patrné, že je v hloubi srdce svého zrovna zapřisáhlý nepřítelstvím vůči nejdokonalejší náuce Spasitele národů. Aspoň v tuto chvíli zvítězilo pohanství zúplna v nitru jeho.

Juba viděl, že není teď se strýcem žertů; schlípl hlavu a odešel s potměšilým obličejem. Jásal, když se dostal na ulici: „To jsem si ho dobral.“

Julius neměl již na dávné časy tak nepokojného dne a neslyšel tolik neutěšených zpráv. Vida, kam může dojít člověk, nedbá-li dobrého jména. Kdo by si to byl pomyslíl tehda, když se slavil sňatek Strabonův, že se choť jeho oddá kdysi životu tak nevázanému? Co jí vlastně učinila Kallista, že zaplanula jedovatým záštím na dívku příčinlivou? Nevídáno, že je slična, spanila. Vždyť byla Fryna také slušnou dívkou, když si ji Strabo namlouval. Kdo za to, že oprchala její krása tak brzy? No, a že prý je Kallista křesťankou?! To by mu arci zmotalo osnovu a byla by to perná práce, aby Agelliovi i Kallistě narovnal rozum.

Ale co to jen je, že mu ta křesťanská víra hatí a kazí všecko? Vždyť on přece neublížil křesťanskému Bohu!

Opravdu ne; aspoň neví ani zbla, že by ho byl kdy po-
hněval.

I je v tom přece asi něco záhadného; ta tvář, jak se mu zjevila v noci, měla něco zvláštního; takového výrazu neshledal dosud i na nejvýzračnějších malbách. A podobných slov taky neslyšel ještě, jako mluvil k němu ten křesťanský Bůh ve snách.

Jen kdyby se již zbavil té starosti s Agelliem, potom ať si křesťané činí, co chtějí! On si jich nikde ani nevšimne; není s tím žertů. Ještě, aby měl spánek zkažený a vzrušený. Ale, dělá mu přece nečest a hanbu Fryna. Což se jí znechutila výpomoc na statcích? Vyráběla olej a vydělala si tudy slušnou mzdu. Snad jí mrzelo, že byla nucena zachovávat pořádek.

Dobře, že se sám neženil; aspoň ví, že mu po smrti nebude choť hanobiti jména jeho.

Takto sobě domlouvaje, procházel se Julius rozlehlým skladištěm, maje ruce na zad složené a hlavu nahnutou k zemi.

Tu přišel náhle Kornelius do skladiště a nepozdraviv ani, vzkřikl: „Je to tu. — Dnes došel vláduí rozkaz z Říma, že za měsíc má býti vyhlášena křesťanská víra za provinou, a do té doby ať prý úředníci pátrají a udávají, kolik kde je křesťanů a kteří to jsou!“

Julius sebou trhl, jako by ho zmije uštkla. Chvíli hleděl na Kornelia, zrovna jsa smyslů zbavený.

„Ano, ano, milý příteli. Vlastně bych ti toho neměl vyjevití, neboť to úředním tajemstvím. Protože však vím, že máš synovce Agellia a že se zdá, jako by byl také křesťanem, tak se s tebou sdělují o tom,“ pravil Kornelius a úřední ledová tvářnost jeho byla patrna; již nebyl zábavným hodovníkem.

„Vždyť Agellius se dosud nerozhodl, aspoň o tom neví nikdo, že by to byl již řekl někde,“ namítal Julius.

„I, ať si řekl, neřekl. Podezření je a tím dost. Já toho ovšem neoznámím; avšak hled' mu dáti v čas výstrahu, ať ho nevylídí některý našinec. Potom by bylo zle. Kdyby však vyšlo na jevo kdysi, že's to prozradil někomu, jak jsem ti dal výstrahu, tedy by běželo o mne! Tomu rozumíš! Ostatek nemám času, abych se mohl s tebou zařeciti o těch věcech. Co máš činiti, víš. Měj se hezky,“ a již kvapil do úřadu.

„Agellie, ty hodný, tichý hochu! Vidíš, vidíš, ještě naposledy, abys byl na úřadě udán a posléze snad pronásledován! Avšak toho nedopustím, a kdyby se dělo co dělo, tomu zabráním; ať si vyznává, co vyznává, úřední pochopové ho nedostanou! Což, kdyby to byl Juba nebo máti jeho, Fryna, neudělal bych ani kroku, Agellia však by byla škoda škodoucí. Zrovna se dám na cestu k němu a objasním mu, co mu hrozí v každou chvíli. Jen bude-li doma? Snad bude, vždyť se den nachyluje již! A kdyby nakrásně nebyl, vyhledám ho třeba na popluží, není to tak daleko.“

Dav rozkazy svému účetnímu stran prodeje a nařídív přesný pořádek dozorcí otroků, co čistili ve vedlejších dílnách obrazy a sochy, rázným krokem pospíchal za město k Agelliovi.

VIII.

Pominula příznivá vláda vyznavačům Krista Pána úmrtím císaře Filipa Araba. Opětne pronásledování bylo ohlášeno; nový císař Decius je navrhl a povolil. Jen jiskru a zář pohanského záští a nepřátelství vzejme se plamenem a surové ruce katanů zašlapou, zničí a pohubí žen nevěsty Kristovy, Církvě svaté. Vzácný klenot evangelické ctnosti a stálosti měl býti opětne zkoušen ohněm strasti a ukruťenství. Třeba se rozmnožil i plevel za příznivé vlády ve společnostech křesťanských, základ však byl přece zdráv a mohuten! —

Již po sedmé hleděl římský tyran rukou sverepou z kořene vyvrátiti říši Ukřižovaného a zahladiti ji z tváře země, a po sedmé zmátla moudrost Páně zločinné úmysly jeho. Jasný důkaz, že marno všechno úsilí lidské proti vůli boží.

Jako spanilé jitro po bouři divoké, tak vynikala z krvavých muk víra Kristova, rozširujíc se tím více a snáze miliony a miliony národů. Ač měli Římané nespočetných, věhlasných mudrců a myslitelů, znamenitých řečníků, učenných spisovatelů, nadšených básníků, zkušených státníků a výtečných umělců, nebyli přece s to, aby nebeskou víru Ukřižovaného Spasitele národů osvojili mysli své, ba oni jí ani řádně nevystihli ani nepoznali, pohrdali ve plané do-

mýšlivosti své slovem sv. Evangelia. Podrobovali se pošetilcům, co hledají štěstí a spokojenost, kdo ví kde daleko za hranicemi, a zatím jich mohou dosíci na prahu rodinné chýžky své.

A byly to snad vážné příčiny, že sočili a nevražili pohanští Římané na učení Syna Božího? Nikoliv; nízká vášeň pouze a mrzká nevěra a zášť. Hlavní důvod nepřátelství pohanského vůči Evangeliu lásky Páně naznačil již Kristus Ježíš sám, řka: „Kdybyste ze světa byli, náviděl by svět, což jest jeho; že však nejste ze světa tohoto, proto vás nenávidí svět. Buďte pamětlivi řeči mojí, kteroužto jsem mluvil k vám: Není služebníka většího, nežli je pán jeho. Poněvadž pronásledovali mne, tedy pronásledovati budou i vás.“ (Sv. Jan 15, 19.—20.)

Posvátnou hrůzou působí v nás neskonalý důkaz moci Páně, shledujeme-li život a smrt oněch panovníků, kteří stíhali učení křesťanské. Málo kdo z nich, aby zemřel smrtí obyčejnou, nýbrž buď si život utratil rukou svojí, nebo požádal služebníka a někdy i přítele, aby mu vyhověl službou podobnou a některý zhynul i rukou svých domácích a také od chátary zbourené. Několika mála řádky naznačím, jakou smrtí sešli panovníci nepřítelství učení církve svaté a krutí její pronásledovatelé; zatím až do císaře Decia.*

Herodes zahájil řadu vládních ukrutníků a neznabohů, dovolil si ohroziti život Božského Dítka. Avšak také první řádnou měrou doznal trestu Páně za hřích své opovážlivosti i panovnické nevěry; zemřel smrtí strašnou. Současný dějepisec, Josefus Flavius, praví, jak tehda již tvrdili mnozí lidé zbožní, že všemohoucí Bůh hroznou nemocí pro příklad potrestal Heroda za bezbožnost a nešlechtnost.**

Císař Augustus (1.—14.) zemřel ovšem smrtí přirozenou, avšak nepotěšen jsa a nemaje naděje v život věčný. Tázal se svých příbuzných, co stáli u hlav jeho, když byl

* Až bude dokončeno toto vypravování, vyjde podrobná rozprava o nepřítelství panovníků víře křesťanské za prvních čtyř století vůbec a o desíti pronásledováních vyznavačů Krista Páně zvláště, a to z pera českého upravitele tohoto románu.

** Viz v té příčině Josefa Flavia dějiny o „Válce židovské.“ Český upravil prof. dr. Frant. Sušil 1856.

na lůžku smrtelném: „Jak líbila se vám hra moje? Pobavil-li jsem vás, tedy mi zatleskejte!“ Nepronásledoval sice zrovna Církev Kristovy, avšak také si jí nevážil, protože si jí ani nevšímal; neužil doby vhodné, zemřel pohánem.

Čtyři pokrevenci Augustovi: Tiberius, Kajus Kaligula, Klaudius a Nero, všichni tím oním způsobem zúmýsla nevrážili a pronásledovali náuku Páně; avšak nejhlavněji proslul v té příčině Nero, podav nejjasnější příklad z příbuzných Augustových, jak se totiž vladař nemá chovati k víře křesťanské.

Nástupce Augustův Tiberius (14.—37.) dokončil 16. dne měsíce března r. 37., v sedmdesátém osmém roce svém, a to smrtí násilnou. Byl totiž udušen setníkem tělesné stráže své. Za vlády Tiberiovy počal Syn Boží učit, trpěl a ukřižován jest. Zajímavé, že Piláta též smrt zachvátila za časů Tiberiových. Syrský vládce, Vitellius, obžalovav jej z nesprávností, vybavil ho úřadu a poslal jej na císařský dvůr zodpovídat se. Pilát se vydal na cestu do Říma; avšak s nechtí, neboť velmi pozdě r. 37. dostavil se k císaři. I byla vina jeho potvrzena a Pilát jest vypověděn do vyhnanství; jak vypravují, do Gallie, kdež se prý osidlem zbavil života.

Po Tiberiovi vládl Kajus Kaligula (37.—41.). Počátkem r. 41. zahynul, zabit by v Kassiem, velitelem dvorní stráže, a to u věku 29 let. Mudrc Seneka o Kaligulovi praví, že si vedl za živobytí svého tou měrou, jakoby chtěl dokázati, čeho je schopna prostopášnost s násilím a pokud toho všeho vytrpí lid poddaný.

Kaligulovým nástupcem byl strýc jeho Klaudius (41. až 54.), muž o duchu slabém a mysli nepodnikavé a vrtkavé. Když se dostal na trůn, bylo mu již 50 let. Za panování jeho bylo křesťanům již vytrpěti mnohých příkoří a nesnází. Zahynul 13. dne měsíce října r. 54.; vlastní choť otrávil a jej, aby získala vládu synu svému, 17letému Neronovi.

Císař Nero (54.—68.) panoval asi pět roků dosti svědomitě, pokud totiž poslušen byl starých rádců a učitelů svých, a to nejspíše Seneky. Avšak potom odhaliv roušku pokryteckou, neslýchanými vraždami a nevídaným ukrutenstvím hřešil proti Bohu i lidem. První to pohanský vladař,

co se jal krvavě pronásledovati křesťany. Posléze se vojska proti ukrutnému Neronovi vzbouřila a zvolila císařem starce Galbu. Římská rada vypsala tohoto tyrana za nepřítele vlasti. A tu Nero, utíkaje z Říma, dal se na cestě probohnouti služebníkem svým v červnu r. 68., v 31. roce věku svého.

Císaře Galbu zabili již v lednu r. 69., a zvolen byl vojskem Otho za vladaře. Týž však v dubnu v témže roce smrt si učinil, byv poražen u Kremony.

Po té vládl na nějaký čas Vitellius, kterýžto však brzy postižen byl nenávisť veškerého národa římského za příčinou svých hanebností a vojska svého neobyčejnou hrdosť a zvůli. Usmrtili Vitellia krutým způsobem v Římě v měsíci prosinci r. 69.

Poslední tři panovníci nepronásledovali ovšem víry Krista Pána, avšak sami křesťany nebyli.

Za císaře teď ustanovili většinou hlasů Vespasiana, starce 60letého. Panování jeho bylo moudré a spravedlivé, jím bylo zvelebeno opět a utvrzeno císařství římské. Jak se dostal na trůn, tuť hnedle poručil, aby odstraněno bylo stíhání křesťanů, Neronem zanájené. Vespasianus zemřel smrtí tichou, pokojně a šťastně v měsíci červnu r. 79. ve stáří sedmdesátého devátého roku svého. Nepronásledoval ovšem sv. Evangelia, avšak souhlasu mu odepřel.

Po něm vládl Titus (79.—81.), syn jeho, muž na podiv dobrotivý a skoro křesťansky mírný. Římané mu říkali „Rozkoš pokolení lidského“. Když nevěděl některým dnem, co by byl učinil komu dobrého, tedy prý říkával: „Pozbyl jsem dne, přátelé!“ Mírný tento panovník zahynul, zachvácen byv morem v září r. 81. ve věku 42 let, jsa ode všech velice a upřímně želen i oplakáván. Křesťanům dopřál míru a pokoje; škoda, že se nedal sám pokřtiti.

Domicianus (81.—96.), vlastní bratr a nástupce Titův, byl ode mláda svého zkažen, a jakož souhlasí všichni skoro dějepiscové, obnovil neblahou vládou svou památku ničemného Klaudia a ukrutného Nerona. Dal se mimo mnohé jiné pošetilsti i bohem nazývati a nařídil druhé protivenství na křesťany, a to ne snad pouze ve městě Římě, nýbrž u veškeré říši římské. Zahynul rukama vlastní choti

a vrchního vůdce životní strážce své, ježto nebylo za dob jeho nikoho, aby byl jist životem nebo svobodou od zuřivého tyрана.

Od r. 96.—98. byl římským vladařem Nerva, panovník výborný a šlechtetný; dostal se na císařský stolec již jako sedmdesátiletý kmet. Slovtutný dějepisec Dio Kassius zaznamenal o Nervovi toto: „Propustil všechny, kteří byli obviněni z neuctivosti vůči bohům a zapověděl obecným rozkazem svým žaloby pro bezbožnost a židovství (tak říkali pohané tehda křesťanství). Zrušil protivenství, Domicianem nařízené vůči křesťanům.“ Lidumilný Nerva zemřel smrtí pokojnou r. 98.; škoda, že v pohanství. Nemaje svých dítek, přijal za syna nadaného a schopného jinocha Trajána, a ten byl po něm římským císařem.

Traján (98.—117.) byl dosti šlechtetným člověkem jinak a mužem u správě zemské a vojenské i výtečným. Avšak křesťany pronásledoval, nařídív třetí stíhání těch, co vyznávali náuku Krista Pána. Ti a oni dějepiscové ovšem tomu chtějí, že císař Traján křesťanství pronásledoval z příčin politických, ne prý z vlastního nepřátelství. Nedá se totiž upříti, že se nyní dařilo víře křesťanské příznivě, třeba že mnohý a mnohý květ nadějný zahynul na popravišti a v žalářích. Počet křesťanů se množil den ze dne; avšak nepříznivé poměry za to jevily se na obzore modloslužebném. I snažil se Trajan veškerou mocí a úsilím, aby bohoslužbu pohanskou vzkrísil a obnovil a chtěl prý tudy pomoci i povšechné slávě říše své. Maje však jakožto hlava římské bohoslužby (Pontifex) křesťany za blouznivé a vzdorovité občany nepřátelské říši vůbec a náboženství vládnímu zvláště, nebránil lidu ani úřadům, aby jich netýrali po příkladě Neronově a Domiciánově. Byloť prý ovšem pronásledování za časů Trajánových pomístné, nikoliv povšechné; avšak tu a tam, jako v Antiochii syrské, bylo kruté, a to po 14 let. Císař Traján zemřel v srpnu r. 117. Choť jeho Plóténa zatajila na čas smrt manžela svého a přijala za syna zpřízněného manželova krajana, kterýž zvolen byl za císaře římského po Trajánovi.

P. Aelius Hadriánus (117.—138.), jenžto zapověděl na počátku vlády své pronásledování křesťanské, byv pohnut mnohými vědeckými spisy, jež křesťanští věhlasní učenci podali jakožto obranu náboženství svého císaři. Avšak za pozdějších let kolovaly ohavné útržky a pomluvy ústy po-

hanského lidu vůči křesťanům. Císař, jsa povahou pověřiv a ctitelem rozhodným náboženské přesnosti, arci po rozumu pohanském, vyjevil souhlas nesmyslným pověrám, venkoncem pohanským kněžstvem zosnovaným; dovolil chátře, aby pronásledovala křesťany (p o č t v r t é), a tu jich bylo odpraveno mnoho a mnoho. Dovoliv si mnohé ohavné a smělé pokusy, aby zneuctil místa svatá křesťanská, zastižen byl zrovna v paláci Tiburském, ve kterém dal sv. Symforosu s dítkami jejími mučiti, vodnatelností. Nemoha se dočkati smrti, otrávil se sám. „Já s vámi jsem až do skonání světa,“ praví Pán náš.

Titus Antonius, Hadrianem za vlastního přijatý, vládl říši římské od r. 138.—161. Římský senát, radostí jsa dojat, že si vede rozumně, mírně a statečně u vládě, dal mu název „Pius“ (dobrotivý) a poddaní mu říkali: „Otec vlasti“. Nečtemeť ovšem v dějinách, že by byl vydal rozkaz na pronásledování křesťanův. Avšak, když později mnohé nehody říši tísnily, popuzována byla zdivočelá cháttra na církev sv. nevinnou, jako by křesťané toho byli příčinou. Sám císař listem svým zapověděl ukřutenství toto; zvláště, když křesťanský mudrc, šlechtný a zmužilý Justinus písemně císaře prosil za křesťany a hájil nauky Kristovy obšírně vůči lživým nařknutím. Tudy zabráněno prolívání krve nevinné, ježto zavinili opět pohanští kněží, obávající se, že by zbaveni byli výhodných míst svých, kdyby se rozmohla církev křesťanská. Za nástupce si zvolil Antonius svého zetě

Marka Aurelia (161.—180.) vymíniv si, aby si Aurelius vybral za spoluvladaře Lucia Verra, ježž Antonius přijal za vlastního. Vládli spolu Lucius a Markus po 8 let; Aurelius vydal rozkaz (p o č t v r t é), aby utraceni byli ti, kteří nechtěli obětovati modlám římským. Jinak byl vladařem znamenitým a slavným. Zvláště prý zasluhuje zmínky a chvály jeho láska ku vědám, nezištnost, schránlivost, neunavená péče o blaho říše, výtečná úcta rodičům a učitelům a učencům, smířlivost nepřátelům, moudrost, vytrvalost — na křesťany však nevražil u k r u t n ě. I shodují se dějepiscové, že prý mu, zrovna jako Trajanovi, nelze toho zrovna za vinu vykládati vlastní, nýbrž spíše římské politice a rádcům, co žili s ním; nejsnáze však hrdým filosofům, kteréž ctil, protože sám byl velmi sečtělým a hloubavým učencem a filo-

sofem. Říkali mu jinak „filosof na trůně“. Avšak všemohoucí Pán trestal také ukrutnost a protivenství, jímžto sužování byli věrní jeho. Od válek nebylo ani oddechu; po všech krajinách říše byly strašlivé bitvy, země se třásly, řeky se rozvodňovaly, mor a kobyly byly v říši na denním pořádku. Není prý útrapy a neštěstí, aby jich říše římská nedoznala za časů Aureliových.* Císař, ač schátralého již zdraví, nucen byl, aby se vydal s vojskem do krajin podunajských, kteréž plenily divoké tlupy barbarských Němců. Na těchto vojenských pochodech zemřel císař, a to ve Vídni r. 180.

Kommodus (180.—192.), nehodný syn jeho, neměl ani zdání z oněch dobrých vlastností, co zdobily otce jeho, za to však byl sprostým ukrutníkem a vojákem zbabělým. Žil po způsobě zhýralém Neronově a 13 let hanobil trůn. Křesťanů však nepronásledoval, protože manželka jeho Marcia byla křesťankou a působila v této příčině u chotě svého. Škoda, že potřísnila vraždou zásluhy své, jichžto sobě získala, vysvobozujíc uvězněné křesťany. Smluvila se totiž s velitelem životní stráže a vrchním komorním, že podá jedu manželci svému. Odpůldne kdysi opravdu pokusila se a dala nápoj muži svému *a v něm byl jed*; když však nejevil účinků, *poručila císaře probodnouti*, a to gladiátorem, jenžto posluhoval císaři. Jeť hrůzno a ošklivo, co se všechno dělo na dvorech panovnických. Přítel lidstva zakrývá si líce, slyší-li o podobných hanebnostech. Vzpomínáme toho pouze z té příčiny, abychom dokázali, jak byl pohanský svět tehda i za své zevní moci, slávy a chlouby. Nebyltě nikdo životem jist, nejhroznější nepravosti všedně byly páhány. Od Tiberia až do Kommoda skoro pravidlo může býti stanoveno: „Jaký život, taková smrt.“ Avšak ještě hroznější věci byly na bíledni od časů Kommodových, neboť teď trestala svrchovaná ruka Páně nevinného s vinným. Lepší a spravedlivější panovníci římské zrovna jako ukrutní, neznabohové, prostopášníci docházeli konců špatných.

Po skutku ohavném radila se Marcia se dvěma svými

* Podrobných zpráv lze se o tom dočísti v dějinách Eusebioých, přeložených od Jana Kocína z Kocinetu, vrchního písaře na Menším městě pražském. Nejnověji je opět upravil Jan Krbec, kněz církevní.

spojenci, co teď. I povolali na vladařský stolec muže správného i zasloužilého, slul

Pertinax. Otec jeho byl uhlířem; avšak svou správností a nadáním a pílí dodělal se úřadu vrchního správce města Říma. R. 193. byl vyhlášen Pertinax za císaře, ačkoliv dosti nerad se podjímal služby této. Avšak brzy se mladý panovník znechutil hýřivým pánům a vojsku; obávali se všichni, že je donutí lepšímu řádu a způsobu života. Zbouřili se návodem a radou bývalého vrchního komorníka Kommodova, vrazili do paláce a *zavraždili* koncem března r. 193. vladaře svého; císařoval ovšem pouze 87 dní, ale zdárně a rázně.

Od této chvíle pospíchala říše římská rychleji a rychleji do zkázy. Teď teprve stráž životní císařská (praetoriané) dovolovala si hanebností, až dražbou prodávala důstojnost císařskou. Posléze dostalo se vlády jakémusi Didiovi Julianovi, protože slíbil, že dá nejvíce. Avšak vojska v krajinách venkovských tábořící zvolila za císaře vůdce svého:

Septimia Severa, (193—211.) kterýž hnedle se vydav do Říma, Didia rozkázal usmrtiti; vrchní radu zbavil veškeré moci a vlády se ujal s rozhodnou přísností. Křesťanům byl na počátku dosti přízniv; později však dal se také ovlásti záštím a nenávisť vůči všemu, co jen mělo jméno křesťanské.

Příčinou toho prý bylo, jelikož nebývali účastni křesťané veřejných pohanských radovánek, kteréž slavíval lid římský, kdykoliv se povedlo císaři, že udolal nějakého nepřitele. Za něho bylo *páté* pronásledování křesťanské.

R. 197. slaven byl triumf v Římě a křesťané prý nevolali dosti hlasitě: „Sláva“! I užil toho Severus, byv poštován pohanskými kněžími, za záminku zločinu vládního a pronásledoval církev svatou s ukrutností *v y b r a n o u*, až myslili vyznavači slova Páně, že vzešel den soudný. Severova choť, Julia, byla muži svému vynalézavou, důvtipnou pomocnicí u hnusné této práci. Vyzvalať věhlasné pohanské učence, aby se pokusili a duchovními zbraněmi vyvrátili pravdy sv. Evangelia. Avšak marna byla práce jejich smělá.

Ačkoliv tisíce tisíců mučeníků odpraveno bylo v této době hrozné, přece však za časů Septimia Severa rozšířena byla již víra Krista Pána po světě veškerém. Potrestán byl přísně zpupný tyran, jehož srdce neznalo milosti ani slito-

vání. — Vlastní syn bodnul dýkou po něm! Avšak nedostihl ho. Hle — neznabožem hnula trpká nevděčnost a neláska vlastního dítěte; zkrúšen jsa bolem neskonálním, žádal si jedu. Odepřeli mu ho. I do byl si posléze smrti své tudy, že hltal jídla nezáživná, až dokonal v hrozných bolestech r. 211. v únoru, když válčil v nynější Anglii, tehdy Římu podrobené. Pamětná jsou slova jeho na smrtelném loži: „Byl jsem vším, ale nespomohlo mi to v ničem.“

Severus odkázal vládu dvěma synům svým nezdárným a prostopášným: staršímu Antoniu Bassiánovi, jenž po svém kroji galském slul vůbec „Karakallou“ (to byl, co chtěl otce svého Severa ze zadu dýkou probodnouti). Mladší slul „Getus“. Avšak Karakalla, chtěje vlásti sám, za málo dní dal svého bratra v náručí vlastní matere probodnouti. Zločin otcův pomstěn byl přísnou, avšak spravedlivou rukou Páně, na veškeré rodině.

Jakkoliv byl Karakalla (211.—217.) jinak ukrutným zlosynem a tyranem, přece křesťanům popřál pokoje a svobody. Proč, není dosud dějepisci rozhodnuto. Praví se, že prý byl vůbec pověřčiv a raději proto si nauky Páně nevšímal, aby mu neuškodili „čarodějstvím svým“. Panoval 6 let a dva měsíce.

Když válčil v Asii s Parthy, byl radou a pokynem vrchního svého vojevůdce a velitele životní dvorní stráže, Makrina, 8. dne měsíce dubna r. 217. *zavražděn úkladně.* Čím kdo zachází, tím schází!

Na nějaký čas dostal se na stolec vládní vrah Makrinus a rada římská jej ochotně a ráda za panovníka přijala a vyhlásila. Radovali se Římané, že se ujme tento nový dobrodružný panovník vlády rukou mírnější. Avšak chytrá a veškeré neřesti schopná Julia hledala, až našla jinocha na vlas podobného Karakalloví. Byl to mladistvý kněz syrské modly slunce, Heliogabal, a podobal se prý skutečně Karakalloví. Julia chodila od sboru vojenského ku sboru, až se jí povedlo a přemluvila značný díl vojínů na prospěch „vnuka“ svého a Heliogabal císařem byl vyhlášen (218.—222.). Makrinus v bitvě svedené 7. června r. 218. prohrál a vojskem opuštěn jsa, dal se na útěk a tu byl i zabit.

Mladý Heliogabal oddal se zrovna za prvních časů vlády své naprosté prostopášnosti a snažil se zejména, aby

zdomácnil v Římě syrskou modloslužbu a zároveň nestoudnosti. Avšak již 11. března r. 222, maje věku svého 18 let, byl v Římě od praetoriánů i se svou mateří *usmrčen*.

I ujal se vlády Alexandr Severus (222.—235.), praetoriány za panovníka zvolený a římskou radou a lidem veškerým s jásotem a plesáním přijatý. Byl ovšem velmi mlád, když byl zvolen; avšak měl bystrý rozum, ctnostné mravy a dobrotivé, zbožné srdce. Za tehdejších smutných poměrů nebylo mu ve světě pohanském rovného ctností a láskou.

Máti jeho Julia Mamaea byla u víře křesťanské vycvičena slavným Origenem. Alexandr Severus měl v komnatě, kde se modlival bohům svým, také obraz Kristův a Abrahamův. Matku svoji ctil a miloval; ano řídil se i jejími úradky a pokyny u vedení říše své. Krásný výrok Páně: „Čeho nechceš, aby tobě činili jiní, i ty nečiň jim“, dal na svůj palác a na jiné veřejné budovy napsati a často slovoněch užíval v řečech svých a v rozmluvách. Lidem uskrovnil břemen; vládl spravedlivě, mírně a téměř křesťansky dobrotivě. Otec lidu svého, ctihodný Alexandr Severus, měpo veškerou vládu svoji trpké nesnáze se zdivočelým, zpustlým vojskem. Zaváděje v něm lepší kázeň, nechtěl, aby vydíralo pokojný lid, jakož bývalo druhdy. A tu válče s barskými Germány na řece Rýně, byl radou vrchního vůdce Maximina, jemužto zejména byla rázná vláda Severova nepohodlna, ve staně svém přepaden a s matkou svoji a některými přátely v měsíci srpnu r. 235. *zavražděn*; ve dvacátém sedmém roce svém; panoval 13 let.

Za ohavný čin povolalo vojsko zlotřilé Maximina za císaře (235.—238.). Byl rodem z Thracie a tělem a silou zrovna obrem; jinak však dobrodruh hrubého zrna a divoké i ukrutné povahy. Přišel do římského vojska jsa sprostým pastýřem přímo od stáda. Za vlády jeho protivenství opět stihlo křesťany (*šesté*). Udála se tehda veliká a mnohá zemětřesení v říši římské, zejména v Pontu a v Asii. Jako obyčejně, dávali pohanští kněží vinu toho neštěstí křesťanům, že nectí římských bohů. Surový Maximin pronásledoval křesťany již také z té příčiny, že jim byl přízniv jeho předchůdce Severus. Jsa velmi krutý, avšak zároveň i velmi lstný, vymyslil nový způsob pronásledování křesťanského; dal totiž rozkaz, aby zavraždění byli všichni církevní velmožové (bi-

skupové) a aby byly spalovány chrámy. Avšak i tehda nezapomenul Pán dítek svých a pomoc seslal v čas. Maximin totiž válčil r. 237. v nynějších Uhrách se Sarmaty; v Afrických krajinách ustanoven byl prokonsul Gordiánus za velitele vojsk se synem svým. A tady byli otec a syn vojskem za císaře vyhlášeni a v Římě s radostí potvrzeni a přijati. Maximin, doslechnuv této zvěsti, dal se hnedle na pochod do Italie. Avšak oba Gordiánové v Africe zavražděni byli přátely Maximinovými již r. 237. Římská rada však zvolila za Gordiány ze svého družstva dva senátory: Pupiéna a Balbína; aby neobstál ukrutný Maximin. Avšak lid brozil vzpourou, nebude-li některý potomek zavražděného Gordiána povolán zároveň na vládu. I dala rada římská sluchu spravedlivé žádosti lidu a ustanovila sedmnáctiletého Gordiánova vnuka spoluvladařem. Maximin spěchaje na Řím, chtěl naučiti taky poslušnosti město Aquileji; avšak táboře za branami městskými, byl vojíny v květnu r. 238. ve stanu svém přepadnut a *zabit*. Čím se provinil šlechtnému Severovi, tím potrestán byl sám. Bujní a sveřepí pretoriáné však nestrpěli Pupiéna ani Balbína na křeslech vládních dlouho, nýbrž v témže roce 238. oba bývalé konsuly odpravili a potvrdili mladého Gordiána za samostatného vladaře.

Jen co je pravda, Gordián (238.—244.) obral sobě vzorem šlechtného Severa: Za dobrotivost svoji byl křesťany, nekřesťany milován. Senát, vojsko i lid mu říkali: „Naše radost a sláva“.

Křesťané již za časů Gordiánových veřejné měli právo a zastání, a to pomalu již takové jako občané římské.

Gordiánus zemřel r. 244., *zavražděn* byv radou a návodem lstivého lékaře Filipa, rodem z Arabie. Týž úskočný lékař, získav sobě úplatky, lstí a sliby dosti příznivců, dal se za císaře zvoliti. Filip (244.—249.) nebyl také nepřitelem křesťanů, nýbrž i mnohé na dvoře svém měl za úředníky i učitele a rádce. Císař Filip Arab zrovna touže smrtí zahynul, jakou byl druhdy usnoval statečnému Gordiánovi. Dal za úkol totiž vůdci svému Deciovi, aby skrotil a zahladil jakousi vzpouru v nynějších Bulharech. A hle, vojsko nezvyklé jsouc kázní přísnější vojenské vůbec a poslušnosti skoro ani neznalé, Decia zvolilo císařem, protože mu vyhověti věděl. Filip spěchal do Bulhar potrestat Decia i vojáků,

avšak rychlejší Decius utkav se bojem u Verony s protivníkem, zvítězil. Poražený Filip byl zajat a zabit vojskem svým v září r. 249.

Škoda, že neužili křesťané pokoje a míru, jehož popřála jim milost Boží skoro po 40 let, v dobro a užitek duší svých. Avšak o době té poznamenali jsme již nutné. Pouze tolik pravíme, že zkušeností dokonale ztvrzeným je výjevem, jak člověk ve štěstí a pohodlí zapomíná snadno Boha svého, dárce všeho dobra, neštěstím však jsa zkrušen a pronásledován, do svých povinností a na cestu polepšení se vracívá. Ještě se zmíníme několika slovy o způsobě a nástrojích, jimiž konali necitelní suroví katané muky na křesťanech. Ostatek o mučenicích, kteří, kde a kdy vykrváceli a zahynuli pro Spasitele svého a o bližších poměrech dotyčných panovníků, povíme až ve přídavku vypravování svého.

Strašliva byla muka a nejrozmanitější mučidla, jimiž pohané trýznili křesťany. Rozum žasne a cit trne, pomyslíme-li těch ukrutností, jakéz vykonali zuřiví pohané, týrajíce a usmrcující tisíce tisíců vyznavačů Syna Božího nevinných. Nedbali ani stáří, ani stavu, ani pohlaví, ani studu. Žalář, — mravně naprosto zkažená místa, žízeň — hlad, dřevo — železo, kámen — strom, zvířata — lidé, řetězy — provazy, meče — píly, kola — skřipce, kleště — metly a mnoho jiných předmětů užito bylo na účel, aby vyhlazeno bylo z tváře země Evangelium, potvrzené hořkou smrtí kříže.* Nejprvé hleděli náhončí pohanští po dobrém nalákati křesťanů, aby se odřekli víry své; i měli na snadě slibův pochlebných, darů skvostných, různých lákadel, jakých kde jen. Rodičům, kteří měli četnou rodinu, slibovala vláda, že jim poskytne skvostnou výživu, až do smrti zabezpečenou a jejich dítky prý mohou dosíci vznešených úřadů.

Jelikož však všechny sliby pohanů byly marny, užito bylo pomoci ráznější. Propouštění bývali křesťané z úřadů a výslužné jim bylo odepráno, jiným odňaty byly statky a jmění, oni vypovědění byli do vyhnanství, tyto odsoudila vláda, aby pomáhali v dolech a jiní žalářem byli ztrestáni. Byla to vězení, kdež nebylo ani svitu slunečného; křesťané byli sevrěni kládou, nebo jich tam nahromadili tolik, až hynuli

* Viz v té příčině: „Obrazy z dějepisu církve Páně.“ Sepsal Tomáš Novák, kaplan v Lužci u Mělníka. Dědictví sv. Jana. Č. 54. R. 1869.

dusnem, zápachem a tísní. Ba, ještě pod žaláři vykopali Římané jámy, a to blízko průplavů, jimiž odcházel z města všecken kal, aby takto pomalu hynuli zajatí křesťané. To prý byl nejohavnější způsob smrti, jehožto se obávali i srdnatí odsouzenci. A což na výslechu, tam užívali ještě rozmanitějších mučidel, jen aby křesťané zapřeli víru svoji. Některé přibíjeli na kříž hlavou vzhůru, jiné hlavou dolů, ony pověsili na kříž za nohu, těmto přidali na krk těžký kámen a posléze mnohé p o v ě s i l i j e n o m z a v l a s y. Ohněm trestali a mučili, a usmrcovali jak se dalo jen; bičinky měli katané připravené z kůže a ze střev s olověnými kuličkami a háčky. Zohavivše ubohé oběti, odvedli je opět do žaláře a tam pomalu usmrcovali, odnímajíce jim úd po údě. Zašivali je do sítí a poštvali na ně divoké býky; a jiným a jiným způsobem hleděli a snažili se, jak by zohavili dítky církve Páně. Zmíňujeme se o tom teď pouze proto, jelikož se seznámíme ve vypravování tomto s několika takovými odsouzenci a umučenými.

IX.

Císař Decius (249.—251.) byl jinak vojákem hledaným, zkušeným, namáhal se a nazíral se vzácnou pečlivostí a neunavnou pílí, aby zavládnul veškerou říší římskou vzorný pořádek i kázeň. Sám prý říkával, že chce býti Římu druhým Trajánem. Chtěje starobylé římské obyčeje a mravy obnoviti a zvelebiti, nevražil a nenáviděl všeho, co bylo cizí. Vida, že za Filipa Araba modloslužba římská zašla a ochabla značně, naproti tomu však pocta Boha křesťanského, že by se rozmohla daleko široko, umínil si víru Syna Božího z kořene vyvrátiti. I nejkrutějšími tresty hroze, nařídil hojnější bohoslužbu vládní.

Vadna tudy domněnka, že Decius pronásledoval křesťany pouze proto, že jim byl přízniv Filip Arab.

Důvod zatvrzelosti a krutosti Deciovy vůči Církvi svaté byl prý také, že křesťanství není souhlasno se snahami říše římské, jelikož nechce a nemůže Bůh křesťanský jiného boha v chrámech svých trpěti zároveň. I rozeslal císař všem náměstkům svým do provincií přísný rozkaz, aby nejprvé vyhledali a zaznamenali kde kterého křesťana a potom aby pohrůžkami a mukami všeho druhu hleděli je získati modlo-

službě římské.* Zároveň pohrozil liknavým úředníkům přísnými tresty; a skutečně, doslechli se fanatický Decius jen, že tu tam šetřeno bylo křesťanů, zbavil úředníky služby a potrestav je přísně, ustanovil tam jiné. *Skřípce, železné, žhavé stolice, divá zvěř, hranice* byly katanům na snadě stále; ** tajní poslové a slídiči jen se míhali a udávali.

Hnedle na počátku ustanoven byl krutý trest biskupům, jichžto mnoho pohynulo za pronásledování Deciova; také papež, sv. Fabián, zemřel v Římě za těchto časů smrtí mučnickou. Chrámy byly bořeny, písmena svatá byla pobrána a zničena a křesťanů početné zastupy od mučidla k mučidlu vedeny, mučeny a posléze dobíjeny byly. Když ochabla již trpělivost mučitelů, tu pohané křesťany stínali, kamenovali, upalovali, na kříž přibíjeli, anebo do nehašeného vápna metali. Chrabrá smrt těchto oslavenců, kteří krví svojí dokázali, že milují Boha n a d e v š e c k o, poznamenána je ve zlaté knize zásluh lidských.

Avšak i plevel a smet odděleny jsou ohněm pronásledování od zrna čistého.

Křesťané, co pouze jménem, nikoliv však skutky se honosili křesťanskými, jelikož tomu tehda chtěl času duch, velmi smutným byli úkazem malé víry, Krista zapírajíce a bohy římské poctívajíce. Mnozí bohatí a vzácní hnedle za prvních dnů spěchali na úřad oznámit, že jsou ctiteli pohaných bohů a že nikdy nebyli křesťany. Někteří přicházeli sami o své vůli, nabízejíce, že chtějí obětovati kadidlo modlám římským. Jiní, udáni jsouce, dostavili se na soudnici, strachem se třásli a bledli, až se jim posmívali i sami pohané. I klekali u soch bohů a císařů římských, věncíce je, zaněcovali na modloslužebných oltářích oheň a kadidlo, jedli z modlářských obětí a druhdy i svatá písmena poskvrněným odevzdávali katanům. Tito dali se zapsati na úřadě do záznamů „odpadlých“, onino vyžádali si, aby jim bylo jeom *pro „míno,“* vysvědčeno, že vydali písmena svatá a že obětovali modlám a veřejně vzdali se víry křesťanské, třeba toho nebyli opravdu učinili. A povedl se tento podvod dosti snadně, poněvadž hrabiví, lakomí úředníci dávali se upláceti jen což.

* Viz Fesslerovy „Dějiny církve Kristovy“; přeložil Dr. Matěj Procházka, kanovník brněnský. 1865.

** Dr. Jan Bílý, farář v Předklášteří u Tišnova: „Dějiny svaté katolické církve.“ Ve spolku sv. Cyrilla a Meth. Č. 5. 1859.

Někteří zajatci šli do žaláře, ano i vytrvali v okovech několik dní; avšak na výslechu, vidouce mučidla připravená, strachem jsouce přemoženi, přece Krista Pána zapřeli.*

Tutě byla dokázána pravdivost onoho výroku, že i ukrutníci jsou Boží věječkou, kterou bývá vyčištěno humno církevní.** Koncem roku 249. uchoпил se Decius trvale vlády, pokořiv všecky nepřátely své a již 20. ledna r. 250. rozeslán byl onen rozkaz císařský do tisíc a tisíc měst. Toto nařízení bylo nejdříve přečteno v ležení praetoriánském a potom velkými písmeny napsáno jest na zdech kapitolských. V provincii kartaginské nebylo však zrovna v ten čas prokonsula a za příčinou tou nebylo dosud nařízení císařské ohlášeno veřejně cestou úřední. Lid a lůza dověděli se však arci o rozkaze a vyzvání vládním na křesťany.

A tu sveřepá lůza, byvši poštvána závistivým kněžstvem pohanským, kteréž nenávidělo z té duše biskupa kartaginského, Cypriana, jelikož slavným byl řečníkem, křesťany nekřesťany na slovo vzatým, hnedle divokým jekem a křikem žádala libůstky své: „Cypriana lvům! Dravcům křesťany!“ Vida sv. Cyprian, že by snadně mohl utracen býti ve městě vzbouřeném, kdyby tu ještě byl na očích lidu poštvaného a věda, že palčivě a nezbytně potřeben a nutný jest církvi své africké, v lednu r. 250. s několika jáhny a kněžími tajně ušel z města a uchýlil se do zátíší z vnuknutí Mistra svého, Krista Pána, jehož úradami řídit se byl uvyklý. Tak aspoň v obraně své vypravuje. (Ep. 10. a 49.)***

Žil za dob vyhnanství svého blíže města Sikky na odlehlém dvorci, který mu byl nabídnut jakýmsi křesťanským velmožem.

A sotva by ze vzácného péra jeho vyšlo jinak tolik vzletných, krásných listů věřícím kartaginským. Usiloval ve psaních svých, aby nejprvé duše jak duchovních tak laiků se vzchopily a opravily poblouzení své, jestli se již vzdaly

* Viz „Dějiny Eusebiovy“ VI. 41. v překladě Jana Krbce. 1855.

** Viz „Sv. Th. Caecilia Cypriana Věk a spisy vybrané“. 1844. Upravil Dr. Jan Nep. Stárek, professor mravovědy a české literatury při bohosl. ústavě v Hradci Králové.

*** Pontius, jáhen jeho, praví v životopise Cyprianově: „Bene, bene, tunc, et vere spiritualiter contigit, quod vir necessarius tam multis et tam bonis rebus a martyrii consummatione dilatus est.“

V témže Stárkově spise na str. 22.

víry křesťanské za cenu pohodlí a života svého. Ze svého úkrytu hlásal kázeň písemně církvi své do Kartaga, tvrdošijnost a svéhlavost haněl, ustrašené potěšoval, ztrýzněné pochvaloval a aby se neunáhlil ve pracích a radách svých, do Říma na posouzenou posýlal záměry své.* Pastýřská zodpovědnost pamatovala jej na vznešený úkol a vážné někdy na soudě Božím zodpovídání. A věru došlo nás z oněch dob krvavých málo listů, v nichžto by byla patrna taková trpělivost a láska otecká a vanul takový vzlet církevního ducha, jako u sv. Cypriana.

Jakmile nebylo biskupa ve městě, neměla lůza již takové příčiny, a zuřivost na několik dní ztichla; avšak brzy zas rozléhal se širokými ulicemi výstavného Kartaga zosnovaný povel pohanským kněžstvem, aby vyhlazeno bylo křesťanstvo všechno ve městě a okolí. Nešlo to však snadně. Byliť křesťané v úřadech, na tržišti, ve přístavě, na soudnici, ve škole a jinde a jinde důležitými zaměstnání pracemi a nedali se hnedle jinými silami nahraditi. Za tou příčinou starý, churavý, vetčný náměstek prokonsulův konejšil a tišil lid, seč mohl; aspoň, až by se mu povedlo dostati schopných úředníků jiných. Říkával druhdy i veřejně, že je křesťan dokonalejší v úřadě než Říman „vládního zrna.“

Tehda vládlo veškerou provincií kartaginskou (Alžír, Tunis, Tripolis a kraje vúkolní od Kyreny až ku Atlasu sluly „provincií africkou“) dobré bydlo. Tehdejší spisovatelé chválí velice kraje ony.** Tři sta měst bylo v provincii africké, uznávajících Kartago panovnicí svojí.

Ještě r. 147., než se narodil Kristus Pán, nebylo na prostoře městské než ssutiny, trochu bídy a hrstka bojácných, pobíhajících divochů, stranicích se člověka přichozího; za časů Deciových bylo město Kartago však samá krása, bohatství a umění.***

* Epae ad Presb. Rcm. 14. ed. Virceb.

** „Provincia opulentissima, terra frumenti admodum ferax, provinciarum arx, speciositas totius terrae florentis.“

*** Slavné Kartago zaniklo o něco dříve věhlasného Korintu. Římané, zvítězivše a porazivše loďstvo vypravené z Kartaga, jež mělo bohaté panství v severní Africe, vyměnili si za podmínku míru, aby Kartaginští nevedli válek, kdyby nedovolili Římané. Kartagiňané byli loupežným králem sousedním Masinissou olupováni o své území. Když se nedal pokoj ujednati po dobrém, bránili se a vypověděli nepříteli

Zvláštní to byly poměry v Sice za vlády císaře Mes-
sia Decia.

Dnou postižený náměstek prokonsulův v Kartagu ra-
ději se nedal do poddaného města Sikky ani pozeptati, jak
vyhověli císařskému rozkazu stran křesťanů. Obával se, že
mu bude podpisovati mnoho listin, že mu bude vyslychati
nespočetné posly a kurýry a posléze, že by ještě musil do
Říma sám se zprávou o věci. Byl příbuzný císařovnin a

svému válku obrannou. Avšak poražení jsouce, měli se zodpovídati
v Římě, že porušili mír, nevyžádavše si dovolení. I vypravilo Kartago
posly do Říma, umírnit hněvu. Vládi však tehda v senátě rozhodným
slovem Kato, výmluvný senátor a končil svoji řeč pokaždy: „Soudím,
že nutno, aby Kartago vyvráceno bylo.“ I naporučeno bylo Kartagu,
aby vydali konsulům římským na Sicilii 300 synů z rodin nejpředněj-
ších za rukojmě a chtějí-li sebe, práva a zboží svá zachovati, aby byli
poslušni konsulů ve všem vrchní mocí opatřených. Kartagiňané rukojmě
poslali, doufajíce v lidskost konsulův. Avšak konsulové poručili si, aby
jim odevzdána byla všechna zbraň obecná i osob soukromých i všechny
zásoby válečné a přijavše veškeré loďstvo kartaginské, doložili žádost,
aby obyvatelé, opustivše staroslavná sídla, vystavěli si obydlí na pev-
nině, čtyři hodiny od moře. Takové nelidské výmince se však zprotivilo
Kartago a odhodlalo se na zoufalý boj. Jako o překot sháněli novou
zbroj, vlastenecká obětavost zmocnila se všeho lidstva, otrokům dali
svobodu, a než Římané dostali se před město, bylo dokonáno vše, čeho
bylo třeba na statečnou obranu. Dvě léta pokoušeli se nepřátelé, aby
ztekli zdi kartaginských. Vojsko jejich parnem i hladem hyanulo. Loupeživý
král Masinissa i krutý senátor Kato zatím zemřeli, nedočkavše se zá-
huby kartaginské. I svěřeno bylo velení loďstva věhlasnému hrdinovi a vítězi
nedávnému, jenžto slul P. Kornelius Scipio Aemilianus. Týž, obnoviv
kázeň ve vojstě a roznítiv srdnatost bojovníků, za noci z věže oblebací
dostal se na hradby, otevřel bránu městskou a opanoval Kartago. Avšak
vzdorovalo přece obyvatelstvo neústupně a musil Scipio domu za domem
dobývati, jako by mu bylo zápasiti s nějakými pevnostmi. Ještě 6 dní
byla zoufalá seč, až domy lehly popelem a v požáru mnoho Kartagin-
ských zahynulo. Co obyvatelstva zbylo, prodáno bylo za otroky. Město
i hrad po nařízení římském byly zničeny a půda prokleta byla na věčné
časy. Scipio sám neštěstí slavného Kartaga oplakal, vida hrozný a ža-
lostivý pád města a jeho zříceniny. Pravil prý, že mu z toho srdce
líto tak velikého a pěkného města a že se obává, aby se též Římu
kdysi nepříhodilo cosi podobného, poněvadž patrně nyní spatřeno může
býti, kterak žádnému panství a žádné moci na světě není na dlouho.
Od těch dob byla veliká část Afriky poddána Římu a dostala jméno :
„Provincie africká“. Hlavním městem byla nejprvé Utika a později, když
se rozmohlo, Kartago.

Viz Lepařovy dějiny I. 231. a Daniele Adama z Veleslavína
a Sobka z Kornic (ve staročeské bibliotéce.)

mnoho let již ve službě a proto se nebál, že by mu snad odjali úřad a dali ho na výslužné, kdyby se zvěst o jeho liknavosti na císařský dvůr dostala. A to by mu teprve zrovna přišli vhod. Měl úřadování již až do únavy. Podřízení úředníci byli by rádi ovšem viděli křesťany vyhubené; avšak nechtěli si pohněvati chefa svého, proto že se jim dařilo za jeho řízení v úřadech výborně. Dělali si, co chtěl kdo, každý byl svým pánem; jenom když se nedopustili zločinu „pohany Veličenstva“, toho neodpustil nikomu, nýbrž trestal výpovědí hnedle.

Arciř, podobná liknavost nebyla by možná za našich dnů pokročilých. Avšak za Kartagem tři hodiny byla poušť a rozkládala se až do tří hodin od Sikky; již tudy byla doprava depeší znesnadněna. A potom úřednictvo v Sicce nežádalo pokynů dalších u pronásledování křesťanů. Byly tam poměry ještě zavinulejší a závislejší, než v Kartagu. Arciř, tamnější pohané by nebyli od toho, aby byla Sikka prosta „křesťanských samotářů.“ Koho se však vlastně chopiti a na kom kde vylíti si zlost a zchladiti žáhu? Biskupů ve městě nebylo; slýcháno arciř místy, že prý i z dálných měst, kde zuřilo pronásledování, „panští (velmožové) křesťané“ bydlí v lesích atlasských a na pouštích. Tak prý jakýsi výtečný řečník (sv. Cyprian) je tam někde blízko Sikky skryt na statku. Profesorové řečnictví prý si s ním dopisují a také ho navštěvují. Ale, kdo by vyhledával naposledy provinilce ještě na pouštích a po lesích? To by divně hrálo! Každý je rád, když si může po úředních hodinách doma pohověti.

Což, nyní bylo v Sice přece trochu křesťanů nových. Avšak ti nejméně již ruší pořádek; vždyť to jsou starci, churavci, žebráci, stařeny belhavé a malé děti. Jiného není viděti, aby chodil do kostela křesťanského. Jakýsi kněz nový tu je a koná také cvičení v kostele a čte jim z nějakých písem. Ale tím neškodí nikomu. Vždyť je potíž s tou chudinou jinak; pořád aby jí dával měšťan a obchodník. Teď aspoň sedí v kostele a dají pokoj. Tak konejšil své svědomí tajemník Kornelius, jenž měl dbáti o to, aby rozkazu Deciovu bylo vyhověno. Jak se mu jen zasmáli kollegové, když jim přišel s vypracovaným pochodem, jak hodlá zastati vůli císařovu. I, ať prý to dá dříve uzrát a uležet; kdo

bude dávat rohy chámům a lúze? Ještě, aby posléze také oni něco utržili potom v bouři. Vždyť prý lid by jim taky rád šlápl na krk, že na něm chtějí mnoho daní. Vida Kornelius, že se mu záměr nepovede, zamknul zatím mandát do skříně a žil po způsobě ostatních — pohodlně.

Bylo opravdu na pováženou, jenom ledabylo dáti se do křesťanů. Filosofské školy, divadla, obchodníci a vůbec vyučovací, vzdělávací a výkonné orgánové nevražili vsichni na církev, protože nebyli s to sami. aby tak slušně, šťastně a bez dluhu žítí mohli jako křesťané. Neboť tehdy zrovna největší jmění: statky, vinice, popluží i kapitály měli křesťané. Neboť od časů Karakalových až do Decia dařilo se jim dobře, vyjma krátké pronásledování Maximinovo (235.—238.).

Na každém skoro učelišti, v každé vážené společnosti a v každém skoro úřadě byli mimo občany římské v Sice také křesťané. Jediní oni byli dbalí povinností svých úředníků; na pováženou bylo tedy pronásledovati je. Což, aby posléze ozřejmili ještě, jakých nesprávností dopouštěli se čistí římské úředníci? Že odváděli kdo ví kolikátý díl z daní a ostatní, jak se dostalo pod stůl peněžný?

A vždyť za posledních dvanácti let vystřídalo se 8 císařů; každý měl svou politiku. Filip Arab toho nerad viděl, když křesťanům někdo jenom vlasem hnul. Což posléze, čas vzal všechny ty křesťany; avšak dáno-li je znamení otrokům a zabáječům, aby útočili do nich, kdo je zkrátí potom?

A hlavním důvodem bylo, že vážná většina velmožů i boháčů zpřízněna byla sňatky s křesťany.*

* Sikka byla městem municipálním; obyvatelé její byvše nejdříve vystěhovalci, došli později práva římského a názvu: „občané“. Majíce římské právo, zachovávali také římské zákony (na počátku bez práva hlasovacího, později ho dostali též — cum suffragio); avšak měli vlastní své magistráty a vlastní správu svých věcí obecních (úřad magistrátní). Sikka poddána byla náměstku vládnímu do Kartaga; v čas nutnosti zastával jej vládní podnáměstek v Sice samé. Náměstný vládce ve provincii měl trestné právo života i smrti; trestné věci občanů římských samých byly ovšem vyřizovány v Římě. Poplatků bylo mnoho a všelijakých a zbytečných často. Římské úřednictvo vydíralo daněmi města krutě. Náměstnému vládcovi i podnáměstkovu bylo na posluhu mnoho úřednictva nižšího.

Viz Štefanovy „Starožitnosti římské“. Str. 61.

Vládní správce města Sikky snažil se též, pokud možno, jen aby odložil vyhlášení rozkazu. Jeho dcera byla také křestankou; v domě otcovském ovšem nebydlii, nýbrž odešla do Kartaga a žila tam s nábožnými družkami, sloužíc Bohu. Srdce otcovské nedalo se však zapřítí. Ačkoliv dcery své neměl doma, přece se nemohl odhodlati ani rozhodnouti, má-li, či nemá vydati souvěrce dítěte svého nebezpečí a smrti ukrutné. A takové nesnáze tížily jako žernov skoro všecky úředníky. Arciť, lid o tom nevěděl, nevěděli o tom ani známí a příbuzní někde. Tehda utuchla horlivost, do Kartaga bylo daleko a doma nebylo kněze, třeba že chrám v Sice byl výstavný a nádherný. Kdo však ujistí koho, že se nepřihlásí každý tajný křestan sám, aby dokázal, čím je vlastně, až toho bude třeba? Na příklad, choť kněze pohanského v Sice byla křestankou, třeba že tajnou. Muž, nemoha po dobrém ani po zlém „narovnat manželce rozumu“, prosil ji aspoň, aby toho neříkala nikomu, že by se dostal jinak na mizinu a byl by propuštěn ze služby. Žena mu to ovšem slíbila, že s tím nepůjde na jevo; vymínila si však, kdyby vzniklo protivenství, že hnedle se veřejně přizná víře Ukřižovaného Syna Božího.

Podobné nesnáze zmítaly šedou hlavou Julia Menenia, když spěchal navštívit Agellia. Což, kdyby bylo jisto, že některý dareba neroznítí a nerozeštve lůzy městské, tedy by nebylo o nic. Avšak takto nelze přece spoléhati, že se dá šídlo utajiti v pytli.

Někdo to rozhlásí, lid zahálčivý, chtivý jmění se toho chytne a krveprolití tady. Aby mu tak vyloupili skladiště a rozbili sochy! Co se nalopotil a nasháněl a natrýznil otroků, než se toho dodělal všeho. Až by se dostalo do obecných hlasů, že je Agellius křestanem, tedy by vyloupení bylo jako s hráze do rybníka; každou chvíli ho mohou vykrásti a ožebračiti. Samou starostí se potil, až mu teklo z každého vlasu. Tu přišel již na místo své. Vida chatku svého synovce, ještě si rozmyslil, jakou řečí by útočil do něho, aby se mu povedl záměr. Obešel si domek, se zálibou se dívaje, jak krásně všecko na zahradě kvete a zraje. Květiny dýchaly příjemnou vůní, ovoce se zapalovalo, záblesk zacházejícího slunka čarokrásně zlatil střechu chýžky. A hle, tam na zahrádce, pod granátovou jabloní, na lavičce sedí

pilný Agellius; něco si říká na pergamenových, psaných listech.

Co to jen má? Aha, to je asi to svaté Písmo, jak jeho slovy potíral Jubu!

A všecek se rdí, vida; každá žilka mu v obličejí hraje. Zabrán je do toho, že ani neslyší, jak jde někdo. Toť ho to asi těší a baví!

„Stále zdraví (plurrimam salutem), mladý samotáři! Nevíš-li již, kde bydlí strýc tvůj?“ pozdraviv, zvolal Julius.

Agellius se vybral ze své četby Písma svatého. Ohlídnul se, kdo to a vida strýce svého, jak si utírá skvostným šátkem zapocené, lysé čelo, zaradoval se z té duše; jako zvedené, malé dítě, spatří-li dobrodince svého. Milovalť strýčka přes to přese všechno, že byl Julius pohanem.

I odloživ na lavici svaté čtení, spěchal strýce přivítat, až mu vlasy vlály po čele. Políbiv uctivě návštěvníkovi ruku, vtiskl mu upřímný polibek na líce a radostně vzkřikl: „To jsou hosti; již jsem tě, drahý strýčku, neviděl, ani nemám paměti. Jsou tomu skoro dva měsíce. Vítám tě, vítám. To jsi hodný, že jsi vzpomněl na svého vděčného Agellia.“

„No, když se nedá mladý pán vidět sám, tak musí přijít starý strýc. Ale, vyrostl's, co jsem tě neviděl,“ odvětil vlídně Menenius, patře s upřímnou, zrovna oteckou zálibou na urostlou, pohlednou postavu svého zvedeného svěřence. „Jsi-li jen zdrav a vesel?“ tázal se Julius. „Co jsi to vlastně četl s takovým pozorem. Je to něco zábavného?“ vyzvídal host dále.

„Ó, milý strýčku! šťasten jsem sám dosti, co jde o mne. A vesel a zdrav, chvála Bohu všemohoucímu, také. Jen, že se naší víře jaksi opět nebe kaboní. Neráčil jsi ničeho slyšeti, že prý jsou křesťané opět vyhledávání a pronásledování?“ s obavou se něžně otazoval synovec.

„No, počkej, počkej; chvílku mi dopřej oddechu. Vždyť se domluvíme. Vidíš, že jsem všecek ušlý! Není to daleko sem, a přece šedesátníku to nejde již snadno. Kdež jsou moje mladá léta; to jsem jinak běhával!“ pravil Julius a snažil se, aby ponenáhlu připravoval Agellia na vlastní rozmluvu svou. S náhlou si netušil co poříditi.

„Půjdeme do světnice, pane strýčku! Je již skoro večer a dotěrný hmyz nedá člověku pokoje,“ nabízel Agellius.

„Ano; avšak dříve mi pověz, co's to četl pěkného? Ukaž mi to!“ žádal Julius.

„I s radostí.“ odvětil Agellius. A již spěchal do zahrádky pro Písmo svaté. Sebrav vzácné pergamenové listy, chvátal a ukazoval je strýčkovi s radostí zrovna dětinnou.

Menenius je obracel, nazíral a viděl, že to je psáno latině. Přemítl několika listy a četl: „Pilát potom svolav arcikněze a vrchní lid, řekl jim: „Přivedli jste mi toho člověka, jakoby lid odvracel na sebe! a aj, já vyptáváje se ho před vámi, nijaké viny jsem nenašel na něm ze všeho toho, čím žalujete naň. Ano, ani Herodes; neboť jsem vás poslal k němu a ničeho smrtelného nebylo Ježíši učiněno. Protož potrestaje, propustím ho.“ (Neboť musíval jim o svátcích propouštěti vězně jednoho). Zvolali tedy všichni zároveň, řkouce: „Zahlad' Ježíše a propust' nám Barabáše.“ (Bylté však Barabáš za příčinou vzpoury ve městě zosnované a vraždy žalářem ztrestán). I opět Pilát promluvil k nim, chtěje propustiti Ježíše. Onino však zvolali, řkouce: „Ukřižuj, ukřižuj ho.“ Pilát po třetí řekl k zástupu: „Což tedy zlého učinil tento? Nenalezám na něm žádné příčiny smrti! Pročež potrestám a potom propustím jej.“ Avšak oni usilovali hlasy velikými, žádajíce, aby byl ukřižován a rozmáhal se křik jejich i kněží. Pilát tedy usoudil, aby se vyjevila žádost jejich. A propustil jim toho, kterýž pro vraždu a vzpouru byl žalářován, za něhož prosili; avšak Ježíše vydal vůli jejich.“ * Čtenář se nějak zamyslí; snad se mu duch Písma sv. zalíbil přece trochu. Ohlídl se, co dělá Agellius. Avšak vida, že jeho svěřenec, maje klobouk v ruce, s patrnou zálibou patří, jak nepohrdá strýc četbou jeho zamilovanou, četl ještě, a to nahlas: „I šlo za ním veliké množství lidu i žen, kteréž kvílely a oplakávaly jej. Obrátiv se potom k nim Ježíš, řekl: „*Dcery Jerusalemské neplačte nade mnou, nýbrž raději samy nad sebou a nad syny svými plačte.*“ **

„Hm, hm, to byl tehda národ židovský, jak ukřižoval Ježíše. Je-li pak tu něco o nevině toho Ukřižovaného?“

„Ano, prosím, pane strýče! Jen, račiž o deset řádek dále čísti,“ ozval se Agellius.

* Evangelium sv. 23, Lukáše 13.—26.

** Ev. sv. Lukáše 23, 27.—28.

Strýc si prstem ukazoval doleji a četl opětně: „Jeden však z těch zločinců, kteříž s ním ukřižováni byli, rouhal se jemu, řka: „Jsi-li Ty Kristus, spomoziž Sobě i nám.“ A odpověděv druhý, káral ho řka: „Ani ty se Boha nebojíš, ježto jsi v témže odsouzení? My najisto spravedlivě trpíme, neboť béřeme to, čeho jsme zasloužili skutky svými. Avšak Tento nic neučinil zlého.“ I dí Ježíšovi: „Pane, rozpomeň se na mne, přijda do království Svého!“ A řekl mu Ježíš: „Zajisté, pravím tobě, ještě dnes budeš se mnou v ráji.“ *

„No, to je velmi významno. Takových slov jsem dosud nečetl. Jak to však, že jsem nedoslechl ještě o těchto pergamenech? Kdo ti je dal, Agellie?“

„Můj tatíček mi je daroval, přikázav mi, abych měl pilnou o ně péči. Jsou prý darem od nábožného kněze, kterýž vyučoval otce víře Kristově,“ odvětil tázaný. „Račiz však, strýčku, ještě čísti řádku třicátou třetí; tam je teprve něco krásného.“

I četl Julius: „A když přišli na místo, kteréž slove „popravné“, tu Jej ukřižovali i zločince, toho na pravici. onoho na levici. Tedy Ježíš řekl: „Otče, odpusť jim, neboť nevědí, co činí.“ **

„Vidíš, milý hochu, jen co je pravda: Něčeho podobného bys neuslyšel o našich římských bozích. Tady v těch spisech je patrna vyšší, vznešená myšlénka. Naši básníci nazývají to „Ideou“. Avšak, kdož ručí za to, že pravdou, co tuto je podáno na pergamenech? Vím dobře, Písmo křesťanské jsou knihy napsané velmi uměle. Na školách již nám říkávali filosofové, že prý to je samý básnický obrat. Dosud jsem vždycky o nich pouze slýchal, až dnes jsem je četl také. Bylo mně to ovšem divno vždycky, kdvž učitel řečnictví, kdykoliv zmiňoval se o spanilém slohu, úsečnosti a kráse myšlének, dával nám sice povždy na rozum, jak nám může býti vzorem Písmo víry křesťanské, avšak nikdy nám z něho nepřečetl ani řádky. Říkával také, že úprava řeči je tam ovšem skvostná, umělá, avšak děje a pravdy

* Ev. sv. Lukáše 23, 39.—43.

** Ev. sv. Luk. 23, 33.—34.

jsou prý sázeny jenom na vítr, nemajíce podstaty dějinné; je to prý vymyšleno všecko," pravil Julius.

„Dovol, pane strýci; v té příčině mám na snadě hnedle znamenitý důkaz o tom, jak se mýlili onino učení pánové! O zkáze Jerusaléma ráčíš věděti. Vždyť máš ve své knihovně knihy Tacitovy, není-li pravda?“

„To mám; čítával jsem na nich druhdy velmi rád, teď mám však již málo času, jsa obchodní prací až po krk zahrnut," přisvědčoval Julius.

„Dobře; četl jsi také Josefa Flavia spis o „Dějích židovských?““ tázal se Agellius.

„Četl," odvětil Menenius.

„A jak, prosím, Tacitových „Dějin“, pátou knihu?“ dotazoval se opětně Agellius.

„I toť se rozumí, že také. Vždyť jsme Tacita čítávali na školách mnoho a často!“

„A, což, prosím, jeho Annály?“ vyzvídal Agellius.

„Také je znám," skoro nevrle již odpovídal strýc.

„Tak prosím, nelenuj a račiž se přesvědčiti, uchyluje-li se od pravdy přesné, dějinné naše sv. Písmo; ve hlavě devatenácté, tuším na konci, je o zkáze Jerusalemské také zpráva!“ radostí se chvěje, pravil Agellius.

Strýc skoro již s nechutí našel si slova sv. Lukáše: „A když se přiblížil, uzřev město, plakal nad ním, řka: „Ó, kdyby's poznalo i ty, a to aspoň v tento den, které věci jsou tobě k pokoji; avšak nyní je to skryto před očima tvýma! Ale přijdou na tebe dnové, a obklíčí tě nepřátelé tvoji náspem a oblehnou tě a souží se všech stran! A se zemí srovnají tebe i syny tvé v tobě, a neostaví v tobě kamene na kameni, protože jsi nepoznalo času navštívení svého.““

„Hm; to je skoro pravda všechno, co tady je pověděno! Avšak, vždyť nepopírám pravdy a ceny tomuto spisu. Jáť jsem všeho nečetl a neprozkoumal! Toho však nemůže nikdo požadovati, abych naposledy také já ještě se modlil Bohu křesťanskému! Ostatek, ať je napsáno, co napsáno, ať se stalo, co stalo, nerozhoduji o tom; mám jiných sta-

rostí a za příčinou těch jsem přišel tě navštívit. Tady mi není již nějak volno, půjdeme do světnice," navrhol strýc, a šel zrovna do chýžky.

„Avšak přes to přese všechno je zkáza Jerusaléma nejjasnějším a nejpádnejším důkazem Božského původu Krista Pána," pravil sobě Agellius a šel za strýcem.*

X.

Zatím, co strýc se pokusí, aby svěřence svého přesvědčil o nebezpečí mu hrozícím, jakož i o tom, jak by nejsnáze si mohl poříditi šťastnou domácnost, povíme si nutně zprávy o Kallistě. Dívka tato byla dcerou řeckého obchodníka Aglaja ze Salony muže vzdělaného u všech vědách, naukách i uměních, pokud byly přístupny za dob Řecka víc a více hynoucího. Jsa ducha velmi lidumilného a ušlechtilého, nepostrádal přece ani bystrého rozhledu a zkušenosti obchodní, ani rychlé vypočítavosti. Rozhodný talent průmyslný, jakož i šlechetná, učená i vzdělaná mysl zasnoubily se u spanilém souhlase v povaze Aglajově; vzor dokonalého muže každým řádem mohl určen býti v něm.

Usvědčil-li ho kdo z omylu, nijak se nehoršil, usvědčil-li však koho sám, nechvástal se tím.

* Dávno očekávaný Mesiáš zavítal po úradku věčné Moudrosti v chudobě a pokoře na zem, založit *duchovního království pravdy a lásky*. Avšak nevyhověl lichým smyslným žádostem židův kteřížto v Ném čekali velikého krále světského, aby je zprostil hnětného jařma římského a vznešenějšími učinil národů ostatních. Avšak nebyl od nich uznán ani přijat! Židé, pohrdnuvše Synem Božím, očekávali přece jen Mesiáše svého, osvoboditele a vítěze. I přišli jiní, vydávající se za proroky a Mesiáše; řečem jejich Židé rádi naslouchali, až zmámeni byvše, nerozumnou vzpouru vůči nenáviděným vyhlásili Římanům. Vznítla se dlouhá, krutá, krvavá válka a skončila, až zničen byl chrám, rozbořeno bylo město a rozptýlil se národ vyvolený. Třicet let shovíval Bůh po smrti Krista Pána, učiní-li Israel pokání za spáchaný hřích a obrátí li se k Hospodinu; avšak marně. Židé zapálili palác královský i veleknězův, vydrancovali zbrojnici Herodovu, spálili veřejný archiv s důležitými úpisy, římskou posádku pobili; třeba že tato udolána byvši, vzdala se za podmínkou, že jí bude darován život. Posléze i královský poslanec zavražděn byl, protože varoval Židy od zpozdilého podniku. Ctižádostiví vůdcové, vládnouce plenivým tlupám, táhli z kraje do kraje a pozývali kde koho v boj. Kde jich neuposlechli, tam dranco-

Radoval-li se čemu, tu jeho krásné hnědé oko zářilo leskem rozkoše a blaha; zármutek i bol daly se na něm rozeznati tolikéž zasmušilostí významných očí jeho.

Zdědil po rodičích slušný domek se zahradou a několika jitry polí. Otec jeho byl zaměstnán obchodem ve městě Saloně, v nynější Dalmacii a jmenoval se Lysandros. Aglaj měl ještě dva bratry: Apollonia, Nikia a sestru Kallixenu. Avšak mimo Aglaja nebyly dívky starému Lysandrovi velkou radostí, spíše na porok a žal.

Dalať tehdá římská vláda na jevo, že podaruje šlechtictvím i důchodem značným každého Řeka, který by se odnárodnil a horoval pro živel římský a hověl prospěchům nepřiznivým otčině své.

Starý Lysandros věnoval vzácnou péči a mnoho výdajů tomu účelu a konci, aby vzdělal a vzdělati dal syny své jakož i děvče.

Dosti se mu podobali všichni. Starší Nikias byl dějepiscem na slovo vzatým. Učil dějinám při akademii v Saloně. Mladší Apollonius byl sochařem proslulým a dovedným; jeho díla požívala přízně a obliby daleko široko. Vždyť by jich vláda nebyla postřehla, kdyby nebyla vábila svou dokonalostí a umem, a kdyby se jí nebyla hodila do krámu!

vali a vraždili a pálili. Vespasiánus, sebrav četná vojska, zporážel buřiče. Vůdcové židovství ještě v čas utekli se do Jerusaléma, kdežto rozbroj působíce, zavínili hrůzné vraždy stran na sebe nevražících; 12.000 mužů vážených a moudrých, radících k pokoji a lidu mírněno bylo povražděno. Vespasiánus, zvolen byv za císaře římského, odevzdal povel válečný svému synu Titovi. Nemohouce vypisovati všech hlavních věcí, pouze několika omezíme se slovy, jeliž ož podrobně o tom vyličíme až v dodatcích. Titus s ohromným vojskem utábořil se na Hoře Olivetské. Bylo to zrovna na velikonoce (r. 70.), a kde kdo pravověrný Žid, sešel se do Jerusaléma na slavnost. Titus, želaje upřímně staroslavného města s uádherným carámem, nabízel opět a opět mír; nebyv však vyslyšen, poručil, aby bylo město obleženo a sevřeno se všech stran. Hruzám válečným v obleženém Jerusalemě se ještě přidružil hlad, strana stranu otkávala bojem a posléze k tomu ke všemu zásoby potravné vzplály plamenem. Hlad v nejhorším slova smyslu zuřil ve městě nešťastném, tisícové tisíců lidí vymírali, nemohouce bídného uhájiti života již ani nejhnusnějšími věcmi, protože jich nebylo. Morový zápach z mrtvol nepohřbených působil záhubné nemoci. Mnozí, chtějí uniknouti strašlivé smrti, utíkali do tábora římského, kdež však na rozkaz Titův zmrskáni a ukřižováni byli. Některým dnem až pět set jich bylo utraceno smrtí kříže, až zrovna les ukřižovaných Židů na vrchu za

Sotva však nalíčila vnařidlo římská nešlechtnost, již se dali oba zlákatí pozlátkem a povrhnuvše jazykem svým staroslavným, jenom latině hovořili o všecko, co jenom řecký mělo původ, hanobivé otírajíce jazyky.

Tudy arci zranili starého otce bolestně. Byltě upřímným vlastimilem jakož i ctitelem bohů vroucím. „Vlast a úcta bohům vševládným vládly a vládnou duší řádného člověka,“ říkával Lysandros, a choť jeho Helena souhlasila s ním.

Ačkoliv toho bylo líto a žel z toho srdce otci poctivému, že se má zřici krve své, byltě otcem a manželem vzorným; tož nemohl přece jinak a dal oběma svým synům na paměť a na rozum, aby si „nezacházeli“ do otcovského domu již a raději jinde aby si hledali rodinný krb.

Dívka Kallixena byla ještě hodna, poslušna a vůbec povedena v dobrém. Tu však se zalíbila jakémus švihákovi svarná ta dívčina, kterýžto zaměstnán byl na celnici. Sama na neštěstí také na něm svýma očima uvízla. I přišel římský jinoch na besedu ku starému Lysandrovi. Pohostili ho a pohovořili. Avšak zdálo se hnedle poprvé otci, že tento ženich není na dvakrát. Jakož bylo koníčkem starcovým, ho-

městem mohl býti spatřen; Římanům se nedostávalo již ani dřeva ani místa, aby mohli ztrestati Židův. Titus obíhal a dobýval města po všecko léto r. 70., bída s nouzi rostly den co den, až 13. dne měsíce srpna vyrazili Židé z města, chtějíce dokončiti nerozhodné války, bojujíce na život i na smrt. Avšak byli zúplna poraženi a rozprášeni. (Jos. Flavius V. 10.) Města dobytého zmocnilo se vojsko římské, vraždíc a drancujíc měrou úžasnou. Titus s důstojníky svými prošel nádhernou svatyní, kudy druhdy pouze kráčela noha velekněze, kdežto však nyní vojáci pohanští vraždili lid i kněze na oltáři krví lidskou poskvřeném. Posleze i carám zkažen byl v plamenech, a všechno město zničeno a srovnáno se zemí. Tim způsobem sláva israelská na vždy pochována byla v ssutinách vládního mesta a hlavního chrámu. Podnes vypíná se na místě nejvyšším římského náměstí (forum) vítězoslavný oblouk Titův na památku vítězství jerusalemského. Straslivé pohromy otrásaly Římem, a to často a vrchovatě. Avšak Prozřetelnost zachovala tuto památku soudů Božích, jak ztrestán byl lid vyvolený na výstrahu všem národům, jižto pohrdají milostí Boží. Veškerým právem dí sám Žid, Josefus Flavius: „Není města, aby stíženo bylo tak přísným trestem; avšak není ani pokolení za paměti lidské, aby se dopustilo takových zločinů.“ („Děje války žid.“ V. 10, 5.) Posvátná hrůza obestírá mysl, čítá-li kdo o dějinách války tehdejší, ojedinělé v dějinách světových.

Viz Štolbergovu „Historii náboženství Ježíše Krista“ VII. a Rauscherův „Dějepis křesťanské církve“ I. 197.—221.

vořil nejvíce o řeckých dějinách, jazyce a literatuře. Avšak, nastojte! Mladému panáčkovi to nebylo vděk a ještě si dovolil opak nejopačnější dokazovati starému vlastenci: „Běží nejhlavněji o to, kde je řádná výživa, výdělek, hojný plat, česť, sláva a vůbec dobré bydlo; ostatek národnost a vlastť toť jsou jen bubliny, kteréž zajdou na moři života.“

Avšak tím dohněval svého hostitele! Třeba, že Lysandros ctil a zachovával přesně pohostinskou povinnost a řád, nemohl se přece ukrotiti a pověděl svému hosti upřímně a stručně: „Z vašeho srdce vyrván je každý kořínek ctnosti. Místo lásky ku mluvě mateřské a zemi rodné pěstujete vstípenou nějakým nezbedníkem nenávisť k nim, místo úcty ku právu máte lakotu hrabivou a místo smyslu pro pravdu pokrytectvo vybrané. Lidem vašeho braku nedostane se ani té pocty, aby si jmény vašimi potomci zaměstnávali paměť. Vy byste pro špinavý zisk zašlapali posvátná práva vlastního národa a sami byste ještě nepřátelům našim vnutili do ruky vražedný meč. Vám nesvěřím dítěte svého.“

Avšak nedoslechl římský úředník posledních slov chvalných. Pádilť ze dveří, jako by mu hlavu zapálil a nezbylo za ním než trochu ostrého zápachu z voňavek, jimiž byl napuštěn šat ulízaného dvořáka římského.

Kallixena se dala do usedavého pláče z té smutné příhody. Malovalať si již v mladé mysli své ony doby, až se okrášlí jménem: „choti“. Lysandros však hnedle oznámil důtklivými slovy dceři své, že si přeje, aby potuchly schůzky a známosti s oním bezbarvým panákem. Avšak Kallixeně přece jen se nechtělo oželeti a oplakati lásky nedávno vypučelé. I pěstovala potaji poměr svůj s Římanem, až kdysi za vhodné chvíle si dodala mysli a požádala chutě otce o dovolenou ku sňatku. Lysandros arcitť prosbu její oslyšel. Když nebylo jinak, tedy odvětila dcera, že se přece vdá, jelikož prý tomu chtí srdce i rozum její.

Zarmoucený otec ji odbyl; když prý nechce poslouchati, ať si ho vezme, ale k němu domů: ať se nehlásí již.

Kallixena se vdala a žila v Saloně s chotěm svým. Když se jí narodil sličný chlapeček, tedy zaprosila otce svého, aby aspoň synu jejímu odpustil a pohlédl naň. Avšak opětně se jí nezvedlo. Máť sice navštívila dceř svoji a polovala dítěte její, avšak otec tam nepřišel.

Nejmladší syn, Aglajus, nechtěl na počátku mnoho lopotiti se u vědách. Raději si hledíval obchodu. Otec se mrzel; přál si spíše, aby se Aglajus věnoval vědám právnickým. Stále a bytně káral synka a hrozil, že mu to na špatné jednou vyjde konce, obchod prý mívá slabé nohy. Když jinak však nedal mladý Aglajus, tedy jej Lysandros několik let cepoval v obchodě svém a později ho poslal na zkušenou do Koryntu. Aglajus, vycvičiv a vzdělav se na zdatného obchodníka, teprva se dal na studie. Maje mysl protřelou a rozum uzralý, velmi snadno chápal a za málo času získal si i u vědách vědomosti vzácné a zvláště se vyvinul jakožto vřelý milovník řeči a literatury řecké, mateřské. A ještě něco zvláštního bylo lze rozeznati na Aglajovi. Úcta k bohům vševládným, kterou pěstoval starý Lysandros i choť jeho Kornelia, došly mocného ohlasu v srdci nejmladšího syna. Ledová nevěra, jakáž vadila oběma jeho starším bratrům, minula šťastně Aglaja.

Kallixena byla také dosti zbožna; povedlať se v té příčině po rodičích svých.

Z Koryntu slyšeti bylo samou chválu o Aglajovi; jak vede si obratně i čile v obchodě.

Co se nejmladší synek vzdělával a prospíval v Koryntě, udála se smutná příhoda s jeho bratry a sestrou.

Staří opuštění a krutým zkrúšení jsouce bolem, povolali Aglaja domů, aby jim poněkud žal hleděl ztišiti.

I snažil se, seč byl zdárný Aglajus a bavil, veselil poctivého otce i něžnou máti svoji. Obchodu si hleděl se vzácnou pečlivostí a pozorem. Jmění jim rostlo jen.

Když se v podvečer sešli v jídelně a zář světla důvěrným leskem ozařovala všecky, tož jakoby staří cítili, jak ulevuje a tiší se bol jejich. Krev vlastní se přece jen nedala zapřítí. Aglajus vypravoval, čeho všeho zažil za svého pobytu v Koryntě, co viděl, čemu se přiučil, co získal. Hlavně je bavil, vyprávě jim o náboženství, jež pěstováno bylo prý tam již za času Ukřižovaného.

Jak si hájí křesťané a chrání víry své a jakou prý pěstují čistotu a vzácný u všem všudy vkus. Sám náhodou kdysi přidružil se schůzím jejich a přítomen byl také jejich modlitbám, a lahodilo to prý dosti jeho mysli. Učitel moudrosti na školách koryntských též je druhdy chválíval, že

jsou skromni a ctnostni, a když prý uvažoval o výroce: „Z moudrého uskrovnění vychází na jevo mistr,“ užíval vždy křesťanů za příklad. Škoda, že jim Koryntané nepřejí, zostuzujíce, pronásledujíce a nevražíce na ně.

Starý Lysandros i něžná choť jeho rádi naslouchali vyprávěnkám svého Aglaja. Otec říkával, že se tento hoch všecek po něm povedl; také mu prý za mláda nevoněly vědy a uměny. Když se však vycvičil a poohlédl v obchodě, potom s tím větší pílí horoval pro národní pěvce a umělce. Zrovna tak Aglajus. Rád zvláště cíťával Lysandros v Euripidovi, dramatiky proslulém. Jeho „Foiničanky“ uměl skoro do slova na paměť.

Uslyšev poctivý starý obchodník, že Koryntané nepřejí skromným křesťanům, třeba že tito ryzími a čistými zamlouvají se mravy, měl to za zlé soukmenovcům svým.

Chránil se však Aglajus jenom slovem zavaditi o svých bratrích neb sestře. Viděl dobře, jak se krabily vrásky na ctihodném čele starého vlastimila, a jak zkanula bohatá slza z laskavého oka drahé matinky, kdykoliv jen mimochodem zmínil se o nich.

Arciť, srdce mateřské bylo by prominulo jistojistě pokleskům rozenců svých, avšak vřelá láska k zemi otců slavných a posvátná, upřímná úcta k „bohům vševládným“, jimžto hověl a proslul Lysandros, byly uraženy a pohaněny, a nebylo proto odpuštění tak snadno.

Zvláště však hynula a minula naděje odpuštění a smíření, protože oba synové i se sestrou vyhýbali se, jak jen mohli staříčkým, zasloužilým rodičům svým i bratrovi a hanebným vůči nim zanevřeli záštím.

Matička plakala mnoho a často. Avšak otec toho nedal znáti, ačkoliv se také rmoutil u vnitru svém.

Kdykoliv pomněl zbožný vlastimil, jaké pohany dopustily se „jeho děti“, samoděk opakoval si slova ze svého zamilovaného Euripida:

„Zraky všech vábíť na sebe? Čestť to jalová!
Proč mnoho chceš se hmoždit, maje přebytek v domě svém?
Čím že bohatství? Jménem prázdňým jen!
Vždyť míti, čeho třeba, stačí moudrému!

A nejsou statky vlastnictvím smrtelníkův,
nýbrž pouze bohů spravujeme majetek,
jak se zachce jim, zase nám jej odnímají.“ *

Brzy z rána, několik dní potom, když se vyhnuli starostlivé matce své nezdární, nevděční synové, přikvapila služka k Lysandrovi se zprávou, že „velitelka“ je mrtva. Povoláný lékař pravil, ohledav a prozkoumaj mrtvolu, že staré paní puklo srdce lítostí — z nevděčnosti dítek.

Na pohřeb arci nepřišli synové ani dcera, nýbrž starý Lysandros s Aglajem doprovodili vzornou choť a nenahraditelnou máti na odpočinek. Toto neštěstí otráslo až do dna poctivým, šedým Řekem. Málo kam vycházel; obchod závisel zúplna od Aglaja. Večer však vždy, jakoby dar pro rocký obdařil skvosty svými ústa Lysandrova, krásná mluvíval slova a vzácné udílel pokyny a rady synu svému. Duchem svým spíše již na onom světě těkal zbožný Řek, zde na dráze trnité pouze Aglajus ho poutal ještě; ostatek však dlel již u milované družky své. Vděčný syn jako drahou památku zapisoval slova tatíčka svého do srdce a později jimi, jakož uslyšíme, svoji poučoval rodinu.

„Šťastný člověk,“ říkával neštěstím trpce zkoušený Lysandros, „jemužto dopřáno je, aby obzíral z osněženého vrcholku stáří svého jasným zrakem širý údol, v němžto odsloužil trnitou pouť života svého a mohl říci s vědomím upřímným: „Nežil jsem nadarmo; přispěl jsem silami svými, aby rozhojněno bylo dobro a světlo a krása a pravda, a aby urychlen byl pokrok člověčenstva na dráze lidskosti a nejhlavněji, aby zúrodněna byla půda poctě bohů vševládných a lásce k zemi rodné!““

* „Περιβλέπεσθαι τίμιον· Κενὸν μὲν οὖν ἢ πολλὰ μογᾶειν πόλλ' ἔχων ἐν δώμασι βουλει· τί δ' ἔστι τὸ πλεόν; ὄνομα μόνον. ἐπεὶ τὰ γ' ἀρκοῦν θ' ἱκανά τοῖς γε σώφροσιν. οὗτοι τὰ ρήματ' ἴδια κέκτηνται βρωτοί, τὰ τὸν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα. ὦταν δὲ χρηζῶσ', αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν.

Jak patrně, věřil Lysandros ve věčnost, aspoň po způsobě Sokratově; třeba že nedokonale, protože neměl poučení křesťanského.

Aglajus říkával otci, že se v Saloně vyprodá a zařídí si obchod uměleckými výrobky v Athenách. Věchý otec nebyl od toho; avšak rozpomenuv se o mládí svém, obyčejně pravíval: „Také jsem cestoval kraji athenskými za mládí svého. Země ona požehnaná zaplála zrakům mým čistou, jasnou září půvabů svých. Každým krokem objevil se mi nový, krásný úkaz. Tu chrám velebný, tam palác nádherný, zde vodojem ozdobený postavami o úchvatné síle, utesanými z mramoru, onde most se pjal po třpytném vody proudě obloukem smělym, lehkým, jako by jej sama bohyně Uměna byla sklenula jediným rázem, a ne, jako by zástupy silných mužů o něm pracovali kladivem, dlátem a maltou několik měsíců. A což malby po stěnách paláců a v obrazárnách. Toť vykouzlili mistři štětci svými a barvami zrovna ráj. Podobalo se mi, že vše, co na Olympu dokonalého a na zemi krásného, spojilo se tu v soulad nejspanilejší.“

Avšak namáhavě a s nesnází patrnou hovořival již sešlý otec. Tělo sláblo, vypovídalo skoro již službu svoji.

Ještě z toho srdce byl by rád Aglajus uslyšel z úst otcových úsudek o víře křesťanské. Za příhodné chvíle se otázal o těch věcech zpolehounka tatínka chřadnoucího. Neboť, ačkoliv sám dosti byl sečtělý a ve vědách i umění obeznámělý, přece jen cítil sám nejlépe, že vůči otci zkušenému pouhým je nedoukem.

„Milý Aglaje! Jako slunko i po deštivých vzejde mračích a nedá si svého odniti lesku, tak i pravda a právo zvítězí vždy a opanují, třeba je kaceřovali sebe více. A vidíš, náboženství je základem práva i pravdy i rovnosti. Nezmarňý cit pro právo, dřímající na dně srdcí lidských, procitne, jakmile příhodný vzejde čas, jako zvuky utajené v loutně, dotkne-li se jich ruka mistrova. Máť nauka náboženství našeho, řeckého, hnusnou ránu — otroctví. O tom jsem přesvědčen ode dávna již, že to bezprávím. Pravé náboženství hlásá rovnost, právo, pravdu všem lidem.“

Libý kmitl se obličejem starcovým úsměv a opakoval si opět z Euripida:

„Jeť prosta vždy a nelíčena pravdy řeč,
a netřeba spravedlnosti pestrých výkladů,
neboť zdar chová v sobě (pravda). Věc nespravedlivá,
jsouc chorá sama sebou, chytrých léků ždá.“ *

„Aspoň, ty, milý hochu, zachovej to, o čem jsi byl poučen otcem svým! Nebudiž ti příkladem všeobecná zkáza, kterážto nyní skoro výlučně vládne naší vlastí! Vidíš, jak slavno bylo všecko Řecko vůbec po válkách perských, a jak Atheny tehdá dodělaly se zvláště vrcholu slávy a blahobytu. Srdce se mi zármutkem chvěje, čítám-li o tom. Jaká to byla jen zlatá doba rozkvětu u vědách i umění. Avšak právě tento vrchol slávy prvním byl stupněm do záhuby národa tolik a tolik proslaveného! Odpočívali naši otcové na vavřínech slavných, oddávajíce se pohodlí a nečinnosti. Bývalé nadšení a touha po práci, dřevní obětavost vlastenská a prostota mravů mizely; za to však vzámaly a vzámohly se nemrav, nádhera, přepych a lakota. Lid, plýtvaje mohovitostí, toužil jen po hrách a radovánkách, druhdy i hnusných. Jak se jen probřešili filosofie pěstitelé na tom našem národě! Vnikající snaha po filosofii i do nižších vrstev lidu neměla na tom dosti, jako druhdy, aby zkoumala přírodu, svět a původ jeho, nýbrž obrala si za předmět bádání svého člověka, ano i samé bohy; opovážila se dokazovati, že náboženství věci je vymyšlenou a prohlásila je za pouhé báchorky a z pověry kárala lid, kterýžto s úctou pohlížel ku starým, slavným zvykům a náboženským výkonům!“ Starého Lysandra odstoupila slabost. Dostal se do svého živlu. Oči mu plály jasným leskem a tvář všecka oživena byla jakousi svěžestí.

Takto několik večerů hovořivali. Avšak slábl a slábl stařeček přece den na den.

Posléze již jen seděl na lůžku a na malé židlici vedle něho učelivý Aglajus naslouchal s dětinnou důvěrností a úctou řečem jeho.

* „ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφω,
Κοῦ ποικίλων δεῖ τ' ἀνδρῶν ἐρμηνηευτάτων
ἔχει γὰρ αὐτὰ Καιρὸν ὁ δὲ ἄδικος λόγος
νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν.“

Večer, asi za 6 dní po předešlé rozprávce o náboženství a filosofii, pravil Lysandros k Aglajovi :

„Tuším, že tu dlouho nebudu již. Kdyby se mnou učinili bohové nějakou změnu, tedy vyříd' mým nevděčným synům a dceři, že jim přeji, aby se jim neodměnily dítky tou měrou, jakou mi to způsobili rodičové jejich. Ostatek, že nemám vůči nim již záští a hněvu, že jsem již oželel oné nešťastné příhody. Až se dostaneš do Athen a najdeš-li tam křesťany, buď jim přízniv, to ti povídám. Neboť, věz, že nespravedливо pronásledování jich a neshodno s povahou a směrem našich pěvců a básníků. Vidíš, sám Euripides již o rovnosti se zmiňuje. Pamatuji-li ještě místo ono?“ Paměť slábla; co mu bylo druhdy hračkou, nesnázi nyní činilo již. Avšak ještě jednou protrhl mrákoty mysli své a s obvyklou lahodou, malíčkem tempo si dáváje, rozpomínal se :

„Jestli rovnost lidstvu zákonem!
Rovnost dala i měr a vah rozměry
i stanovila lidem číslic pořádek.
I noci tmavé oko a svit slunečný
stejným krokem se střídají v ročním okruhu.
A nikdo z nich neustupuje, maje záští.
Slouží slunce lidem, slouží však i noc.
A tys nespokojen, maje rovnou moci část
a druhou on?“ Kam že se podělo právo?
Proč samovládu, zdařilé to bezpráví
ctíš nad míru a máš za cosi vznešeného?“ *

„Vidíš, líbí se mi mravouka křesťanská mnohem více, než pobloudilé řecké mravy. Hochu, chraň se jen mravní zkázy, toť záhuba starému, mladému. Potom nemá duše ani, kdež by odpočinula po útrapách hmotných.

* .. τὸ γὰρ ἴσον νόμιμον ἀνθρώποις ἔσθι.
Καὶ γὰρ μάτρ' ἀνθρώποις καὶ μαρησταδμῶν
ἰσότης ἔταξε Κάρισμον διώρισε,
νυκτὸς τ' ἀφεγγέες βλέφαρον ἡλίου τερωῶς
ἴσον βαδίζει τὸν ἐνιαύσιον κύκλον,
κουδέτερον αὐτῶν φθόνον ἔχει νικώμενον.
εἶθ' ἡλῖος μὲν νύξ τε δουλεύει βροτοῖς,
σὸδ' οὐκ ἀνέξει δωμάτων ἔχων ἴσον

To mi nebylo nikdy po chuti, že tak stíhá vláda římská křesťany. Ti jí nejméně škodí; spíše by jí prospěli, než ta nezvedená cháska zpustlá. Pokud možno, hled' mít s každým pokoj a mír. Raději ustup a povol, než bys křivdil někomu. Až budeš stár, poznáš, že tak nejlépe žíti. Umíralo by se mi lépe, kdybych měl všecky své ditky tak zvedené a hodné, jako ty jsi. Jaká pomoc, toho nelze napravití již. Buď spravedliv každé národnosti a neodsuzuj nikoho, nepřesvědčiv se. Pokud možno, vyhýbej vždy vražednému boji, pamětliv jsa Euripidových slov:

„I smírná řeč vyřídí všecko,
co by měl vykonati nepřátelský meč.“ *

Až si vyvolíš družku života, hled', aby se stkvěla takovými dary duševními a ctnostmi, jakéž šlechtily šlechetnou máti tvoji. Dítky své vychovávej rozumně a svorně s chotí svojí. Nepovažuj manželky své za služku, nýbrž za pomocnici a družku. Věz, také ošklivou je chybou našeho řeckého života za nynějších časů, že mají tolik podrízené a odvislé zaměstnání ženy v domácnostech na mnoha místech.

Úcty k bohům vševládným a lásky k zemi rodné, krvavou daní obhájené, nepozbývej nikdy.

Až zemru, pochovej mě blíže matky své a chodívej aspoň někdy na naše rovy a obětuj nám vděčnou vzpomínku.

Cítím to, cítím, jak mi ubývá sil. Brzy již pozdravím nebožku svoji. Stojím na prahu věčnosti. Věřím a jsem pevně přesvědčen o tom, že je ještě život nějaký po smrti naší, neboť tvor vznešený tolik, jako člověk je, nemůže míti úkol na pouhé zemi; vždyť tu nemůže někdy ani rozvinouti všech vloh svých.

Bohové tě račtež chrániti zlého a račtež ti popřáti dobra všelikého. Buď šťasten v obchodě a v domácnosti,

καὶ τῶδ' ἀπονέμειν; κατὰ ποῦ' σὺν ἡ δίκῃ;
τί τὴν τυραννίδ', ἀδικίαν εὐδαίμονα,
τιμᾶς ὑπέρρου καὶ μέγ' ἤγησαι τότε.“

„Foiničanky“ 539, 541.—550.

* „Πᾶν γὰρ ἐξαίρετ' λόγος,
ὃ καὶ σίδηρος πολέμιων δράσειεν αὖ.“

Ve „Foiničankách“ 516.—517.

jako býval otec tvůj a šťastnější v dětech svých, než já jsem býv

„Vlas-ti, jež mě od-chova-la,
bohů též — se doklá-dám.“ *

Dech byl kratší a kratší, obličej dostával sinou barvu; posléze ještě jednou se rozhlédnuv světnicí svojí, kdež po dlouhá léta snášel radost i žal, vydechnul z hluboka a byl mrtev. **

Aglajus oplakav hořce smrt otce svého, uložil ho ve hrobový příbytek a pomalu se staral, jak by si pořídil svoji domácnost a obchod.

Nejprvé se chtěl pokusiti, jak by se dařilo jeho obchodu v Saloně; ale nabyt brzy trpkých zkušeností.

Zákazníků měl ještě dosti na začátku; pokrevenci jeho mu však škodili, jak se dalo jen.

Appolonius Aglaja ostouzel, že má zboží špatné, padělané a že zvláště sošky jeho nemají ceny, jsouce pouhými nedodělky.

Svak naň udával na celnici; nebohý začátečník platil den na den nové daně, neboť o každém hnutí v jeho skladě tam věděli ještě za tepla.

* „τὴν δὲ θρέψασαν μετ' αἴαν
καὶ θεοῦ μαρτυρομαι.“

„Foiničanek verš 625.

** Vystrojiti slušný pohřeb a v úctě míti rov nebožtíkův, závažnou bylo povinností Řekův, což jim útlý, přirozený cit kázal již a potom víra v pokojný život po smrti, bylo-li tělo pobřibeno řádně a uctivě, jakož i bázeň z bohů, kteří trestali zanedbání toho přísně. A nemohla nikoho horší stihnouti pohana a příbuzné větší bol, než byla-li mrtvola nepobřibena. Ano, i když náhodou Řek někde přišel na mrtvolu neznámou, povinován byl, — ač nechtěl-li se hříchu dopustiti — slušně ji pochovati aneb, nemohl-li zrovna, aspoň posypati několika hrstmi hlíny. Jenom kdo se dopustil zrady vlasti anebo těžkého zločinu, zbaven byl čestného pohřbu a tělo jeho bylo pohozeno; kdo zbavil se života vlastní rukou, pohřben byl v ústraní a bez oslavy. Zemřelému zatlačeny byly oči a uzavřena ústa (στόμα συνερείσαι, ὀφθαλμούς καὶ σελαίην) a tělo bylo potom umyto a vonným namazáno olejem. I zabalili mrtvolu do plátna, položili na úpravné lůžko (κλίνη) a nohama obrátili ku dveřím (ἀνὰ προσώρον τετραμμένος) na znamení, že hodlá zesnulý opustiti obydlí. Tu nastalo naříkání (θρήνοι, ὀλοφύροι) a pěvci

Pouze Nikias si bratra svého nevšímal; aby Aglajovi škodil, byl přece trochu šlecheten; avšak byl zároveň hrd a netečný, aby se bratra svého zastal.

Sestra Kallixena vyhýbala se bratrovi zrovna tím způsobem, jako to dělávala nebožce matce své a otci.

Vida, nebohý Aglajus, že by mnoho nespravil obchodem svým v Saloně, vyprodal a chystal se na cestu do Athen. Hořkou pilulku, jakoužto mu vlastní bratr uchystal se svakem a sestrou, zmužile spolknul a odvahy nepozbyv, hledal si štěstí jinde.

Maje stržené peníze ve vaku, navštívil ještě hrobky svých drahých rodičů a vroucně se bohům v chrámě pomodliv, odcházel z města.

Přišed kousek cesty za Salonu, ohlídl se s vrchu ještě po těch místech, kudy těkával za šťastného mládí svého, kdež byl i rodný domek jeho a ještě jednou slzavýma zablýskl se očima po rovech svých staroušek.

Ještě však vzpomněl něčeho! Třeba hrubého bezpráví dopustili se na něm vlastní pokrevenci, přece mu srdce nedalo, aby se nezahlédl na jejich krásné domy. Setřel s oka slzu a pravil sám sobě: „Zradou vlasti domohli se toho všeho, na svědomí mají smrt drahých rodičů; kdož ví však, bude-li jim požehnáno! Přichází náhle a nezvaně.“

pěli žalozpěvy (αἰδοί θρήνων ἑξάρχαι). Mrtvola byla vystavena několik dní, potom opět namazána jsouc, nejskvostnějším rouchem oblečena a s lůžkem od přátel na hranici vynesena a spálena byla. Když oheň pohasl, sbledávali příbuzní kosti, dali je do skvostné popelnice a obestrouce ji nachovým šatem a drahými koberci, pochovali do vyzděného rovu. Byl-li nebožtik chud, tož byla mrtvola na hřbitově spálena a popel buď v rakev dřevěnou nebo hlíněnou (λάρναξ, σορός, ληνός, πύελος, δροίτη) dán anebo do hrobu bez rakve nasypán (θάπτειν). Smutečníci, zvolavše: „Odpočívej v pokoji“ („εὐψυχει“), rozloučili se s mrtvolou. Pohřebiště bývala v některých zemích ve městě, jako ve Spartě, Negerách, Tarentě. Jinde používali vlastních zahrad nebo polí, jenom bleskem zabítí ἱεροὶ νεκροί, pohřbívání bývali na místech, kde zabývali. Záhy však zavládl obyčej, že pochovávali mrtvolky za branami měst vedle veřejných cest. Starodávný, pohřební zvyk z dávnověkosti šedé zachoval se až dosud u některých Slovanů. Na př. Černoorské ženy nařikají u mrtvolky. Nárek sluje „pokanie“ a ženy nařikající „pokanice“. Slováci tomu říkají „nariekanie“, jak praví Božena Němcová. Starý Lysandros pohřben byl arci ve městě i s chotí svojí.

Kde as on jednou uloží údy své. Či budou mu nehody stále v patách a snad jimi jsa štván stále, nedojde tiché domácnosti? Kdož může rozhodnouti otázku tolik závažnou? Svět se všecek mění, jenom bohové jsou stále tíž v tom kolotání.

Potlačil bolný cit a trapnou obavu, setřel pot s čela a dlouhým pohledem se rozloučiv s městem rodným, jako by si podobu jeho vyrýti chtěl do duše své, dodal si odvahy a bral se za svým účelem.

Dostav se do Athen, najal si výhodný byt a nakoupiv zboží dosti levně a výhodně, jal se obchoditi.

A štěstí jej hledalo; dařilo se mu znamenitě, odbyt měl stkvělý.

Jak jen se nyní radoval, že všecko zboží odprodal v Saloně; tady byly výrobky z jeho oboru levnější a lepší.

Ale přičinil se také mladý obchodník, seč mu stačily síly a čas.

Obchodil výrobky umělými z mramoru, obrazy, soškami, knihami, květinami a jiným a jiným. Obstarával výzdoby do chrámů, paláců, na soudnici, na řečniště do bohatých domů a jinam a jinam.

Osm sluhů zaměstnáno bylo v jeho závodě jako v kole po celý den, a on sám si také málo oddechl.

Ranný svit již zastal jej u práce v krámě nebo v dílně nebo v písárně a za pozdních hodin nočních ještě světlo ozařovalo ušlechtilou, bledou jeho tvář, do knih schýlenou. Sledoval dějiny, literaturu, umění i hudbu. Kde se co dalo, pořídil nového a opět s prospěchem odbyl.

Vytýkali mu, že uškodí takto zdraví svému stálou prací a bděním; odvětil však pilný obchodník, že prý mu není práce namaháním, nýbrž radostí.

Za dvě léta získal si značné jmění. Jméno jeho známo bylo obchodním kruhům jakož i obecenstvu velmi pochvalně.

Skoro bylo již záhodno a v čas, aby si vybral družku do života.

Nabízeno mu bylo děvčat jako kytek, vzdělaných, sličných, bohatých. Avšak nedal se lapiti Aglajus na zlatý řetěz. — Nýbrž vybral si dívku po vkuse a zálibě své; jak říkával, „podle srdce božího“, nemajetnou, vzdělanou však a hodnou.

Byla ovšem chuda — p o u h á o t r o k y n ě.

Vyznala se však v hudbě, ve zpěvu, pročetla spisy básníků a jiných slavných mužův tehdejších i dřívějších, pěkně malovala na plátně, ba i dovedla z mramoru a ze sádry vkusné věci dělati, uměla dobře vařiti a vyznala se u všech ručních pracích ženských, — nejhlavněji však zamlouvala se prostomilými spůsoby, cudnými mravy jakož i lepou svojí postavou.

Ačkoliv jí bylo teprve osmnácte roků, tož obstála již ve mnoha a mnoha nehodách. Pocházela z kavkazských hor; odtud totiž odvečena byla do otroctví, jsouc čtyři leta. Od těch dob prošla několika rodinami a všudy si získala něco ve prospěch svůj, přiučivši se všemu, o čemž jsme pověděli.

Posléze dostala se do domu bohaté vdovy, skoro stejného s ní stáří. Kdysi přišly se podívat na obraz do závodu Aglajova, a tady si jí povšimnul mladý obchodník.

Zalíbila se mu prvním pohledem.

Potom se poptával a poptával a slyše samou chválu o Hesychiji, dal sluchu srdci svému šlechetnému a umínil si, že ji pojme za choť.

Smluviv a dohodnuv se s dívkou, odešel k velitelce její a prosil, aby jí propustila na svobodu, že výkupné za ni rád nahradí.*

Avšak vdova, jsouc ještě mlada, bohata, slična, také by se byla ráda vdala za sličného obchodníka. I otálela a odkládala, myslíc, že se nějak dovtípí mladý ženich a ji si vezme za manželku. Avšak marně.

* Do rodiny řecké a římské dlužno, aby přičtění byli také otroci (δούλοι, servi). Domácnost ta i ona nemohla prý se obejít bez nich, a tudy praví Aristoteles, že úplná domácnost skládá se z otroků a svobodných. Mínění o nutnosti a mravní nezávadnosti otroctví u společnosti řecké bylo ustáleno a všeobecně uznáno tou měrou, až ani nejosvícenější myslitelé řečtí a římské, jako Plato, nepochybovali o tom. Sami hověli domněnce hrdé, že Řekové, vynikající vůbec, jsou přirozeně dokonalejší jiných lidí a tudy praví, aby jiným národům panovali (βαρβάρω δε Ἑλληνας ἄρχειν εἰκόσ). Otroky byli zajatci, ženy a děti dobytých měst, anebo uchvácené z různých krajů a daleko od vlasti prodané dívky a chlapani. Otrokně stejně jako paní se na počátku opásaly a zahalovaly závojem, koupaly a olejem se natíraly. Velitelky s nimi u práce seděly a bavily, milými nazývajíce je družkami. Řekové užívali otroků do všech zaměstnání a prací, vyjma písemnictvo. Později

Když tedy jinak nedal a sama Hesychiji milovala také, tu přejíc hodné dívce zaslouženého štěstí, darovala jí svobodu, přijavši za výkupné pouze podobiznu její a Aglajovu na plátně malovanou a blaha hojného přejíc, rozloučila se s bývalou otrokyní svojí.

Příkladů podobné šlechetnosti ženy vůči ženě našli bychom za dnešních čas asi pomalu.

Aglajus, oženiv se, poznával ze dne do dne víc a více, že jest Hesychija pravým skvostem. Pořádek a čistota vzorná vládly jeho domácností, a odevšad vyzíraly spokojenost, radost a štěstí.

Práce jí v rukou jen rostla! Za krátký čas nebyl by nikdo poznal bývalé otrokyně v ženě Aglajově. Vybranému, řeckému šatu brzy uvykla, jakoby jej byla nosila od jakživa, a všecko její chování za krátký čas pozměnilo se po velkoměstském způsobě: vyžadovalo totiž jakési uctivé vážnosti, ačkoliv nepozbylo dřevního svého půvabu a něžnosti.

Mělať Hesychija vzácný vtip, bohaté vlohy jakož i dobrou vůli; proto se jí všecko dařilo, jak říkával Aglajus, „bleskem“.

Lepourostlá její postava zmohutněla a zaokrouhlila se v souměrnost spanilou. Toť nebyla již ta vzdušná, slabounká panenka, kterážto každým slovem i činem na jevo dávala poníženou pokoru, vědoma jsouc otrocké podřízenosti své.

Černý, lesklý, bohatý vlas měla rozdělený ve dvě části vkusnou stezkou, čemuž krásné, bílé čelo a líce poněkud, ne však chorobně ubledlé, odpovídaly roztomile.

však byl řád a způsob života otroků i otrokyň velmi zkrúšen; konávalyť práce nejnesnadnější: mleli na ručních mlýnech, nosili vodu a jiné a jiné. Svrchovanou odměnou otrokovi bylo propuštění (manumissio), jež rozličným konávalo se způsobem. Nejslavnější bylo hůlkou propustnou (manumissio vindicta). Římský úředník totiž položil hůlku (odznak to práva a moci) na hlavu otrokovu a pravil: „Tvrším, že tento člověk je svoboden (hunc ego hominem liberum esse aio).“ Dosavadní pán řekl: „Chci, aby tento člověk byl svoboden (hunc hominem liberum esse volo),“ a přítomní svědkové, obyčejně také propuštěnci, blahopřáli: „Těší nás, že jsi svoboden (cum tu liber es, gaudemus).“ Arciť, mohl též otrok propuštěn býti, zaplatil-li za něho někdo výkupné, jako v našem vypravování. Avšak nutný byl tomuto propuštění výkupným naprostý souhlas pánův.

Ačkoliv patrný byly na mladé paní klid, spokojenost a dokonalý smír, přes to přese všechno zbylo přece něco v rysech sličného obličeje, jakožto známka odbytého boje a ústrků z bývalého otroctví. Avšak zrovna toto znamení, ježto krutý život dřívější vepsal, táže zasmušilost pobízela každého v u c t i v o u v á ž n o s t v ůči zasloužilé paní.

Tak vyrovnalo Boží milosrdenství postupem času drsný život bývalý se štěstím, jakéž blažilo nyní hodnou Hesychiji.

Zkrásnělať Aglajova choť, že, kdykoliv se objevila na ulici nebo v divadle nebo v chrámě, mladým, starým oči točily po ní jen.

I Aglajus jevil blahobyť za něžné péče ženušky své. Sporný rusý vlas a plnovous souhlasily ušlechtilému obličejí. Měloť líce jeho onen ráz a tvar oduševnělý, jakého skýtá lidské tváři práce duševní, hlavně umělecká. Avšak také on měl výrazný obličej za příčinou zkušenosti a bojů bývalých.

Jakési mužné chtění a čin značily jeho hluboké, modré oči; vrásky na čele byly známkou, že stojí n a s v é postati mladý obchodník, že mu nebyl pomocen nikdo, „mimo milosť Boží“, jak říkáváme my křesťané. Dával na sobě znáti, že nezmáломyslněl porážkou v Saloně ani nezpýchal vítězstvím v Athenách, dovedl zápasiti s nesnázemi.

Tomu všemu bylo na svědectví, že měl Aglajus již vlasy na skráních notně prokvetalé, třeba že byl ještě mlád.

A nyní odměnou za ty za všechny svízele dostalo se mu ctnostné ženy a milé, družné domácnosti.

Aglajus rozšířil větší měrou ještě obchod svůj. Měltě, na koho by doma spolehl ve všem zúplna, i mohl se dávatí proto na větší cesty.

Jako dříve, tak i nyní nevyhýbal se nebezpečím ani nesnázím. Avšak poháněla jej teď pružina, totiž touha po domovu, po choti, i vedl si proto ještě obratněji a rychleji nežli dříve. Nedbal žízňě ani potu, ani námahy a největšími necestami a vedry cestoval po Řecku, Malé Asii, ano, i do Afriky si zajel.

Hesychija kolikráte schla strachy o muže svého, aby ho nestihla nehoda a nezvrátila jejich štěstí manželského.

Tiše, bolestně plačíc, hledívala do dálky, vyprovodivši Aglaja svého, až poslední za ním zmizela stopa a jeho bílý, vlající šátek již neviděla.

Ústa její šeptala slova z básní Homerových :

„Žena potom se ubírala zpátky v obydlí
stále se ohlídnajíc; z oka jí slza prýštila hojná.“ *

Avšak spěchával pilný Aglajus jako na perutích do Athen. Což se jen natěšil, až přijde domů, že mu drahá žena láskou svojí všecku strast nahradí a vroucím polibkem mu vedrem osmáhlé osvěží líce.

Po takové cestě daleké pobyl opět několik neděl doma sedávaje s manželkou kolikráte dlouho do noci ve přítulném šeru letního teplého večera při otevřeném okně, vedoucím do vonné zahrady, vypravoval jí o všem, čeho zakusil; Hesychija jemu opětně, jak se jí dařilo za jeho nepřítomnosti.

Brzy zakoupil si Aglajus letohrádek za městem na obydlí a celý byt svůj v Athenách rozšířil v krám.

Hesychija vedla si v obchodě, jako by byla vyrostla v něm; pracovala a vyřizovala všecky práce účetné i zápisné za muže svého. Ano, i koupi a prodej řídila obratně, vedouc si v tom s vypočítavostí a pozorem nevšedním, jako by tím zaměstnána bývala od jakživa.

Za rok přibylo do Aglajovy domácnosti „něco malounkého“ — rusovlasý hošík s modrýma očičkama po otci a trochu ubledlým líčkem po matince.

Aglajus radostí a jasem všecek oplýval; Hesychija štěstím a blahem slzela, hýčkajíc roztomilého synáčka v blaženém náručí svém.

Štěstí jejich domácí bylo dovršeno.

Čekávala se svým malým Aristem na ruce na svého chotě na prahu letohrádku; jakmile jej spatřila, spěchávala mu vstříc.

Aglajus vzal hošíčka na lokty své a líbal ho s radostí neskonalou, oteckou.

Kolikráte, když byl manžel vzdálen anebo zaměstnán ve městě a služby se rozešly po svých pracích, tu Hesychija, ukonejšivši Arista svého, položila si ho na klín a rozmýšlela se, je-li hodna takového štěstí!

* „ἄλοχος δὲ φίλη οἴκονδε βεβήκει
ἐντροπαλιζομένη, θαλερὸν κατὰ δακρυχέουσα.“

Illiady zpěv VI. 495.—496.

Jaký to rozdíl, když druhdy slzíc hořce, sedávala jako otrokyně na lůžku prostém a žalovala rozbolanému srdci svému, jakých krutých, sprostých, surových urážek dovolovali si vůči ní — dívce bezbranné — synové pána jejího. Jak ztýrána bývala vrtošivou velitelkou a jak jí všude a všude jasně a patrně dávali znáti, že je otrokyní pouze, jejížto život, štěstí, ano i čest je na pochybách a závislá od nich.

První musila být v práci, poslední však bývala u stolu a na lůžku.

Kdykoliv se zachtělo sveřepému pánu jejímu, mohl ji dovésti na trh zpoutanou na prodej, mohl ji nařknouti z nejhoršího zločinu a hanebnosti, mohl ji dáti ztrestati na veřejném místě, na odiv všem divákům všetečným.

Po její panenské cti, stydlivosti a ceně nikdo se jí netázal, avšak nikdo těch ctností také u ní necenil a neohlídal se po nich.

Kolikráte měla v ruce vražedný nůž, chtěla se zbaviti břemene — života svého. — Ale, vždycky jí nějaká spasná, nadějná myšlénka ruku zmeškala. Křesťané by tomu prý řekli, že u ní stál anděl Páně. Vida, ta křesťanská víra je něžnější víry řecké; snad to byl skutečně křesťanský anděl, co ji zachránil. Řekové všecko ledovému přičítají osudu. To je skoro neprávem.

Ani by se nebyla dočkala těchto radostí, které jí nyní blaží, kdyby se byla tehda dopustila samovraždy.

Kde asi její máti a tatíček? Ani jich dobře nepoznala. Zdá se jí, že z dávných, dětských let přece se trochu pamatuje na ně. Avšak jenom slabě, nejasně; jako v mlhavé dálce. Jak se jim asi daří? Nebo snad také úpí v okovech otrockých, jak toho sama zakusila druhdy? Jsou-li postiženi tou bédou, kéž by se bohové ráčili smilovati a popřáli jim výsvobody brzké.

Škoda, že se s nimi nemůže ani sděliti o tom blaženém štěstí, jakého požívá nyní.

Kde jen jsou asi? Jak by se matinka ohlíдела po domě, je-li všecko v pořádku a čisto a na místě. A tatínek by jistě také měl radost z hošíka jejího.

„Dítě drahé, Ariste můj! Kéž by mohla máti tvoje ochrániti tě všech nehod a neštěstí;“ třpytná slza skanula

z oka jejího na líčko dítěte. Aristovi se asi zdálo zrovna o něčem příjemném, neboť se líbezně pousmál.

Hesychija, záříc mateřským blahem, jala se děťátko spanilé horoucně líbati.

Rozpoutané vlasy rychlými pohyby rozletly se po šíji mladé ženy a všecku ji zahalily. Blažená matička uložila klenot svůj na lůžko a vyhlédla z okna.

Lesnatou krajinu ozařoval měsíc. Tichý večer zahájil vládu svou.

Hledíc okem po třpytivých stromech leskem luny stříbrohledé, rozvažovala Hesychija: „Jak člověk přece sláb a nedokonalý je rozumem a citem svým, když poutá svobodu druhá svého a na podnož svoji ponízuje jej. Proč jen proslulé, slavné Řecko nepozbavilo se dosud této hanebné skvrny — hnusného otroctva? Vždyť se tím hyzdí a hanobí přece jeho dějiny. Jest to něco šlechetného, když hrdinové řečí pravicí hájí mečem neodvislosti vlasti své a levicí třímají řetězy na spoutání otroků z měst dobytých?

Odporná záliba mrzkosti a zistnosti znesvěcuje takto vznešenou chvíli vlasteneckých dějin!

Jaká kormutlivá to chvíle každému citlivému člověku, dívá-li se trhům otrockým. Ví o tom nejlíp sama, vždyť to zkusila! Její svoboda zrodila se z okovů otrockého ponížení.

Vida, že křesťanská nauka je mnohem dokonalejší řecké, náboženské nauky. Ano, ano, vždyť křesťané hlásají, že všichni lidé jsou si rovni. Tak aspoň vypravuje Aglajus, hovoří-li o křesťanství. Sám je vždycky tolik chválí a má také knihy křesťanské na skladě.

Jak že se jmenují? Již ví, písmo svaté. Sama onehdy trochu četla z nich, líbilo se jí to.

Opravdu, Řekové krutě válčí s citem lidským a uráží do kořene nezadajná práva národů, zavlékajíce do otroctví cizí ženy, děti, starce, stařenky i muže, třeba jim ani neublížili mnohdy. Vídala to dosti často.

Podobnými myšlénkami bavíval se Aglajus, jda nebo jeda kraji pustými kolikráte několik mil. „Křesťané bohatí zasubují se chudým dívkám a opačně.

To by málo který učinil Řek, aby si vzal otrokyni za ženu! Každý hledí, aby si spíše ruku pozlatil, anebo aby

slavného jména došel s chotí svojí, byl-li otec její vzácný úředník, učenec, nebo jinak rozsáhlé známosti mající.

A přece by se nemohly měřiti řecké paní s jeho Hesychijí. Totě den a noc!

Mnohé paní i dívky berou si muže pouze z marnosti, aby byly bez uzdy. Sotva mají vlastní příbytek, nestarají se oň, nýbrž hoví svým žádostem nekalým. Neošetřují chotě svého, dnes obleknou šat, zítra jej odhodí. Muže připravují o jmění, jen mají-li své perly, aby mohly přítelky předstihnouti nebo sokyně. O živnost se nestarají ani o rodinu.

Sotva že jim bohové dítěte popráli, již je svěřují marnivé matky služkám, aby jim nebylo omeziti volnosti své. Domnívají se, že vykonaly všecko, poručí-li chůvě (otrokyni) a koupí-li děcku hračky. Jakého nepráva se dopouštějí takové matky!

To jeho Hesychija je jinačí! Má také jmění na moci, mohla by hověti strojenosti a nádheře, a nečiní toho! Odívá se skromným šatem a utkává stálou, pilnou prací a dohledem choti a dítětu svému šťastnou budoucnost. Z každého slova zní sladký půvab lásky, světnice za její domácí vlády je příjemna, v jídelně se všecko usmívá; jak to tam jiskří, když snídají nebo obědvají. Pojídají lahůdky, připravené upřímnou ženou a matkou, která čte přání v srdci manželově. Synáčka chová v náručí starostlivá matička blažená, a po chvílce jej podává šťastnému otci. Poslouchají roztomilému štěbetání svého Arista. Jakých požitků krásných cítí Aglajus s Hesychijí v duších svých, vychovávajíce dítěto své! Vlohy jeho rozvíjejí vřelou láskou rodičův jako poupě růžové teplými paprsky slunečnými. Jakou jen slastí, sledovati, jak se štěbetání mění ponenáhlu v nejisté slovo; když vysloví „matinko“, „otče“.

Rozhodně; křesťané mají ryzí pravdu, tvrdíce, že pravé manželství bývá spojeno s požehnáním božským, prosí-li o to snoubenci i později ve svém životě rodinném.

Vida, jakými povinen je díky nenahraditelné péči rodičů, že ho naučili bohům se modliti. A což, aby ode dneška prosil také *Boha křesťanského* za pomoc a požehnání? Pokud náboženství jejich poznal z oněch knih poučných, které má na skladě, jak viděl sám křesťany, a jak mu jeho srdce praví, tedy je náuka náboženství jejich nevadna; ano, doko-

nalejší nauky řecké, protože nehoví vášním, prostopášnosti ani otroctví, nýbrž nejsnáze hodnotu lidské duše a svatost náboženství oceňuje.

Jak se dostane domů, namluví do toho také manželku svoji, ať si tomu známí říkají, co říkají.

Došed letohradu svého, ošetřen byl vzornou Hesychijí a okrál i osvěžil zjevem spanilým synáčka svého, kterýžto v dětinné radosti rozvíral malé ručky po tatínkovi. A když ho Aglajus vzal, chutě se mu synáček na krk jako klíště tiskl; dlouho se již neviděli!

Večer, asi dva dni po návratu svém, rozhovořil se s manželkou svojí, o čem byl přemýšlel cestou a shledal, že s ním nejen souhlasí Hesychija, nýbrž, že se ho sama chtěla o tom tázati.

I odměnil její chápavost a shodu, pocelovav ženušku svoji, až jí líce sličným vzplanulo žárem.

A ujednali a umluvili se, že zajedou na hroby drahých, zesnulých rodičův do Salony, až bude jen trochu pokdy a že Aglajus někdy večer jí přečte něco z křesťanských písem.

Jen co je pravda, oba manželé upřímnou věřili myslí, že jim popráno jest proto blaženého štěstí manželského, jelikož se modlili bohům svým, nebyli nepříteliví náboženství křesťanskému a uctívali památku rodičů svých. Vidělit a znali dosti příkladů z dějin a ze zkušenosti, jsouce oba velmi vzděláni, že nevěra a neláska k rodičům na špatné vychází konce.

V tichém smíru a vroucí lásce léta jim letem letěla.

Aristovi bylo pomalu již pět roků. Prospíval a činil radost rodičům všudy a vždy.

Spokojeně a šťastně bušilo manželům, Aglajovi a Hesychiji srdce, když nový a nový zásvit bystrého rozumu a citlivé duše objevoval se ve slovech učelivého Arista.

Líce jeho byly krásnější a krásnější, každý tvrdil, že to věrný obraz Aglajův a že Aristo je dítě hodno malování.

A nezapomínali také rodičové, že z dítky jejich má býti dokonalý muž, až doroste. Láska jejich byla vřelá, ne však slepá. Neschvalovali a netrpěli jeho vrtochů, byť i nevinny byly třeba.

Říkávaltě Aglajus, že pozdější vášně tráví často z takových rozmarů z mladých let.

Mimo láskou, vychovávali a vedli Arista i přísností, ne však drsností. Jemnost a přesvědčenost byly jim vodítkem a heslem.

Živnost vůčihledě rostla. Aglajus byl již boháčem a váženým měšťanem athenským. Avšak přes to přese všecko nevtíral a nemíchal se do veřejných věcí, nýbrž v rodině své hledal a požíval zábav a prací nejlepších a nejvděčnějších.

Pokud toho žádal vývoj a zdar obchodu a umění, ježto pěstoval a jímžto obchodil, chodíval ovšem do učených společností a uměleckých spolků, ostatek však hleděl si života a zdaru a štěstí svých milých a drahých na letohradě za Athenami.

Po 6 letech za Aristem narodila se jim holčička Kallista, krásná jako úsměv Zory, věrný obraz matinky své z mládí. S černým, velkým, planoucím okem a směle se pnoucím obočím, s těmi dlouhými, lesknoucími se řasami a rozmile se klenoucím, vysokým čelem, s těmi havraními vlasy v bujných kučerách a sličným nosem řeckým a rozmilými ústy, ježto svým karmínem krásný činily kontrast s ušlechtilou bledou tváří po Hesychiji zděděnou, podobalo se hezounké děvčátko spíše kouzelnému zjevu, vytvořenému geniálním malířem. Každý návštěvník se podívoval tomuto dítěti spanilému.

A což, když dorostla trochu, tuť teprve bystrý její rozumek právě vzbuzoval obdivy. Matka i otec jí hleděli jako oko v hlavě. Oba vzdělávali a pěstovali mysl i srdce učelivého děvčátka s pílí vzornou.

Za jasných dnů odpůldne sedávala rodina blažená ve stínu košaté myrty v zahradě; Aglajus vyučoval Arista, Hesychija se bavila s Kallistou.

Lepšího obrazu nepodařilo se dosud umělci poříditi, než jaký poskytovali tito šťastní manželé s dětmi zdárnými svými.

Avšak něco zvláštního zabavovalo Hesychiji. Kdykoliv se vzhlížela v hlubokém oku dcerušky své, ovládla srdcem jejím jakási tajná bolest a touha, jakoby nějaké neštěstí mělo stihnouti vzorný domácí krb, jehožto vzornou byla opatrovnící a vladařkou.

Svěřivši manželů svému bolnou předtuchu svoji, do-

stala za odpověď, že to pouze okamžitá nálada mysli, která zajde sama sebou.

Avšak starostlivé ženě nešla obava z hlavy. Kolikráte, když byl manžel vzdálen a synáček sestřičce hračky pořádal a rovnal, tuť matinka, pozorujíc dítky svoje, tiše, a v š a k b o l n ě s l z e l a.

Kdesi se dočetla taky, že prý takovému bolnému citu křesťané říkají t o u h a p o n e b i Byla tomuto výrazu velmi ráda, neboť nečetla ani neslyšela tak krásného slova dosud, třeba se rozpomínala jak rozpomínala po básnících a spisovatelích řeckých.

Hovor o křesťanství ve spořádané rodině Aglajově dosti často byl veden.

Pamatovaltě se zámožný obchodník, že jako chlapec také v Saloně slýchával o křesťanech, potom prý však nějak zanikli.

Starý Lysandros také o nich někdy vypravoval, když sedávali na večer ještě pospolu všichni a matka Helena chovála Aglaja v náručí svém, jako nyní Hesychija Kallistu.

Nejvíce však Aglaja pobádalo, aby čítal z knih Písma svatého, protože byl přesvědčen o tom, jak Hesychija ráda naslouchá vznešeným slovům, dokazujícím rovnost všech lidí a neoprávněnost otroctví.

Kde věděl o kterém vhodném významě, výroce, vysvětlivce, jak by mohl patrněji objasniti, že u trůnu Božího nebude vznešený ceněn rod, nýbrž skutky, hnedle to spěchal přečíst manželce své.

Hesychija, chovajíc děvčátko a sedíc na lůžku, na kterémžto libě dřímal synáček, poslouchala, ani nedutajíc a s očí šťastné matinky a choti vzorné řinul se volně stříbrný déšť na kadeřavou hlavu dceruščinu.

Kallista, oběma ručkama matinku objímajíc, hleděla moudře a výrazně na tatínka.

Posléze se děvčátku zraky ubraly; i klopilo a mžouralo jiskrná očka svá, hlavinka se mu pomalu klonila a klonila na rámě mamincino, až se zúplna odevzdalo spánku.

Hesychija, uloživši dívenku na lůžko a vstoupivši za Aglaja, opřela se o jeho rámě a po tichu zároveň s ním četla z ozdobné knihy Písem svatých.

Naposled obrátil Aglajus po vložce na známá tři místa, jakož vždycky činíval, kdykoliv večer čítávali.

„A zvláště víme, že je čas a hodina přišla již, a bychom procitli ze sna; neboť nyní bližší je spasení naše než tehda, když jsme uvěřili. Noc pominula; avšak den se přiblížil. Odvrzme tedy skutky temnosti a oblecme se oděním světla.“ (List sv. Pavla Římanům 13, 11.—12.)

„Ty, proč tedy ponížuješ bratra svého? A proč pohrdáš bližním svým? Vždyť všichni staneme u soudné stolice Kristovy! Psáno je zajisté: Život jsem já, praví Pán, a přede mnou poklekne všeliké koleno a každý jazyk vyzná Boha. Nesudmež tedy druh druhu, nýbrž o to raději dbejme, a bychom nebyli příčinou pohoršení nebo urážek bratřím svým.“ (List sv. Pavla Římanům 14, 10.—14.)

„O hlubokosti bohatství i moudrosti i umění Božího! Jak nezpytatelní soudové a nedostižny cesty jeho. Neboť, kdo vystihl mysl Páně a kdo byl rádcem jeho? Kdo prve dal jemu, aby odplatu vzal? **Z něho** zajisté, **jím a v něm** jsou všechny věci! Jemu sláva až na věky! Amen.“ (List sv. Pavla Římanům 11, 33.—36.)

Aglajus dočet a ohlídl se laskavým zrakem, co tomu čtení říká jeho ženuška.

Hesychija neřekla ovšem slova, nýbrž objevši a stisknuvši oběma rukama hlavu chotě svého šlechetného, horoucně ji zlíbala.

„Až podruhé ti přečtu něco z „Listů ku Korintským“, ze kterých nám čítával a vykládal učitel řečnictví na školách v Korintě,“ pravil Aglajus.

„Tak ano, drabý muži,“ odvětila Hesychija, roztomile se na manžela usmívajíc.

Pomodlivše se bohům vševládným, šli spat.

Aglajus již chvíli spal, ale Hesychija stále se modlila ještě o štěstí a spokojenost rodiny své.

Avšak zapomněla se pomodlit Bohu křesťanskému! A přece úpíc v tuhém otroctví a čítajíc a poznávajíc víru a

knihy křesťanské, slibovala si v srdci svém, že se důkladně poučí a dá na víru křesťanskou, až se jí dostane výsvobody. — Poučila se ovšem u víře Ukřižovaného Syna Božího, pokřtí se však nedala sama, a nikdo z rodiny její.

Svorně, spořádaně a šťastně živi byli manželé Aglajus a Hesychija s dětmi svými jako zrnka v klase, a přece jich nehoda neměla minouti. Damoklův meč neštěstí vznášel se již již nad nimi!

XI.

Dítka utěšeně rostly a prospívaly.

Aristo pomáhal již také otci v obchodě.

Aglajus jej dal totiž dříve vycvičiti a vyučiti u všech oborech, vědách i uměních, jichžto znalost a zběhlost byla potřebna, aby zdatným byl Aristo obchodníkem a případným nástupcem otcovým. A měl šťastně již všecko odbyto.

Obratně si vedl v závodě otcově, nevšední zručnost jevě zvláště v tom, jak by pracovány měly býti sošky mramorové a jakými jich bylo třeba okrášlití barvami.

Ano, zvelebil i v té příčině hojně živnost otce svého; Aglajus spíše se vyznal v obrazích a knihách.

Když blažený tatík patřil na urostlou, složitou a přece svižnou postavu Aristovu, vždycky se radostně pousmál.

Povedl se mu hoch po chuti a vůli.

Kallista se vyvíjela a dospívala ve sličnou, pohlednou dívku.

Jako oko v hlavě opatrovala ji Hesychija, do všeho krásného, pravého a dobrého ji navádíc, vyučujíc a radíc.

Děvče bylo velmi chápavo; skoro se zdálo, že má bohatší a vzácnější schopnosti než Aristo.

Zastala v tom onom matku v domácnosti, čítala na spisech básníků, děje-zeměpisců, matematiků i hvězdářů, znala všecky ruční ženské práce, vyšívala zlatem, byla obeznalá v hudbě i ve zpěvu a hlavně v — malířství.

Měla pevnou, skoro mužnou povahu, čistou, ideálnou mysl, šlechetné srdce a vzácné snahy, a by se vzdělala a prospěla lidstvu.

Její bratr byl hodným synem, ctnostným jinochem; hověl však spíše již slabostem a vášním. I nestálosti byl

druhdy podroben a tĕkavosti. Učil se ovšem také se značným prospěchem; avšak nepamatoval tolik a potud jako Kallista.

■ Aglajus brával také na cesty dítky své; též do Salony se jeli podívat. Jen co je pravda; ani slovem si nepostěžoval do přátel svým dětem moudrý otec.

Mluvil o nich s úctou, nedával příkladu hněvu ani záští, vážil si přece jejich památky. Neslyšel o nich několik let již ničeho! Dostalif se jinam ze Salony a nedávali o sobě věděti.

Křesťanství nemělo však hlavních kořenů v srdcích Aglajových dítek. Snad náhlý, skoro prudký pochod ve studiích řeckého umění a věd zatlačil a zastínil skromný, tichý záblesk semene křesťanského, jakéhož snažili se dodatí dětem svým zbožní rodičové.

Přesvědčenost, pevná víra a svrchovaná úcta „bohům vševládným“ měly arci vznešené místo v duších obou mladých lidí, vedle nichžto však víra křesťanská slabě a nasměle hájila si vlády své.

Sličná Kallista nebyla dlouho nepovšimnuta. Byloť u veřejných hlasích, že jí Aglajus dá znamenité věno a sama že je dívkou ve všem všudy vzornou. Ucházeli se o ni mnozí nápadníci. Avšak děvče neopětovalo nabídnutí a vyznání. Srdce její bylo dosud čistou, prohlednou studánkou, jížto větrík ještě nepobouřil.

Vznešený jakýsi šlechtic athenský nazíral se zvláštním pozorem a pílí, že by mu Kallista nejspíše zlahodnila sestarálý život; byloť mu již 40 let.

I pocházel se o dívku nejprvé u otce. Aglajus od toho zrovna nebyl, kdyby se vdala dcera jeho do váženého, šlechtického domu a přislíbil na polo ženichovi.

Šlechtic přišel na námluvy. Vyložil mnohými slovy o vzácnosti svého rodu a věblase předků svých, kteří prý již bojovali v bitvě u Thermopyl.

Kallista neříkala „ano“ ani „ne“.

I jal se vychvalovati její ctnosti, krásu, spanilosť a vzdělanosť a dodal, že všeho toho nelze lepšími označiti výrazy, než když ji poctí slovy básnickými, (kteráž si minulého dne dal napsati jakýmsi učencem a naučil se jim):

„Jsi z bohyň jedna, jež sídlo mají v nebi šírém,
s Artemidou já bych, Dia velmocného rozenkou,
velkostí, krásou, vzrůstem nejbliže tě srovnal.
Pakliže ze smrtných jsi která, jimž země je bydlem,
trojblažení jsou věru otec i máti velebná,
trojblažení bratři; neb jim nad míru zajisté
od tebe rozhrívá se srdce blahostí,
když výkvět takový spatří, jak ku plesu stoupáš.
Ten však v srdci celém nejblažší nad lidmi všechny
kdož tě věnem získá a do bydla si odvede svého.“

(Odyss. 17., 36—26.)

Dívka naslouchala pochlebným, lichotivým slovům obstarožního dvořáka mlčky a významně se usmívajíc. Nemluvila a nejednala dosud mnoho s muži, avšak z četby a z rozmluv domácích s dostatek seznala a nazírala, které že vlastnosti zdobiti mají pravé muže.

Když doříkal báseň, nazpaměť jako malý školák naučenou, tož mu odvětila sličná dívka, že nezasluhuje tolik chvály a nemá tolik zásluh, kolik jí dodává. Avšak nějakou prý skrovnou otázku by si dovolila vůči němu. I dotazovala se ho, jakoby jen ze zvědavosti, pěstuje-li pohostinství, šetří-li práva a soucitu a útrpnosti vůči svým poddaným, miluje-li rodiče své a vlast, uctívá-li bohy a je-li sečtělý ve spisech slavných mužů domácích.

Hezkou tvář neměl zrovna, to by však nebylo vadilo. Měla Kallista rozhodný vkus spíše v pěkných vlastnostech a ctnostech, řídíc se pořekadlem matinky své, kterážto říkala, že pěkná tvářka bývá lhářka.

Na podiv! Zamilovaný ženich chlubil se kde kterými slavnými činy předků svých, pochvaloval Kallistě své ohromné jmění a blahobyť, slavné jméno a úctu, jakou mu každý prokazuje všudy. Avšak vyhýbal se jako hadu, jen aby nemusil hovořiti o tom, pokud se vzdělal na duši své a pokud vykoumal a vyspěl v mužný charakter.

Bystrá Kallista hnedle věděla, že je ctitel její v úzkých a poznala jasně jeho chudobu duševnou. Nechtěla ho však přece jen zahanbiti a zrovna suše odbyti, nýbrž snažila se vyhýbat v ý m i slovy mu dáti na jevo, aby se vzdal myšlénky, že by mohla býti jeho chotí.

I tázala se ho ještě, zná-li také ostatní verše oněch

proslulých, věhlasných básní, z nichžto zrovna říkal několik řádků na paměť.

„Neznám,“ odvětil tázaný. „Tím ať se mučí oni suchopární, vyschlí, kostnatí učenci v akademiích. Hledím si raději pohodlí a zábavy, jakož je slušno jmění a jménu mému,“ odvětil host.

„Každý po svém vkusu,“ pravila Kalista. „Avšak, tuším, že mi dovolíš, abych ti opakovala pouze tři řádky zrovna z těch vzácných básnických památek, jimiž jsi mne uctil. Poslyš, prosím :

„Kých to lidí do vlasti přicházím ?
Jsou-liž násilni a surovci a práva nešetří ?
Nebo snad pohostinni a mysl mají zbožnou ?“

(Odyss. 14., 64—65.)

Sladký ženich nevěděl arci a neuměl ani slova z oněch vznešených básnických plodů, nýbrž dal se opět do chvály o svém bohatství a její kráse, jakoby slov jejich ani neslyšel. Čeho má sám nedostatek, tím oplývá prý „vznešená, krásná, spanilá Kallista.“

„Nestačí však a neslušno, aby pouze žena bystrou se skvěla myslí a srdcem lidumilým, nýbrž hlavně muž má si této vznešené vědom býti úlohy. Manžel je hlavou v domě, choť se řídí po něm,“ vysvětlovala Kallista a v duchu se podivovala víc a více omezenosti svého ženicha.

„Jakou lidumilnost? Otrokům jsem strašliv, sobě rovným nevšímav a sebe vyšším uctiv!“ hájil se mělký muž.

„Ó, škoda škodoucí, soudí-li muž, jenž příkladem a vzorem býti má slabé ženě, tolik kuse a povrchně o důležitých otázkách života národního vůbec a manželského zvláště, jakož i o bytných, nezvratných povinnostech ku vlasti a lidem. O troctví krvavou, zející je ránou v slavných řeckých dějinách.“

Jako by po spanilé soše Venušině mrští kusem bláta, tak si počíná ten, kdož chlubě se býti mužem a bohatcem, ani těch nejsnazších a nejpatrnějších nezná povinností a citů vůči bohům, vlasti a lidem, neumí oceniti důležitosti svého národa a jeho věhlasu si vážiti. Neužívaje vloh a bohatství svých duševních, hřeší proti sobě, hřeší proti jiným, protože by z jeho schopností, kdyby je vypěstoval,

mohli možná něčeho vykořistiti — prospěl by. Třímá-li však ohromné jmění, jakož pravíš, v rukou a moci své a neobětuje-li ničeho na oltář vlasti drahé, proslulé Hellady, nepodporuje krásných národních umění a věd, nepomáhá chudším, týrá-li otroky a nepopřeje-li jim svobody a posléze — neuctívá-li bohův vševládných a nezná-li ani řádky vlastním studiem z oněch básní, ježto by většinou v srdci zapísány míti měl — neptá-li se, vybíraje sobě družku života, po jejich ctnostech, nýbrž na bohatství a sličnost její se pouze ohlídá; — tedy věz, že není ratolestí bohatého stromu národního, nýbrž bídným okleštěm, jenom ledabylo upevněným, jenž sebe menším vánkem nehod a neštěstí se otřeše, ulomí, zmizí a ztratí se jako vánek větru nebo kapka vody. Chci míti muže se srdcem citlivým a mravní silou!“ vytýkala domýšlivému Řeku vzdělaná Kallista.

„Děkuji uctivě. Toho si nikdo ještě nedovolil vůči mně. Avšak jakýsi starý Lysandros v Saloně mému bratru vyčítal podobných nesmyslů,“ pravil Řek.

„Ano, to byl můj děd, jeho památku uctívám vroucně. Nemluvil jistě nesmyslů, nýbrž snad nesmyslný byl onen, co slovům Lysandrovým naslouchal. Ještě něco ti podotknu; věz, že jsem také dcerou otrokyně bývalé a to mou chválo u. Vznešený rod, pohodlí a vybraný stůl málo znamenitých lidí odchovaly ještě člověčenstvu!“ horlila sličná děva.

Host se zvedl, a pozdraviv, odešel.

Venku si bručel: „Z té pšenky nebude mouky! Ta by mne obracela! Nebude jinak, než abych se ohlédl jinde. Vždyť mám přece jmění! To je divný způsob teď, každé slušnější děvče má za lubem samou vědu a učení! Raději kdyby se dívky staraly, jak by opatřily pohodlí mužům svým. Takovéhle plané hádání není zdrávo! Jsem všecek unaven. Zrovna to bylo se mnou, jako tehda s mým bratrem v Saloně! Také ho tak vyplatil starý Lysandros. Avšak svakova Kallixena je jiná ženská! I co tam, to tam, o to hlavy nelam!“ Vyjasniv své ne zrovna ušlechtilé líce, spěchal domů. Bylať na sklonku již hodina, kdy obyčejně jí dával.

Kolik že dívek za dnešních časů odolalo by takovým slovům pochlebuým a tak skvělému nabídnutí? Vidělať a

věděla Kallista hnedle, že by mohla užítí blahobytu kde kterého, avšak odmítla! Za tehdejších poměrů býval takový ženich vítán! Vládl totiž zvyk, že mu otec nevěstin ještě vyplácival příslušný peníz. A tady nechtěl ničeho, jenom Kallistu! Srdce však její uchystáno bylo vzácnějšímu ženichu, než byl pohanský Řek.

Otec se strachy a nepokojem očekával, jak rozhodne jeho dcera. Doslechnuv se, že Kallista odmítla poctu svého ctitele, odvětil: „Je v ní Lysandrova krev; nepovedla se po Kallixeně!“

Arcif uvádělo děvče otci svému za důvod, že příliš cení a váží si souladného, tichého, šťastného života u svých drahých a milých, aby se již vydala v cizí krb.

Avšak tatík věděl dobře, že z jiné příčiny ještě se jí nechtělo do sňatku.

Aglajus se na svých cestách seznámil také s Juliem, strýcem Agelliovým. Obchodili potom několik let spolu, vyměňující zboží své. Též několik cest vykonal do Sikky kupec athenský, a Julius opačně byl také dvakráte u něho.

V Athenách měl ovšem Salonský rodák dosti závistníků, kteří by ho byli rádi na lžici vody utopili, a hleděli, jak by mu jen na krk šlápli. Avšak Aglajus si jich nevšímal. Kupoval hotovými a odbýval nejvíce do ciziny; proto nezávisel ani na kupcích ani prodávacích domácích a mohl obchoditi většími úroky a užitky.

Soupeři jeho však vězíce ve dluzích až běda, omeziti se musili spíše domácím obchodem a nemohli si velkých pořizovati zásob; proto měli také menší výdělky.

Mimo to jsouce líní a hýřivi, nehleděli ani, jak by snáze koupili, ani jak by draže odbyli.

Za tou příčinou byl Aglajus nejbohatší z nich. Ale námahy a únavy, jakých doznal za mláda a v začátku svém, jevily již patrné účinky. Cítil bolesti v nohou a hostec se často o něho pokoušival.

Ještě jednu cestu a to již poslední hodlal vykonnati. Chtěl totiž Arista na své cestě jakožto svého nástupce s důležitými obeznámiti obchody, představití svým známým a dáti všem na vědomí, že od nynějška jeho syn bude všecko řídití.

Potom mu popustí obchod a sám si odpočine!

Přípravy na cestu byly odbyty.

Zatím se měly starati o obchod v Athenách máti s Kallistou.

Podivno; jindy vždycky Hesychija sama všecko rovnala a ukládala každou nepatrnost do vaků. Tentokráte jí to však všecko z ruky padalo. Chvíli co chvíli setřela slzu z oka, pot se jí řinul s čela; ano i slabota se o ní pokoušela.

Ustala, jako by se rozpomínala o něčem a zase plakala.

Aglajus ji objímal a těšil, aby nebyla ve straších, že jí snad jen něco tane na mysli, že to prý pouhá tesknota. Vždyť tu má Kallistu. může se s ní pobaviti a obchod jí dá dosti starostí. Nebude mít času na smutek. Vždyť se navrátil již tolikráte šťastně z cesty, vrátí se tedy zase tentokráte zdráv!

Kallistě nebylo také na dvakrát veselo. Jakási úzkost ji tísnila několik dní již. Zavěsila se otci na rámě, hladila mu šediny a stále prosila a žebroňala, aby se navrátili, kud možno, nejdříve.

Aristo byl ve městě hojně zaměstnán a nepřipustil si ani nejmenší obavy.

Právem-li, uvidíme.

Neúprosný čas došel, a večer před odjezdem byl tu.

Ještě se bavili a těšili.

Seděli za stolem a vyprávěli, kudy pojedou, a jak by se dala cesta zkrátiti. Chvíli co chvíli sklonila se Hesychija na rámě chotě svého a štkala a hořce plakala.

Také Kallista, majíc oči samou slzu, smutně a starostlivě z otce na bratra hleděla.

Aristo si sedl k matince a jal se jí těšiti a veselými líčil barvami radostné shledání, až se navrátí.

Hesychiji se trochu ulevilo. I dceruška se rozjasnila a objevši kolem krku milého tatíčka, bavila a těšila se s ním.

„Ještě bys nám, Aglaje, mohl něco přečísti z knih „Písma svatého“; tak se libě poslouchá tvůj zvučný hlas,“ žádala Hesychija.

„I s radostí; aspoň se dostaneš na jiné myšlénky. Děvčátko, podej mi knihu!“ pravil tatík a byl tomu z té duše rád, že může býti po vůli starostlivé manželce své.

Nalezl si list ku „Korintským“, jakož byl druhdy slíbil a četl:

„Bych jazyky lidskými mluvil i andělskými a lásky bych neměl, byl bych jako měď zvučící a zvonec znějící. A kdybych znal proroctví a povědom byl všelikého tajemství a každého umění a kdybych měl i takovou víru, že bych hory přenášel a neměl bych lásky, ničím nejsem. A kdybych obětoval na podpory chudým všechn statek svůj a bych vydal tělo své spálení a lásky bych neměl, nijak mi to neprospěje! Láska trpěliva jest, dobrotiva, nezávidí, není vše-tečna, nevychloubá se, v nic neslušného se nevydává, nehledá s v ý c h prospěchů, neobmýšlí zlého, nevzpouzí, neraduje se nepravostem, nýbrž těší se pravdou. Všecko trpí, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká.“ (List sv. Pavla „Korintským“ I 13, 1.—7.)

Oči všech visely na ústech otcových. Tak srozumitelně a pěkně četl, že se každé slovo srdci zamlouvalo.

Kallista pravila, že mnohá slova z křesťanských knih předčí daleko i nejvzácnější místa z klassických spisů řeckých.

„Kdo napsal ten list, co čítáš, tatínku?“ ptal se Aristo.

„Apoštol Pavel!“ odvětil Aglajus.

„Něco Vám o něm také přečtu, abyste věděli, čeho všeho zakusil“, nabízel se otec a našed druhý list ku „Korintským“, četl n a p o s l e d v b l a ž e n é m k r u h u r o d i n y s v é:

„V pracích a v žalářích býval jsem hojněji, v ranách přílišně, na smrt odsouzen častokráte. Od Židů sto devadesáti devíti ran jsem utrpěl, třikrát metlami mrskán a jednou kamenován jsem byl; třikrát jsem na moři tonul a dnem i nocí na hlubinách jsem pracoval. Na cestách často, v nebezpečenství na řekách, v nebezpečí od lotrů a od svého pokolení i od pohanů; v nebezpečí ve městě, na poušti, na moři a také u nepravých bratrů; v práci a v bídě, v bděních často, o hladu a žízni, v postech mnohých, v zimě i o nahotě mi usouzeno bylo žítí. Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, který je požehnaný na věky, ví, žeť nelhu!“ (Kor. II. 11., 23—31.)

Aglajus odložil knihu a ruce zkříživ, pravil: „Je mně velmi divno, že si Řekové i Římané neváží křesťanských

spisů jakož i vyznavačů! Nevidím přece v nich ničeho závadného! Naopak, raději bych je poradil na četbu mladým lidem, než nezralé, hloubavé a nekalé spisy nynějších lžimudrců. Tady v tom je přece řádná myšlenka a pomysl, hodící se vzdělanému rozumu! Všecko všude je teď zaplaveno naukou nesvědomitých mudrců! Za mých dob bývali v Koryntě jinačí učitelé na školách, než jsou nyní tady v Athenách. Slýchám o tom denně, jací jsou prý domýšliví a pyšní; vychloubajíce se, že jsou nejlepšími učiteli moudrosti, ctnosti a kde kterého umění, lákají nezkušené mladíky zámožných rodin a slibují, že naučí je všemu, zvláště že je vzdělají na výborné řečníky a státníky,“ horlil Aglajus.

„Ano, ano, tatínku! Pozoroval jsem to dobře, když jsem je poslouchal. Prodávají vědomosti své jako zboží, hromadíce bohatství, aby mohli snáze hověti přepychu a chtíčům svým,“ ozval se Aristo.

„Proto vychovali také nekalé povahy ze žáků svých, kteřížto se k nim hrnuli jako zaslepení,“ pravila Hesychija.

„Ano,“ souhlasil Aglajus, „povrchuší učitelé, hledíce jenom svého výdělku, nedbají, naučí-li žáky své tomu, co slibují, nýbrž oslepujíce a uchvacujíce posluchače své řečmi dlouhými, mistrovsky vypracovanými a ozdobami, jakých jen lze užítí, vyšperkovanými, přemlouvají spíše, nežli přesvědčují. Ba, svými úskočnými otázkami a lstivými výmysly dokazují lež býti pravdou a pravdu lží, klamajíce lid! Naproti tomu křesťanství však, pokud jsem poznal, slyšel a četl o něm, opírá se spíše o skutečnou pravdu a nelíčí slovy pěknými, co oškливо již samo sebou a nevymlouvá a nehájí lichými smyšlenkami, co není hodno obhajování!“ vysvětloval Aglajus.

„Mně se křesťanství vždycky líbilo. Již za dětských let se mi k srdci zamlouvalo. Škoda, že jsem potom trochu na ně pozapomněla. Myslila jsem si vždycky, že bych se dala také na víru křesťanskou. Když však tady v Athenách je pouze jediný křesťanský kněz, tak nesnadno, abych se mohla lépe v nauce Ukřižovaného vzdělati. Také jsem si myslela, že by to na začátku třeba škodilo našemu obchodu, protože po křesťanech každý hledívá nepříznivě,“ pravila máti.

„No, mlč, ženuško! Až se vrátím, tak budu mít spíše času, a uradíme se o tom.“

Hesychija se opět zasmušila. Così jí u vnitru pravilo, že se již neshledá se svým Aglajem. Niť hovoru vázla a vázla, až všichni souhlasili, že půjdou spat.

Sotva se ráno rozbřeslo, již matka a dcera přehlížely, všecko-li v pořádku na cestu. Za chvíli vzbudily cestovníky.

Ještě n a p o s l e d pojedli pospolu a po té se dali na cestu do přístavu.

Sluhové napřed vezli a nesli všecka zavazadla, a za nimi kráčeli Aglajus, veda Kallistu a Hesychija vedouc se s Aristem.

Cestou si ještě vypravovali ledacos a těšili se.

Nedaleko přístavu Hesychija, chtěc muži svému dokázati, že překonala již zármutek svůj, oslovila ho básnickými slovy, arcif žertem :

„Nemáš slitování s dcerou svojí ni ženou nebohou,
any záhy bez tebe ostatí mají!

Tys manželem mým kvetoucím!

Nuže tedy lítost měj a nyní u nás tu zůstaň,
nechceš-li vdovou učinit ženu a dceru sirotou!

Takovou předtuchu mám v mysli i srdci!“

(Il. VI. 407.—413.)

Aglajus se zastavil a pustiv rámě dceřino, ujal Hesychiji za ruku a vlídně a přívětivě se pousmáv, neboť věděl, že to nemyslí zrovna do opravdy, pravil také slovy básnickými :

„Nechtějž jen milená, příliš se mi rmoutiti v srdci;
neb mne nikde proti vůli bohů smrt nedostihne.

Vždyť osudu svého, trvám, nižádný neznikl člověk.

Avšak odejdi domů a hlediž našeho si díla :

obchodu a domu, i služby pilně pobádej,

ať se ti k práci mají!“

(Il. VI. 87.—93.)

Mimoděk vydrala se z oka věrné manželky bohatá slza, ačkoliv se zdálo, že je v srdci upokojena.

Aglajus věděl dobře, že by se jí opět úzkost a žal zmocnily, proto se s Aristem snažil, aby se rychle rozloučili a raději do lodi se dostali.

Zaplakali všichni, dávajíce si s Bohem; jenom že Aristo i Aglajus to hleděli zatajiti.

Hesychija čekala s Kallistou na břehu, až se loď vzdálila a vlajky nebylo spatřiti již.

Když odcházela od přístavu, opírajíc se o rámě drahé dcery, div se jí srdce žalem neutrhlo. V srdci jí něco pravilo, jako by prý dobrotivý anděl křesťanský ji opouštěl s mužem odplulým.

Tušívát již někdy člověk, ani nevěda proč, co naň čeká za temnými chmůrami budoucnosti.

Pomalou došly domů a daly se do práce.

Kallista šla do Athen řídit obchodu a matka zatím pořádala všecko po domě. U večer se sešly a vyprávěly, jak se jim dařilo.

Patrnou, že hovor nejvíce směřoval k oběma drahým vzdáleným, kde asi jsou a nejsou-li churavi.

V první dni bylo úzko a smutno v letohradě za Athenami, později přece trochu vyjasnily tváře své opuštěné obyvatelky.

Cestovatelům se vedlo znamenitě. Všude byli vítáni a přijati s nelíčenou přívětivostí a láskou. Bylté Aglajus všeobecně znám jakožto poctivý, svědomitý obchodník.

Tu tam v obchodních závodech, kdež byla dcerka, dáno bylo Aglajovi i synu jeho na vědomí, že by po případě obchodní jmění mohlo býti sňatkem spojeno. Získávalť si Aristo srdce dívčí prvním zjevem svým. Souměrně urostlou postavu, ušlechtilý obličej a krásný vlas sličně zdobily jemné, vybrané mravy a případná mužnost, jakouž dával všudy na jevo.

Avšak nejevil mnoho chuti sličný mládenec, aby se zadal hnedle, nýbrž vhodnou výmluvou obrátil hovor vždy jinam.

Zdárné, rozumné vychování, jakéhož se mu dostalo za mládí, vylučovalo ovšem všechnu nemístnou nenávisť vůči ženské pleti; avšak radilo opět, aby nevolil na poprvé, nýbrž po „c e n ě d u š e v n í“ se ohlédl, jakož říkával Aglajus.

Naposledy došli města Sikky. Julius je u sebe zmeškal skoro deset dní. Stále a stále něco nového ukazoval, provázal je po svých zásobách, nové objednávky si zamlouval,

s patrnou zálibou naslouchaje rozumným návrhům Aristovým, jak by obchod sochami mohl býti ještě lépe zveleben.

Za deset dní však rozhodně pravil Aglajus, že již na čase, aby se vrátili, čemuž Aristo s ochotou přisvědčil.

Juliovi bylo líto, že již odcházejí. Dal jim dary pro Hesychiji i Kallistu a namlouval Aristovi, aby zůstal v Sice a řídil mu obchod. Avšak Aristo se smíchem odvětil, že má doma dosti práce se svým závodem; na to není prý ani pomýšlení.

Kdyby byl věděl, že brzy rád a vděčně přijme toto nabídnutí, až přinucen bude smutnými, rodinnými poměry!

Julius je vyprovodil slušný kus cesty za město a vyžádav si vřelého pozdravu domácím v Athenách a brzké návštěvy, rozloučil se s nimi.

Aglajus vyslal služebnictvo se zavazadly napřed a sám jel s Aristem asi po hodině za nimi.

Chvilku jeli mlčky. Koně chutě klusali, letní jitro se rozvíjelo v kráse své, všudy ples a veselí.

Brzy však slunko pánilo; cesta byla divočejší, trblihami pohoří atlasského pouze strmá vedla stezka. Aglajus jel napřed, Aristo za ním.

Otec si pochvaloval, jak dobře všudy pořídili. Projeli Řeckem, Malou Asií, částí Perska a větší částí Afrikou.

Teď se vracejí domů, radostnou nesouce zprávu, že Arista všudy s ochotou přijali, a jak se obchod ještě zvelebí a rozhojní.

Aristo vzpomínal a chválil lidomilnost a zkušenost Juliovu a brzy se zase těšil na domov, jako malé dítě, jak obejmě matičku i Kallistu a překvapí je dárky svými. Již si v mysli líčil, jak zalesknou se oči sestřičce, až ji ozdobí skvostným náramkem — dárkem Juliovým.

Zatím dojeli lepší, pohodlnější cesty a mohli jeti opět vedle sebe.

Koně se jali frkati, natahovali krky, stříhali ušima a byli nepokojni, jakoby nějaká nehoda měla cestovatele stíhnouti.

Aristo nabízel otci, ještě než vyjeli, aby užili povozů; avšak Aglajus od jakživa nejraději jezdíval na koních.

Pokud jeli lesem, ještě jakž takž uchlácholili koně, jakmile však vyjeli na rovinu, tuž ježili hřívu a vzpínali se, jelikož se bouře rychle blížila již.

Aglajus pohlédl na oblohu a zachmuřil starostlivě, ba úzkostlivě čelo své, tušil dobře, že bouře nedaleko a oni — na širé pláni.

Do lesa vrátit se nemohli, byloť tam nebezpečí větší než na planině.

Aristo uhádl obavu otcovu a chtěje upokojiti mysl jeho ulekanou, prohodil: „Snad tomu ujedeme.“

Otec neodvětil. Zlým bylo znamením, když neodpověděl Aglajus. To ho něco tísnilo asi velmi zle.

Rozpálenou oblohou táhlo ohromné černé mračno, majíc tmavošedý spodek.

Slunce praží a rozžhavená vrstva vzduchová míhavě se tetelí nad zemí vyprahlou.

Všecek kraj jakoby spal spánkem tvrdým, v smrtelnou tesknotu se měnícím.

Tu i onde povyletí ulekaný pták a brzy jako blesk střelhbitě míří do lesa.

Chmůr na obloze přibývá, až slunko jenom chvílemi, a to po dlouhých přestávkách, vyniká z nich. Oblaka se níží, šíří se na pravo, na levo; již také menší mraky vynikají, přibývá jich do nepočetna, jakoby je neviditelná ruka po obloze rozsypala.

Aristo bleskem ujíždí s otcem, doufají, že se dostanou někam pod střechu.

Vichr se rozhučel strašlivě na vše strany, oblaky prachu vzrůstají a zahalují jezdce.

Koně mají nozdry samý prach, frkají, oddychují a zase pádí tryskem zoufalým. Západ se zažihá blesky, hřímá na všech stranách.

Tmí se jako za soumraku, vichr burácí, hrom rachotí, mračna chrlí blesky, těžké krupěje dešťové padají hustěji a hustěji, až se spouští ohromný liják — neobvyklý v této krajině.

Otec jeda cvalem, praví ještě synovi, že snad sluhové jsou již na místě.

Bylať asi dvě hodiny zastávka, kde cestující obyčejně napájeli koně a na další osvěžovali se cestu.

Nedaleko bylo znáti ve tmě strom — palmu. Aglajus tam hleděl dojeti, Aristo za ním. Šťastně se tam dostali. Ačkoliv dobře věděli, že neradno za bouře pod stromy, přece ve strachu a úzkosti nedbali výstrahy. Tonoucí i stébla se chytá!

Avšak kůň Aglajův i Aristův byl již z míry unaven. Zdálo se, že klesnou co nevidět.

Jak dojeli pod strom, zablesklo tak silně, až oběma zraky přešly, a hned potom hromový rachot — a již klesal Aglajus i s koněm na zem. Nedaleko asi dva kroky stejně Aristo zvrátil se s koně svého, jsa bleskem oslněn a omráčen.

Oba koně byli zničeni, palma rozpoltěna od vrcholku až do kořene.

Bouře zuřila stále veškerou nezvratnou silou svojí, přírodě se zachtělo bouřiti v děsném, hučivém a skučivém reji; blesky kmitaly po obloze a osvěcovaly chvílemi šeré, hrozné divadlo.

Oba muži bez vlády a bez smyslů leželi v dešti, koně u nich tolikéž se nehýbajíce, skoro hodinu.

Zatím se bouře pokojila; protivný vítr vznikl u výši a rozháněl a zaháněl mračna ohněm soptící. Hromovému rachotu ubývalo síly, bleskot řidl a bledl, vichřice jenom chvílemi skučela, liják se měnil v déšť. Rány hromové byly zdlouhavější a v přestávkách, až jenom temně duněly.

Obloha se zbarvila v jednotvárnou šed. Rozsvětlo se poněkud a vlhkým ovzduším zavánělo rostlinstvo pláně.

Déšť ustál; na obloze objevily se modravé pruhy, sluníčko začalo svítiti, nejprve nesměle, potom stáleji, až opanovalo milostným svitem svým.

Květy otevíraly vonné kalichy, ptáci se rozepěli a hory atlaské, přívalem umyté, líbaly se s paprsky slunečními.

Všecko jest osvěženo, jasno, jenom palmu zdrcenou, zničenou vidíme a pod ní dva skoro utracené životy.

Aglajus leží na zemi, máje hlubokou, zející ránu na hlavě. Obličej jakoby zsinalý, nejeví ani známky života. Kůň jeho opodál je bleskem zabit. Sedlo se mu posunulo, hřívu má popálenou a po hřbetě mu běží temný pruh od blesku.

Asi dva kroky dále poražen jest na zem kůň Aristův. Nebyl ovšem bleskem zabit, nýbrž náhlým, blízkým osvětlením byv

polekán, vzepjal se a zakopnuv o kořen, svalil se, obě nohy přední si zlomiv — pošel.

Aristo leží za ním, pravou nohu má pod tělem koňovým, pysky jsou zařaty — je ve mdlobách.

Zatím se vynořil z chmúr a mlhy ještě semo tamo po bouři zbylé, čarokrásný podvečer, za chvíli se objevila stříbrojasná luna jako rybí oko, až libodechá noc ovinula krajinu, bouří ne tolik zpustošenou jako osvěženou. Chladný větrík vál a opět vál v ubledlý obličej Aristův. Silná povaha se posléze dodělala vlády nad mdlobami. Dech nejprve krátký, namahavý, potom delší a silnější se ozýval, až pravidelný pochod životních nadešel sil. Ruka, ještě blátem všecka potřísněná, se zvedla, avšak klesla opětně. Klapky očí Aristových se lehounce zachvěly. Brzy se poněkud otevřely, jenom však na kratický mžik, jsouce ještě mdlobou a slabostí stíženy.

I oddychl si poněkud lehčeji a mocněji, očí však dosud neotevřel.

Svěží větrík zavál kučerami poraněného a ubledlým obličejem přeletěl.

Jakoby se Aristovi najednou polehčilo, vydychl mocněji a otevřel zraky své zíraje nyní vědomě a jasně již.

„To byl náraz, jako bych byl klopýtl,“ zašeptal poraněný.

Hnul sebou, chtěje se na nohy postavit. Avšak pravá noha, jsouc silně obražena, odmítala službu.

Bolestně zasténav, tiskl oběma rukama úzkostně a bolem se chvějícíma hlavu svoji a zvolal: „Již vím, již se pamatuji! Ó hrůza hrůzoucí! Můj drahý otec, bleskem byv omráčen, klesl s koně a já nedaleko také! Kde jen je.“

Ohlížel se, pokud mu obražená noha pohnouti se dovolovala. Viděl ovšem část koně, jezdce však nikoliv.

I napjal všechny síly a pomáhaje si rukama oběma a opíraje se zdravou nohou o zdechlého komoně a maje zuby bolestí zařaté, až mu z nich prýštila krev, dobyt posléze, s námahou a bolestí však neskonalou a nevýslovnou poraněné nohy ze spodku koně.

Palčivá bolest mu projela všemi údy, na čele vyvstával studený pot, a očí měl zrovna vytřeštěné!

Zkoušel se postavit, nešlo to. Když nebylo jinak, tuť skřípě zuby, namáhavě a dlouho plazil se dva kroky k otci, až posléze se doplížil a ujal ho za ruku!

„Běda, přeběda!“ zalkal nebohý syn.

„Ó, čím jsme zhřešili, velcí bohové, co jsme zlého spáchali, že takovými nás stiháte tresty? Otče můj, tatíčku milený! Což nepohlédneš již na syna svého?“ plakal Aristo.

Jal se zkoumati krví zbarvené tělo. Obličej byl ustrnulý, rána na hlavě značná, krve kolem mnoho.

Sáhl mu na srdce, slabounce bilo.

Ohlížel se, je-li někde trochu vody. Nedaleko byla kaluž od deště.

I s krutou bolestí, až se mu oči zalívaly, doplazil se tam a nabrav do cestovní nádoby, kterážto byla u otcova sedla upevněna, kalné vody, dobelhal se k raněnému a jal se ho umývati a ránu mu čistiti. Čím dále, tím spíše však věděl a poznával, že bude asi krátký život otcův.

Asi za hodinu po namahavé práci a mnohém pláči synovu protrhl se Aglajus ze mdloby.

Upřev strhané zraky na syna, pohnul sebou a cítě palčivou bolest na hlavě, opět zasténav, do mdloby klesl.

Aristo naříkaje úpěnlivě, že by byl ze skály slzu vynutil, obvázal mu ránu, křísil a omýval tatínka zas a zase.

Posléze zašeptal zraněný: „Pít — pít!“

Aristo sáhl po malém měchu vinném a nemoha ho hnedle rozvinouti, roztrhl jej a rychle dal otcí píti.

Raněný vychýlil trochu vína. Za chvílku pil opět, síly se pozvolna vracely, až se mu paměť oživila.

Jakmile si trochu oddychnul, pravil k Aristovi, jenž v němém bolu ruce maje sepjaté u hlav otcových seděl: „Vím dobře a cítím ještě lépe, co mne stihlo! Avšak nenesnadno mluvíti a ještě nesnáze jednati proti vůli vyšší.

Bohové původci jsou věcí všelikých;

krutou ranou nás slabé náhle stíhají.

Več doufáme my, toho nečiní,

a nemožné nám co se zdá, toho dopouští.

(Euripidova „Medeia“ 1415.—1419)

Nepozbývám však proto mysli; co se stalo, stalo se. Pojď sem blíže, Aristo můj, pojď. Vidíš, v hlavě mně divě

hučí a oči slabotou se zavírají. Ztratil jsem asi mnoho krve, cítím, že mám velikou ránu. Naříkati a sténati by mi nikterak neprospělo. Těch několik mžiků, pokud nevyhasne život můj, raději užiji, abych ti dal radu na cestu do života a těm drahým, doma zbylým, patřičné po tobě vyjevil vzkázání a pozdrav. Neplač, dítě, neplač; raději buď pozoren. Když jsem byl ve tvých letech, také jsem byl u lože smrtelného, jak tatínek můj umíral.

Dal mi mnohou radu na cestu do samostatného života. Byli jsme zrovna tak sami dva tehda, jako dnes my opuštěni jsme na pusté planině atlaské.

Byl to moudrý muž, bystrého úsudku a citelného srdce. Za všechno mu budiž vroucí dík.

Matičku jsem ztratil dříve než otce. Leží oba blízko sebe v Saloně. Až se pozdravíš a smutnou odbudeš doma zprávu, jdi na hroby jejich se pomodlit.

Oddychl si z hluboka. Palčivá bolest mu svírala hlavu, v očích mu stály mrákoty. Jazyk byl všecek vypráhlý. Napil se vína a opět se dal do hovoru; avšak vázl mu hlas již: „Hleď, abys co nejstručněji zpravil drahou, předrahou Hesy-chiji mou o neštěstí tomto; spíše Kallisté můžeš podrobněji říci a vylíčiti smutnou zvěst, jeť povahou silnější. Pochovej mne zde pod touto palmou, s níž jsem život stejně dokončil; domů mne nevoz. Rozmnožil by se zármutek a žal, tělo moje je,“ — prchal život již valem — „změněno a zohaveno, přičinil bys ještě bolu našich drahých doma. Doufám, že tady za nějakou hodinu budou sluhové ze stanice. Pomyšlili si beztoho již, že nás stihlo neštěstí, když jsme za nimi nepřišli.

Starej se pilně a laskavě o matku i Kallistu. Jistě se obě modlí vřele bohům, abychom se živi dostali domů.

Š k o d a; mne již nespatri. Lépe však, když mne nevidí již, než abychom se takto shledali. Aspoň se na mne vždy upamatují, jak jsem odcházel z domu živ a zdráv a nebudou míti o mně nynějšího, smutného obrazu v mysli své. Budou hořekovati velmi a dlouho, avšak nelze toho změnit již. Buď vždy vděčen matce své a laskav a povolný sestře. Nepěstuj nijaké v domě nadvlády. Věz:

Nad los poroby
není člověčenstvu většího zla.

(Sofoklův „Aias“. 485.).

Pamatuj všech blahých dob, jak jsem vám čítával křesťanských knih a čiň podobně.“

„Otče můj drahý, vždyť se ti vyléčí rána a budeš opět zdrav. Raději, prosím tě, nemluv tolik, abys šetřil sil svých,“ zahořekoval Aristo.

„Pojal tě blud, milý hochu! Zním se nejlépe. Slyš jenom dále, pokud mi krátká dovoluje doba:

„Slušít mužovi
být pamětlivým, zažil-li co libého,
ne b láska lásky roditelkou vezdy je.
Kdo zaživ dobra, vypouští to z paměti,
ten sotva nazván bude mužem šlechetným.“

(Sofoklův „Ajas“ 520.—524.)

Miluj vlast, věnuj jí síly své, pokud toho třeba. Měj v úctě bohy řecké, byli to naši starodávni ochráncové. Nereptej, že nás stihla ruka jejich, nereptám ani já. Věz, že mnohdy i zlé věci k dobrým koncům bývají vodítkem.

To tedy maje na paměti, chraň se
kdy vůči bohům říci slovo rouhavé
a žádnou pýchou nechvástejž se, můžeš-li
buď silou víc neb velkým zlata množstvím.
Vždyť jediný den snižuje a vznáší zas
všecky věci lidské; bohové však milují
jen lidi pokorné, pyšné v ošklivosti majíce.

(Sofoklův „Ajas“ 127.—133.)

Nebolí tě noha? Zdá se mi, že sebou nějak trháš. Namaž si ji vínem,“ radil slábnoucí otec.

„Nikoliv, tatínku! Jenom žalem mi srdce usedá, pomyslí-li, jak to matinka všecko předvídala, než se rozloučila s námi;“ zahořekoval Aristo a dal se do usedavého pláče.

Za nějaký mžik se utišil a ohledav ránu otcovu, viděl, že se povážlivě jítrí. Prosil Aglaja, aby dovolil, že mu dá pod hlavu nějakou podušku a ránu mu líp ještě vymyje a zaváže.

Avšak zavrtěl hlavou raněný a rukou pokynuv, pravil již trhaně:

„Ó, země otcův drahých, i vy, bozi domácí, přijměte mne, žehnejte skutkům mým.

Čas volá, jenž člověku je všelikého díla správcem nejvyšším!“

(Sofoklova „Elektra“ 67.—70.).

Hlava klesla, oči obestřeny byly kalným leskem; zápas smrtelný se ohlásel.

Avšak zableskly se náhle zraky Aglajovy starým a plným leskem svým a spočinuly strnule na synu, zármutkem zkrúšeném, i zvolal raněný:

„Život není a nemá být bažením po blahobytu ani dychtěním po blaženosti; on není náš, nýbrž majetkem bohů. Má účel, má i zákon. A tento zákon vyzkoumati a účel i cíl života lidského postihnouti a k němu myšlenky a skutky své řídit: toť naší úlohou na světě, toť naší povinností.

Žel, že řecká nauka náboženská velmi kusa a neurčita jest, určujíc lidské poslání pozemské a život věčný.

Náboženství křesťanské je dokonalé ve příčině té i všech příčinách jiných.

Toť mi otec můj umírající již na vědomí dával. Škoda škodoucí, že jsem se v zákonech Krista Pána lépe nevzdělal.

Ano, ano; neměl jsem tolik času a píce věnovati bohatství, měl jsem více hleděti spásy duše své.

Hochu můj, Aristo drahý, naděje a potěcho má, v této smutné, rozhodné však hodině, zapiš si čitelným písmem slova umírajícího otce do vděčného srdce svého. Jakmile spořádáš věci nutné v Athenách, hleď toho nejpilněji, abyste se dali pokřtiti a vzdělejte se důkladně v náboženství lásky, v nauce Ukřižovaného. Pozvednětež v domácím životě svém heslo posvátného, vznešeného zákona křesťanského! Věř, že za nedlouho většina přijde národů rozžít pochodní lásky a bratrství a přízně vespolné od světla víry křesťanské,“ napomínal umírající.

„Pro všecko tobě drahé a svaté tě prosím, otče milý, nemluv a ztiš se, vždyť se zahubíš,“ prosil rukama lomě a sám bolestí sténaje, na zemi se svíjející syn.

„Neklam sebe, milý hochu — vím sám nejlépe, jak mi je!“ odvětil otec, jakoby se trochu ze smrtelných mrákot zase probíral.

Vypravil již skoro tuhnoucí ruku svoji na čelo smrtelným potem smáčené a potřel ještě hlavu svoji.

„Dole ve vaku mám Písmo křesťanské, máš to zrovna u sebe, vydělej je a najdi žalm třicátý. Až uvidíš, že obličej můj sinou dostává barvu, modli se ho nahlas!“

Těžce oddechoval Aglajus, tiskna křečovitě ruce ku prsoum. Rty sevřené pozvolna se pohybovaly, šeptající modlitbu :

„Ó, Bože křesťanů utlačených, posmívaných, nepoznaných! Ó, světlo jasnější nejumělejších myšlének a nejvznešenějších pomyslů mudrců řeckých i římských!

Tvým slovem mizí pochyby a bludy věr našich. Ty pouze kojíš nás pravým lékem poznání! Já tě tolik času liknavě vyhledával a málo dbal. — Ó, těšiteli duší zarmoucených, shlédniž zrakem dobroty a lásky na mne ubohého, nešťastného, zbloudilého. Trpěl jsem touto chvílí tak mnoho.

Sešli ducha své pravdy mým drahým a milým a nedej, aby zašli v kalu nevěry pohanské.

Sešli jim anděly strážné a učiň, aby byli hodnými milosti tvé a nedopouštěli se zapomínání a pohrdání věrou křesťanskou! Vysvobod' mne, ó Pane, od smrti duševné!“

Duch slábl a slábl — oči se obrátily v sloup a smř hlásila se ku svému právu.

Bolestí přemožený Aristo sáhl otci na hlavu; cítil že stydne.

Avšak přes to přese všechno chtěl přece vyhověti povinnosti synovské a sáhal po bibli.

Tu však, přemožen jsa výjevy nezvyklými a bolestnými, klesl u otce a omdlel.

Takto dleli oba asi 2 hodiny.

Ze stanice vypravili se totiž sluhové hledat pánů svých. Chodili a jezdili dlouho a nemohli naléztí ničeho.

Nejmladší z nich, jemužto teprve před rokem daroval Aglajus svobodu, koupiv ho na tržišti v Kartagu, zašel od ostatních, a trmáčeje, a prolízal houštinami a pustinami, až se dostal šťastně na planinu, kdež oba ubozí byli.

Dav se do hořkého pláče, pádil, jako by mu hlava hořela a sotva dechu popadaje, doběhl ostatních a vypravoval, arci přerývaně, co viděl.

S neobyčejnou nesnází posléze vyrozuměli ostatní smutnou událost a dali se cestou, jak hoch ukazoval na planinu.

Všichni byli jako ohromeni.

I domnívali se nejprvé, že oba jsou mrtvi, až za chvíli se jim povedlo Arista přece vzkřísiti.

Avšak skleněný lesk očí a zima, kterážto jím lomcovala, patrně ukazovaly, že si asi notnou horečkou odstūně.

Ještě jim dal Aristo na jevo, aby otce pochovali pod palmou. To bylo však již to poslední. Zvrátiv se na zem byl opět nevědom.

Pochovali Aglaja pod palmou věrní služebníci, hlasitě lkajíce a plačíc. Arista odvezli na stanici a odevzdali jej péči lékařské — měl prudkou horečku. Jakožto strážce zůstal u něho věrný hoch, Aglajem svobodě navrácený.

Doma v Athenách zatím šlo všechno dosti hladce. Čas od času arcit posteskly si opuštěné v letohradě, avšak osušivše bolestné slzy opět a opět blahou kojily se nadějí, že zulíbají brzy již laskavou, starostlivou tvář otcovu a bratrovu.

Ještě na dva dni, než vyjeli nešťastní cestovatelé od Julia ze Sikky, poslali domů list, že se brzy již shledají — a zatím jim připravilo kruté neštěstí trpký bol a smutnou změnu. Když došli sluhové města Athen, otáleli dlouho, nevědouce, mají-li smutnou zprávu dříve ohlásiti Kallisté nebo Hesychiji.

Posléze se uradili, že nejprvé dají zvěst Kallisté, a ta ať to oznámí materi své.

Nebohá dívka zrovna se probírala, majíc všecky práce ve skladě dodělané, v rukopisech otcových, když ještě býval na školách v Koryntě a zapisoval si výklady učitelů svých.

Sluha vešel a pozdraviv, pomalu připravoval dívku na neštěstí.

Kallista měla jakési neblahé tušení, cítila dobře úzkost v srdci svém, již když sluha sám přišel, avšak nedala tomu víry.

Dosti šetrně jí smutný zpravodaj hleděl povědět o nehodě Aglajově, a přece, když se dověděla, že nespatri již tatíčka svého a Aristo krutou že postižen je nemocí, dostala bolest vrch; silná povaha nepomohla. Kallista ani nehlesnouc, miutku stála ještě vzpřímena, potom se však potá-

cela a byla by klesla na zem, kdyby ji sluha nebyl zachytil. — Nebyla ve mdlobách, neboť vlnila se prsa její krátkým, úchvatným dechem.

Veliké, tmavé oči její zdály se býti ještě větší a tmavější nežli obyčejně, avšak vyhasl v nich život a oheň, vlasy jí visely divoce do tváří. Zrak měla chladný a bledý jako měsíc. Za chvíli pravila hlasem zúplna změněným a slabým :

„K matince!“ I odnesli ji tam na nosítkách.

Na letohrad zatím došli také již poslové. Na podiv! Čemu neodolala dívka povahy pevné, vychovaná u veškerém pohodlí a vycvičená a vzdělaná u veškerých vědách i umění — tomu odolala milující choť a vzorná matka — bývalá otrokyně, kterážto však uměla a dovedla strádati a pronásledována býti. Měla povahu vytríbenou nehodami, a proto nezvrátila ženy statečné smutná zvěst, nýbrž z k a z i l a spíše kořen života jejího.

Doslechnuvši, co že se stalo s chotěm a synem jejím, nebědovala ani nenaříkala, nýbrž v němém bolu rukama zalomivši, tiše plakala — předvídalaf to.

Kallista se pozdravila z choroby své; avšak bývalá její živost a svěžest zmizely.

Za to matinka slábla a mizela jako sníh na slunci.

Toť byl již jenom stín bývalé Hesychije. Bledá její tvář, truchliva byla jako zimní slunce, když mlhou v kraj se zadívá, pod očima modraly se jí pruhy a na ústech — drubdy spanilých — nyní trpce sevřených, jevil se výraz nepokoje, bázně a bolu neskonalého. I na tvarech jejího těla nebylo viděti bývalé leposti a pružnosti.

Vlas havraní — sešedivěl a zbělel jako z jabloně květ.

Junonská postava spanilé manželky Aglajovy pozměnila se v — sešlou, shrbenou stařenku.

Kruté zastíhly ji rány.

Syn se vybral ovšem z choroby, byl však sláb jako třtina. Dlouho as potrvá, než bude zase silen.

Ani vyprávěti nechtěl mnoho o smrti otcově; jak se mu o tom zmínily, zalily se mu oči slzami a slova nevydal.

Jenom jedenkrát, když hovořili o křesťanech, vyklouzlo mu ústy, že si přál otec, aby mu přečetl žalm třicátý. Bylo prý však již pozdě; a to prý nejvíce ho hněte, že snad

liknavostí svojí zapomněl přání otcovu vyhověti. Ačkoliv byl zúplna nevinný, jakož víme z vypravování dřívějšího.

Když Aristo nabyl sil nových, dal se do obchodu a opět živnost zkvétala. Avšak přece se nedostávalo pružiny — otce tu nebylo.

K tomu ke všemu uhodily zlé časy.

Stálé války, jimižto se zmítala říše římská, škodily velkou měrou obchodu uměleckými výrobky; vláda i lid byli již vyčerpáni z peněz, nebylo zač kupovati.

Byliť řečtí obchodníci vůbec odkázáni skoro na to, co odbyli do římských území. Řecko samo bylo tehda již skrovného významu. Také záští a nenávisť, jimižto zahořeli druhdy rodilí Atheňané vůči Aglajovi, vzplály nyní zhoubným novým plamenem.

I sjednotili a spojili se na zkázu Aristovu. Kde se jen dalo, škodili mu: pomlouvajíce, že nemá již takového znamenitého zboží, jakož bývalo za jeho otce.

Také zhoubný požár vznikl ve skladišti Aristově a zničil valnou část zboží. Asi za půl leta po požáru ztroskotala se loď, na které byly sochy a obrazy do Sikky pro Julia — též veliká škoda.

Kallista i Aristo hleděli s nevšední pílí a pozorem obchodu a živnosti — avšak proti proudu nesnadno plouť.

Zatím však na hrobě Aglajově zelenalo a bujelo již kvítí. Dvakráte se vypravili z Athen všichni tři osiřelí navštívit rovu otcova. Pobyli tam vždy skoro dva dni. Kallista i Aristo hořekovali a bědovali; avšak Hesychija, ruce majíc sepjaté, klečela na hrobě svého muže v němém bolu — jakož bývalo v její povaze. Když se loučili naposled, vzala si ovdovělá žena hrstku země z hrobu Aglajova a schovavši ji, zvolala: „Bohové ti odplaťtež, muži šlechtný, vznešený, že jsi povrženou otrokyni z prachu pozvedl. Kéž se s tebou shledám brzy již.“

Cestou se zrovna vůčihledě měnila. Než dojeli Athen, obával se Aristo, že mu v rukou zemře, jak slábla a chřadla.

Za 6 dní nemohla již z lůžka. I zavolavši dívky své, kázala jim posaditi se u lože a pravila:

„Rozhlídajíc se po životě uplynulém, vidím, milé

děti, že jsem se i za veškerého pozoru i píle své dopustila hříchu.

Když jsem totiž jako dívka zapomenutá a otroctvím postížená, bídný a trapný vedla život, tu jsem volala často a často k řeckým bohům o pokoj a smilování. Nebyla jsem vyslyšena.

I slýchajíc a vidajíc, jak křesťané šťastni, spokojeni a svobodni jsou a netrýzní svých bratří hnusným otroctvím, umínila a ustanovila jsem se, že se pomodlím Bohu jejich; a — podaruje-li mne svobodou, že se přiznám víře Jeho. Vidajíc, jak ženy i panny křesťanské utíkají se o pomoc k Matce Syna Božího, Panně Marii pořídila jsem si modlitby a také jsem svatou Máti vzývala. Vždycky jsem si přála v mysli své zarmoucené, abych byla křesťankou a matkou spořádané rodiny.

Pán Bůh křesťanský i Matka Páně mne vyslyšeli a popřáli mi všeho, o čem jsem je prosila, avšak — já jsem neučinila a nevykonala, co jsem slíbila.

Žijíc v blahobytě a hojnosti a štěstí, zapomněla jsem, bohatou jsouc paní, čím se zaslíbila Bohu křesťanskému — poddaná otrokyně. Hle, trest mne postíhl. Za to, že jsem se nedala pokřtiti, ani chotě svého k tomu nenabádala, ani vás, milé děti, nehleděla do toho navésti, pozbavena jsem radosti a útěchy — muže svého.

Vidíte, stíhl mne zasloužený trest od Boha; neboť, že bohové řečtí žijí a svět řídí, nevěřím. Spíše jsou to snad ti padlí andělé, avšak Bohu křesťanskému nemohou býti ani přirovnáni.

Volám ovšem a vzývám tu tam bohy řecké — pohanské. Avšak spíše z úzkosti a žalu. Neboť nemám odvahy, abych se modlila a prosila Boha, Jež jsem tak těžce urazila.

Ani jsem nemohla dosloužiti muži svému k smrti. Zajisté to trpký trest pro mne, kterážto jsem Aglaja tolik milovala. Líto mi, líto z té duše, že ten, kterýž mne z nejnižšího a nejpovrženějšího pozvedl života a svobodou mne ověncil, pro mne zrovna trpěl. Dalek jsa své rodiny, jenom omdlévajícího syna maje po boku, zahynul drahý choť můj tak bídně na osamělé platině. To vám povídám, moji milí drazí, nezapomeňte mých

slov a dejte se pokřítí. Vězte, že není boha mimo Boha křesťanského, a není víry pravé mimo víru křesťanskou.

Krutý bol, jenžto zuří v nadrech mých, udolá snad za málo hodin život můj. Udělejte mi to a pochovejte mne vedle Aglaja. Dejte nás do jednoho hrobu a u hlav nám pěstujte palmu, pod níž zahynul otec váš.

Nechte pláče, nechte. Co Bůh činí, dobře činí, jeho radám nelze odporovati.

Vidíte, vidíte, jak ponenáhu vznešená víra vzbývá v rodě našem.

Děd Lysandros byl křesťanům přízniv, otec váš je ctil, miloval a jejich spisy se bavil; ba, jak pravil Aristo, také ještě v poslední hodině si vyžádal a přál slyšeti žalmy.“

Mdloba se pokoušela o matku umírající Dlouho měli co dělati Aristo i Kallista, než ji zase trochu zpamatovali.

„Zaplať nebeský Pán Bůh. Nyní mi je pěkně lehoučko. Jako by ze mne Bůh sňal vinu spáchanou. Škoda, že tu tak málo kněží křesťanských. Avšak pozdě již, pozdě, pokřtěna nemohu již být.

Krátí se mi dech, zrak slábne.

Pojďte ke mně blíže, podejte mi ruce.“

„Vždyť jsme u tebe, drahá matinko; dlíme u lůžka tvého, Kallista tvoje i Aristo“, plačíc, ozvala se dceruška.

„Milujte se vespolek, nezapomeňte, co jsem vám pravila a svěřila. Jakož jste vídali spořádaný život doma, pěstujte ho podobně.

Veďte svoje děti dobře a zdárně.

Na cestu vám dávám tato památná slova: „Blahoslaveni všichni, kteří se bojí Hospodina a kteříž chodí po — cestách — jeho.“ (Žalm 127, 1.)

Dále nedořekla. Duše její přešla z trapné pouti pozemské ve slávu věčnou.

Zajisté na milost přijal Pán duši dokonalé jinak ženy, neboť sídlil na tváři její libý úsměv a pokoj. Uznajíc a odpykajíc za pobloudění své zde na zemi již, došla radosti, že mohla pěti žalmy a chváliti Boha na výsostech.

Když se dost a dosti vyplakali oba sirotkové, tuť se

uradili, že se oba společně vydají na cestu pohřbít mateře své do země africké.

Za té vhodné chvíle chtěli také navštívit Julia.

Svěřivše spolehlivým rukou svou živnost v Athenách, vypravili se na cestu do hor atlaských.

Pochovali maticku do hrobu, ve kterém odpočíval otec a dali jim na hrob nápis z Písma svatého :

„Z hlubokosti volal jsem k tobě, Hospodine, Hospodine, vyslyš hlas můj.“

(Žalm 129, 1.—2.)

U hlav pěstoval Aristo štíhlou palmu. Na hrobě se modlili dlouho a dlouho.

Julius se srdečnou radostí uvítal hosti a upřímný vyjevili jim žal a soustrast ze ztráty a neštěstí, jakéž je postihlo. —

Kallisté se v Sice velmi líbilo, spíše než v Athenách, protože viděla více nového. Vládl tehda, jakož jsme pravili dříve již, v Sice římská pýcha a vybraný vkus v nejvlastnějším slova toho rozumu.

Nabídl také Julius, aby v Athenách vyprodali a vystěhovali se do Sikky, mohou mu prý pomáhati v obchodě a mají blízko na hrob svých drahých rodičů. Kallisté i Aristovi byla porada ta vhod.

Po všech všudy útratách jim zbylo dosti jmění, aby mohli žítí pohodlně a bez starosti. Pro zaměstnání hodlala Kallista malovati, a její bratr chtěl tesati sošky pro Julia; byliť oba u svých oborech opatření zkušeností a zručností nevšední.

Mimo to jim obchod v Athenách také povážlivě vázl a posléze jich tam ani nic nepoutalo, ani netěšilo. Otec i maticka odpočívali v Africe, a v Athenách neměli ani přátel ani upřímných známých; leda jim tam svědčilo trochu jedovatého nepřátelství a úkorů od závistivých obchodníků.

Uváživše tyto příčiny, vyprodali všecek sklad, třeba tu tam se škodou, a vystěhovali se do Sikky k Juliovi.

Dříve, než se dali na cestu, navštívili ještě hroby svých přátel v Saloně a vzali si do africké vlasti trochu hlíny z rovů jejich.

XII.

Zrovna za těch časů, co šlechtný Aglajus zahynul tak bídně na horách atlaských, zemřel Strabo v Kartagu.

Sirotkové po obou mužích sešli a seznámili se v domě Juliově a brzy vespolepřilnuli láskou bratrskou. Měliť arcif synové Strabonovi ještě mateř na živě, avšak nevsímala si dítek svých; raději o nich ani neslyšela — bylať pro ně duševně mrtva. Ještě s Jubou někdy hovořila, ani to však nebylo vzdorovitému hochu s prospěchem. Popouzela ho spíše vůči Agelliovi, protože viděla, že starší její syn víc a více se dává na cestu nebožtíka otce a snaží se býti řádným mužem. Jakmile se měla někde s Agelliem střetnouti, vyhnula mu povždy raději značnou obchůzkou. Nešťastná to matka. —

Také svaka Julia byla by ráda utopila na lžici vody, že jí vytýkal prostopášný, nekalý život.

Aristo i Kallista brzy v Sice zdomácněli. Přispěloť tomu jednak, že neměli daleko pomodlit se na hroby svých rodičů, jednak že se dostali do živlu veřejného života, jim druhdy většinou neznámého.

Chodiliť do divadla, do lázní a jiných zábav. Byloť jim všecko více méně novo, a proto vzácné. Dohlížitele tu nebylo; otec a máti dřímali věčný sen, a z domu neměli sebou než dva sluhy. Ponechala si totiž Kallista služku Faidru, křestanku — bývalou otrokyni, od Hesychije vykoupenou. Aristovi zbyl starý sochař Hippolytos, kterýžto již Aglajovi obchod říditipomáhal.

Ostatek byli sluhové v Athenách propuštěni, dostavše příslušné mzdy a odbytné.

Avšak neužívali dlouho přistěhovalí mladí Řekové zábav a veselí v prostopášné Sice.

Brzy se hlásily v srdcích jejich tesknost, touha po rodičích zemřelých a pocit osiřelosti k svému.

Všudy se jim něčeho nedostávalo — krbu domácího. Prvním časem arcif chodili ze zábav do zábav — avšak vkus a směr tehdejšího věku nebyl vybraný ani zvláštní, jakož jsme na svém dolíčili místě, proto se jim taky znechutil. —

Arciť diviti se nelze, že se Aristo s Kallistou podrobili na poprvé vábivému lesku velkoměstského života, protože ho po těch oněch stránkách nebyli poznali přece jen v Athenách — rodičové tomu tehda nedopustili.

Když však za málo času prohlédli a poznali, že to vše jen kluzkou a prázdnou je prostopášností, čím se i vybraná třída baví ve zpustlé Sice, tuť teprve ustoupili a svojí se spíše omezili domácností. Později se z toho ze všeho ještě také vyvinula lítost a žal, že zapomněvše napomínek a památky drahých svých rodičů, dali se svěsti na cestu nepravou.

Aristo o tom ani tak moc nerozjímal a nepřemýšlel, za to však jeho sestra mnohokráte zaplakala, že se tolik zapomenula.

Jak teprve poznávala a nazírala jasnou myslí, že neměla naslouchati pochlebným slovům ulízaných římských darmochlebů, kteří se zrovna vpíjeli v její čarokrásné oči.

Kam se jen poděl vybraný vkus a vzácný úsudek moudré Kallisty, kterážto přece onehda chutě a v čas odkázala sestárlému ženichu svému v Athenách a nyní skoro se zálibou přijímala plané úklonky ducha — prázdných, nedospělých zahalečů římských. Kam zmizela její řecká čest a hrdość vůči „římské prázdnotě?“

Ještě asi dvakráte se podívali do cirků; avšak ani tady jich nebavilo nic.

Nebylo také divu. Vždyť každému, kdož trochu jen na duchu vzdělán a ošlechtěn byl, zprotivila se hnedle zábava římského lidu v Sice — natož chovancům tak vzdělaných a vznešených rodičů!

Aristo neřekl „ano“ „ne“, když se mu Kallista zmínila o tom, avšak mlčky jí dal za pravdu. Nechodiltě tam od té doby také, nýbrž si hleděl obchodu v závodě Juliově a práce své doma.

Kallista si pílela se všemožnou pílí a pozorem domácnosti, zařizujíc všecko vkusně a příjemně, jakož to mívali v Athenách.

Bydlili na východní straně za Sikkou asi půl hodiny, na cestě do hor atlaských, a to v ozdobném, utěšeném domečku o samotě.

Sluhové jejich, vidouce, že oba mladí lidé ustali od nekalých „římských“ zábav, teprve dodali si myslí a vyslovili jim za to „svoji chválu“. „To by prý pána a paní jistě bylo mrzelo, kdyby spatřili, jak si neváží dítky odkazů a napomenutí rodičů starostlivých“. „Mladí páni“ neřekli ani slova — jenom se Aristo zasmušil upřímným bolem, a Kallista vyšla na zahrádku a hořce plakala. Dobré vychování nedalo se zapřítí.

Zdárná dcera opravivši obrazy rodičů, ověncila a pověsila je nad svůj stůl do pracovny.

Když byla hotova s domácností svojí, všecko všudy skvostně a vkusně zařídívši a urovnávši, tož přijala nabídku Juliovu a malovala obrazy „řeckých bohů“.

Aristo, upraviv závod Juliův tou měrou, jakož to míval otec Aglajus, dal si dovézti mramor domů a dal se do tesání.

V domě Juliově se scházel často s Agelliem. Již za první chvíle zalíbil se mu skromný vzdělaný Říman.

I hovořili potom spolu častěji, a čím dále tím více zamlouvala se osiřelému Řeku skromnost, uhlazenost a šlechtnost syna Strabonova. Tehda totiž chodil Agellius ještě v Sice na akademii a doma pomáhal strýci, maje pokdy, v obchodě.

Již za prvních rozmluv a chvíl pozoroval Aristo, že má něco zvláštního do sebe povaha Agelliova; tvrdil-li kdo něco, s čímž nebyl srozuměn, neodporoval ovšem, avšak činil přece po svém. Julius měl trochu svrchu na křesťany a často oběma mladým mužům odporučoval a pochvaloval náboženství římské. Aristo ze zásady nehoroval pro bohoslužbu národa sobě odporného a dával se do půtky povždy s Juliem ve příčinách těch, chvále náboženství řecké.

Agellius naslouchaje mlčky rozmluvě jejich, nevyvracel a netvrdil ničeho, jenom bolně hryzl bledý ret. Když však dokončili a rozešli se, tuž zašel do pokojíka svého, s myslí upřímně zbožnou pomodlil se žalm šedesátý devátý: „Bože, ku pomoci mé vzezři; Pane, na pomoc mi pospěš!“ Aby vymlouval a vyvracel omyl Juliův, nezdálo se mu, protože několikráte již se zařekli o věci té a nikdy se nedal strýc přesvědčiti, háje povždy modloslužby římské. Ovšem, Aristo by mu asi také nedal za pravdu; byltě milovníkem

vřelým vlasti své a zastával se všeho, co jen mělo jméno řecké

Otážíme se snad, kam se poděly napomínky Aglajovy a Hesychijiny u Arista ve příčině zákona Krista Pána — byly pozapomenuty.

Za dvě neděle pozval Aristo synovce Juliova k sobě.

Agellius otálel, nechtěloť se mu na dvakrát. Bránilať mu estýchavost a stydlivost, že spatří Kallistu. Arciť, vídával ji častěji v domě Juliově, také s ní hovořil asi dvakráte po několika slovech — avšak to bylo všecko málo.

Nezabýval a nescházival se v ů b e c s mladými děvčaty. Většinou býval na akademii nebo se bavival svými zajímavými studii hospodářskými, pobýváje v zahradě strýcově a pozoruje vývoj květin a stromoví.

Náhodou li přišly do krámu paní nebo dívka, tuť, všecek se zardívaje, spěchával pro strýce.

Vnadidlem a pobídkou mu však bylo, že Aristo slíbil, jak mu ukáže ty ony obrazy, sošky a hlavně — knihy a rukopisy.

Pro ty by byl dal, nevím co. Ostatek si myslil, že nebude mnoho s Kallistou hovořiti; až si prohlídne knihy, půjde zase domů. I přijal pozvánku.

Agellius, navštíviv Arista v ozdobném příbytku, skoro se trochu zarazil, když sličnou Kallistu zastal doma samu.

Nebyloť hnedle spatřiti tak spanilé dívky, rázu čistě řeckého. Avšak milý, příjemný spůsob, jak mladého, rdícího se Římana přivítala pohledná Řekyně, dodaly mu odvahy; i tázal se trochu chvějícím se hlasem, kde že prý Aristo?

„Na zahradě; hnedle ho zavolám: Rač se, prosím, zatím poshověti,“ odvětila Kallista.

Host se rozhlížel po světnici skvostně upravené — oči mohl na lepém zařízení jejím nechat. Toť nebylo ani u strýce všecko tak urovnáno a ladně rozestaveno jako tady.

Přijít sem jeho máti, ta by se divila. U nich doma nebývalo ani zdání po nějakém pořádku! Co se jen otec navadil, a všecko bylo marno — matka nehleděla pořádku a čistoty ani za mák.

Hle, tam mají na stolku skvostnou vazbu; co to jen je? Přijda blíže, četl nápis: „*Písmo sv.*“ Jakže? Snad čítají

svatá slova křesťanská? Je-li možno? A proč tedy Aristo nehájí nikdy vůči nařknutím Juliovým nauky křesťanské?!

Tu vešel Aristo do dveří. Uvítav srdečně vzácného hostě, prosil, aby se posadil a zatím trochu si odpočinul.

Hovořili nejprvé o běžných věcech; jak to chodí na akademii a v závodě Juliově, též se zařekl Agellius o svých snahách hospodářských. Těšil se, že se brzy již dostane do služby na popluží šlechtice Felixa Euthimia.

Aristo zase vypravoval o svých snahách obchodních, jakož i o pokusech, jichžto užiti hodlá, aby zvelebil průmysl a výrobu se soškami. Sám prý obchoditi nebude ještě, nýbrž až se zúplna zotaví a odpočine; avšak po domácku přece stále bude pracovati a pokoušeti se o výzkumy své.

Také prý chce užiti poněkud zábavy a veselí, pokud mu jsou vhodné — taktéž i sestra Kallista hodlá se osvěžiti po ranách a nehodách, kteréžto zbortily valnou měrou jejich štěstí a spokojenost domácí.

Potom si teprve všecko pořídí a spořádají skvostně a bohatě po vkuse a chuti své. Teď do toho nemají chuti ani času.

Agellius se trochu zasmušil, uslyšev, že pozbyvše obou rodičů svých, nezachovávají smutku, nýbrž bujným veselím hledí udolati žal a bol svůj.

Neřekl však ničeho na poprvé.

Kallista dala po služce Faidře pánům vzkázati, že mají připravenou pochoutku na občerstvení v zahradě, libo-li, nechť prý se tam odeberou!

Aristo pozýval hostě, jemužto se ovšem zrovna nechtělo — styděl se mladé hospodyňky.

Jelikož však se obával, aby neurazil úcty a ochoty hostitelské, dal si posléze říci.

Dosti nesměle se uklonil mladé hostitelce, kterážto, majíc na spanilých ústech vábivý úsměv, zaraženého hostě do jídla pobízela, hojně chuti mu přejíc.

Když něco pojedl, tuť díky vzdav, od stolu se zvedl, jako by se chtěl projíti zahradou. Nebyl mnoho znalý vybraných způsobů a zvyků, jak patrno. Aristo se podíval významně po sestře, vstal také a provázal chvíli hostě svého, omlouvaje se, že nemají dosud zahrady své na tolik v pořádku, jakož by sobě přáli.

Kallista kráčela několik kroků za nimi, jsouc v myšlénkách svých všecka zatonulá.

Nadivno jest rozumu lidskému, jak rychle a brzy prchají a mizí dobré vlastnosti — a jak snadno a hnedle vyvíjejí se špatné.

Sotva dva měsíce odpočívala matka Hesychija a již většinou zapomenuta byla její zlatá slova. Což se namáhala, aby lásku vůči náboženství křesťanskému vstípila dítkám svým — a hle, vkus a zábava a veselí pohanské vkořenily se spíše a osvojily si vrch v srdcích jejich!

Agellius, procházeje se, rozmlouval s Aristem skoro vesměs o poměrech hospodářských, o úrodě a výtěžku plodin; i rozvinul za tohoto pohovoru takový talent a nadání pro věc svoji, až Aristo žasl. Toť se rozjařil nějak ten nesmělý, ostýchavý Říman, jako by se byl dostal do živlu svého! Také Kallista, povzbuzena a vyrušena jsouc z myšlének svých, s podivem a překvapem naslouchala rozjařenému hlasu hostě svého, jakož i vybraným, pádným a jádrným slovům i úsudkům, jimižto hájil odboru svého.

Na poprvé nezdál se jí být dosti zajímav, nebo li, jak dívky říkávají, „nebylo na něm ničeho zvláštního“. Avšak teď se jí skoro líbil, neboť dával na jevo ráznou, rozhodnou povahu. Vlasy mu vlály po čele, klobouk třímaje v levici, pravicí chutě vykládal slova svá. Jakou jen má postavu svižnou, urostlou! Vida, je to velmi hezký muž.

Zatím došli opět blízko domku; i pozval Aristo Agellia ještě na trochu rozmluvy do světnice. Usadili se za stůl, a Kallista jim naproti. Mluvili o těch oněch věcech běžných, až také zabočili do hovoru o náboženství.

Říman se totiž otázal, odkud mají Písmo sv.

„Naši rodičové rádi na něm čítávali,“ odvětil Řek, „zbylo nám dědictvím. Je tam značná zásoba pěkných myšlének a výrazů,“ jakoby mimochodem zmínil se Aristo.

„Arciť,“ odvětil Říman. „Vždyť tu knihu sám Anděl Páně napovídal do pera mužům, co ji napsali.“

„No, mně se nezdá zrovna, že by křesťanství bylo samo jen dokonalé. Myslil jsem to ovšem ještě, jsou tomu asi dva měsíce; když byla ještě naše máti na živě. Nyní však vidím, že lidé jiného náboženství také jsou šťastni a dobři.“

Dříve jsem si toho tolik nepovšiml, teď však, co mám trochu pokdy a oddechu, pozoruji to patrně!“ soudil hostitel.

„Oho, to se mnoho mylíš. Nejsem arci potud vzdělán, jako ty, mám však tolik víry v srdci svém v náboženství křesťanské, že si ho tuším obhájit i vůči sebe sečtějším odpůrcům!“ pozýval do potyčky Agellius.

„I kdo by se o to přel. Není mi do takové rozmluvy. Raději se bavme jinak!“ navrhoval Aristo.

„Ó, prosím, tedy já jsem tolik směla a prosím vzácného hostě, aby mi dovedl těmi oněmi důkazy, že mylno je náboženství řecké a pravdivo křesťanské!“ ozvala se Kallista, krásnýma očima svýma měříc úhlednou, vzrostlou postavu mladého, sličného muže. Neběželoť jí posléze ani tak o důkazy pro náboženství Kristovo, neboť dosud vířily jí radovánky a obrazy z bujných, divokých slavností, kteréžto na ten čas skoro výhradně zaměstnávaly mysl nezkušené dívky. Avšak uražená hrdost ženská jí nedala pokoje. Bazilaf po tom, aby mohla zbožného Římana usvědčiti z omylu a pomstíti se mu alespoň poněkud za to, že jí nevěnoval dosti pozornosti a nepodívoval se kráse její, jakož to hojnou měrou činili její zbožňovatelé a ctitelé na zábavách v Sice.

Avšak nezmátla ani na chvílku ostýchavého Agellia. — Ani nepozvednuv očí, ozval se hlasem arci trochu třesavým, přece však rozhodným: „Neupírám, že není a nebyvalo v bohoslužbách římských semo tamo světlých míst, značících ducha ušlechtilého a srdce zbožné, vždyť i mnohé šlechtné myšlenky podávají nám spisovatelé obou národů. Netvrdím, že bylo všecko špatno, co vykonali věhlasní mužové vaší a mojí vlasti — nikoliv; milujete vy svoji vlast, miluji také já. Avšak toho mi neupřete, že spisy vaše i naše četnými místy dokazují neúplnost pocty bohům a víry v ně, že si spisovatelé stěžují, jak mnohé důležité otázky nejsou rozřešeny a rozhodnuty. A všemu tomu dodala světla a vysvětlení nauka lásky Krista Pána,“ ozval se Agellius. A pohleděv ostře na Kallistu, kterážto majíc ruce složené na stole, s patrnou zálibou ho poslouchala, pravil ještě: „Milovati vlast, není pohrdati cizinou! Pravím-li, že jsou křesťané dokonalejší ve příčině víry a mravů nežli Řekové i Římané, proto neupírám ještě těm ani oněm věhlasu. P r a v d a n e r a n í. Jsem několik málo let na akademii

v Sice, poslouchám a cvičím se ve mnoha krásných a užitečných náukách i uměních, a baví mne to všecko dost a dosti, avšak pravím vám, všecka krása slohu a spanilost myšlének ve spisech věhlasných jak vašich, řeckých, tak našich, římských učenců, umělců i básníků volá a hlásá, ždá a baží po Vykupiteli světa, a toho se nám i vám dostalo v Synu Božím, Kristu Pánu," pravil Agellius a obličej mu jen zářil samou horlivostí a snahou, aby přesvědčil hostitele své o pravosti Krista Pána.

Kallista byla však přiznala již u vnitru svém pravdu slovům hostě svého, než začal mluvit. Avšak uražená ženská hrdost nedala se tak snadno přemoci.

Nevšimal a nepromluvil s ní mnoho ani na hostině Juliově, ačkoliv by s ním byla několikráte velmi ráda hovořila a se bavila.

A on jí pohrdl, nevšimal si jí, jako by mu za to ani nestála. Ta sličná Kallista, pro niž by byli římsští mladíkové na zábavách „poslední krev vycedili," jak říkávali, kterážto však s nimi pouze pohrávala, odpuzujíc a opětně jediným libezným úsměvem je k sobě lákajíc.

Viděla za posledních časů, jak se ti mladí páni až k zemi sklání a za jaké jenom mají štěstí, promluví-li k nim „spanilá Řekyně" slovo laskavé.

I vzešla na obzore duševních dojmů mladé dívky touha, aby ten chladný, pro její krásu netečný muž sklonil své hrdé čelo, vida spanilost její! Kdo by se toho byl nadál do Kallisty?!

Zabavila ho tedy otázkou novou, klopic očí svých a pohlídajíc na stůl: „Dejme tomu, že má křesťanská víra mnoho cenného a vznešeného, vypravovalit' mi o tom moji drazí rodičové ledacos; avšak, že by věhlasní naši a vaši básníci ve spisech svých dokládali se Kristem nebo po něm výslovně se pídili, netuším. Snad nejsem u všem všudy dosti sečtělá," a obojetný úsměšek usídlil na karmínových ústech Kallistinných. „Prosím, rač mi, Agellie, říci nějaké místo," žádala hostitelka, pokynouc úbělovou ručkou svojí.

Mladý Říman v obličejí všecek zahořel. Cítil a tušil, že ho snad chce vtipné děvče užiti za kratochvíli svojí. Potlačiv však nelibost, dal za odpověď: „Divno, že dívka

tolik vzdělaná, jakož tě můj strýc Julius vyhlašuje, a jak tě všichni muži v Sice velebí, kterýmž to se povedlo s tebou hovořiti, otázati se může mne, nesečtělého a posléze vůči sobě nevzdělaného, netečného Římana po úsudcích takových. Ano, divno mi ještě více, že jsi pozapomněla i s Aristem věhlasných a vzácných slov umírajících rodičů svých, kteřížto prý tolik horovali pro víru křesťanskou, jakož mi Julius vypravoval, že tak slyšel prý od vás. Aspoň já bych měl dosti na tom a mám také, co mi odkázal drahý, předrahý tatíček můj, ubíraje se do Kartaga; totiž: že víra Ukřižovaného Syna Božího má prý cenu sama sebou a té, že jí nemohou odjati ani největší neznažbozi a nemohou jí dodati v podstatě lesku většího ani největší mudrcové. Toť mi nejlepší závětí a nejvýmluvnějším je svědectvím!“ hájil se s opravdovou a rozhodnou horlivostí a zápallem mladý křesťan.

Kallista i bratr její ani nedutali.

Každý cítil osten výčitky Agelliovy: nevděk k rodičům a jakési pohrdání skvostem víry Kristovy.

Mladý řečník, mysle, že ticho a ustrnutí hostitelův vzniklo účinkem řeči jeho, mluvil ještě: „Abych však dokázal, že jsem přemýšlel a rozpomínal se dosti u věci té, třeba že jsem se žádoucího vysvětlení přece jen dodělati nemohl, tož vám aspoň dvě povím místa z básní, kterážto jsou napsány muži věhlasnými, vám i mně dojistá známými.

Způsobem nadpřirozeným měl se naroditi Osvoboditel lidstva, Ježíš, Syn Boha živého! Po přání Boha Otce, jemuž nevděčný svět mrzkým odplatil nevděkem za lásku neskonanou a dobrodiní nenahraditelné, přišel na svět Kristus Pán, narodiv se z Marie Panny, v niž Duch svatý sestoupil a kteroužto zastínila moc Nejvyššího.

Prosím, toť je zázrak, toť něco neslýchaného, nevídaného, čemuž nepostačuje rozum náš! A přece básník Aischylos taky se o tom zmínjuje. Aspoň jinak si nevykládám a vyložiti nedám slova z jeho tragedie „Promethéa osvobozeného,“ ze kteréhožto díla jedinký jenom verš nám Plutarch zachoval, kterýžto verš však dává jasné svědectví, že touhu a jakési tušení o víře křesťanské již Aischylos měl:

„Drahý syn otce těžce uraženého.“

Ano, přišel ten drahý, jednorozený Syn Boha Otce, kterýžto se obětoval za nás za všecky, aby každý, kdož věří v něho, nezahynul, ale měl život věčný,“ mistrně obhajoval Agellius.

„To se mi zdá býti taky pravdivo,“ ozvala se Kallista. „Nebožtík otec nám vypravoval mnoho o Kristu Pánu, toť mi všechno s dostatek známo. Avšak, je-li také v latinských spisovatelích zmínka o něčem podobném?“ tázala se jakoby vyzývavě uražená dívka, hledajíc, jak by řečníka na pochyby dovedla.

„Ó, prosím! Římanem jsa, znám asi spisy věhlasných mužů vlasti své! Na příklad básník Vergilius zrovna vyjevil touhu a očekávání po Spasiteli, když radostnou nadšen jsa nadějí, napsal:

„Již se nová rodina s nebe nejvyššího sesílá!“

A potom praví ještě, a to skoro doslovně již o Kristu Pánu:

„Tvým vedením, po našem-li jaká stopa zůstala hříchu, zahlazena, a svět věčné bude hrůzy vyproštěn“ *

Tedy *Řekové i Římané* očekávali toužebně Vykupitele! A odkud? Snad ze svého středu? Nikoli! Slyšte! Oni čekali budoucího *Messiáše z národa židovského*.

Sám Tacitus praví: „*Přesvědčení jsou o tom mnozí, co napsáno ve starobylých spisech kněžských, že v témže čase vrchní moci domůže se Východ a zároveň vzejdou z krajin židovských mužové, kteří největší se dodělají vlády.*“ **

Suetonius rovněž dí, že veškerým východem ode dávna již a stále vládne zvěšť, jakoby usouzeno bylo, že tímže

* Viz v té příčině „Čtvero řečí na neděle adventní“ od Rudolfa Horského, kaplana v Ořechu v „Duchovním Pastýři“ nar. 1885. a „Historii zjevení biblického“ od Dra. Jana Nep. Stárka, vydanou v Hradci r. 1860., str. 314.

** „Pluribus persuasio inerat, antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens profectique Judaea rerum potirentur.“ Ann. V. 13.

časem z Judska vzejíti má ředitel všech věcí!“ * hlásal synovec Juliův.

„No dobře, dobře, vždyť nehodlám závoditi s tebou o těchto příčinách. Věděl jsem již něco dříve, dokud se o tom mluvilo u nás v Athenách. Teď jsem trochu pozapomněl na to, co bydlíme tady v Africe,“ omlouval se Aristo.

„Se mnou též o věcech víry nikdo nehovoří, vždyť jeví za našich časů neobyčejnou chladnost náboženskou jak vyznavači nauky řecké a římské, tak i dědicové víry Ukřižovaného Syna Božího. Za vlády Filipa Araba je vůbec jakási veliká ochablost u věcech víry. Ale dlouho tomu asi nebude, co nevidět se dostaví nějaký převrat. Až bude doléhati metla Páně, potom se neteční lidé opět vzchopí a budou hledati Boha svého,“ horlil Agellius.

„Zrovna jsem se chtěla poptati vzácného hostě, cože toho příčinou, že ho není viděti nikde na zábavách.“ odvažila se Kallista, chtějíc mermomocí dáti se do řeči se sličným Římanem.

„To by se mi také nezdálo, abych naslouchal planým vtipům a účastnil se prázdného veselí, pořádaného mělkými zahaleči,“ ledabylo odvětil tázaný.

To dodalo uražené dívce. Neodpověděla ani slovem, nýbrž se zvedla a popojdouc k oknu, hleděla na krajinu.

Agellius hnedle věděl, že se asi provinil vůči slušnosti k dívce. Nedal si však práce, aby to napravil.

Také Aristo si domyslil z řeči Římanovy čeho potřeboval. Jenom pro slušnost hovořil o tom onom ještě s hostem svým; bylo již patrné, že látku na rozpravu hledají.

Agellius povstav, pravil, že půjde již domů, ačkoliv bylo slunko daleko ještě západu. Podav Aristovi ruky, blížil se Kallistě. Jemnocitná dívka se mu ovšem uklonila, ruky mu však nepodala.

Host si toho dobře povšiml.

Mladý Řek vyprovodil kousek cesty za své obydlí Agellia a navrátil se domů.

* „Percrebuerat Oriente toto vetus et constans opinio, esse in fatiis, ut eo tempore Judaea profecti rerum potirentur.“

Římana cestou hnětlo velmi, že tolik urazil Kallistu! Vždyť přece se nemůže diviti, že si přeje dívka, zármutkem postižená, trochu té zábavy. Kdo tím vinen, že nynější společenský život je tak pokažen? Jenom, až to poznají, vždyť upustí od podobného veselí, o tom může býti přesvědčen! Ale, ale! Toho neměl přece činiti, tak ji uraziti. — Co se to s ním však děje? Vždyť si dříve nikdy nevšímal mladých dívek! A nyní mu nechce a nechce sličná Řekyně z hlavy. Umínil si přece, vida, že si vedou děvčata v Sice tolik neslušně a nevázaně, že se ani p o j e d n é dívce neohlédne a sám a sám hodlá žíti až do smrti.

Přistihnuv se na myšlénce, jakoby sličná a hodná Kallista jiná byla nežli rozpustilé holky v Sice, omlouval se sám sobě, že to všecko pouze náhodou!

Na čele se mu uhostil temný mrak, jakési starosti, byl samá nejistota, kvap a nepokoj!

Ta Kallista, ta Kallista!

Proč tam jenom chodil, mohl si zachovati mír a pokoj! Ale, vždyť nechce se obíratí v myšlénkách žádnou dívkou, co se mu to vtírá do hlavy? Nevídáno, na Řekyni čekal, aby ho rozrušila.

Avšak, ať se snažil jak snažil, nepokoje se nezbyl!

Odpudiv poněkud všechny myšlénky, kroužící kolem spanilého děvčete, bezděky se k nim opět navracel.

A přece je Kallista dívka zvláštní, rozumoval pro sebe! Úsudkem nevšedním a zvláštní bystrostí rozumu obdařena je hojně! Jiná dívka by ho asi neposlouchala, kdyby jí tak dlouze a široce vykládal o náboženských příčinách. Asi o tom Kallista sama hojně četla a přemýšlela.

Škoda, věru veliká škoda a patrná chyba, že ji urazil. Kdyby se to dalo jenom napravit! Až se poprvé sejde s Aristem nebo s ní u strýce, hnedlinko se pokusí, aby to vymluvil a napravil.

Odpor byl překonán; o Agelliovi bylo rozhodnuto. Poddal se ne zrovna dívčí kráse, nýbrž spíše ženskému jemnému citu, umírněnosti a něžnosti.

Že Kallista i Aristo mnoho pochybili, pídivše se po zábavách a veselích a zapomenuvše památky svých vzorných rodičů, to Agellius oběma odpustil, přiznáváje skoro bez-

děky hlasu srdce svého, kteréž milovalo již sličné děvče z věhlasného Řecká.

Avšak ani Kallisté nebylo tak po odchodě mladého muže, jenžto se jí „odvážil odporovati a dokona urážeti,“ jako sobě jindy vedla, když se navracela ze zábav.

Pátrala po příčině toho dále, a ženský bystrý vtíp ve příčině této dopídl se brzy, čím že to, že se nesměje slovům jeho, že ho nenazývá v duchu třtinou — protože poznala, že je Agellius mužem po její chuti a vkuse. Urážel, nevšimal, pohrdal jí — kde bylo možno, dával jí na jevo, že o ni nestojí, a přece tomu byla z toho srdce ráda, že k ní několik slov promluvil a že na ni pohlédl.

Aristo, vyprovodiv hostě, navrátil se domů, jsa všecek zadumán.

Návštěva Agelliova totiž odbývala se asi 14 dní, než se Kallista s bratrem svým o tom sdělila, že se nabažila již zábav a že se hodlá věnovati zúplna životu domácímu.

Podivno! Oba tal Agellius do živého, zmíniv se, že si váží upřímně odkazu svého tatíčka, a že mu platí otcův úsudek u věcech víry nade všecko.

Kallista i Aristo doznávali rádi a hojně v srdcích svých, dosud nezkažených, že pochybili a že je třeba nápravy a polepšení; avšak — po návštěvě mladého Římana nikdo se o tom ani slovem nezmínil.

Ještě několikráte šli přece do Sikky do divadla, do cirku a také do lázní, až toho všeho posléze zúplna zanechali.

Aristo setkav se s Agelliem v domě Juliově, jevil trochu zachmuřenou tvář. Pohnut jsa však zdvořilým pozdravem poctivého Římana, jakož i srdečnými slovy, když ho Agellius prosil za odpuštění, že si vedl tak ostře na návštěvě a když žádal snažně, aby Aristo totéž vyřídil sestře svojí — tuť překonán jsa dobrosrdečností svého druha, objal vřele Agellia a zval ho k sobě opětně.

S návštěvou však přes to přese všecko váhal synovec Juliův. Ostýchavost mu přece jen nedopustila, aby Kallistu hnedle navštívil. Čekal, až za nějaký čas.

Za to však Kallista toužila opravdově po Agelliovi. Do Sikky málo již docházela. Znechutilo se jí tam všecko,

a k Juliovi se ostýchala jíti, obávalať se, že na ní každý hnedle pozná, jak horuje pro Agellia.

Pořádajíc domácnost svoji, zaměstnávala se za prvních dní venkonce, rovnajíc knihy a spisy po nebožtíku otci. Písmo svaté si dala na stolek a čítávala pilně na něm. Radovala se jako malé dítě, jak překvapí Římana, až k nim návštěvou zavítá! Hodlalať mu přečísti pěkná slova sv. Pavla ze „Skutků apoštolských“.

Avšak Agellius nešel. Jednak byl zabaven, dodělávaje práce a studia svá na akademii, jednak se den ze dne hrabal a hloubal u pokusech hospodářských, pobýváje často a mnoho na rozsáhlé zahradě strýcově i na rolích blízkého popluží. Na Kallistu, „libůstku srdce svého“, jak jí říkával za prvních dní po své návštěvě, skoro trochu zapomněl.

Jen co je pravda: za těch několik měsíců, co pobývali na půdě africké, rozvinula se Kallista v krásnou jarní růži, plnou ozdoby nevinnosti, bohatou půvaby ženskosti, kterážto, Bohudík, nebyla ani dost málo poskvrněna nádechem všednosti. Otravující vůně prostopášností velkoměstských v Šice šťastně minula spanilé kvítko řecké a nezůstavila po sobě ani stopy; leda trochu žalu a lítosti, kteréžto byly však již odbyty a dobrou vůlí a upřímnou snahou nahrazeny „ostříhati úradky zesnulých, drahých rodičů a řídit se jimi, pokud možno jen“.

Zevnějšek Kallistin byl téměř viditelným odleskem jejích krás a vzácností duševných. Bylať tak jemná, tichá, vábiva, ta dobrá Kallista!

Čisté, velké, černé planoucí oko bylo čistým věrným zrcadlem její duše. Tmavé obočí, směle se klenoucí nad spanilým okem sličné dívky jakoby lepým obloukem nade chrámem čistoty; činiloť milý přechod k havraním vlasům, ježto vroubily čelo jako cudná noc budící se jítro raní.

Svěží líčko ušlechtilým bylo kontrastem se sněhobílou pletí na čele, kdež si šlechetné myšlenky oblíbily svůj stánek.

Velmi pěkně utvořený nosík jevil patrný řecký původ a ústa červení nejsvěžejších malin jsouce ovanuta, cudna byla jako slova, kterážto z nich plynula.

Postava sličné Kallisty byla štíhlá a půvabně vyvinuta. A také její chování bylo s veškerým zevnějškem v souladě.

Jako trapný sen připadalo jí těch několik neděl, co hledala osvěhy v Sice. Ani jí na mysl nepřišlo nyní, aby něčeho podobného žádala! Každým krokem a každým pohybem dávala na jevo vybraný vkus, dívčí něžnost, ctnost a ostýchavost. Neznala přetvářky, netajila myšlének svých slovy vybranými ni strojenými, nýbrž vyjevila všecko vždy tou měrou, jak jí duše a svědomí kázaly a dovolovaly. Jediným hovorem poznal každý dívku tu až na dno a vyzpytoval její neporušenost a čistý pel nevinné mladosti a myslí ideální.

Podobalať se sestra Aristova s tím klenotem posvátné nevinny nejtklivějším obrazům blahoslavených mučenic, proslulými štětcí věhlasných malířův vykouzleným.

Povaha její byla mírna. — Život jim plynul v tichém domku tiše a nezkaleně; byliť odloučení ode všeho hluku bohapusté, zlotřilé Sikky. Tady, v krásném lůně čisté přírody požívala osiřelá Kallista vytouženého a dosti trpce dobytého míru. Aspoň jednou za týden vypravili se na hroby tatíčka starostlivého a matinky laskavé. Opravili květinky, ošetřili palmu, vroucně a upřímně se pomodlili a srdečně si poplakavše a vnitro své návštěvou takovouto osvěživše, navrátili se na cestu do svého tichého sídla.

Za ten všecken čas, co osiřeli, nedali si ani slůvka nelaskavého, žili u shodě rozmilé. Aristo vyřizoval zakázky a objednávky ze Sikky od Julia sestře své, kterážto, pokud domácnost dovolovala, malovala sošky a kreslila vzorky. Starý sluha Hippolytos vypracované odvážel do města. Mladá hospodyňka málo kdy choďívála do Sikky a ještě méně k Juliovi. Čekalať, až se k nim podívá Agellius sám. Obávalať se stydlavá dívka také, že by jí každý na úzkostlivém líčku vyčetl, že se bavila s duchaprázdnými zevlovači v cirku a v divadle, a zároveň vznikla v ní obava, aby snad dokona ještě nevyzkoumal a nepoznal „moudrý Říman, Agellius“, že proň horuje a za volných chvíl myšlénkami o něm se bavívá.

Avšak Agellius nešel a nešel.

I poptávala se Kallista tak pozdálí své staré služky Faidry: nevidává-li, chodíc pro to ono do Sikky, onoho mladého pána z Juliova domu, co u nich byl onehdy návštěvou?

Služka přisvědčila, že jej postřehla prý několikrát již, jak pospíchá na akademii, jsa spěchem všecek zardělý.

Zvědavá dívka se po těch slovech odvrátila jako by náhodou do okna, neboť byla sama též samý oheň v líci spanilém.

Synovec Juliův dokončil studia akademická s nevšedním prospěchem a cvičil se ještě doma u strýce v těch oněch věcech. Chtěl již brzy jíti do cvičení na popluží Felixovo. Maje spíše trochu volného času, rozpomínal se, procházeje zahradou strýcovou, jak si všecko zařídí.

Mladistvý ideální duch maloval si vše pestře a malebně, šlechetná snaha řídila kroky mladého muže.

Rozpomínaje se o tom, co bylo a bude, došel maně v myšlénkách svých až do řeckého domku za Sikkou.

Srdce mu mocně zabušilo a všecek zrovna zaplanul. Ulekl se, jako by se dopadl na nějakém hříchu.

Záliba hlásila se ku svému. Byvši druhdy zaplašena studiiemi, dala se znáti nyní za volné chvíle tudy prudčeji, čím byla více tlumena.

Nejprvé dostavila se stará lítost, že urazil Kallistu. Umínil si, že nabídne svoji návštěvu Aristovi, jak ho jenom uvidí. O jakési nenávisti a hněvu vůči spanilé dívce nebylo u Agellia ani stopy již.

Co se takto rozpomínal a přemýšlel, zatuká mu kdosi na rámě a známý hlas ozval se: „Salve!“ (Buď zdráv). Agellius se ohlédl a již s radostí podával ruku Aristovi.

„Hledal jsem tě ve skladě a nemoha tě nikde spatřiti, šel jsem do zahrady! Jsi-li zdráv, můj milý Agellie?“ vyptával se Řek.

„I, jako ryba. Jenom se mi tu tam zastýskne po studiích. No doufám, že zúplna zvyknu práci polní. Těším se jako malé dítě, až se do toho zaberu, jak mi to všecko půjde od ruky. Potom si najmu sám nějakou vinici nebo popluží, a budeme v ní pracovati pospolu, budeš chtít?“ dotazoval se žertem Agellius.

„Proč ne; avšak Kallistu také musíš do svazku přijati,“ usmívaje se odvětil Řek.

Agellius se zarděl jako panenka a pravil: „Toť patrně; kdo by nám řídil domácnost?“

„Výborné; to povím Kallistě, že ji chceš za hospodyní

Hnedlinko, jak přijdu domů, tak jí to oznámím!“ jásal Aristo.

„Dovol, příteli — nevyveď nějaké mrzutosti, nemyslíl jsem tak. Vyklouzlo mi to maně z úst,“ omlouval Agellius.

„No dobře, dobře. Ale kdy nás hodláš navštívit?“ odvětil Řek.

„Třeba dnes odpůldne. Mám zrovna volno. Strýc dohlídne dnes sám do dílny. Mají tam něco na pilno,“ s patrnou nesnází sliboval Agellius. Rád by byl Kallistu viděl, nerad to však dával na jevo.

„Tedy dnes odpůldne tě budeme čekati. Ať nezapomeneš!“ pravil Aristo a pokynuv rukou Agelliovi, odešel.

„I toť mi ještě svědčilo! Co jsem si umínil, že vyhnu se všudy tomu ženskému plemeni z cesty, a tu máš — Kallista mi v tyhle ty dni nejde z mysli. A hnedle mám tolik jasný a blízký příklad, kam vede manželství nevydařilé na svém ubohém, dobrém otci! Ta matka, ta matka — co jenom myslí, kam to jenom chvátá? Zaprodává se v takovou hnusnou živnost! A přece nejsem s to, abych s ní slova rozumného promluvil. Snad by mne nenávisť nejraději pohltila. Ani zmínky, ani zdání není u ní po lásce mateřské! A jsem přece jejím vlastním synem! A což můj bratr Juba? Ten nám asi málo radostí způsobí! To je spustlý hoch. Dobře, že toho všeho otec nevidí, srdce by mu usedalo žalem a zármutkem. Ještě, kdyby mi Juba k matce nechodil, doufal bych, že ho napravím a na dobrou přivedu cestu, avšak takto nemám ani nejskrovnější naděje.

Všemohoucí, spravedlivý Bože, vyslyš mne a vnukni jim poznání nepravostí a vůli k dobrému, sic zajdou a zahynou jako poddaní knížete temnosti!

Ach, kéž by se chtěli podrobiti té svaté víře, jižto nám Syn Tvůj hořkou smrtí kříže zpečetil. Avšak marno, marno! Což zmůže moje práce? Jáť se mohu pouze modliti. Snad toho dopouští na mne Všemohoucí Pán, abych byl pokořen a pýše se nepoddal. Kéž bych aspoň těch svých mohl od smrti věčné uchrániti! Vždyť to přece jen má vlastní matka a bratr pokrevný!

Ach, smutno, smutno mi, mé srdce samá bolest a žal.

Není jinak, než abych odpůldne slibu svému vyhověl a navštívil Arista. Budíž; aspoň se dostanu na jiné myšlénky.“

I kráčeje ze zahrady do své světničky, byl zarmoucen a zasmušilý, až ani neodvětil na uctivý pozdrav otrokův.

Byloť to skoro zvláštní od Agellia, neboť jeho vlídnost a lidumilnost k otrokům, jichžto bylo v domě Juliově hojně, byly známy. Avšak trapná předtucha, jižto měl mladý Říman o svém bratru Jubovi, svírala ukrutně nitro jeho.

A zrovna na chodbě střetl se Agellius s Jubou! Ale, jaký jen byl zevnějšek jeho? Potáčeje se, mumlal cosi pro sebe, jakoby pohanu a nadávku druhům svým.

Agellius se všecek zachvěl a přiskočiv k bratru, chopil ho za ramě, zatřepal jím a zvolal: „Kdes byl, nešťastný hochu!“

„Na jihu města, v chrámě Astartině,“ odvětil napilý Juba.

„Věčný Bože, kdo tě tam poslal. Což na takových místech vyhledáváš zábavy své?“ zahořekoval Agellius.

„Sešel jsem se tam s matkou. Vzkazuje ti, žes křesťanský svatoušek a hlupák, který neví, co je svět,“ blábolil Juba.

Agellius zbledl ve tváři jako sníh, kolena se mu chvěla, nohy mu klesaly — kdyby se nebyl zachytil zdi, byl by klesl na zem.

V tom se tu namanul strýc. Vida, co se děje, mrštil Jubou do komnaty a uložil ho tam na lože. Agellia odvedl opět do zahrady a snažil se, seč mohl, aby nebonému svému poručenci smutný zjev vymluvil.

Agellius dal ovšem na slova strýcova a utišil se. Avšak klidu povšechného nenabyl. Neboť sběhl Juba již z pěti řemesel, nikde neobstál. Chodil do škol, znechutilo se mu to. Cvičil se v kresbě, malbě a sochařství. Také to nešlo. Nikde se mu nelíbilo, jenom v nekalých společnostech a zábavách mu nebylo dlouhé chvíle.

Julius by ho byl dávno již vyhnal, kdyby se nebyl ohlídal, že je bratr jeho Agellius v každé příčině tolik vzorný a spolehlivý muž.

Po polednách šel mladý Říman procházkou k Aristovi.

Přijda tam, našel bratra i sestru na zahradě v besídce. Četli zrovna na písmě svatém. Kallista měla vedle sebe na lávce ještě taky tragoedie Sofoklovy.

Vidouce vzácného hostě, zvedli se z lávky; Aristo mu spěchal vstříc a podával mu ruku, Kallista, zardívajíc se, uctivě ho vítala.

Agellius se jí uklonil a tázal se s veškerou chutí již a odvahou, „jak že se jí vede“.

„Dobře; navykla jsem si tady na samotě, jakobych tu od jakživa bývala,“ odvětilo děvče, nachem se rdíc.

Zatím se dal Aristo s hostem do hovoru o hospodářství, a dívka odspěchala domů, připravit něčeho na osvěženou.

Říman vypravoval živě, jak prý je zábavno, sledovati a zpytovati vývoj rostlin a květin, a jak prý všudy ve všem patrna je moc a div Páně.

Aristo vychvaloval umělé stavby a nádherné budovy, které prý v Sice nyní jsou stavěny, a nadšeně vyprávěl, jakými prý vzácnostmi se honosí Řecko vůbec, jakož i Atheny zvláště.

Návštěvník ovšem pozorně naslouchal, jakou to hymnou zrovna hostitel pochvaluje svoji vlasť; když však dokončil, tuť mu odvětil: „Malý, nepatrný otvor, jejžto vyvrstal červík do dřeva dubového, je mi rovněž tolik podivuhodnou věcí jako nádherná budova, přirovnám-li schop a um stavitele, člověka, obdařeného duší nesmrtelnou a rozumem věhlasným ku nepatrnému pudu a jakési zvláštní vlastnosti, jimižto vládne slabounký červíček. Břímě, kteréžto mravenec nese a kopka, v nížto bydlí, na podiv mi spíše jsou, než appická silnice za Římem.“

Aristo pravil: „Nerozumím, co vlastně hodláš říci slovy těmito!“

„Ničeho jiného, než že nepatrní tvorové, nerozumná zvířata spíše oslavují a chválí Pána svého, užívajíce nadání a darů svých cestou vykázanou — kdežto člověk, stvořený k obrazu Božímu, užívá obyčejně svých skvostných schopností a krás duševních a tělesných, aby Stvořitele svého urážel a nad Něho se vyvýšoval!“

„Jak to?“

„Dobře! Na příklad, nyní staví v Sice chrám Astartin

nádherný, nový, ačkoliv tam nepěstují jiného než ohavnou modloslužbu a mrzké hříchy vůči čistotě," stísněným hlasem odpověděl Agellius.

„Ano; slyšel jsem o tom také, jak prý si vedou Římané ve chrámech na jihu města. Nejhlavněji prý řídí všechny takové hříchy jakási vdova — zdá se mi, že jí říkají Fryna. Vodí tam snad mladé, sličné dívky a shání kde koho na ty ohavné slavnosti! Je mi s podivenou, že ona ženština má jméno i vlastnosti řecké Fryny,“* odvětil Aristo.

Agellius zatím zbledl a leknutím klobouk upustiv, všecek se chvěl. Vida však, že ho Aristo pozoruje, přemohl se a jakoby maně, hlasem však třesavým, odvětil: „O tom jsem dosud neslyšel!“

Hovor vázl, jakoby někdo Agelliovi žílu zařal. Slovo za slovem musil z něho dobývati hostitel.

Agellius nabídl, že má doma ještě něco nutného poříditi, že půjde tedy domů.

Avšak Aristo ho prosil, aby aspoň na skok se u nich v domku zastavil. Nechtě opětě porušiti úcty pohostinné, svolil zarmoucený návštěvník, avšak velmi nerad.

Kallista pobídla Agellia, aby si prohlédl spisy a jiné památky na stole, že to má prý nově všecko spořádáno.

Host jenom tak pro jméno četl nápisy na knihách, ohledával pergameny, pochvaloval malby, jevě všudy souhlas a zálibu.

Kallista cítíc z toho srdce radost, že mohla něčím pohověti vkusu hostě svého, vytasila se posléze se svými výpisky z Písma svatého. Nabídla se také, že mu přečte pěkné místo ze „Skutků apoštolských“.

Avšak Agellius poděkovav, litoval, že pospíchá a nemůže déle pobýti. Báł se jako živého ohně, aby nebyla ještě řeč o jeho materi, byl by snad studem shořel.

Kallista prosila, aby aspoň něčeho pojedl. Ani v té příčině jí host nevyhověl — byltě nasycen zármutkem.

* Fryna byla pověstnou a nevázaností svojí proslulou rozkošnicí v Athenách. Praxiteles vytvořil podle ní svojí Afroditu Knidskou a Apelles svou Anadyomenu. (Viz „Tertullianovo Apologetikum“, přeložené prof. Vojáčkem r. 1877. v „Děd. sv. Prokopském“. Str. 58)

Vidouce rozhodný chvat a kvap Agelliův, nemeškali ho déle, nýbrž se oba nabídli, že ho doprovodí.

Několik kroků však za domkem pravil Agellius, že musí rychlým krokem pospíchati, jelikož prý zapomněl vyřídit strýci nutný, naléhavý vzkaz.

Podav Aristovi ruku na rozloučenou, poklonil se dívce. Avšak tentokráte mu Kallista sama nabídla úbělovou ruku svoji, všecka se rdíc.

I cítil Agellius, jak se jí pravice chvěje. Také hlas se dívce patrně třásl, když pravila: „Prosím, navštiv nás brzy!“

„Jakmile budu míti po chvíli, přijdu k vám,“ odvětil Agellius a rozloučil se.

Cestou domů myslil, že se mu hlava rozkočí samou hanbou a studem. Jak tomu hanebnému životu jenom odpomoci? Marno, marno! Spíše by snad ze skály slzu vynutil, než pohnul svědomím matčíným. Jak si vedla za mládí, tak dokončí snad i stáří svého!

Doklopýtav do Sikky, zašel do komnatky své, usedl za stolec, vzeprl hlavu do rukou a myslil mnoho a mnoho. Uvažoval dětská léta, blažené doby, kdy žil ještě tatíček a v duchu došel až smutného času přítomného.

Horký slzí proud vyřinul se mu s očí, když povážil, kam to všecko povede s mateří a bratrem.

Tu se otevřely dvěře a strýc vstoupiv, oznamoval: „Zítřka máš přijíti již k Felixu Euthumiovi. Zrovna mi poslal vzkaz.“

„Děkuji ti, strýčku, srdečně!“ odvětil Agellius.

„Tyť jsi nějak usazen, co ti je?“ otázal se strýc a pošeď k Agelliovi, pojal jej za ruku a hleděl mu do očí, na nichžto bohaté slzy jako hrachy se třpytely.

„Mám zármutek, milý strýčku!“ odvětil synovec a vyprávěl, co slyšel o mateři své.

Julius vyslechnuv oč běží, sám se zhrozil smutné noviny a ujistil zarmouceného poručenice, že veškerou svojí mocí a známostí přičiní se o to, aby způsob života své svakové překazil.

Za týden po této rozmluvě byl Strabonův syn již zaměstnán na statku Felixově.

Práce mu šla, jako by hrál. Nejhlavněji se mu zalíbila péče na vinici. Správce se nemohl dosti vynadiviti, kde že

se to všecko vzalo v „tom hochovi“. Brzy věděl na vlaš, kdy třeba vinice zorati, kdy mají býti révy okopány, jak třeba, aby byly hrozny sklizeny a jiné a jiné.

Také na růžovém sadě si vedl s nevšední zběhlostí, jako by tam byl kdo ví jak dlouho již. Aspoň dvakráte za měsíc chodíval návštěvou k Aristovi. Hovořiliť venkoncem o věcech, jimžto se učivali na školách, nejhlavněji o filosofii a křesťanství. Opakovaltě Agellius tedy aspoň něco z bývalých svých studií — obával se, aby všeho nezapomněl. Neboť, ačkoliv byl zabrán všecek a zaujat do „svého hospodářství“, tož hovor o „vědách filosofických“ a o křesťanství býval mu velevítán.

Kallista se těšila vždycky velice, když měl přijíti „sličný Agellius“. Myslila stále naň a zachvěla se radostí, zaslechla-li jméno jeho — a což se ráda rozpomínala, i když již odešel, na slova jeho.

Pyšná druhdy Řekyně se velmi často zamýšlela; když čítala, tož mívala ovšem knihu před sebou, avšak listů neobracela — mysl se kochala, uvažujíc ctnosti Agelliovy.

Důkazy vypučelé lásky jevily se i tudy, že hleděla svého účesu a kroje s neobyčejnou pílí a péčí, čekala-li hosté „z popluží“.

Přes to přese všecko však byla milující dívka velmi obezřetna — Aristovi se o tom nezmínila ani slovem; jenom stará Faidra slýchala den co den na večer vždy tutéž chválu o „dokonalém muži“, čemuž sama ochotně svědčila, tolikéž si vážíc Agellia, protože cenil tolik „její víru křesťanskou“.

Aristo věděl ovšem, čeho že tají sestřička. Avšak tvářil se, jako by si toho nevšímal, třeba sám svého hostě miloval láskou upřímně přátelskou. Mimo to doufal, že láska Kallistina je pouze hříčkou rozmaru a mladistvé nezkušenosti, spíše pouhým pomíjejícím zjevem rozehrané obrazivosti. — Avšak v té příčině se rozhodně mýlil. Byl by asi jinak soudil, kdyby byl viděl sestru dlouho do noci bdící a na Agellia vzpomínající. Kallista byla trochu ubledlá za příčinou probdělých nocí a chvíli co chvíli leskly se v hlubokých, krásných, černých očích bohaté slzy.

Otázal-li se bratr jakoby náhodou, co jí je, tož jakoby najednou vykvětly růže na pobledlých lících — odpověď patrna, třeba že sama nikdy na otázku neodvětila ani slovem.

Darmo to ukřývala sama sobě — slova Agelliova byla její duši zábavou přece jen neskonalou. Kolikráte se rozhodně ustanovila že odejde někam, až přijde Agellius — kdo však vítal hostě „z popluží“ na prahu u vybrané strůži jako Kallista. Bylo jí tolik milo a příjemno, když ho opět spatřila a řečem jeho naslouchala, že by byla chtěla v té radosti stále pobývati; ano, ráda by mu byla sklesla na prsa a ráda chtěla zemřítí ve slasti takové a blaženosti.

A Agellius? Nevypravoval přece o věcech, které by tolik bavily dívčí mysl. Arci to byla úpravná slova, jimižto hájival vůči Aristovi pravdy sv. náboženství a hovořil a úsudky podával o učení vynikajících, proslulých mužů řecké i římské vlasti. Avšak uhlazeně nemluvil zrovna. Pobývaltě nyní stále a stále na poli s otroky, se služebnými a nejraději se správcem; a ten byl mužem ovšem u věci své velezkušeným a na slovo vzatým, avšak trochu hrubého zrna. Mimo to jiné ještě příčiny znepokojovaly Agellia. — Máti si nedala a nedala říci!

Julius svým působením vymohl aspoň toho, že byla vypověděna z modloslužeb Astartiných — avšak Fryna usadila se za Sikkou asi půl hodinky, zrovna nedaleko domku Aristova a tam vařila rozličné jedy i škodlivé nápoje jsouc radou, chtěl-li kdo komu uškoditi nebo někoho zničiti. Pomáhala sváděti nesváry a nepřátelství; u ní se scházeli lidé, co se chtěli smluviti a urádití o kde které loupeži, vraždě a jiných zločinech a nešlechtnostech.

Agellia to nebylo tajno. Též věděl, že bratr Juba pilně dochází k matce a strýci jenom starost a mrzení působí a vyhledává. Všecko to působilo velmi bolestně v mysl i srdce mladého muže.

Zanevřel v hloubi srdce svého na všechny lidi, *ani Kallistu nevyjímaje*. V každém viděl svého nepřítele a posměvače, který je s to, aby mu přímo všecku hanbu a žal z očí vyčetl. Nedbal svého kroje ani stroje. Chodil jako zmámený a zmatený příčinou tolikerých trpkostí. Ani do Sikky se nepodíval ku strýci — styděl se. Chápal se křesťanských knih — Písma svatého. Hleděl se kde jen poučiti dokonaleji o věcech svaté víry a její tajemství, holdaje takto útěchy se dodělati. Kde koho však nalézti, aby mu objasnil a vyložil potřebných věcí, se které nebyl?

Všudy samý ples a veselí, samá radost a jásot. Křesťané nekřesťané byli bezbožní a nekárani, pomalu by byl na prstech jediné ruky spočetl, kolik že horlivých vyznavačů víry Božského mistra v Sice. A ti mu mohly velmi málo říci, byliť to stařenky a kmeti.

Vláda Filipa Araba byla velmi shovívavá — skoro všudy byl patrný blahobyt a přílišná volnost a svoboda.

K tomu ke všemu někdo mu odcizil svaté Písmo z chatky! Kdo se toho jen dopustil? Daleko nebylo třeba hádati. Kdo jiný než Juba? Potom za několik dní se toho dověděl od strýce, jemuž se prý Juba podřekl. Kam se však poděly drahocenné knihy, nemohl a nemohl se dopátrati. Juba toho nevyzradil.

Kde si pomoci na jiné?

Do Kartaga nemůže jíti koupit si jich. Vždyť má tolik a tolik prací a starostí svěřených na statku, že kolikráte ani neví, kde mu hlava stojí. Všecko má vyřídit, o všem aby věděl a všudy u všeho byl.

Toť dosti práce třem, merci-li jednomu.

V Sice mají ovšem křesťanské Písmo sv., nepůjčí ho však nikomu. Kdož by také dal takovou cennou památku z domu?

Avšak on přece nemůže postrádati četby křesťanské, na čem by odpočinula a osvěžila znavená a uštvaná duše jeho?

Nebude jinak, než aby si vyžádal od správce nějakého spolehlivého otroka, kteréhož by poslal do Kartaga do sboru křesťanského koupit nového Písma svatého.

A tím způsobem to Agellius také učinil.

Obětovav poslední peníze, kterýchžto si ještě za pobytu svého u strýce nashromáždil, pořídil si za ně Bibli a čítal opět pilně.

Za několik dní dostal naléhavou zprávu od Arista, aby k nim přišel, že prý mu okáží něco zvláštního. Agellius tam šel, a Kallista se mu pochlubila, že koupila od mladého hochy zánovnou knihu Písma svatého.

Host se tázal po čem a žádal, aby mu ji okázala.

Dívka ničeho zlého netušíc, přinesla z pracovny své — Bibli Agelliovu! —

Říman se arcí přemohl a nedal na sobě ničeho znáti,

jenom ruce se mu povážlivě chvěly, když přemítal listy ve knize své.

Kallista ještě pravila, jakoby ze soustrasti, že se na poli asi mnoho namáhá, když se mu prý ruce tak třesou.

Host přisvědčiv, podal jí knihu, louče se pohledem smutným se vzácnou památkou po otci zesnulém.

Nevyzradil však, že to jeho majetkem a že mu byl vlastním bratrem odcizen — styděl se.

Když se rozcházel, tuť Aristo vypravoval, vyprovázeje hostě svého, jak prý onen hošík pravil, že ho posílá s knihou na prodej Juba z Juliova domu v Sice. Jeť to prý kniha křesťanská, a on, nenávidě víry oné, chce se knihy zbaviti — a matka jí nechce také ani viděti.

Agellius odvětil, že o tom ničeho neví, že se však pozeptá a dal s patrným chvatem „s Bohem“.

Od té doby nešel Agellius dlouho nikam návštěvou. Poslední nehoda mu těžce dodala. Ke všemu přišel k němu také Juba — jako by se nebylo ničeho stalo. Agellius se k němu ovšem choval tentokráte chladně — neřekl mu však ani slova ve příčině oné krádeže.

Juba vida, že nemá již bratr vůči němu tolik trpělivosti a vřelosti, jako jindy bývalo, brzy odcházel.

Zatím se poměry v Sice horšily a horšily.

Agellius se tam ani neukázal. Strýc ho totiž pozýval, jakmile se jenom sešli, aby se zřekl víry své a přiblížil se víře vládní. Má prý bohaté vědomosti a může se tudy dodělati co nevidět znamenitého úřadu.

Arcif, že o tom nechtěl jeho synovec ani slyšeti.

Na Kallistu by se byl rád šel podívat — avšak hanbil se jednak ostudným skutkem bratra svého, jednak se bál jako živého ohně, aby tam zase neslyšel něčeho o mateři.

Avšak takovéto zúmyslné vyhýbání veškeré společnosti působilo *škodlivě* v povahu a vkus Agelliův. — Nehleděl sebe ani chatky. Měl tam kolikráte i nepořádek, ani nedovolil otroku z popluží, aby mu tam trochu uklidil.

Kallista nemohouc se Agellia dočkat, nebyla s to, aby odolala touze a zvědavosti své, i navštívila s bratrem svým mladého Římana.

Rděla se jako krev, vstupujíc do příbytku muže, jež tak vroucně a horoucně milovala.

Agellius byl v nesnázích a na pochybách, jak by měl uctíti hostí svých — návštěvy však neopětoval.

Jak jinak tedy, než že také musili ustati od návštěv svých.

Jsa mimo práci na popluží ostatek doma sám a sám, čítal skoro stále na Písmě svatém. Nemaje však řádného návodu a výkladu, jak třeba těch oněch významů vykládati a myšlének a pravd vysvětlovati, nenašel ani v bibli tolik potěchy, jak by si byl přál a potřeboval.

Takovouto tedy trpkostí byl pobádán, když jsme o něm mluvili na začátku vypravování svého.

Zatím Filip Arab, římský císař, byl zabit a vlády se domohl bývalý vůdce jeho vojska: Decius, jak jsme dříve slyšeli již. Týž, nenávidě víry Syna Božího, vydal rozkaz na vyhlazení církve Kristovy. Pouze vinou a liknavostí úředníků v Sice událo se, že tam dosud nenabyl platnosti.

Avšak i v domácnosti Kallistiné udála se značná změna.

Peněz, jichžto natržili za jmění prodané v Athenách, užil Aristo do obchodu. Kupoval lodi, najal doly, půjčoval majetným obchodníkům, neohlídaje se, mají-li za to.

Tehda vládl zrovna nekalý a neutěšený vkus: skoro každý druhý utrácel a veselil se, třeba řemen nestačil.

Bouře ztroskotaly Aristovi lodi nejlepší, doly mu zaplavil náhlý příval, a obchodníci, jimžto značných peněz zapůjčil, dostali se na mizinu. To se událo všecko skoro za měsíc.

Ozebračený Řek chodil jako zmámený — teď byl po všem všudy rád, že mu zbyl domek se zahradou. Nestěští ho hnětlo tudy bolestněji, jelikož byl zvyklý ode mláda blahobytu a hojnosti.

Julius ho varoval několikráte takovýchto přehmatů — nedal si však mladý nezkušenec říci, až toho teď trpce pykal.

Kallista byla taky z té duše zarmoucena, ne však tolik jako její bratr.

Utlocitná dívka, ozelevši a oplakavši kruté rány, kterážto jí zbavila veškerého věna — svěřilať všecko své jmění Aristovi — hrdě povznesla hlavu a umínla si, že bude pracovati, aby zachovala aspoň domek a zahradu bez dluhův. Agellius jí nejevil přízně, jiného muže nemilovala a proto se nehodlala vůbec vdávati. Ovšem, že si hořce a několi-

kráte zaplakala, rozpomenuvši se, že jí bude nyní pracovati za výdělek a mzdu a nikoliv ze zábavy a kratochvíle.

Přes to přese všecko zažila však a vytrpěla všeho toho neštěstí s vytrvalostí a mužností značnější nežli její bratr. Neblaze však přece ztráta zděděného jmění působila ve sličnou Kallistu, — a to ve příčině náboženské!

Pohanští obchodníci totiž, jimžto byl zapůjčil Aristo značných peněz, jsa s nimi za pobytu svého v Sice dosti znám, pozbyli svého jmění, jehožto se dostalo skoro většinou křesťanům. Pamatovaliť se alespoň poněkud vyznavači víry Kristovy v čas všeobecné zkázy mravní a hleděli, aby zachovali zboží svá. Zhýralí obchodníci prodávali část po části z pozemků svých křesťanům a vypůjčovali si od nich, až jim ničeho nezbylo. Křesťané ovšem tudy bohatli. Takto pozbyl taky Aristo mnoho a mnoho peněz půjčených.

Kallista, uvažujíc všechno to, skoro zanevřela jaksi na křesťany, ačkoliv zúplna neprávem. Byliť to křesťané pouze jménem, nikoliv však skutky, jakož jsme pověděli dříve již. Povážlivá chladnost vládla myslí Kallistinou — vůči víře Kristově se v ní vyvinula rozhodná nepřízeň. Roztrpčivši se na vyznavače, roztrpčila a rozmrzela se taky na víru jejich.

Aristo, jsa stíhán a sužován výčitkami trestajícího svědomí, že si totiž vedl s dědictvím od otce zděděným tolik neopatrně a neobezřetně, bloudil kolikráte poli a lesy a kdo ví kudy jako smyslů zbavený

Nyní byl Julius jeho chlebodárcem!

Toto neštěstí postihlo přistěhovalé Řeky na konec listopadu r. 249., tedy již za vlády Deciovy.

Aristo tesal sochy a řezal je ze dřeva — Kallista malovala obrazy.

Agellius se dověděl taky, a to záhy, o nehodě, jakáž zničila věno Kallistino.

Soucít přemohl pýchu — vydal se k nim. Jak byl však překvapen, přišed poznáv a shledav, že Kallista není již tou milou společnicí a útlocitnou dívkou — nýbrž že z ní neštěstí učinilo dívku odvážného slova a skutku.

Sama začala hovor o tom, že pracuje za mzdu a z výdělkem. Když Agellius želel, že jí stibla nehoda, tuť mužně odvětila: „Láska k řecké vlasti a rodičům dosud osvěžují srdce mé! I mohu je teď spíše ještě pěstovati, nevadíť

mi starost o jmění! Já ho nepromarnila — bratr tak učinil. Avšak ani ve příčině té ho posléze neviním — neutratil ho v nijaké prostopášnosti. „Obchod má hlíněné nohy a nejistou podstatu,“ říkával otec můj,“ odvětila spanilá Kallista.

Oči měla však přes to přese všechno, že se zdála, jako by mužně trpěla, samou slzu.

Agellius si toho dobře povšiml.

Byl to zvláštní zjev, když plakala sličná ta dívka. Ve krásných, významných očích třpytely a leskly se slzy jako ranní rosa na růži spanilé. A pohnula taky něžností dívčí a odhodlaností zároveň Agelliem! Nyní vykvetlo v srdci jeho kvítko lásky ku spanilé Řekyni vzrostem jarým — nehy-noucím. Od té doby nevyhýbal, nýbrž vyhledával hovor s Kallistou.

A Kallista? Teprve nyní dala znáti, že vůbec nestojí o návštěvu, ať je jakákoliv! Proč? Protože ji hnětlo přece jen, že je pouhou pracovnící — vyhýbala společností.

Agellius se jí tázal, kdy půjde na hrob svých rodičův pomodlit se. „Až za týden“

„A kdy se hodláš podívat do křesťanského chrámu do Kartaga, prosím?“ opět se dotazoval Říman.

„Nemám teď času, až budu míti pokdy,“ odpověděla skoro jenom pro jméno Řekyně.

Říman věděl hnedle, kolik uhodilo. Dal se však s ní ještě do hovoru o víře své, ale nepochodil. Tentokráte mu Kallista všechno vyvrátila, každou zásluhu a ctnost křesťanskou.

Říman vida, že není dívka zrovna v nejlepším rozmaru, odcházel.

Jindy ho Kallista přece zdržovala, zvala kolikráte, aby přišel brzy zas a tentokráte — ničeho.

Aristo nebyl doma, proto ho nikdo ani nevyprovodil. Kallista se s ním rozloučila již na prahu své komnaty.

Podivno, druhdy byla dívka k Agelliovi samá vlídnost, něžnost a roztomilost, a on si jí neoblíboval. Nyní si vedla vůči němu skoro nešetrně — Agellius ji m i l o v a l, a t o o p r a v d o v ě a u p ř í m n ě.

Návštěva tato byla již odbývána, když vydal Decius rozkaz svůj o pronásledování křesťanů.

Agellius si ovšem nevedl po příkladě Kallistiné u věcech víry své — nýbrž byl stejně horliv a dychtiv. Avšak taky dívky milovati neustal, nýbrž pro ni horoval den ze dne vroucněji.

Julius měl úmysl dávno již, kdyby se dal sňatek synovce s Kallistou ujednat. Nevyjevil toho však hnedle. Nyní, když viděl, že nemá Kallista jmění a poznával, že Agellius je muž pravého zrna „mimo tu víru křesťanskou,“ tož se jistojistě domníval, že by jím děvče asi nepohrdlo.

S radostí nemalou seznal též, že Agellius je pro ni všecek nadšen.

K tomu ke všemu rozkaz byl tady, „hoch“ se mohl hnedle ocitnouti v nesnázích.

Proto se vydal k němu.

I povíme si nyní, o čem spolu rozmlouvali, když Agellius strýce do světničky své uvedl.

XIV.

„Vkusně to tady nemáš zrovna zařízeno, milý hochu,“ pravil Julius, ohlídaje se po světnici svého poručence.

„Mám tu jenom, co nejnútnejší. Vždyť jsem málo doma,“ odvětil Agellius.

„Vypravoval mi Juba, že tu prý žiješ jako poustevník. Dal jsi mu důtku, když tě onehdy navštívil?“ dotazoval se strýc.

„Nikoliv! Styděl jsem se sama sebe a nezmínil jsem se ani o tom hanebném skutku jeho!“ povzdechl Agellius.

„Škoda, že's mi toho neoznámil hnedle, jak se ti to čtení ztratilo, byl bych ti pořídil sám nějaké, když ti o to tak běží!“ pravil strýc.

„Nechtěl jsem vůbec, aby o tom kdo věděl, protože jsem si pomyslíl hnedle, jak jsem Písma svatého postrádal, že to asi Juba odcizil. Slova Aristova a Kallistina mou domněnku potvrdila. Co se stalo, stalo se. Bůh to naprav.“

„Což Kallista, jak si vede teď, když taky doznala kruté rány?“ otázal se Julius.

„Dosti zmužile — mnohem lépe než Aristo. Je to vůbec znamenitá dívka, jen co je pravda. Já jsem jí ovšem

křivdil nejprvé, domnívaje se, že je trochu pyšna, domýšlivá. Avšak přiznávám zpříma, že jsem se naprosto mýlil. Toť děvče vzorné v každé příčině," chválil Agellius.

"Ale, ale. Jak tomu mám však rozuměti, vždyť prý, jak slýchám, je nyní všecka mrzuta a nepřístupna," vyzvídal strýc.

"Kdo by mohl býti vesel, jsa pozbaven otcovského dědictví? Jenom, až jí trochu bol a žal poleví" — —.

"A vidíš, to mi záhadno, že jsi dával povždy na jevo jakousi nelibost vůči dívkám, pokud jsi býval u mne v Sice, a teď najednou se ti Řekyně nějak do srdce vloudila," žertoval Julius.

"Nehoruji pro ni — toho jsem dalek, vždyť přece Kallista dosud pohankou. Avšak ve příčině dívčích ctností a uvědomělosti národní mohu směle říci, že je dívkou dokonalou," hájil se Agellius.

"Dobře — toho slova jsem byl žádostiv. Což, nechtěl bys jí za ženu?" vyzvídal strýc.

"To mi nepřišlo dosud na mysl," odpovídal synovec, jsa všecek v nesnázích. Srdce mu hlasitě bušilo, když pomněl, že by sličnou Řekyni mohl nazvat „svojí“.

Julius objal synovce radostí zářícího kolem krku a usadil se s ním na lavici u okna.

"Víš co, milý hochu — to by nebyl špatný záměr. Bydlíš tady tak sám jako pláň v poli, což není ovšem nikterak mladému muži s prospěchem. Toho doznávám sám. Kdybych se byl oženil a vyhledal si družku po chuti a vkusu svém, mohl jsem míti veselejší domácnost než mám. Takto jsou však jenom cizí lidi kolem mne, což mi kolikráte bývá dosti nepohodlné.

Ostatek, mohl bys po případě bydliti v Sice; dám ti sám slušný peníz, abys si mohl zařídit pohodlnou domácnost. Známých tam je dosti — nebylo by ti zle o nějakou pěknou službu.

No, a kdybys na krásně nechtěl být úředníkem, vždyť můžeš řídit po mně obchod. S radostí ti to odevzdám — vezmi si Kallistu a užívejte toho. Popřeji vám toho rád, vždyť vás oba z toho srdce miluji," nabízel upřímně strýc.

„Obávám se však, milý strýčku, aby manželství takové nebylo na porok a na posměch. Vždyť jsem křesťanem a Kallista dosud —“

„I nic nevadí. Myslíš snad, aby toho lidé neobraceli, žes byl křesťanem? Ty bláhovče! O to je nejmenší starost. Vždyť toho nikdo neví — každý tě má za řádného Římana a ctitele národních bohů. Ručím za to, jakmile bys zítra obětoval na oltáři, kde je uctíván Jupiter,* anebo kdybys zanítil kadidlo na oltáři císaře Decia, nepřijde nikomu ani na mysl, jako by to bylo něco zvláštního. Zkrátka a dobře: hodíte se spolu, jako byste byli pro sebe vyrostli,“ rozumoval Julius.

„Strýčku, to mne zahanbuješ!“ ozval se Agellius.

„Ani zdání — proč bych tě haněl? Toť každý má za mladých let ty ony vrtochy v hlavě; avšak takové myšlenky s léty přišly, s léty odejdou. Vždyť jsem nebyl jinačí u věku tvém. Tys arci trochu svéhlav, to však všechno pomine, až se jenom oženíš. Pamatuj, že sňatek a přípravy naň člověku dodají rozumu. Tedy nejprve třeba, abychom rozhodli, jaký vlastně sňatek chceš s Kallistou ujednat!“ pospíchal strýc.

Upříti nelze, že se Agelliovi zamlouvala velmi příjemně myšlenka o sňatku s Kallistou. Avšak rozvažoval spíše o účelu než o prostředcích.

Zamilovaný Říman líčil si již onu blaženou chvíli, až bude Řekyně křesťankou, a oba v kostele učiní slib manželský knězi Nového Zákona. Strýcova pobídka však, jaký vlastně sňatek chce s Kallistou slavit, probudila ho ze sna.

* Jupiter byl po názoru římského náboženství všemocný světa pán, otec bohů a lidí, vládce všech králů, ochránce řádu světového, vládce v oboru vzdušném a věstec budoucnosti. Vynikal prý mohutností a silou. Rozhodnutí a vítězství ve válkách pochodilo od něho. „Všemocný vládce světa“ byl prý taky dárce života a ředitelem osudů lidských. Od něho vznikl všeliký řád života lidského, zákonové a práva, on ochraňoval sněmy a trestal přísně, porušil-li kdo pravdy a práva. Chránil říše, rodiny i domu každého, a proto mu stavivali v domech oltáře. Jakožto nejvyššímu ochránci říše římské obětovali mu Římané za všech důležitých dějů a podniknutí, buďto děkujíce, nebo za štěstí a zdar prosíce. Sídlem jeho byl „Olympos“, strmý vrch v Thessalii. Hrůza a bázeň, s jakoužto Říman uctíval „boha“ svého, ustoupila s úctou upřímné modlitbě, s jakou křesťan se klaněl „Pánu svému“.

Julius navrhoval: „Za mých mladých let býval sňatek nazvaný „confarreationis“ obyčejný. Avšak té svatby bych ti neradil.* Toť je nějakých obřadů na takovém sňatku, a stálo by to mnoho a mnoho vydání, když by měli ti kněží býti všichni pozváni, kolik jich je takové slavnosti třeba. Jiný druh manželství je sňatek „koupí“ pořizený (coemptio).** Muž zaplatí za svoji choť rodině její jistou část peněz. Já bych se ovšem nechtěl dáti takto zaprodati. Avšak mohl bys snad za Kallistu zapraviti jejímu bratru výplatné. Jsou teď jmění zbaveni, bylo by jim to třeba vítáno. Ostatek dělej, jak rozumíš. Mám totiž za jisto, že ti Kallista ráda ruku podá, neboť sličné dívce, kterážto vyrostla u veškerém pohodlí a blahobytu, není asi volno, má-li za mzdu pracovati. Vždyť se zardí jako růžička, potká-li mne, kdežto druhdy se chovala zúplna nenuceně, když jsme se někde sešli. Potom máme třetí způsob, jak může ujednán býti sňatek, totiž, když si uvyknou manželé navzájem, což beze všech obřadů a nejpohodlnější. To ti doporučuji a radím nejvřeleji.*** Obáváš-li se snad, že by mohly tudy vzniknouti pomluvy, buď bezpečen, že si toho nikdo ani nepo-

* Právo římské uznávalo původně dvojího druhu manželství, a to „řádné“ (matrimonium justum) a „nepravé“ (m. non justum). Ono, posvěceno jsouc obřady náboženskými (ježto nebylo vad ani náboženských ani politických), mělo naprostou platnost. Toto, nemohouc býti za příčinou zákonitých překážek obřady náboženskými stvrzeno, mělo za některých případů ovšem taky platnost zákonitou, ne však týchž práva jako manželství pravé. Řádné manželství konalo se nejslavněji za slavné oběti a za rozličných obřadů, kterýžto způsob slul „confarreatio“. Přítomen byl nejvyšší kněz (pontifex maximus), obětník Jovův (flamen Dialis) a deset svědků. Novomanželé požili chleba posvátného (panis farrens), sedíce na dvou stolicích, spojených rounem ovce při tom obětované. Tudy vznikl název „confarreatio“. Za prvních dob byla svatba tato nejčastější, později však vyšla z obyčeje a zachovávala se pouze u kněží římských, kteřížto byli původu patricijského. (Viz Velišského Ž. Ř. a Ř. 234. a Štefanovy „Starožitosti“ str. 46.)

** Manželství toto ujednáno bylo, když zaplatil muž za ženu (se svolením jejím) rodině její jistou cenu, čímž koupenou choť dostal do poručenství svého. Nejčastější byly takové sňatky za dob republiky. Rozvedení tohoto manželství vznikalo koupí zpětnou „remancipatio“. (Velišský 268, Štefan 46.)

*** To bylo manželství „z prodlení“ (usus), nebo-li „ze zvyku“ (consuetudo). Žena totiž pobyla po celý rok u muže svého, nevzdávivši se po tři dni a noci z domu jeho. Tento způsob však nedošel oblíbenosti. (Vel. 238.)

povšimne. Ať jde Kallista k tobě, až to budeš mít v Sice všechno pořádně a pohodlně zařízeno, a je po všem. Zvyknete-li si, dobře, — ne-li, taky dobře, jste oba opět volni.“

Agellius, vyvinuv se z náruči strýcovy, podepřel se na římsu u okna a mlčky strýce poslouchal. Když však se zmínil strýc o posledním způsobě manželství, tedy se Agelliovy vlasy zježily, a zalomiv rukama, vykřikl: „Ale!“

„No, poshov, poshov můj Agellie. Vyslechni mne přece a nebuď hned tak zhorka nakvašen. Nedopustím ani stínu pomluvy na Kallistu, vím dobře, že to hodná dívčina a nemyslím nikterak, že bys ji potom chtěl propustiti. Toto; avšak považ a pomysli, žes Říman, máš po otci něco zděděného jmění, máš tu jistou výživu, a můžeš, budeš-li chtíti, dodělati se i znamenitého úřadu v Sice — a Kallista cizinkou, ochuzenou dělnicí a nyní!“

„Ó, strýče můj, ó, Julie! Je to možno? Slyší dobře sluch můj? Čeho žádáš ode mne?“ Agellius se dal do pláče.

„Jak tomu rozuměti, ty mně radíš ku sňatku, kterýžto po náuce naší svaté víry není vlastně nijakým sňatkem!“ zabědoval mladý muž.

„Ale, nemluv. Kam tě to zase vede? To tě pojal blud. Snad nemyslíš, že bych ti radil do nějakého nepravého manželství? * Všechno nedorozumění pochodí odtud, že's tak málo zkušen a obeznalý ve světě. Jelikož však vím, jak jsi neobyčejně citliv, vybírav a choulostiv ve příčinách svědomí, cti a srdce svého, tedy jsem ti tři cesty naznačil. Vždyť přece taky hled', jak bys se přizpůsobil světu, což má svět tobě povolit? Anebo snad hodláš si svůj svět vybásniti? Nechceš ani tou ani onou ani podobnou cestou se dáti, což tedy po všem všudy vlastně chceš, pověz mi! Tak si ujednej již sňatek náboženský nebo nenáboženský — jen když nějaký ujednáš!“ rozhorlen jsa, pravil strýc.

„Což jsem již na tolik poklesl?“ zabědoval Agellius a nebyl s to, aby více slov promluvil.

Avšak taky strýc byl všecek již rozčilen. Poslední slova synovcova ho notně dohněvala. Vždyť myslil dobře a vždycky jen dobře pro svého Agellia — a přece nechtěl

* Manželství občana římského s otrokyní, propuštěnkou nebo cizinkou nemělo všech práv. (Vel. 238.)

a nechtěl veškeré té péče svéhlavý hoch ani za mák uznati. Slyšel ovšem mnoho o neústupnosti a nepodajnosti křesťanské, avšak tohle to je neslýcháno a nevidáno.

Což nezasluhuje za svoje namahání a práce lepší odměny? Schválně k němu spěchá, dává si práci všemožnou, jenom aby ho přesvědčil, kterak může býti šťasten — a tu máš, nechce tomu rozumět!

„Tak, ať ho stíhne trest, když si nedá říci,“ zareptal pro sebe strýc rozmrzelý.

Co mi posléze do toho, usvědčí-li ho soud z křesťanství, — dopraví-li ho do cirku, a rozsápe li ho tam dravec? Anebo dokona, ztrestají-li ho trestem smrti zrovna ve vězení?

Tím neutrpí obchod Juliův ani za mák. Nebude človíčka, aby se horšil na Julia, že jeho synovec, když nechtěl vzdáti povinné cti „bohům vševládným“, byl utracen.

Jak si kdo ustele, tak si lehne.

A vždyť jsem přece šel na něho s mírnou a pomalu jsem ho připravoval na vlastní věc.

Co mu spomůže, řeknu-li mu, že mají na úřadě rozkaz již doma, že může býti uveřejněn každou chvílí? On se dá raději upáliti, než by pozměnil úmyslu svého.

Jakbych mu jenom přál té spanilé, vzdělané dívky. Potom, až budou svoji, mohl by jí dost navésti na víru svoji, když tomu již mermomocí chce, proč by ne, ale takto — šlape své štěstí vlastníma nohama.

Strýc chodil po světnici, co toto pro sebe rozmýšlel.

Zatím však taky Agellius podobnými úvahami se obíral. Mrzel se velice na sebe, že strýce tolik, ačkoliv bezděky, popudil.

Věděl dobře, čímže mu je povinován za tolikerou péči a lásku nezištnou od mládí až do dnešní chvíle. Vždyť jenom strýc toho příčinou, že se mu dostalo vzdělání skvělého za mládí a nyní tak výhodného místa.

A když přece tak podivně o něm smýšlí ve příčině víry vůbec a manželstva zvláště. Kam s takovými záměry, když se mu z té duše protiví.

Avšak buď jak buď, jemu jakožto mladšímu dlužno, aby strýce hleděl usmířit.

Ale, ta Kallista. — Je to přece jen znamenitá dívka, kéž by ji dostal za ženu. Kdyby se chtěla tak dát na víru křesťanskou — ne, to by byl ráj na zemi.

Jaká jenom vzdělanost vane z každého jejího slova — jak vybraný jeví vkus a bystrý úsudek — krásný, libý, milý hlas — a což spanilá, urostlá postava, výrazný, ušlechtilý obličej — a posléze ty pěkné mravy — vzorná dívka.

Což to všecko platno, když je nyní tak nepřející náuce Krista Pána.

Kdyby to byla dívka podajnější mysli, nedal by za to nic, že by se nedala přemluvit, kdyby jí sňatek nabídl — možná dost, že by přijala křest svatý.

Avšak Kallista? Na čem se ustanoví, toho asi hnedle neodvolá.

Strýce zatím domrzelo čekání.

Zastaviv se náhle, vzal klobouk a pravil: „Tak dobře, — Agellie, — čiň, jak rozumíš, já již jdu!“

„Uznávám, drahý strýče, že zasluhuji důtky za to, že jsem tě pohněval. Prosím, abys mi ráčil odpustiti všeho toho, co by mohlo nazváno býti nevděčností vůči tobě, neboť jsem toho nikterak učiniti nechtěl! — Prosím, ty's mne trochu překvapil, promluviv o věci tak palčivé. Nemohu zapříti ani za mák, že miluji z upřímného srdce Kallistu sličnou — ano, miluji spanilou dívku den ze dne vřeleji. A čím více na ni myslím, tím více se kochám jejím obrazem. Drahý strýčku, jenom mi, prosím tě, poshov nějaké chvílenky, abych mohl všecko dokonale a podrobně uvážiti a rozmysliti. Po případě se taky uradím s jejím bratrem, a potom věz, že učiním vše, pokud mi bude jenom možno, abych mohl to spanilé, vonné, ušlechtilé kvítko řecké nazvati „s v ý m“. Vidíš, bránil jsem se tomu dost a dosti. Vždyť ráčíš znáti mou bývalou nechuť ku druhému pohlaví — avšak Kallista mne svou šlechetností překonala. Jen co je pravda, mimoto, že dosud pohankou, je to dívenka „podle srdce Božího“, pochvaloval láskou rozjařený Agellius a uchopiv se ruky strýcovy, vřele ji políbil.

Strýc Julius nebyl snad z těch, kdož se mstí. Jsa trochu prchlé povahy, snadno se ovšem pohněval, avšak obrátkou byl opět udobřen. Mimo to mu přece jen běželo o to, aby připravil Agelliovi šťastnou budoucnost.

I potisknuv upřímně pravici vděčného synovce svého, odvětil: „No, teď mluvíš opět jako rozumný člověk. To je přece něco. Arci, že se musíš dohodnouti s Aristem stran těch oněch věcí. Já se s ním taky domluví, a to ve příčině věna, kteréž Kallisté dám. Dostaneš ode mne ovšem taky podíl ještě po svém otci, máš to u mne uloženo. Patrně, že's dosud nevěděl, *kolik* máš vlastně. Není to jinému známo mimo mne, a nikomu jsem toho ještě neřekl. Juba má taky něco, ale neříkej mu o tom, víš, kam by ho to potom teprve vedlo. Ale, teď ti teprve řeknu, jakéže nebezpečí ti hrozí, nesebereš-li svého rozumu do hrsti. Rozkaz císařský v Sice již mají, aby křesťané byli vyhledáni a udáni. To ostatní dojde později, jak to tiž mají tré- stáni býti. Měj se na pozoru. Teď o tom víš. Starý strýc nemůže býti stále na hřebíčku, aby za tebe bděl a chránil vždycky všeho úrazu. Hleď si tu dívku získati a s bratrem jejím se dohodni. Potom přijď ke mně s Aristem, a ujednáme věna. Ostatek, zítra se mu o tom tak pozděka zmíním, aby hleděl trochu Kallistu na to připravit. Doufám však s veškerou jistotou, že tě Řekyně neodbude, o tom nemůže býti ani řeči. Zatím si to tady trochu zaříd' a vysmejči — nemáš tady zrovna čisto, jak bych se do tebe byl domýšlel. Doufám taky, že si dá snad máti tvoje říci; no, Jubu již musíme nějak hledět ukrotit. Tak buď zdráv,“ loučil se starostlivý strýc.

Agellius mu vroucně poděkoval za všecku péči a snahu a vyprovodiv ho až ku bráně městské, rozloučil se a bral se do své chatky.

Julius zastal Arista ještě ve svém domě v Sice. I ne- meškal a sdělil se s ním zrovna o tom, jak hovořili s Agel- liem o Kallisté.

Řek tomu byl povděčen a slíbil, že sestře své hnedle řekne, čeho třeba.

Agellius kráčel do své chatky jenom co noha nohu minula, jsa všecek zadumán.

Jaký to jenom obrat v životě jeho. Sotva se trochu vpravil v nový, příjemný život hospodářský, již mu jiná kyne práce, a to velmi důležitá — má se odhodlati ku svá- tosti života manželského! *Kéž by to bylo ku svátosti* —

kdož však za dnešních časů chce slyšeti o nějakých svátostech? Vždyť vládne všudy a všude samá hnusná rozkoš!

Kdož může vyzkoumati cest Páně a záměrů, ježto nás svádějí a rozvádějí s lidmi a dávají na první setkání s nimi krokům našim směr netušený, tajemný, záhadný.

„Darmo, darmo tlumím po delší dobu již myšlenky o Kallistě, darmo a marně snažím se, abych udusil ten plamen neuhasný, kterýžto svírá srdce mé touhou a láskou neskonalou a nevýslovnou! Kolikráte jsem se zařekl, že nechci a nechci mluvit, mysliti ani slyšeti o té dívce spanilé, přespanilé a za chvíli se kochám jejím obrazem.“

Zastavil se, posmekl klobouk a osušiv chvějící se pravici zapocené čelo, zvolal z hloubí duše své: *„Já tě miluji — ano miluji tě více, než jsem co kdy na světě miloval —* kdybych pozbyl lásky tvé, bylo by snad mým neštěstím. Je to skoro hříšno, ano hříchem je to, neboť mám Pána Boha svého milovati nade všecko. Avšak nemohu za sebe, jsem ti odevzdán — zúplna tvůj.“

Zatím kvapila teplá letní noc africká.

Na západě mizely temnou dálí večerní mraky. Ptáci pěli hymny své. Vzduch prochvíván byl teplým, lehounkým vánkem, jenžto úlisně hrál s nesčetnými poupátky květin na voňavých, pestrých záhonech Agelliovy zahrádky. Různé a pestré hlavinky kvítečků rozkošných houpaly se večerní mlhou jako zjevy tajemné.

Bylo tak krásně, tiše a velebně, jako kdyby dobrotivá nebesa zemi žehnala.

Posvátným tichem ozývalo se z povzdálí lichotné šplounání Bagradu.

Měsíc vyplul z vrcholků modravých, atlaských hor a pronikavým světlem hloubil se zvědavě v prostou chatku mladého správce Agellia. Hvězdy se nořily z hlubokého blankytu, a vzduchem se ozýval bzukot hmyzu.

Agellius došed své světničky, chystal se na spánek. Tu přišel ještě otrok, Aspar, z popluží s dotazem, „nemá-li snad něčím pána obsloužiti?“

„Ničeho nepotřebuji — jenom dojdi ještě k Řeku Aristovi — vždyť ho znáš z domu mého strýce ze Sikky, když tam chodíváš někdy poselkou. — Že mu vzkazuji srdečný

pozdrav a jeho sestře uctívou službu — a vyptej se, kdy bych tam mohl přijíti. Ostatek, možno, že Aristo již mluvil s mým strýcem a řekne ti snad hnedle, co a jak," nakažoval Agellius.

„Ano, prosím!“ odvětil hoch a již krácel.

„Počkej ještě — dovolil ti správce ke mně do rána, jako obyčejně?“ otázal se Říman.

„Mám prý ráno s tebou přijíti do práce,“ odvětil ve dveřích otrok.

„Dobře — tak jdi a pospěš si s návratem!“

Hošík, upřímnou láskou vlídnému pánu svému všecek oddaný, odešel.

Agellius si tohoto otroka vyžádal, neboť jediný se mu zalíbil, že neskláněl tolik „podlízavě“ šíje, nýbrž svoji vůli a myšlenku vždy upřímně projevil. Na okolí se znal výborně, i mohl jej Agellius poslati kamkoli, všecko pořídil. Od té doby, co mu Písmo sv. z Kartaga přinesl, zamiloval si ho správce vřele jako svého.

Mladý Říman se odstrojil a ulehnuv si jenom „ledabylo“ na chatrné, prostičké lůžko, chtěl, že bude hocha očekávati a zatím v mysli své to ono rozmýšlel.

Jak jenom to srdce lidské bývá mocně dojata, spatříc v čas pohromy čelo hrdé a vědomé, postavu vzpřímenou vůči přívalu dravého neštěstí?

Odvaha taková bývá vzácná u mužů — natož u žen, u dívky vychované u veškerém pohodlí.

„Podá mi Kallista ruku — vyhoví prosbě mé — bude mojí ženou? Kdo ví! Jsem přece jen vůči ní nebroušený křemen. Ona krásna — vzdělána — šlechetna — něžna. A já? Prostý venkovan, leda trochu školami v Sice protřelý, kam však s mými vědomostmi vůči Kallistě. Tehda jsem se zmínil o několika málo příkladech řeckých a římských ve příčině obrany křesťanství. a jak hnedle ve všem byla doma! Dobře vím, že byla přesvědčena o pravosti a božské ceně nauky Krista Pána, než jsem začal mluvit — chtěla mne jenom lapiti. A přes to přese všecko ji mám přece rád — více než sám sebe.

Oči se zamilovanému Agelliovi ubíraly a ubraly, až libě dřímá.

O čem mysl hloubá — o tom se snívá.

Zdalo se mu, jak líbá ustaralou, vlídnou tvář tatíčkovu, — otec chápe za ruku, — ukazuje mu ozdobně tkanou oponu.

Agellius se rozechvívá sladkou touhou, spěchá, odhalí roušku a vidí — dívku touhy své! Oděna je bílým šatem, její krásná, svěží tvář září spanilým úsměvem. Ona mu kyne, usmívá se naň; i vzchopí se a nohou chvějnou spěchá, maje upřený zrak na její ubledlé líce, jemužto černé havraní vlasy dodávají lesku zvláštního. Tu se objeví důstojný stařec. — Agellius ho viděl již někde. Kdo to jenom je? Aha, biskup Cyprián z Kartaga. Kněžský šat mu překrásně svědčí, jeho velebný obličej má posvátný lesk jako nějaký světec. Vlídne, otcovsky se usmívá, kráčí k nim, káže jim pokleknouti. — Agellius se chápe něžné, útlé ručky *své nevěsty, poklékají* — v tom zahřmí rána — vidina zmizí.

Všecek jsa vyjeven, zvedne se na lůžku, protře oči a ohlíží se, kdo ho vyrušil z blažené chvíle. Na čele mu třpytí horký pot.

Měsíc vrhá své matné světlo do světničky — ticho všudy jako ve hrobě.

Nová rána — to buší někdo na dvéře.

Zastrčil závoru a hoch se dobývá — Agellius zapomněl nechat otevřeno.

„Což je již tady chlapec od Arista?“ táže se rozespalý Říman a jde otevřít.

„Tak co řekli?“ táže se Agellius.

„Prosím, potkal jsem Arista, šel zrovna k tobě. Julius prý mu o té tvé věci říkal již v Sice. Máš tam přijít později ráno jistě, že tě budou čekat. Když mě zastal na cestě, tak mi to řekl a vrátil se. Je prý unaven, pracoval snad trochu příliš v tyto dni, jak pravil a touží prý po odpočinku,“ vyřizoval posel.

„Dobře! Děkuji ti srdečně. Jdi spat, ráno tě zbudím a půjdeme na vinici. Večeřel jsi, než jsi šel sem?“

„Ó, ano; nemám ani zdání o hladu.“

„Tak se pomodli, než se uložíš na spánek! Umíš se modlit?“ tázal se Agellius.

„K tomu mne dosud nikdo neměl — neumím!“

„Až budu míti trochu pokdy, tak tě naučím modlitbě!“
pravil správce.

Hoch se odstrojil a lehl si na konec lůžka Agelliova. Ze spánku probudilý Říman chodil ještě chvíli po světnci a liboval si v milém snu, škoda, že tak náhle zmizel. Když se mu rozechvělá mysl trochu ztišila, pomodlil se a ulehl vedle hošíka, kterýžto již spal, jako by ho do vody hodil.

Správce požehnal otroka nebohého, dosud tmou pohanství obestřelého svatým křížem a za chvíli sám usnul též.

XV.

Aristovi se hodila nabídka Juliova, jakoby na zavolanou! Soužilof ho den ze dne víc a více vědomí, že promarnil sestřino věno.*

Což, sám se užíví dosti; avšak že má Kallista dobývati prací rukou svých sobě mzdy a výživy, to ho hnětlo bolestně. Cizinka nemajetná — kdož by si ji teď oblíbil?

A tu zaslechne radostnou zvěst, že Agellius se chce o ni ucházeti. Hnedle byl všecek jinačí — jen co bude mít sestru zaopatřenou, sám si pomůže již všelijak a zahospodaří se zase.

Se sestrou ovšem mnoho nehovořil od těch čas, co jí ohlásil smutnou novinu — neboť ho pohled její páli na duši jako živý oheň na dlani. Kdyby ho byla vypesko-

* Zasnoubení ujednáno bylo po zvyku řeckém na podstatě smlouvy (ἐγγύη), kteronžto určeno bylo věno nevěstino (προίξ. φερνή), a to buďto hotovost, nebo šaty, skvosty, otroci. Avšak taky muž měl míti náležité obvěnění. Zákonodárce athenský Solon přikázal, aby manželky toliko trojí šat a náradí za málo peněz věnem dostaly do nového svého domova. (Plut. Sol. 20.), později však nedbali nařízení jeho. Svatbu odbývali brzy po zasnubách, nejraději v měsíci „svatebním“ (gamelionu); bylo to asi koncem našeho ledna a počátkem února. I konány bývaly na oslavu oběti a rozličné očistné obřady, kteréžto končily hostinou v domě rodičů nevěstinych. Jakmile byly dokončeny, odváděl si ženich, bílým rouchem jsa oděn, nevěstu do domu svého. Nevěsta byla vyprovázena z domu rodného svojí mateří a na prahu nového domova očekávala ji tchyně s pochodní v ruce. Nevěsta nesla na znamení své budoucí domácí činnosti pražidlo, sítko; a jako na našich svatbách házívají hrachem a těmi oněmi cukrovinami, tož uvítali

vala a výčitky mu činila, byl by jí třeba to ono řekl a polevil by srdci svému, takto však dusil žal v sobě — Kallista se naň pouze podívala a mlčela. Dost a dosti mu dalo práce, než se odhodlal a svěřil sestře, co mu řekl Julius.

Dívka v líci všecka zahořela — vždyť to byl přece Agellius, jehožto si měla vzítí za muže. Neřekla ničeho, jenom, když Aristo naléhal, že prý má Juliovi vyříditi od pověd, odvětila: „Ať sem Agellius přijde!“

„Již jsem ho pozval, pozejtří ho tu máš a vyjednej a dohodni se s ním, ať slavíme svatbu!“ žertoval Aristo.

Kallista se trpce usmála a neřekla ničeho — vdavky jí na mysl nepřišly od nehody bratrem zaviněné.

U večer, než měl Agellius přijíti, dodal si Aristo trochu odvahy a zahovořil k sestře své, kterážto odložila malbu, ježto se snášel soumrak již nad krajem, a založivši ruce, snivě do dálky hleděla.

„Vznikla prý malá hádka mezi Juliem a Agelliem ve příčině křesťanství — Agellius chce míti mermomocí sňatek po zákoně a obyčejích své víry!“ pravil Řek nesměle, boje se, co tomu sestra řekne.

„Snad se bojí pan strýc, aby jeho synovce nezastihl Deciův rozkaz,“ odvětila Kallista, na bratra se však ani nepodívala.

„Ale vždyť je to zúplna po právu a pravdě, čeho žádá Julius — aby se totiž Agellius zřekl víry křesťanské. Kde

v Řecku nevěstu v novém domě všelikými pamlsky, uznávajice novou paní účastnou nového stolu a krhu. Jinde spalovali voj vozu svatebního, aby nevěsta od ženicha neodešla. Ve příčině právní byla manželka vesměs závisla na choti svém, jenž ji všudy a u všem zastupoval. (Schömann I., 546). Vdávati se mohly dívky athenské rokem čtrnáctým a mládenci se ženili obyčejně po dvacátém roce. O tom, koho by si vzítí měla ta ona dívka, rozbodoval nejbližší její příbuzný, otec, bratr nebo poručník; z pravičla si brala muže, jehož ani neznala. Obyčej ten má původ pradávny, Řekové jej zachovávali již za dob nejstarších, Římané též, čemuž svědčí i význam slova: „*νύμφη*, nupta“, zastřená, zahalená. Za pravěku slovanského bylo tomu taky tak, neboť slovo „nevěsta“ znamená „neznámou“, kteroužto ženich přijal zahalenou, závojem obestřenu od rodičů, dříve o ní ani nevěděl a neznal se s ní. Věno nevěstino za dob pozdějších bývalo nebytno. (Viz Velišského Ž. Ř. Ř. 220., a „Dějiny řecké“ od Dra. Fr. Šembery, str. 211, 236.)

pak se to líp a pohodlněji žije než u víře národní římské?“ rozumoval Aristo.

„Neměním víry své jako obnošený šat a nechci takto posuzovati nauky Ježíše Krista, ačkoliv přízniva nejsem nyní zrovna víře křesťanské,“ pravila Kallista.

„Což, sestřičko, abys mu uvila pěkný věnec na zítřek, ten by se asi zaradoval. Vždyť budeš hnedle již jeho nevěstou“ pochleboval bratr a hleděl hovor o víře zameziti. Obávaltě se, že mu vytkne sestra nedůslednost, když haní a tupí vždycky co římského jen a teď chválí jen což víru římskou, v ní je sňatek snazší.

„To je mojí věcí. Ostatek netřeba, abych se vdávala, vždyť se mi takto daří dobře,“ odvětila zasmušilá dívka. Avšak červené líčko její svědčilo, že asi uvnitru svém myslí jinak, třeba ji pýcha ponoukala, aby zapírala.

„I neodporuj si, sestřičko, vždyť mám taky oči a vidím, jak se všecka zardíš, zardíš o Agelliovi,“ vyracel bratr.

„Ale, toť mi s podivením, že maje takový bystrý vtip, dal jsi se svěsti, půjčiv jsi naše dědictví lidem ledabylým, píchlavě pravila Kallista a pohlédla tmavým okem svým zkoumavě po Aristovi, kterýžto se zapálil po těchto slovech sestřiných, jako by ho krví polil.

„Ovšem, *chybil jsem a velmi jsem chybil*. Pozdě však, abych teprva bycha honil. Za to ti slibuji, že se přičiním o to veškerou snahou, abych ti aspoň poněkud nahradil ztráty tvé. Prosím však, dokládaje se památky našich vzorných rodičů, abys mne netrýznila podobnými výčitkami. Vždyť toho doznávám sám. Věř, že mne pálí výčitka svědomí jako živý oheň. Kady chodím, tady myslím o tom,“ omlouval se Aristo, jsa pobouřen uvnitru svém.

Kallista uznávala hnedle, že bratru jejímu líto poklésku, i hleděla, aby řeč na jiné přivedla koleje.

„Pravda, není tomu dávno, co jsem si z té duše a z toho srdce přála, aby byl Agellius „mým“. Avšak teď mi je skoro lhostejný. Nemajíc slušného věna, nebažím po sňatku. Snad to i sebe lepšího a šlechtnějšího manžela posléze mrzí a hněte, že si vzal děvče nemajetné,“ odvětila Kallista.

„Do jakých se to zavádíš řečí? Mám to ze spolehlivých úst, že tě Agellius upřímně a vřele miluje. Jenom ho přijmi s obvyklou svojí vlídnou tváří a dohodnete se snadno. Což můžeš ty ještě mluvit o nějaké lhostejnosti a trpkosti — taková mladá dívka. Žij opět vesele jako dříve a nepřipouštěj si vrtochů,“ domlouval Aristo.

„O, nerozumíš mně — milý bratře! Mladí lidé se mohou více obávati a strachovati věcí budoucích, než si mohou staří stěžovati do nesnází utrpených. Víš, cože přítomnost? *Dcera minulosti a máti budoucnosti*. Věř mi, že mi tady nyní velmi smutno. Ó, že jsem si lépe nevážila toho krásného, milého Řecká! Oaen jasný, svěží, zdravý vzduch, majestátní velkolepé moře Afrika se nemůže rovnati ani nejmenším naší vlasti,“ naříkala dívka osiřelá.

„Ovšem, máš pravdu, skvostná nádherná příroda v Řecku není ani zdáním zdejší vypráhlé písčité krajiny, ačkoliv jde o tom všeobecný hlas, že krajina vůkol Sikky je nejkrásnější v římské provincii africké. Ostatek, bažíš-li po horách a chladivém, svěžím vzduchu, učňme si vycházku v některý den na hory atlaské!“ nabízel starostlivý bratr.

„A ti lidé tady jsou tak kruti, sprosti, necitelní a prostopášni, až hrozno. Naši krajané jsou i přese všechny chyby své jinak vzděláni. Kdeže dobrý genius v této zemi? Uvidíš tu čilého ducha, veselou mysl nebo šlechetný život? Každý má srdce jako kámen, uvyklé veškeré neřesti a všemu zločinu, a proradní jsou jako zmije v houští,“ hořekovala dívka.

„Každému vlastní země nejmilejší. Vždyť ty's v Africe teprve od nedávna. Snad uvykneš až za nějaký čas!“

Děvče si však nebalo říci. Láska k zemi rodné ovládla velkou měrou srdce vlastenecké dívky a touha po vlasti hlásila se ku svému.

Kallista schovala malířské náčiní do stolku a chodíc komnatou, pěla zvučným hlasem několik veršů z básní Homerových, aby se trochu potěšila :

*„Háj pak u jeskyně stál vůkol v zelenosti bující;
olšina tam s osykou spolu rostla i cypřiše vonná.
Tam širokřídli uplétali hnízda si ptáci
námořní, jimž lov vodní jest vezdy na mysli.*

*Jeskyni vyhlubenou u věnci ovíjela réva
štěpná, rozbujelá, plna hroznův, úrody zdárné.
Dále za ní čtyry zřídla vodou vyprýskala jasnou.
Vůkol měkkounké tu palouky violky, miříku
zkvétaly, tak že by pak třeba sám sem přijda nebeštan
spatře to jistě užasl a rozkoše v srdci pocítil.“*

(Od. V. 63.—73.).

A zpívala sličná Kallista tak lahodným hlasem, že Aristo všecek jsa udiven, na sestru pohlížel. Jelikož však zároveň i jakási touha nebo spíše tajný bol patrný byl ve zpěvě jejím, pravil vlídně, jak jenom uměl, pozorně naslouchající bratr: „I trochu veseleji, sestřičko, zapěj něco žertovného!“

Jako by ho sestra ani nešlyšela, pěla ještě smutněji :

*„Pěstuje muž bující mlázku olivy
v samotě ústranné, kdež hojná prýští se vláha,
krásnou, rozkvetavou; a ji vánek jemně kolíbá
větrův rozličných, ana rozvita ve květy bílé. —
Nenadále však tu vítr za valné bouře přítrhna
z jamky ji vyvrátí a na dél přes půdu pokácí.“*

(Il. XVII. 53.—58.)

Dozpívala a usednuvši do pohovky, usedavě plakala. Hlavu kadeřavou ponořila v bělounké ručky a štkala a slzela jako malé dítě.

Aristo přistoupiv k ní, jal se ji těšiti, jak jenom se dalo. Posléze jí sňal ruce z hlavy a pravil: „Ale sestro, — sestřičko, — Kallisto šlechtná, upokoj se přece, vždyť nejsi již děcko. Zítra ti přijde ženich, a ty jsi samý pláč. Vždyť se ti ukazuje dosti pěkná budoucnost. Měj přece rozum, což nedáš ničeho již na slovo mé? Snad něco vězí v tvé svéhlavé mysli ještě z toho křesťanství! Zanech, odlož to — poslechni. Raději se pokus, abys pohnula Agelliem, ať se dá na naši řeckou víru. Potom zavládnou u nás blažené časy, uvidíš; jenom si dej říci a neplač,“ chlácholil Aristo. —

Kallista osušila krásné oči své a pravila: „Ano, pravdu jsi děl. Víím dobře, co mi napovídá mysl moje ve

příčině křesťanství. Třeba, že jsem poslední dobou trochu zanevřela na víru Krista Ježíše, cením ji přece a vážím si jí. Jelikož však šlechetný Agellius tak horlivým je křesťanem, a nový zápas se ohlašuje vyznavačům víry Syna Božího, bojím se, aby ho neštěstí nezdrtilo. Nevím sama, uvolím-li se býti jeho chotí, vždyť se hrubě neznáme. Několikrát tady ovšem byl, my jsme ho však navštívili jenom jednou. Vím arci, že je hodný, spořádaný, vzdělaný muž, avšak čeho sobě žádá do dívky, kterou chce míti ženou svojí, nevím.

„Několikrát jsem taky viděla jeho matku — věř, nelíbí se mi, hledí na mne vždycky, jako by mne chtěla utopit na lžici vody. Vždyť jsem jí přece neublížila ani za mák. Vídali jsme se, když jsem ještě chodívala na zábavy do Sikky. Potom nám bude, vím to jistě, tvrdý oříšek rozlousknouti ještě ve příčině vyznání. Agellius se nespustí Boha svého, o tom jsem přesvědčena. Tudy bych posléze já musila se dáti pokřtiti.“

„I to ještě něco; že se trochu nemrzíš. Ale děvče, nepoddávej se blouznění — měj rozum! Otec a máti horovali pro víru křesťanskou, protože nevěděli a neznali, čeho všeho se křesťané mají po zákoně svém odříci a jakých namáhání se musí podjati. To bys taky nevěděla, co máš činiti. No, vždyť uvidíš, co se dá dělati. Avšak hleď každým spůsobem slíbiti, že chceš býti jeho ženou. Julius mu pustí obchod, budeš svojí paní. Já se podívám do Kartaga a pokusím se, abych se tam uchýtil a zařídil si slušnou živnost,“ naváděl Aristo.

„Buď jak buď, zítřejší den rozhodne o mém štěstí. Buď zašlápnu poslední kvítka na své cestě životem, anebo dojdu žádaného štěstí. Kéž mi jsou bohové příznivi!“ povzdechla ubohá dívka.

Aristo připomenul, že již čas, aby večeřeli; i zavolala Kallista Faidru a pravila jí, aby strojila na stůl.

Zarmoucená Řekyně měla velmi nepokojnou noc před námluvami svými.

Nemohouc usnouti, rozpomínala si, co jí asi je souzeno, má li či nemá se vdávati?

Zatím zavládl krajem svatý, nerušený klid. Pouze z dálky jako by sem byla zaznívala šumná, lázeňská hudba

ze Sikky, a ohlas jáсотu rozjařilých hodovníků do noci opozdilých. Libý, noční větrík pohrával květinami kolem Kallistina okna.

Dívka si líčila v duchu blahé doby, pokud rodinný svazek jejich za letohradem athenským byl neporušen — až líbě dřímala.

Avšak nespala dlouho příjemně.

Objevilat se jí ve spánku krásná krajina, jakéž dosud nespátřila ani štětcem ani perem naznačené. Procházelíť krajem tím lidé všelikého stáří, radující se a majíce ve tvářích svých výraz blaha nejčistšího — nebeského. Kallista radostí neskonalou pohlížela brzy na lidi a hnedle opět na krajinu. Za chvíli vidí v dáli ustaralou ženu s vlasem bílým jako z jabloně květ, která se pachtí s jakýmsi břemenem a není s to, aby jí hnula.

Krůpěje horkého potu se jí řinou s čela vráskovitého a v líci má známku zoufalého bolu. Všecka je od práce jakoby ztrnulá. I chápe se břemene svého zas a zase a přece nemůže nikam. Dech se jí tají, mnoho neschází, že by se zalkla. Ruce jí klesají, ústa se křečovitě stahují, z prsou se stařence vydral hluboký vzdech, stařenka se úzkostlivě ohlíží, kdo by přispěl napomoc — hořce pláče.

Kallista spěchá ve snách k ubohé ženě, kterážto patříc, jak v kraji spanilou krásou oděným lidé se radují, chce tam taky a nemůže.

Dívka jí kvapí přispět; přijdouc k ní, dí vlídně: „Snad bych ti mohla pomoci; je-li možno, ráda to udělám.“

Stařenka se ohlédne — věčný Bože — totě **nebožka Kallistina máti.**

„Dítě, dítě!“ Poznej se, dokud je čas! Vidíš, za to, že jsem zapoměla lásky Krista Pána a pokřtíti jsem se nedala, trpím muka krutá, neskonalá.“

„Matinko drahá, maticko“ — volá překvapená dceruška, — „matinko, já ti pomohu, vykonám to za tebe,“ a již se chce břemene chopiti. Avšak Hesychyja jí bře za ruku, vládnuoc silou ohromnou a praví dceři své: „Nepokoušej Pána Boha — pomoci mi jinak nemůžeš, než vykonáš-li na zemi to, čeho jsem zameškala sama: Vyznej víru Pána Boha svého a dej se pokřtíti.“ V tom vidina zmizela.

Kallista se probudila s pláčem a bědováním srdcelomným. Protírá si oči, ohlíží se, co to bylo. Všady ticho, prázdno !

Stříbrohledá luna pohlíží zvědavě do dívčí komnaty, jako by se podívovala zvláštnímu výrazu v obličeji polekané Řekyně.

Černé, havraní vlasy, visící volně vůkol ubledlého čela, dodávají Kallistě tvaru zrovna duchového.

Nebohá dívka se táže sama sebe, co to znamená, jaký jen to byl sen ? Kdo jí vyloží záhadnou hádanku, tajuplnou vidinu ?

Mysl se tišila a tišila, vědomí se dostavovalo dřívější silou svojí.

Kallista pochopila a vyložila si smysl a rozum vážného snu sama a dobře.

I přiznávajíc nebožce mateři své právo a pravdu ve příčině křesťanské víry a zapřisáhajíc se, že vyhoví buď jak buď žádosti matinky své, přisvědčovala si temným, vzrušeným hlasem: „Chci tě, matko drahá, uposlechnouti, učíhová, čeho žádáš od dítěte svého!“

Avšak hovořila asi příliš nahlas, neboť letitá Faidra, kterážto spala v komnatce hnedle vedle „své panny,“ jak Kallistě stále říkala, uslyšela pláč, vzlykot a mluvení až do své světničky i vyšla se podívat, co to.

Spatřila, jak Kallista sama sobě hovoří a živě cosi vykládá. I nemeškala a „pannu“ oslovila.

„Co chceš, co se stalo,“ vyjela si dívka na stařenu, „co se křižuješ?“

„Nemohla jsem tě poznat, jsi bleďa jako smrt, oči máš sklené a vlasy ti visí divoce do tváře. Zdá se mi, že se podobáš tímto okamžením více než kdy jindy nebožce mateři své,“ pravila Faidra.

Kallista se zachvěla, mráz jí drtil údy.

Vyjevila všecko své věrné služce.

Zbožná Faidra poznala hnedle „prst Boží“ a modlila se po celou noc s „pannou“, až luna bledolící ustoupila ranním červánkům. Dívka byla nejen křesťanství ode dnešní chvíle přízniva, nýbrž pro náuku Krista Pána všechna zaujata. —

Pomalou působila v Kallistu milost Páně, avšak jistě. Půda byla připravena — jakého ovoce podala, poznáme hnedle.

XVI.

Náš Agellius chodil po dva dni s hlavou sklopenou. Bylo toho mnoho, co tížilo a zaměstnávalo mladého muže.

Dvě myšlenky bojovaly zvláště v srdci jeho — buď ho Kallista upřímně miluje a učiní mu po vůli a bude křesťankou — anebo zúplna jím pohrdne, uslyšíc nabídku jeho, potom však taky veta po vnitřním míru jeho. Milenec i milená stejně myslili. Avšak za prázdných chvíl loudila se mu do hlavy domněnka, že snad není ani hoden Kallisty. Sálát jí z krásného oka jakýsi důstojný lesk, ideální, vyšší snaha patrna je ve zraku jejím. Či snad by Pán Bůh zvolil rozkošnou tu dívku pro něco vznešenějšího ?

Přirozená samoláska však a touha po blaženosti do dělaly se vždy vrcholu v nepokojné mysli mladého ženicha, a proto dospěl na konec jenom té žádosti — *kdyby Kallistu dostal za choť.*

Agellius se probudil záhy ráno v onen den, kdy chtěl jíti pro rozhodné slovo ku Kallistě.

Přistrojiv se s neobyčejnou pečlivostí a pozorem, vyšel do své zahrádky, okřát ranním, svěžím vzduchem.

Příroda ho pozdravila pravým úsměvem mateřským — bude-li mu tak nevěsta příjemna a vlídna, tož se mu zajisté vše povede šťastně.

Agellius se pomodlil na zahrádce své, jakož obyčejně ráno konával, a vybrav nejspanilejší z květin, kteréžto pěstoval, uvil z nich rozkošnou kytici milené dívčině své.

Den byl překrásný. — V noci totiž burácela silná bouře, za to bylo však jitro spanilejší než jindy. Ranní slunce koupalo své paprsky v bohatých perlách rosy a dešťových krůpějí, ježto se leskly na lupenech a květech.

Lahodný, provlhlý vzduch, oteplený jarním sluncem březnovým, kteréžto na afrických krajích hřeje již velmi citelně, prochvíván byl vánkem čtveračivého větríku, jenžto si zahrával v korunách stromoví.

Agellius pozoroval zrovna jakoby oslněn krásu ranní přírody, třímaje kytici pro Kallistu v ruku.

Pestré záhony na jeho zahrádce jako by proměněny na zlaté a stříbrné, skvěly se oslňujícím leskem.

Ptáci pěli jako o závod vznešenou ranní píseň.

Nad veškerou tou krásou klenul se modrý blankyt, po němžto plul semo tamo malý, bílý mráček — jako památka bouře, kterážto se v noci rozzuřila — až se v modrém blankytu rozplynul jako lehounký dým. Poručenec Juliův nebyl s to, aby se dost a dosti nabažil lahody ranní. Pozoroval, v jakémže všechno souladu a pořádku. Nikde nadbytku, nikde nedostatku — toť asi ten svět pořádal veleučený a velezkušený mistr.

Ano pořádal — stvořil jej Pán Bůh, jemužto nevíme, jak bychom se dosti odvděčiti mohli za milost neskonalou, nevýslovnou dobrotu a milosrdenství přehojné.

Jak krásný — malebný a vznešený svět v podstatě své? Zda nehlásá ten nerozumný tvor — útlá květinka — necitelný strom lépe Všemohoucnosti Božské než hříšný, prostopášný člověk, kterýžto pohrdaje a neuznáváje darů Tvůrce svého, pozvedá vůči němu i kolikráte hříšnou ruku svou?

Kéž se dobrotivý Bůh smiluje a vnukne mu vhodná slova i myšlénku, aby se mu povedl úmysl a Kallista „*křestanka*“ byla chotí jeho.

Než, uznáváje všudy vládnoucí moc Páně, podvolí se rád vůli Jeho a spokojí se tak, jak se Pánu Bohu uráčí.

Otče můj, tatínku drahý, oroduj za dívku šlechtnou a za mne u trůnu Soudce věčného, ať neuvízneme ve tmách pohanských. Je li v tom vůle Boží, nuže, ať oblaží jiného muže rukou svou, rád se jí zřeknu — jenom když neuvěří nepříteli lidstva a nedá věčným mukám na pospas duše své.

Ačkoliv i tu Agelliovi napovídalo cosi, že by asi ne-
snadno a trpko oželil „dívky své“, kdyby se zasnoubila jinému.

Sebrav všecku mysl, jarním dechem osvěženou, zabalil pečlivě kytici do listů, odešel do světnice, prohlédl pozorně, má-li na sobě všecko dobře, slušně a vkusně poríženo a dal se na „*c e s t u r o z h o d n o u*“.

Jelikož nebyla chatka jeho daleko od města, tož se ustanovil, že půjde městem, jelikož měl tudy pohodlnější cestu do obydlí Aristova.

Jda Sikkou, kde pobýval ode mláda, a kdež mu každý kámen býval znám, tázal se sama sebe, bude-li mu popřáno, aby tady složil taky kosti své?

Nitro jeho nebylo pobouřeno nikterou úzkostí ani žalem — vždyť šel říkat o slovo rozhodné — avšak taky necítil ani dosti malé naděje. Snad tušilo již srdce jeho, že Prozřetelnost Božská vyvolila „nevěstu“ drahou účelům vyšším — *oslavě svatého jména svého*.

Náhodou pohlédl na chrámy a nádherné stavby, avšak hnedle sklopil očí svých — všudy známky a stopy prostopášnosti a nevěry.

Zlaté paprsky vycházejícího slunka zdobily jakoby posetými diamanty spanilé výtvary stavitelského důmyslu.

Ani nevěda, jak mu cesta uběhla, viděl že, že se bělí letohrádek Aristův.

Srdce poručence Juliova běželo obyvatelce jeho v ústrety, třeba že jí ještě nespatriil. Všecka trpkost a nechuf z duše jeho, jako by na povel prchly a zmizely, mysl se kochala obrazem „jejím“, té žádané družky na cestě životem.

Agellius se všecek zrovna změnil, čelo mu zářilo odhodlaností a upřímností, oko planulo leskem radostným, obličej jeho byl ovanut nádechem dobrosrdečnosti a přece zároveň patrnou mužnou, rozhodnou rozvahou.

Vzpomenuv dívky spanilé, všecek se rozjařil, hladina duše jeho rozvlnila se v tisíce vln, a v každé vlnce viděl ctnost děvy své.

A tolikéž Kallista se těšila na příchod svého „ženicha“. Onen trapný, záhadný sen pozměnil ovšem velkou měrou její povahu i náladu myslí a přece očekávala ráda milence!

Věděla dobře, že se bude Agellius dožadovati od ní křtu sv. Jak se těšila, že ho překvapí nejen svolením jeho žádosti, nýbrž vroucím přáním, aby jen přivedl kněze křesťanského anebo aspoň vypátral, kde je, že si vyprosí sama, aby přijata byla za dceř církve svaté.

Aristo záhy z rána odešel „po svém zaměstnání“. Vychladať zúplna duše jeho z touhy křesťanské — raději o tom ani neslyšel a přece doufal, že se povede vše šťastně.

Agellius chvíli chodil polem a sadem, kterýžto kolem obydlí Kallistina se pyšnil. Když se mu zdál čas již příhodný, upravil si vlasy, oprášil obuv, urovnal šat a šel — „na námluvy“.

Kallista již čekala. Aspoň pětkrát se ptala staré Faidry, má-li na sobě všecko dobře spořádáno a vkusně urovnáno.

Letitá služka všecka ztrmácela, co se naběhala a natočila kolem „svého děvčete“.

Vědouc však, že to má všecko dobrý účel, ani slovem nehlesla, nýbrž trpělivě jako Job konala svou práci.

Posléze někdo zaklepal.

Dvěře se otevrou — Agellius uctivě pozdraviv, vstupuje.

Uzardělá nevěsta vstala a vítala „ženicha“ svého.

Říman ovšem viděl několikrát Řekyni vkusně oblečenou, avšak tak vybraně jako dnes, jí přece dosud nespatriil.

Vážně a lehouce jako stín oblaku po rozkvetlé lučině kráčela k němu a nabízela židli. Agellius vřele poděkovav, posadil se, dívka stanula u svého stolku opodál.

Měla na sobě běloskvoucí řízu, bohatě zlatem lemovanou. Páže krásy antické byly od ramenou obnaženy a levé nadloktí obepínal plochý, zlatý kruh, na bílém hrdle byl zlatý amulet; ňadra, klenoucí se jako liliový záhon v prvním rozkvětu vlnila se pod splývavou tunikou, na ramenou zlatými knoflíky sepjatou. Pravice, vinouc se k ňadrům, třímala ozdobnou kytičku — levicí se podpírala na stolek; ve vlasech zelenala se větvíčka břečťanu. Tvář měla trochu bledou vnitřním nepokojem. Alabastrová víčka spanilých očí byla sklopena, bohaté černé řasy stínily je jako hedvábné třepení.

Po sněhobílé šíji, útlé jako zjev labutí, splývaly černé havraní vlasy s liliových spánků na svěží postavu, jakoby od nejvýtečnějšího umělce ulitou.

Agelliovi se zdálo, že to není dívka z luhův pozemských, nýbrž spíše vzdušná bytosť z hvězdnatého kraje — vidina z výsluní krásné Hellady krása krásoucí.

Vstal — popošel a podáváje dívce spanilé ozdobnou kytičku, pravil: „Prosím, přijmi ode mne skrovný tento podar. Jsoutě to svěží květinky jako ty sama.“

„Děkuji,“ odvětila Kallista hlasem měkkým, jako když drozd na vrcholku jedle zapěje do tišiny lesní, a podala mlčky Agelliovi kytičku svoji, kterážto byla ovšem útlejší — avšak něžnější a vkusnější.

Říman, upřev planoucí svůj zrak na dívku krásnou pojal ji jemně za ruku a pravil vroucím hlasem :

„Nuže, Kallisto šlechtná, oznámil ti Aristo, v jakéže příčině jsem přišel dnes?“

„Ano,“ odvětila tichounce Řekyně.

„Jak jsi se tedy rozhodla,“ vyzvídal zpříma Agellius.

„Snad dlužno, abychom dříve vyměnili úsudky své u věci tolik důležité,“ ozvala se hlasem již smělejší Kallista.

„Prosím, posad' se,“ pravila dále, pohlídajíc čistým, nevinným zrakem na muže statného a vyvinujíc mu ručku svoji z pravice.

Agellius si usedl.

„Předkem a nejprvé mi pověz, čeho žádáš od své budoucí choti?“ tázala se Kallista.

„Šlechtného srdce, čisté nezkalené mysli a pravé ženskosti — nebo-li vlastnosti něhy a skromnosti si přeji, čímž ženy muže vlastně překonávají,“ odvětil tázaný.

„A již ničeho?“ tázala se opět Kallista.

„Čeho, prosím, ještě?“

„Ale, ale — příteli milý, což je náboženská rozhodnost poslední příčinou?“

„Toť přece samo sebou patrnó, že bych si přál, aby byla moje žena křesťankou.“

„Vida. Avšak, rač mi, prosím, popřáti ještě několik otázek,“ pravila Kallista. I uložila podar Agelliův do skvostné vásy na okno, vzala si židli a usedla podál milence svého.

„Kterak soudíš o řádné choti — má býti statečna, odvážliva, mužna?“

„Arciť,“ odvětil poručenec Juliův.

„Chyba lávky. Snad's málo rozmyslil, čím vlastně žena, čím její láska a ctnost. Vidíš, není nám Řekům běžný spůsob, aby vyjednával ženich s nevěstou před svatbou. Abych ti však dokázala, že uznávám manželstvo za důležitý oddíl života lidského, povím ti v té věci svůj úsudek. — Třeba jsem dosud pohankou, tož vidím a poznávám přece jasně

a patrně, že tady chybili velice Řekové. Neboť, zajisté je lépe, dohodnou-li se snoubenci dříve, než když jsou již sobě na vždy odkázáni. V téhle té příčině arcíř sňatek křesťanský vyniká naprostou dokonalostí. Neboť, jakož jsem se dolechla, třeba tu zralého uvážení a rozmyšlení, než si snoubenci náležejí. Také prý se táže kněz ještě, než je posvátný obřad vykonán, jdou-li za sebe ženich s nevěstou z dobré vůle. Takové dokonalosti arcí řecké náboženství nemá ve příčině manželské.“

„Ale, prosím, vždyť netřeba takových starostí,“ ozval se Agellius.

„Nikoliv; ručím za to, že za chvíli budeš zúplna srozuměn, proč tak důkladně všechno rozmyšlíme,“ odvětila dívka.

„Jak soudíš o poměru a zásluhách muže a ženy?“ otázala se dále Kallista.

„Mají se sobě hoditi,“ pravil Říman.

„To ještě nestačí po mém rozumu. Myslím, že si má muž ženy vlastně zasloužiti. Prosím, rozuměj mi. Snad je povinností mužovou, aby pracoval a o to se snažil, by se dodělal slušné výživy a řádného zaměstnání. Avšak, tolikéž žena má dříve vytríbiti svou povahu, aby v něm viděla a měla ne pouze své podpory a obrany, nýbrž svůj vzor; nikoliv, aby ho sama opravovala anebo dokona řídila — slovem, aby slabá žena měla „m u ž e“.

„A což dívka nemá snad povinností vůči budoucímu muži svému?“ skoro žertovně ozval se Agellius, jehož bavila rozprávka ta neobyčejně. Bylať Kallista všecka zardělá, čímž krása její ještě patrněji vynikala.

„Arci, a vážné povinnosti. Žena je ovšem mnohem slabší muže a nemá pro práce hrubší vytrvalosti tolik a síly, jako silný muž. Avšak to jí není nikterak na škodu ani hanu. Má hleděti, aby se vzdělala pro svůj obor — a to pro svatyni domácí, kdež není třeba tolik hrubé síly, jako d ů m y s l u, c i t u a n ě ž n o s t i. Má býti vzdělána hudebně i zpěvně, má býti jemnocitna, ústupna, trpěliva, laskava. Neníť dívčí prací, aby snila o svobodě, nebo veřejných úřadech a jiných oborech, kteréžto jsou právem zaměstnáním mužským. Neníť úlohou žen, aby se dávaly s muži do zápasu o slávu, aby závodily na poli veřejnosti

— nýbrž úkolem jich: aby byly upřímnými, věrnými družkami mužů, zdárnými hospodyněmi, kněžkami i vychovatelkami rodin svých," hájila Kallista.

Avšak za těchto posledních slov se začervenala, jako by ji krví polil.

Agellia to neušlo. I tázal se sám laškovně: „Snad by tím nebyla úloha manželčina ještě dokončena?“

„Ovšem že ne. Má-li úkolu svému řádně vyhověti, musí býti prosta ctižádosti, ješitnosti a samolásky. Má se ohlídati všudy a vždy, jak by mohla prospěti muži svému, a to v čas a vhod. Zrovna žena to je, co stírá vrásky manželu s čela zachmuřeného, co tiší jeho hněv svou umírněností a skromností. Má býti po boku jeho jako bytosť míru a lásky, kteráž to mu zlahodňuje život. Žena to je, od níž závisí bohabojnost a mravnost — onať vštěpuje srdci dětskému první pojmy o dobrém a zlém, pravém a nepravém, krásném a užitečném. Úkol to, tuším, dosti obtížný, avšak tím krásnější a vděčnější. A tomuto důležitému povolání ať věnuje všecku svou duchovní sílu, všecky schopnosti, jimiž vyniká — i není potom krásnějšího jména než *žena-matka*," dokončila dívka a opírajíc se o lenoch židle, hleděla snivě na Agellia, pozorně naslouchajícího.

Jen co pravda, pocítoval Říman upřímnou radost ze slov Kallistinych — toť byla slova, jakoby zlata ukrajoval.

Oč, že za malou chvílku vyřkne milovaná dívka slovo rozhodné?

I vstal ze svého sedadla a ujav spanilou Řekyni za ruce, pohlédl láskou zaníceným zrakem v ušlechtilou její tvář a zvolal: „Dívko drahá, touho a radosti života mého, přijmi srdce mé, tady ti je nabízím! Ty se chvěješ — což tajíš smutnou zvěst nějakou nebo se mne snad obáváš?“

Dívka neodpovídala, ručky svoje milovanému muži ponechávajíc. Zrak její, lesknoucí se slzami, prosebně na Agellia pohlížel.

Říman mlčel; bylo však patrné ze všeho jeho ústrojí, jak velice byl pohnut.

„Nuže, dívko moje milená, což mi ani slůvkem neposkytneš naděje? Proč bych nevyznal, že od první chvíle, kdy jsem tě spatřil, nesly se myšlénky mé k tobě — tys byla zeleným krajem spásy, kde odpočívala unavená duše má.

Neuvěříš mi, duše čistá, nevinná, ty vznešené poupě v čas nynější všeobecné zkázy mravní? Ó, rci, že ano, rci, že mi přeješ, že jsi s to, abys opětovala lásku mou," horoucně vybízel dívku svoji.

Avšak Kallista ještě neodpovídala; za chvíli pozvedla očí svých a trpce se usmívajíc, tázala se hlasem sotva slyšitelným: „A což víra tvoje? Což vlast'?"

„Doufám, že přiznáš hlasu svého božské víře Krista Pána, až ji jenom dokonale poznáš, *a vlastní tobě bude srdce mé.* Chceš, dívko milená, chceš být má?" ještě vroucněji se dotazoval Agellius.

Dívka se po těch slovech vzchopila, jako by chtěla odejít. Avšak Agellius ji uchopil za ruce a nepustil. V prsou jejích zaplanul divoký boj a v srdci i v nadrech oheň řeřavý, oči měla zanícené.

Láska k Agelliovi a soustrast s ubohou mateří přely se o prvé místo v srdci jejím.

Rázný Říman byl jejím štěstím, blahem, nadějí, touhou i útěchou. Duše její okřívána jménem „Agelliovým“ a hrála se slunečnou krásou jeho mužnosti a statečnosti.

Na chvíli ovšem vloudila se do srdce Kallistina jakási trpkost, od té chvíle, co pracovala za mzdu.

Avšak přes to přese všechno přece jen milovala svého Agellia láskou neskonalou.

Když však po záhadném snu jí vyjevila stará Faidra, že „nebožka paní“ jistojistě vysvobozena bude od „muk pekelných“, jestliže se „panna“ dá pokřtiti a odevzdá-li korunu nevinnosti své na trůn Boží, tuť nešla a nešla Kallistě tato napomínka a porada z mysli.

Vždyť od toho dne, kdy jsme o ní naposled mluvili, valně pobledla a zvažněla; ačkoliv i po rodinném neštěstí odložila bývalou svou živost a žertování.

Neřekla o svém záměru nikomu an to — Aristo nevěděl dopodrobna — nebylať sama dosti moudrá z toho.

Avšak nyní, kdy si mohla zbudovati šťastnou budoucnost a štěstí trvalé, ceny neskonalé — dobrovolně se toho všeho vzdala.

Dobré vychování slavilo vítězství — blaho matčino dostalo vrch — štěstí dceřino a blaho její pozemské mělo býti

obětováno. Mimo to ji blažila tolikéž domněnka, že otec snad může býti též osvobozen muk věčných, zemřel taky, křesťanství nepřijav. Aristo sejde jistě bez křtu sv. — u toho není ani zdání po víře Kristově.

Což aby se obětovala za všechny — dá se pokřtiti a zasvěti život svůj Panně Marii, o kteréž jí toho Faidra tolik navypravovala.

„Neopouštěj mne!“ prosil hlasem zoufalým mladý muž. „Má láska je čista, ctím tvé ctnosti, vždyť srdce tvé je oltář studu zbudovaný. Věř mi, Kallisto, máš muže před sebou; věnuj mi srdce své.“

Nadšen a ozářen jsa leskem své čisté lásky, tiskl jí křečovitě ručky bělostné a žádal o lásku.

I nemohla se déle již překonati Kallista šlechetná — vzorná dceř hodné matere. Proud horkých slzí vyhrnul se z hlubokých očí jejích, klesla na prsa muže již tak dávno milovaného a tulíc se k němu s bázni a důvěrou dětinnou, zaštkala pláčem holubíným: „Nežádej srdce mého, drahý muži, není již mé.“

Více nepromluvila; klesat do křesla, všecka jsouc znavena.

Zdrcený Agellius hleděl na ni, jako by chtěl na vždy vtisknouti její krásný obraz v paměť svou. Stál tu nepohnut, maje oko upřené na bledou tvář, na alabastrová víčka přivřených očí. Hlava mu vřela, před očima dělaly se mu mžitky.

V tom se dívka probrala z bolu svého. Hluboce vzdychla, rozhlédla se a vidouc drahého muže, jehož tolik milovala, zachvěla se po veškerém těle jako růže, když ji větrík ovane.

„Agellie!“ pravila slabým třesoucím hlasem Římanu, kterýžto opíraje se o podstavec, hleděl bolným pohledem na kytičku, děvčetem darovanou. „Upřímně se ti přiznám, že jsem tvého vyznání očekávala. Vždyť mohl's nazírat z mého chování, že jsem se na tebe vždycky těšila jako malé dítě. Žádáš ruky mé upřímně, otevřeně, přátelsky, a já tímže způsobem ti odpovídám — škoda, že záporně. Povaha tvoje je vzácna — mohlo by ti každé děvče svěřiti směle své blaho i štěstí — vzpomínka po tobě nezanikne nikdy v srdci mém. Na počátku jsem se vzpouzela citu, kterýž

mne pobádal k tobě, a hleděla jsem ho vypuditi ze své paměti — avšak láska k tobě byla silnější a nedala se přemoci. Nebeský Pán nejlépe ví, že mluvím ryzí pravdu. Avšak neblahé poměry v rodině naší brání mi, abych nedospěla šťastného přístavu — života po boku tvém. Máti moje se trápí — pevně tomu věřím, otec tolikéž zemřel pohanem, ačkoliv byl jinak ve všem všudy vzorný muž. Bratr můj — víš sám, jak málo cení víry vůbec a víry křesťanské zvláště. Posud sám, kam by to došlo s dušemi jejich, kdyby tu nebylo někoho, kdož by se obětoval a život svůj Bohu zaslíbil za ně za všecky. Vidíš, kdybych na krásně byla chotí tvojí — nikdy bychom nebyli zúplna šťastni; aspoň ne potud, pokud toho zasluhuješ. Kdykoliv bych se dotekla tvé pracovitě ruky, vždy by mne upomenul sen, jak se ubohá máti má trápí — jsouc dcerou svou opětně zrazena. Každou chvíli by mne bičovalo trestající svědomí, že mne matka žádala, abych jí přispěla a že jsem jí toho odepřela. Bohu budiž žalováno, že nás stihlo takové neštěstí — mohli jsme žíti jako dvě zrnka v klásku. Avšak co se stalo, stalo se, nereptám proti vůli Boží — podvoluji se. Tolik ti však pravím, muži dokonalý, že mi slasť této chvíle, kdy ústa tvá vyjevila lásku čistou, upřímnou, bude vždy slastnou vzpomínkou, kdež si bohdá odpočine uštvaná duše má, až mi bude nejhůře. Věz, toť mi pýchou, chloubou a radostí neskonalou — že muž povahy tak pevné, mohutné, žádal ruky mé,“ pravila slabým hlasem hodná dívka.

Chvíli si odpočinula, patříc unylým zrakem po milenci svém. Agellius zatím hleděl na zem jako strnulý. Rtové se mu křečovitě škubaly, a v obličeji každá žilka hrála.

„Vyhledej si dívku, kteráž by tě byla hodna, a požívej s ní blaha a štěstí, jehož mi krutý osud s tebou nepopřál. Buď šťasten — nechť ti dobrá a pilná žena nahradí všeho toho, čeho bych byla s tebou zažila. Přeji ti vroucně“ — pravila dále hlasem třesavým a namáhavým, majíc v obličeji živý žár — „aby ti květoucí dítky osladily všecky strasti a svízele, abys odchoval zdárných synů vlasti své. Buď šťasten, můj Agellie — a pomni, že všudy a vždy modliti se bude za tebe Kallista tvá. Na památku přijmi ode mne tyto dvě věci,“ samým pláčem sotva již mluvila, ačkoliv se přemáhala dosti. Povstavši ze sedadla svého, vrá-

vorala ku stolku, chvějnou rukou chopila se malého závitku a všecka se třesouc, podávala jej svému milenci. Horký slzí proud vyřinul se z překrásných očí dívky spanilé. Klesla do křesla a plakala hořce.

Agellius kvapně rozbalil závitek a samou lítostí a žalem jej upustil.

Ozdobný křížek z havraních vlasů, a skvostně a uměle malovaná podobizna sličné Kallisty byly v něm.

I zvolal ženich zklamáný: „Vyslyš mne, Kallisto, aneb dovol, abych zůstal s tebou svoboden. Tys první žena, kteréž jsem závoj svého nitra odhalil, tys první, kteréž jsem se pokořil, žádaje sobě slavnosti manželské. Vždyť nechce dobrotivý Bůh oběti takové, jakou Mu chceš obětovati. Ručím za to, že usmíříš trest matčin, dáš-li se pokřtíti. Kallisto drahá, ty dívko šlechetná — neodmítej ruky mé. Budeme spolu Boha prositi, aby přijal na milost matičku tvoji, spolu můžeme pěstovati kázeň a bázeň křesťanskou v domě svém; věř mi, budeme žítí šťastně a blaženě. Ani jednou nebudeš míti příčiny želeti, žes mi podala ruky své. Shledáš, že Pán Bůh vyslyší společnou prosbu naši a odpustí rodičům tvým.

Kallisto, smiluj se, nedávej se pouhému snu uchvátiti. Poslechni, rozmysli si takovou nesnadnou úlohu. Nuže, učiníš mi po vůli, dáš se se mnou oddati?“ Na kolena klesl mladý muž a lkal dále: „Slyšíš, dívko moje drahá, slyšíš prosebného hlasu mého? Rozpomeň se nade mnou a buď mojí ženou, buď mi družkou na cestě životem!“

Kallista zatím seděla jako zatonulá ve křesle svém. Nemohouc zapřítí lásky své, objala rukama chvějnýma sličnou hlavu Agelliovu a plačíc odvětila:

„Agellie můj, miloval jsi mne láskou čistou, upřímnou. Tedy pro tu svou nehynoucí lásku učiň, oč tě úpěnlivě prosí Kallista tvá. Nežádej ode mne věci nemožných. Právě že tě vroucně miluji, proto se tě odříkám — nemohla bych tě nikdy šťastným učiniti. Vždyť máš děvčat na vybranou jako kvítí na lukách. Vyvol si jinou — snad je mnohá z nich dokonalejší a vhodnější nežli já. Vždyť mám mnohé a těžké chyby. S Bohem, s Bohem — požehnání Boží a pomoc Matky Páně buďtež vždycky s tebou,“ dořeknuvši

s námahou neobyčejnou těchto slov, políbila kadeřavou hlavu milencovu a pokrývajíc rukama krásné oči své, usedavě plakala.

Agellius se zvedl střelou a v líci zahořev a ruku pozvednuv jakoby ku přísaze, zvolal: „Já že bych někdy zatoužil po jiné dívce — že bych žádal ještě některé ženy o ruku? Já Říman Agellius? To mne málo znáš! Když tebe nedostanu, tedy žádnou jinou. Dokáži, že dovedu uctít památku tvé, kterouž jsem miloval jako oko v hlavě, které jsem vzpomínal vždy a všude od prvního spatření, jejížto obrazu mi připomínal ranní červánek, polední slunko a lesk cudné večernice jejížto ctnosti a krása roznítily duši mou ohněm čisté lásky, kteráž jsi zůstala nevadna a čista v čas všeobecné zkázy — tebe že bych zapomenul a jinou dívku si oblíbil — nikdy. Život můj bude ode dneška smutný, pouhé práci věnovaný — avšak pohrdám veškerým blahem, jehož mi svět dáti může bez tebe, pohrdám, odmítám pro toto jediné políbení, jimiž rty posvětili osud mi dopřál — tím mi dosti, nežádám ničeho již.“

Agellius se naklonil a vtisknul na karmínové rty Kallistiny první a poslední polibek. Zápasila se mdlobou, netušil ani tisícerych strastí, kteréžto svíraly duši její.

„Věř, že kdekoli budu, všude mne potěší paprslek tvé lásky, Bůh tě posilni, děvo milená!“

Již ho neslyšela, ve mdlobách jsouc, klesla na zadlenošky své.

Odmítnutý ženich řítil se ze dveří bez klobouku, třímaje v ruce svých památku od krásné, spanilé Kallisty.

XVII.

Agellius myslil, že se mu hlava rozskočí, horečka jím lomcovala, horko a zima se střídaly tělem jeho.

Co teď, co počnu? Ó, že jsem se dal vášní ukvapiti — ó, že jsem jen nevymýtil a nezahladil prvních dojmů lásky ze srdce svého. —

Honose a vychloubaje se svou pevnou povahou, že může vše, čemu sám chce a že chce vždy jenom, co dobro a správně — viděl nyní patrně, že je přese všecku svou odvahu velmi sláb. Poznal své slabé srdce a bál se ho.

Co se navysmíval druhům svým na akademii, kteřížto kořili se děvčatům, jak pohrdal každým, o kom slyšel, že se účastnil slavností a kluzkých zábav, kteréž tehda na denním byly pořádku. Kolikráte i příkrými slovy dotíral na toho onoho kollegu svého, když mu týž vypravoval, že láska tak přirozeně v srdci mu vykvetla jako pomněnka na lučině, hvězda na nebi, anebo když ho ubezpečoval, že se jí nemohl zrovna tak ubránit, jako se nemůže keř ubránit růží, kteráž na něm vypučela.

Co má teď říci, poznáváje na sobě totéž? Proč on zrovna musí se podrobiti „neúprosnému zákonu ve přírodě,“ jak tomu říkali jeho druhové na studiích? Chytře se mu dostala spanilá Kallista do srdce, a to jedinou dobytelnou branou, již měl dobře zatarasenu, k níž však sám cestu jí ukázal.

On, právě on se zahleděl do sličné Řekyně a miloval silou první lásky, avšak zrovna na začátku jí musil dáti v oběť prvotiny citu svého.

Z hlubin zoufalosti poprvé v životě pocítěné, zvolal Agellius zářivému nebi v tvář: „Ó, Bože, proč ona, proč ne jiná?“ Posměvačná ozvěna opakovala za ním otázku: „Ano, proč ona, proč ne jiná?“

Vždyť je děvčat jako kvítí, která mají červená ústa a bílé ruce taky jako Kallista. Avšak ozvalo se v něm svědomí: „A milují tolik Boha a rodiče?“

„To nikoliv,“ odvětil opět sám vnitřní hlas.

Vida, vida, čeho se nemá odříci pro víru svoji. Proč nezůstala Kallista pohankou aspoň ještě po nějaký čas, proč ji zrovna v tu chvíli osvítila milost Páně, když mu měla dáti slovo rozhodné? Kam s tím snem, kdo tomu uvěří? To leda bajky malým dětem.

Krutě dotíraly výčitky srdce a svědomí na Agellia. Takto ho snad ještě nikdo nespátril — oči mu jiskřily, vlasy viály kolem bledé tváře, líce hořely chvíli co chvíli.

Práhl veškerou touhou sklíčeného srdce svého po duši upřímné, sdílné. Již pohledem na věrnou ženu svou byl by se pokaždé zotavil a posilnil, a zatím — láska jeho odmítnuta, zhrzena. Hanbou mu vystoupil pot na čele.

Což platná slova jemná, snad i upřímná, prosby pokorné, sliby krásné — když je přece jen odkázán opětně sám sobě — oslyšen.

Očekával, že ho přitiskne k vášným ňadrům svým krásná Řekyně, zatím odměnila rosu jeho srdce laskavého slzami hadími

Ó, že kdy na to pomýšlel.

Ano, ano — za rodiče se Kallista obětuje — má za lubem někoho vzácnějšího, bohatšího, urozenějšího. Což jí přijde na mysl hospodářský správce? To to, chce se jí nádhery, přepychu. Však dobře vídal, když k ní chodíval návštěvou, jak bývala nastrojena — jen to na ní všecko hrálo.

Ó, že jenom toho nepoznal v té své zamilované závratí — lásku mu odměnila zradou, důvěru klamem, oddanost nevděkem. I, proč ji jen nabádal do víry křesťanské — snad by se byla jinak rozmyslila.

Tu však se ozvalo kárající svědomí v zarmouceném muži: „Což jsi taky z těch, o nichžto pravil Spasitel světa, že jsouce národem vyvoleným, přece nebe neuzří, nýbrž spíše pohané do království Božího se dostanou, protože nepohrdají slovem Páně!?“

A hnedle udál ve smýšlení mladého muže rozhodný obrat — bystrá hlava a poctivá mysl jeho nemohly arci dobrému dlouho odpírati.

Snad prvním záchvatem lítostí a žalem nad láskou ztracenou dal se omámiti, zareptav v rozhořčeném srdci proti Bohu svému. Hnedle se však poznal a obrátil.

Již klidněji uvažoval a rozmýšlel: „Já jsem přece chybil. kam jsem dal jenom rozum — vždyť bych pomalu byl Kallistu zrazoval z víry Kristovy Vida, pohanka Řekyně mi rozsvítla světlo víry pravé, obětavé a já ji ještě podezřívával — odplatila mi zlé dobrým. Nyní se poznávám. Já jsem byl nevděčen vůči milosrdenství Božímu. Co tisíců lidí žije dosud ve tmách a poutech pohanstva, a já, kterýžto po tak drahnou dobu již přijat jsem do rodiny církve svaté — vedl jsem si tolik nevděčně a netečně vůči klenotu nejdražší víry. Čímž vlastně prospěl život můj dosavade? Stále a stále se pachtím po té hroudě zemské a výdělku, duše moje však hyne. Nebylo by vhodněji, abych obětoval život svůj tomu, co mi ho daroval? Obávám se, žeby mne někdo

usvědčil z viny, jelikož jsem křesťanem — aby mi snad nebylo vytrpěti muk a pronásledování? Oč, že by Kallista bývala dávno již křesťankou, kdybych byl sám dokázal více lásky a horlivosti pro víru svou; možná že by taky byli jiní naši přátelé, máti, strýc i bratr. Slabá dívka, kterážto pouhým snem poučena byla o budoucím věčném životě, překonala mne, jenžto ode mláda svátostí sv. křtu jsem byl požehnán, mnohem lepší úctou a dokonalejší láskou k víře Kristově. Šlechetná Řekyně, pohanka, odmítla srdce mého, bych mohl spíše utvrzen býti u víře zděděné, abych byl upamatován klenotu, kteréhož jsem pomíjel. Ó, nezapomenu ti toho dobrodiní, Kallisto drahá, chvíli co chvíli za tebe budu prositi panenskou Mateř Syna Božího — odpusť, odpusť, že jsem tě obviňoval a podezříval. Jak dokáží milené dívce, že si vážím víry své a že nejsem chlazen ani netečen vůči náboženství svému? Začíná Deciovo pronásledování — což abych šel rovnou cestou na soudnici udat se první, že jsem státním zločincem, kterýžto se posmívá bůžkům vládním, jenžto však s bázní a třesením modlí se Bohu Troj-jedinému. Aspoň by viděla Kallista příklad obětavosti křesťanské, kteroužto obětavostí však mne již neskonale zahabila — vyvolivši si život osamělý, věnovaný modlitbě a odříkání se, a to ne za sebe, nýbrž za své drahé.“

Agellius se tišil až se ztišil, jako by mu jemná ruka nakapala balsamu v choré srdce.

Docházel města. Nebylo daleko poledne. Slunce pálilo žhavými paprsky, všudy bylo mrtvo a ticho horkem úpalným.

Mladý Říman kráčel t e m ě ř p ů l h o d i n y, nemaje ničeho na hlavě. Několik lidí, se kterýmiž se střetl po cestě, hledělo naň, jako by se byl minul rozumem, takový žár a on s n e p o k r y t o u h l a v o u. Každý se hleděl dostat do stínu — a on v nejparnějším slunci. Ubohý Agellius zakoušel úpalu slunečného i žáru krve své rozčilené — obojí ho hnětlo o překot.

Přišel na náměstí do Sikky, viděl, že všudy prázdno. Prodavači zmizeli, schovavše se do svých stanů, zevlovači, kteřížto ničeho nedělajíce, Pánu Bohu jenom den ukrádali, uložili se jak širocí tak dlouzí na podsíň, ošemetní kejklíři, lehké ženy, a dívky i poběhlé děti tlačily se tolikéž, kde bylo trochu chladu a stínu. Staré, žebravé stařenky a sešlí že-

bráci, kteřížto nemohli již dále, klesli na veřejné ulici, odevzdávající se smrti zhoubné — úpalu. Nikdo si jich nevšímal, jako by tam zvíře cepenělo, a nikoliv bližní, s duší nesmrtelnou. Nebyloť tu křesťanské lásky, vládla chladná pýcha pohanská, kteráž pohrdala bratrem trpícím, opuštěným.

Agellius vrávorál, horkem jsa všecek zmámen a unaven, kolem ležících ubožáků — že klobouku nemá, dosud nepozoroval.

Zahaleči na podsíních, slyšíce někoho kráčetí dobou neobvyklou po ulici, hleděli, kdo to; neboť dopoledne za parných dnů každý se raději skryl a nemusil-li, ani se na ulici neukázal.

A tu jeden z nich, urovnávaje si jakési rozedrané šaty pod hlavu, pravil druhům svým: „To je taky křesťan. Zním ho, je to bratr Jubův, často jsem se s ním vídal u lakomého Julia, dokud jsem tam pracoval.“

„Vždyť vrávorá, jako by měl přebráno, jistě poslední peníz utopil někde ve víně,“ odvětil jiný dobrodruh.

Agellia rozpalovalo nesmírně horko, oči podivně svítily, v hlavě hučelo — závrať se oň pokoušela.

Motal se jako schvácený prázdnou ulicí, jazyk měl těžký jako olovo a matnými rukama sahal si na čelo, kdež cítil bolest náramnou.

V očích se mu všecko měnilo, neviděl ničeho zřetelně, zdálo se mu, že mu někdo ryje žhavým železem po těle — závrať se doň opřela novou a prudčí silou — klesal až klesl na dlažbu, nevěda o sobě ani zbla.

Štěstí ještě, že padl blízko sochy císaře Severa, kterážto, obrovského jsouc rozměru, značného poskytovala stínu.

Hodnou chvíli ležel jako smyslů zbavený — až se pomalu probral ze mdloby. S velikou nesnází se zvedl a vrávorál dále. V hlavě cítil prudkou bolest, kterážto každým krokem byla citelnější — naříkal velice. I nemoha udolati mdloby a bolesti své, klesl opět, a to na sedátko u domu na kraji města.

Dům, u něhož chorý Říman klesl, byl majetkem bohatého obchodníka. Vida domácí pán, jak churavý pocestný běduje, nabídl a poskytl mu trochu vína a ovoce.

Agellius vřele poděkovav, posilnil se. I podával zotavený poručenec Juliův něco peněz ochotnému kupci, avšak lidomilný kupec toho nepřijal.

Nemocný sebrav se z lávky, cítil, že mu je trochu lépe. I dal se na cestu do své chatky. Chůze mu šla velmi nesnadno, každý krok a každý kámen cítil.

Obchodník za ním hleděl ze skladu svého, až mu z očí zašel.

A proč poskytl osvěhy a popřál zotavení neznámému člověku? Protože byl křesťanem, třeba že se tomu veřejně nikdy nepřiznával a tajil toho, jak se dalo jen. Avšak v srdci mu zbyla přece jenom jiskra lásky křesťanské.

Když zmizel Agellius již zrakům jeho, vrátil se do své pracovny, otevřel tajnou příhrádku ve zdi, a vyňav Písmo sv., četl: „Zajisté pravím vám, že každý, kdož by vám dal píti číši vody ve jménu mém, totiž proto, že jste Kristovi, dojde odplaty své.“ (Luk. IX. 39.—40.) Obrátiv, četl ještě: „Dobrořečte protivníkům svým; dobrořečte pravím a nezlořečte.“ (List sv. Pavla Římanům 12, 14.) A opět obrátiv, ještě četl: „Prosíme vás, bratří, potěšujte malomyslných, vyhovte mdlým, buďte trpěliví ku všem, hleďte, abyste nikdo nikomu zlého zlým neodplacoval, nýbrž vždycky, co pravého jest, čiňte i sobě i všem.“ (List sv. Pavla Tessalonicenským II., 5, 14.—15.)

Zavřel knihu tajný křesťan a pravil sobě: „Ať to byl křesťan nebo pohan — opustiti jsem ho nemohl. I neprávem naprostým a hříchem smrtelným je, že se příslušné úřady nestarají o mdlé a nemocné. Arciť, nyní musím mlčeti, veliké nebezpečí hrozí křesťanům, i mohl bych snadno dostati se do úzkých — ale nesprávně to přece je!“

Takových křesťanů bylo v Sice za tehdejších časů početně; doma se ještě jakž takž znali a modlili Bohu svému, u veřejnosti však šli s vládou — pluli proudem časovým.

Zatím dostoupilo slunce pravého poledne — paprsky hřály a pálily, až sotvy bylo možno dýchat.

Ubohý Agellius snažil se všemi silami, aby se dostal domů; ještě dobře, že neměl daleko ze Sikky do chatky své. Došed vršku, na němžto měl své obydlí, viděl, že k němu

spěchá otrok Aspar — avšak touže chvílí pozbyl vědomí a svalil se na zem. Prudká horečka ho drtila.

A což Kallista ?

Kdy se vyřítíl zklamáný Agellius z komnaty, nevěděla ubohá dívka, bylať v mráкотách

Po chvíli se jí vydral z prsou hluboký vzlykot. I vybravši se ze mdloby a slabosti, hleděla a sebírala paměť, cože se to dělo.

Oči zabloudily na pohozený klobouk Agelliův na podlaze, ústa zahořekovala: „Milosrdný Bože, neopouštěj mne v této děsné chvíli.“

A skutečně se jí zdálo, že jí značná úleva tiší zarmoucené srdce, když vzývala pomoc Páně.

Sedíc v lenošce, rozpomínala se do podrobná na dějiny své lásky, jak klíčila, kvetla a — z v a d l a. A jedva se vytrhla z jednoho přeludu, již druhý na ni hodil čarovnou síť.

Ano, ta láska k Agelliovi rozrušila hladinu jejího srdce — v tuto chvíli neměla duše přece tolik síly ještě, aby ji utlumila a udusila.

Slib, kterýžto si upřímná dívka dobrovolně uložila, umrtvil ovšem náklonnost k dokonalému muži, avšak nebyl přece s to, aby jí zúplna zahladil.

Stále znělo Kallistě v uších jeho rozhodné vyznání, srdce se jí pokaždé bolestně sevřelo, když se na to rozpomenula.

Takový dokonalý, ryzí muž — vždycky býval tolik pilen v práci, poctiv v jednání a pobožný v srdci. Ona se dotekla poklidu jeho rukou nemilosrdnou, ona mu musila lásky svojí odříci — a přece ho ještě teď miluje, a to více než kdy jindy — více, neskonale více ode dneška. Hlodává bolest projela jí znova nevídanou silou útroby. Zmateně, divoce rozhlížela se po komnatě. Snad hledala, odkud by jí zasvitla nějaká potěcha. A když tak ty oči po světničce těkaly, utkvěly na stěně proti oknu — visel tam sice neumělý, hrubý obraz Panny Marie, avšak touto chvílí jakoby prostičká práce na obraze oživila, a jako by láskyplné oči Matky Páně vlídně a mateřsky pohlížely na děvku zarmoucenou.

I vzchopila se Kallista a rozběhla se k němu, avšak nohy jí vypovídaly službu.

Podél stěn, chytajíc se nábytku, dovlekla se až pod obraz; sklesla na kolena, sepjala křečovitě ruce, zalomila jimi a modlila se zajíkávkým hlasem:

„Ó, Panno Maria, kvítku rajský, matko Spasitele národů — rozpomeň se na mne, osiřelou a opuštěnou pohanku v tomto slzavém údolí a potěš srdce moje v prudkém vlnobití tohoto světa, ó, hvězdo mořská“ —

Více nemohla, vlasy se kolem ní vlnily jako černé jezero; přitiskla hlavu do rukou a štkala.

A vyslyšela Matka Boží bědující dívku — seslala jí klid a pokoj, jehož svět dáti nemůže. Mysl se ztišila, cit se ukonejšil, vášeň utlumila.

Kallista se zvedla, a políbivši vroucně a upřímně obraz a rozpomínala se nyní pokojněji, jak by měla uskutečniti úkol svůj.

Sebrala klobouk Agelliův, uložila jej a vzavši do rukou podobiznu milovaného muže, kteroužto sama si byla vymalovala, pravila si pokojně a klidně, hledíc na obraz: „Tedy jsem já první dívka, pro kterou srdce tvé puklo jako poupě čarovné, z něhožto vybujela spanilá květina lásky? Nuže prosím, Agellie milený, ty vzore mužského pohlaví — právě proto mi odpusť. Když víš, co utrpení věčné, co to jest Boha urazit, a jak bolí, viděti rodičku svoji ztrápenou a sužovanou mukami, tož uznej povinnost dceřinu k matce, uznej povinnost dítěte vděčného k rodičce milované — smiluj se a odpusť mi!“

Vím, že's odpustil. Ty's neoslyšel nejvřelejších proseb mých, nevysmál jsi se mému pláči krvavému, a proto se snad taky nebudeš mstíti na nevinné dívce, kterážto tě ovšem milovala první láskou z té duše i z toho srdce svého, avšak jako žena pod střechu přece následovat nemohla. I přeji ti na milosrdném Bohu všeho dobrého — pomoc Boží, láska jiné upřímné dívky, a stále štěstí ochraňtež tebe všude a všudy — s Bohem, Agellie milený!“

Poslední slova již jenom zašeptala.

Políbivši vroucně podobiznu muže, jehož tolik byla milovala, schovala ji do schránky a obrátivši se k obrazu Matky Páně, zvolala hlasem pevným, přesvědčivým, jakoby povzuešeným nad malichernosti pozemské:

„Panno Maria, stůj při mně a přijmi ode mne tento slib, kterýž jsem zaplatila krví srdce svého a kterýž hodlám zachovat: Korunu panenství a lilii čistoty své ti odevzdám, Panno svatá, až jedenkráte na soud Boží přijdu, čistou, neposkvrněnou. Ode dneška pohrdám slávou vzdější, necítím se býti již zvadlým listem na suché větvi, čekajícím na víchr, aby ho urval, nýbrž hodlám se službě tvé věnovat, chci odvinuti své drahé a milé, vykonám za ně a za sebe ráda pokání na zemi. Jak to jen ve mně bouří a víří, co nových myšlének a nových citů se vzмáhá v mysli mé — jak se ve mně probouzí síla, odvaha, vytrvalost, činnost — to se snad již svatá Panna smilovala nade mnou. Avšak zároveň prosím za muže milovaného, za Agellia svého — Rodičko Boží, chraň ho všeho zlého, nedopouštěj neštěstí naň. Pro mou lásku k Tobě, přimlouvej se zaň u Syna svého, ať dojde štěstí, ať dojde pokoje. Avšak ještě za něco se odvažuji, Panno Maria, prositi. Jsem i přese všechn úmysl svůj přece jenom slabá dívka, kteréžto věčným zákonem je uloženo, aby družkou muži byla — račiž tedy, Matko Krista Pána, tento blahý klid a svatý mír, kterýž jsi nyní seslali ráčila v srdce mé, kteréž před chvílkou ještě bylo samý bol a žal — račiž mi ten svatý mír a klid zachovati. Kéž se nerozzuří již v ňadrech mých divá bouře lásky k muži — toť snad nejlítější příval lidských vášní. Jenom tím mne, svatá Panno, jenom tím mne již nezkoušej. I slibuji ti, ráčíš-li moji prosbu milostivě vyslyšeti, že se budu věnovati zúplna službě tvé, třeba mi byla služba ta i korunou trnovou, a že si ráda pro oslavu **Jména Božího** vyrvu i živé srdce z ňader.“

Dívka domluvila a jsouc modlitbou svojí všecka osvěžena a posilněna na duchu i na těle, svlékla skvostný oděv, oblékla se šaty obyčejnými, vyňala z příbrádky Písmo sv., přistoupila ku stolku a dala se do čtení chutě jako poutník, hasí-li v pustém lese žízeň u stříbrojasné, čistovodé studánky. Našla si svoje zamilované místo v Písmě svatém, kteréž četla nahlas a zrovna jakoby vznešeně:

Vyslyš, ó Bože, modlitbu a nepohrdej prosbou mou. (Žalm 54, 2.)

Smiluj se nade mnou, ó Pane, smiluj se nade mnou; nebo v tebe doufá duše má. Ve stínu jména tvého naději míti budu. Volati budu k Bohu nejvyššímu, k Bohu, kterýž dobře učinil mi. Chváliti tě budu mezi lidem, Pane, a žalmy zapěji tobě mezi národy. Nebo zvelebeno jest až k nebi milosrdenství tvé, a k oblakům až pravda tvá. (Žalm 56, 2. 3. 10. 11.)

Zaplesají rtové moji, až zpívati budu tobě, i duše má, kterouž jsi vykoupil. (Žalm 70, 23.)

A požehnáno jméno velebnosti jeho na věky, a naplněna buď slávou jeho všecka země. (Žalm 71, 19.)

Dívka uložila knihu a procházela komnatkou. Všelická vášeň, bol i zoufalý zármutek jí odstoupily. Byla opět „tichá Kallista.“

Jest to přece zvláštní, že cit oddanosti dívky k muži toliké moci může se dodělati.

Nebylo to tak snadno, aby mohl Agellius nebo Kallista vyrvati ze srdce milostné kvítko lásky, tak spanile rozkvětlé.

Oba byli pevných povah — a zrovna takoví lidé nehnedle upouští od úmyslů a rozhodnutí svých.

Kallista, Řekyně, ze zásady nepřátelská živlu římskému, kterážto Kallista nazývala Římany zbabělci, zhýralci, muži bez účelu, hříčky rozmarů a vášní — a přece zahorelo její srdce, nepřátelské živlu římskému, plamenem čisté lásky k synu téhož na smrt nenáviděného národa.

Ošklivostí a hrůzou se zrovna chvěla, druhdy slyšíc jenom jméno „římské“, a přece jí za přítomnosti Agelliovy tak volno a blaze, jako by z mužných zraků jeho slunko na ni svítilo a hrálo.

A což Agellius — hrdý Říman a muž vědomý svého účelu a práva, kterýžto muž si umínil, že nikdy nehodlá srdce svého ženě věnovati, kterýžto byl dívkám v domě strýcově nepřístupen, přisen — a přece ho Kallista, ta „pyšná Řekyně, přeučená, mudrcká,“ zlákala a upoutala.

Když její krásné zraky, plny hvězd, naň pohlédly, když pozoroval krásný, dlouhý, havraní vlas, hebkou ručku, svěží

líčko, zvučný hlas a srdce citlivé, vzorné — tuť přece jen i přese všecku mužnou pýchu a nenávisť vůči dívkám, k dívce této rád a často pohlédal, jako by ho vlahý a milý vánek libého jara ovíval.

A přes to přese všechno oba mladí, sliční lidé ustanoveni byli lásce posvátnější, službě vznešenější, účelu nejvyššímu — oslavě jména Tvůrce svého.

I jest skutečně cit lásky čisté, lásky oddané, cosi posvátného již.

A činí církev sv. nejvhodněji, spojujíc svazkem sv. manželství oddanost a lásku, kteráž již sama, je-li čista a vznešena, svata jest. I nemělo by se láskou tou tolik plýtvati, zneužívat, anebo v nízkých věcech ji hledati. Ta má míti vždycky podstatu vznešenou, sebe důstojnou, nikoliv všední, smyslnou.

Stará Faidra byla zatím zaměstnána na zabradě, trhajíc zeleninu — mnoho toho však tentokráte nenatrhala.

Vědělať dobře, o čem Kallista dnes má rozhodnouti. Chvíli co chvíli ustala od práce, pohlížejíc do oken „dívčete“, jakoby zrakem svým proniknouti chtěla, co se tam děje.

I staré služce bylo dnes velice nevolno a smutno.

Jsouc ženou, kterážto za mládí svého tolikéž krásou a ctnostmi vynikala, posoudila dobře, že asi je krušno a bolno dívce spanilé, má-li odmítnouti blažený, utěšený život manželský s mužem tak dokonalým. A přece zase rozumem svým uznávala jasně a patrně, že jinak možno není a není. Již, když jí Kallista vypravovala o záhadném snu, žádajíc sobě rad a pokynů, povšimla si dobře laskavá stařenka, jak dívce líčko pobledlo — i bylo upřímné Faidře z té duše líto ubohé dívky.

Avšak, kdož znal „nebožku starou paní“, kdož poznal její dobré srdce a lidumilnost, nezapomněl té ženy šlechtné nikdy již.

Ačkoliv by byla Faidra „svému děvčeti“ slunce s nebesnesla, tož přece jenom vyjevila úsudek svůj a žádala „panny“, aby se za své rodiče obětovala.

Nedomnívejme se však, že snad Faidra učinila tak z přílišné horlivosti náboženské — nikoliv, dobře věděla, co znamená, má-li žena vůbec a dívka zvláště žítí osamo-

cena, jestliže kdy věnovala již lásku svoji muži. Avšak rozhodnutí staré, věrné služby mělo jiný kořen.

Faidra byla již letitou ženou, když se matka Kallistina vdávala.

Jsouc otrokyní křesťankou u zámožného pohanského šlechtice Římana a majíc k tomu ke všemu ještě taky syna z mladých let na starosti, vedla ubohá Faidra život neobyčejně krušný a trpký.

Jakožto mladá otrokyně, sotva dětským letům odrostlá, prodána byla do domu bohatého.

Mladý šlechtický hejsek, líčenou důvěrou a upřímností omámil a svedl nezkušené děvče — ačkoliv se byla nešťastná Faidra zapřísáhla v srdci svém, že jsouc otrokyní, nevdá se ani za živý svět, aby svých dětí aspoň od bídného otroctva vysvobodila.

A jako by si neštěstí ubohou Faidru za pospas vybralo.

Když se jí narodil sličný synáček, tuť pán domu si ho přivlastnil jako prostou věc. Nebohá matka sotva jednou za den spatřila dítě své, kteréž ošetřováno bylo cizíma rukama — neštěstí zkoušelo mladou matku příliš přísně. Aspoň, kdyby byla mohla svého syna dáti pokřtíti.

Když minulo několik trpkých, hrůzných let, tož důvěřovali domácí správné a poctivé Faidře spíše a dovolili, aby si ošetřovala syna svého sama.

Pokud krátký dovoloval čas, vyučovala, a to potají, ztýraná Faidra dítě své svatému náboženství, a jakmile první chvíle příhodná se nahodila, dala syna svého pokřtíti — Bůh se přece rozpomenul. Nyní se jí aspoň trochu ulehčilo.

Avšak ještě horších věcí měla vytrpěti.

Šlechtic neznaboh, dovědév se, co učinila „otrokyně“, ani ho o dovolenou nepožádavši, týral ji kde jen.

Kde která nejhorší a nejhuusnější práce, určil tam Faidru, posýlal ji poselkou po nebezpečných místech, trýznil a pronásledoval, jak jenom mohl.

A což její syn — teprve zakoušel, čímže služba otrocká.

A přes to přese všechno přece nepozbyla odvahy ubohá žena; trpěla jako plané jablko, avšak ryzí víru si zachovala a její syn taky.

Až kdysi za bouřlivého večera opět ztrestal nelidský pán syna Faidřina, proto že prý se modlil Bohu křesťanskému, než se odebral spat — a tuť se mladý otrok poprvé vzepřel trýzniteli svému — avšak touže chvílí klesal na zem, maje hlavu surovým tyranem rozpoltěnou.

Máti slyšíc, co se událo, spěchá tam a vidouc mrtvé tělo synovo, sápe se na bezbožného Římana, chtěc ho ze žalu mateřského zardousiti.

Sluhové ji odtrbli — pán jí kázal šat s těla strhati, zbičovati a polo umučenou na cestu pohoditi.

Popluží necitelného šlechtice bylo nedaleko letohradu Aglajova.

I chodívala Hesychija v podvečer muži svému vstříc.

Zrovna tehda, kdy zhanobena byla Faidra, kráčela mladá choť Aglajova kolem cesty, kdež ležela více mrtva nežli živa otrokyně ztrýzněná.

Hnulo se srdce ve mladé paní — rozpomínajíc se, čeho sama zakusila za otrockého života, ošetřila ztýranou ženu a vyžádavši si souhlasu Aglajova, přijala ji do domu svého.

Aglajus i v tom byl sličné své ženušce po vůli, že došel k nešlechtnému šlechtici a vykoupil Faidře svobodu.

Šlechtná Hesychija se zachovala k ubohé ženě tou měrou, jako druhdy Aglajus k ní. Od té doby zasvitla Faidře hvězda spásy. Hesychija ji měla jako svou družku, řídíc se venkoncem upřímnými a moudrými úradky jejími. I není divu, že si Faidra zamilovala z celé duše hodnou paní — byla by jí krve nacedila. Sdílela s ní radostnou domácnost, dokud Aglajus žil, sdílela se s nebohou Hesychijí o žal a bol, když hroznou smrtí na poušti zahynul ochránce a muž vzorný. Víme, s jakým zármutkem sledovala věrná služka, když se Aristo s Kallistou dali na kluzkou dráhu radovánek římských; avšak víme též, jak radostně nazírala, že se jim znechutil život v bohaprázdné Sice, a že se vrací oba ve staré koleje spořádaného života — neštěstí, jehožto původcem byl Aristo, rylo studenou ocelí ve věrných prsou poctivé stařenky.

Z Arista mnoho radostí však již neměla, uchytíl se jiného života, než býval za živobytí otce jeho — však mu

to Faidra několikrát vyčítala, a neodvážil se jí ani slovem odpovědět prostopášník.

Říkával, že prý Faidra je starý nábytek z otcova domu, a že jí prý člověk musí vyhovět — avšak taky nevěnoval jejím slovům sluchu.

Za to ovšem v „děvčátku“ měla svůj ráj starostlivá služka.

Vidouc, že Kallista zahořela láskou k Agelliovi, byla tomu z té duše ráda — až neblahý sen prudko a kruto rozrušil blahou vidinu Faidřinu i Kallistinu.

Vděčná žena otrásla se až do útrob, slyšíc, že paní strádá mukami věčnými. Jsouc dosti dobře vycvičena v základních pravdách učení křesťanského, věděla, že nedojde věčného slitování, kdož nepřijal křtu svatého.

S hrůzou a strachem rozpomínala se stará Faidra, že nebožka paní pohynula, jsouc nepokřtěna — tolikéž Aglajus, do Arista není jiné naděje, ten zemře jistě pohanem. I nemeškala a dala dívce radu, o níž jsme slyšeli již dříve.

A nedivme se ani Kallistě, že věnovala souhlas slovům staré, zkušené, zbožné služby. Milovalať vděčná dcera matičku svoji jako oko v hlavě, jako duši v těle.

Dcera uposlechla, odložila závoj nevěstin i radosti manželské — oblekla se šatem smutkovým a zvolila osamělost až do hrobu tmavého.

Dlouho se nechtělo Faidře domů ze zahrady, otálela, oblíkla se do oken a opět pracovala. Nemohouc posléze odolati starosti své, navracela se pomalu domů, srdce jí hlasitě bušilo.

Přijdouc ku dveřím komnaty Kallistiny, poslouchala, co se děje — neslyšela ničeho.

Agellius již byl pomalu u Sikky.

Pohlédla klíčovým otvorem a viděla, jak „děvče“, jsouc na tvářích blede jako padlý sníh, klečí a modlí se Panně Marii.

Dech se zvědavé stařence zatajil — jak bylo asi rozhodnuto?

Posléze se děvče zvedlo, něco čítá na Písmě sv. — hlas se jí třese, avšak čítá přece.

„Bud' Pán Bůh pochválen,“ zašepce stařenka.

Dívka dočetla, chodí po komnatě, v obličeji se jí střídá bledost s růměncem.

Faidra otevírá a stojí na prahu, dobrácké staré oči upírá na Kallistu a táže se mateřským, starostlivým hlasem: „Tak jak, dívenko má?“

Děvčeti se zalívají oči, chvátá k Faidře, objímá ji a plačíc tichounce od srdce, šepce: „Jak jsi mi poradila!“

Více nepromluvila — plakaly obě, cítíce navzájem žal i bol a přece opět radost z vítězství dobytého.

I pozvedla dobrá Faidra Kallistě hlavu a pravila: „Vidíš, dívenko — tak skvělého důkazu lásky k rodičům ani křesťané za nynějších časů nečiní. Bůh zapsal zlatým písmem skutek tvůj do knihy zásluh věčných a Bůh tě taky posilní.“

„Poslouchej Faidro — Agellius tady zapomněl klobouk v tom zmatku, po kom mu jej mám asi poslati?“ dotazovala se Kallista, vybavujíc se z náručí milé stařenky; nelíčenými, prostými slovy Faidřinými jakoby se jí zase trochu ulehčilo.

„Nejlépe, dívenko, abych tam sama došla. Snad se mne po něčem bude dotazovati, i mohu vše spíše vysvětliti než ty, mně se to snáze dá dělat,“ odvětila Faidra.

„Tomu bych byla velmi ráda — aspoň se nikdo o tom nedoví,“ odvětila stísněným hlasem bývalá nevěsta. „Avšak,“ pravila jako by žertem přívětivé stařence: „Nezvi mi nikoho na svatbu,“ usmála se však za těchto slov tak bolestně, až Faidru samu srdce mocně zbolelo.

„Svatby pozemské s mužem milným jsi se ovšem vzdala, hledajíc výsvobody z muk a věčnou slávu rodičům a bratru svému — za to však čekají tě hody nebeské se ženichem božským Kristem Pánem, až se doklopýtáš trnitou, pozemskou poutí věčné radosti nezkalené. A věř mi upřímně, že se takové slasti málo komu dostane, třeba že výhosť pozemskému blahu bývá na počátku tolik krušna, zvláště dívce milující,“ vysvětlovala služka, hladíc laskavou rukou ubledlé líčko bývalé své svěřenky.

Kallista ani nedutala, mlčky rozplétala a zaplétala vrkoč krásných, dlouhých, havraních vlasů svých.

„Kdy se tam mám asi vypraviti,“ dotazovala se jemně Faidra.

„Pozejtří,“ zašeptala dívka, a hojný růměnec polil ji po tvářích.

Služka nepromluvila již ani slůvka — nýbrž chvatem odešla. Vědělať dobře, že nejlépe, bude-li dívka chvíli samotna. Takto by hovořily stále o Agelliovi. Byloť patrně ze zmínky Kallistiny o „svatbě“, * že Agellius dosud nechtěl a nechtěl spanilé Řekyni zúplna z hlavy.

XVIII.

Strýc Julius očekával netrpělivě zprávy, jak se asi námluvy povedly — byltě u sebe napřed ujistěn, že dobře.

Zprávy nešly; čekal den, dva dni, tři dni — pořád ničeho.

I poslal, jsa všecek rozmrzen stálým čekáním, Jubu, poptat se k Agelliovi, jak a co.

Bratřík spěchal, pobádán byv tolikéž zvědavostí, do chatky Agelliovy — a tu máš; bratr se mu roznemohl nebezpečně horečkou.

Jakýsi muž ho ošetřoval, otroka Aspara tam zrovna nebylo, někam odběhl.

* Zajímav jesti vývoj slova „s v a t b a“. Vznikloť ze staročeského slova „s v a t á m“, „s v a t a t i“, t. j. namlouvati, zasnuvovati neboli zaslíbiti navzájem (lat. „pronubere“, něm. „bewirbt sich um eine Frau für ihn“ = namlouvá mu nevěstu). „S v a t b i t i“ = svatbu míti, svatbu slaviti, „s v a d b i t i s e“ = spojití se svátostí sv. manželství, „s t a r á s v a t b í“, která namlouvala, námluvkyně (lat. „pronuba“.) „S v a t“ = který zasnuhuje nevěstu ženichovi; tudy říkají ve mluvě obecné v „s v a t y j í t i“, starati se o manželstvo, pocházeti se o nevěstu nebo o ženicha pro někoho (lat. „pronubus“). Slovo „s ň a t e k“ vzniklo ze slova „s n í t i“, spojití se. Na Slovensku říkají dosud „oni jsou zasnoubeni“ t. j. jsou n a m l u v e n i, shodli se, že se chtějí svátostí sv. manželstva spojití. M a n ž e l, kdo si vzal ženu (na Slovensku „malžel, malželka“). Slovo to má původ v Sanskrtu „mahal“ = schůzka, contio, smlouva muže se ženou; potom, kdo smlouvu činí. Latinci odvozují slovo „m a t r i m o n i u m“, quod femina eo fine etiam nupta est, ut mater fiat „C o n j u g i u m“ = vir et femina sub unum jugum mituntur in hac vita = conjugium. „N u p t i a e“ = nube se velare debet quaelibet virgo in sigaum saae submissionis sub potestate viri sui. U nás slove „s v a t b a“ posvátný obřad, jímžto slaví sňatek snoubenci, „m a n ž e l s t v í“ = muž a žena jsou spojeni po vůli Boží. (Viz Jungmannův Slovník IV. 383, 386. Kottův Slov. III. 503. Bol. Podstránského „Výklad náboženství“ II. 448, 477.)

Juba, vkročiv do světnice, nepozdravil, nýbrž vyzývavým, drzým pohledem měřil si cizince, který si vedl, jako by tu zdomácněl.

Opatrovník Agelliův — biskup Cyprián, pohlédl mírně na chlapce a přivítal ho obvyklým pozdravem: „Pochválen Pán Ježíš Kristus.“

Jako by jedovatá zmije zrovna uštkla ztřeštěného chlapce — ani nehlesnuv, vyřítil se ven, sotva že uslyšel slovo „Ježíš Kristus“.

Rovnou cestou pádil, jako by mu hlava hořela, ku Kallistě, poptat se, co to.

Doběhnuv tam, zastal nejprvé Faidru; sotva dechu popadaje, tázal se chvatně, kdy tam byl naposledy bratr, a jak pořídil.

A tu mu stará služka pověděla, čeho bylo třeba.

I nemeškal, a jako by o krk běželo, pospíchal ku strýci — a vyprávěl, co slyšel.

Snad, kdyby byl touže chvílí Boží posel Juliovi dům zažehl, nebyl by se starý zavilý pohan tak ulekl.

„I toť sám ďas s tím hochem své rejdy provádí — co jenom myslí, kam dojde o takovém rozumu? Ale, toť přece nemožno, což sen? Toť náhlá nějaká fantasie! Kallisto, Kallisto, kam se poděl tvůj důmysl? Taky se's podala křesťanskému blouznění? Děvče, děvče — oč, že ti udělala některá křesťanka, a ty nyní bezděky, samochtíc, spěcháš za učením Kristovým; o, bohové, což nechráníte svěrenců svých, zda snad nadarmo obětuji chvíli co chvíli tak bohatých obětí na oltářích vašich, což jsem se provinil něčím vůči vám? Jenom tehda mne vyslyšte, neopouštějte starého ctitele svého! Ten hoch mi zrovna k srdci přirostl; nyní odmrštěn jsa, snadno se může dopustiti nemoudrého činu, promluví nějaké nerozvážené slovo — a je po něm veta. Chraňte ho, bohové, chraňte ho — ať neuvízne ve spárech toho křesťanství. Ó, Strabone, kam se poděl tvůj smysl, že's starcem jsa, změnil víru národní římskou s naukou Ukřižovaného Gallilejského? Bohové se teď mstí krvi tvé, pronásledují ti nyní zle syna zdárného Agellia — ó, že se ve hrobě neobrátiš, vida, kam spěje rodina tvá. Snad bych ani o své dítě tak nestál, jako mám toho hocha rád — toť mé jediné blaho. Víím dobře, jak miloval Kallistu.

On je charakter — takoví lidé neřeknou hnedle, co pěstují po dlouhý čas v hloubí srdce svého — a on se mi vyznal jako dítě otci svému, zjevil mi, že návidí z té duše tu dívku spanilou — a nyní je o d m r š t ě n — t o ť p ř í l i š. Jenom aby z té nemoci vyšel, aby se pozdravil — nebude potom jiné pomoci, než abych ho mocí a silou jal a uvěznil v domě svém — sice ho zachvátí záhuba, ani se nenaděje. A teď za těch bouřlivých, nepokojných časů, lůza bídná se hloučí, pase po křesťanu kde kterém, aby si na něm vztek svůj zhojila. Vždyť mi přece dnes pravil Kornelius, jak nějaký mluvka lůze zjevil, že rozkaz tady — i nebylo pomoci, a lid žádal důrazně, aby zákaz o náboženství křesťanském byl uveřejněn; četl jsem tu čmáraninu dnes na náměstí. Vida, jak člověk mívá tušení, má-li ho nehoda zastihnouti — zrovna mně var polil, když jsem to tak četl — pomyslíl jsem v tu chvíli na Agellia. Hochu, hochu — tys mi již vypil krve — kde který jiný strýc by se tolik staral o tebe? Avšak nelituji práce ani námahy, mám tě rád; jáť bych ti krve nacedil, jen kdybys si dal říci a uznal, co ti na prospěch a užitek. Ano, ano; jinak není pomoci — uvězním ho ve svém domě, a kdyby se přece dostala nějaká záminka někomu do uší, že je křesťan, a kdesi cosi — řeknu, že nemá dobrého rozumu, že šílí. Namluvím jim, žeť to nesmysl, aby syn byl křesťan, když otec jeho byl z a v i l ý m p o h a n e m ! A to je pravda; vždyť nyní skutečně šílí, má horečku; navštíví ho některý nezvaný host, nějaký slídlil — hoch něco vypoví v té zmatenosti — vyzvědač to udá — a výslech je tady, a odsouzení jako s hráze do rybníka. Snad abych se tam podíval, jak mu je? Avšak nikoliv, vznikla by domněnka, že jsme naposledy ještě nějak spolčení, a potom není s ním ani řeči, když blouzní; obsluhu má, tak mu ničeho neschází. Ale zítra tam pošlu každým řádem, abych se aspoň dověděl, co to u něho za člověka. Jubovi nemůže člověk věřit, protože blábolí a neví co. Toť přece zhola nemožno, aby to byl ke všemu ten uprchlý biskup z Kartaga — kde by se vzal u Agellia — vždyť uvidím — to by ještě scházelo!“

Starý Julius byl samá starost a nepokoj, chodil z místa na místo a umejšlel si hlavu, jak by to nejlépe nalíčil, jen aby Agellius z nebezpečí vyvázl.

Jen co je pravda — miloval poručence svého upřímně; o tom, že onehda se na něho tolik dohněval, nepřišlo zarytému kupci pohanu ničeho ani na mysl. Viděltě přes to přese všechno v Agelliovi jenom své blaho a radost.

Za to však byla horší mela s Aristem.

Přišed večer domů v onen osudný den, kdy dostal Agellius košem, divil se nemálo, že není nikde rozsvíceno; snad milenci hovoří a baví se poradou, jak by si měli zařídit domácnost, nepozorujíce ani, že již tma tmoucí.

Kráčí dále, otevře dvěře — Kallista sedí s Faidrou u okna, a něco si šeptají — kde je Agellius?

„No, jak nevěsto — kdy bude svatba?“ táže se zvědavě bratr.

Avšak Kallista zbledla jako úběl a nebyla ani s to, aby hnedle odpověděla. I dodala si přece odvahy, vstala a matným krokem popošedši, rozsvítila. Vlídne a klidně vypovídá bratrovi, jak se rozhodla, a co toho všeho bylo příčinou.

Tu byl arci oheň na střeše — Aristo se jal sestře spílati: vyčítal neopatrnost, blouznění, plané bajky a posléze se mu z úst vyřinula kletba na všecko, co jenom křesťanské jméno má — sestře hrůzou srdce usedalo.

Ubohá dívka klesla na kolena a úpěnlivě prosila, aby jí popřál vyslyšení — marně — odstrčil ji prudce od sebe, až zavravorala a byla by klesla na zem, kdyby jí Faidra nebyla zachytila.

I prosila ještě, a to tím více a vroucněji těžce zkoušená Kallista, zapřisáhajíc u památky drabých svých rodičů bratra necitu, aby jí vyslechl a trochu milosrdenství věnoval.

A přece vedl jenom stále svou, že prý odmítla z pýchy a ze zrady ruku Agelliovu, aby bratru svému jenom nesnáze a vzdory nastrojila — aby prý mohla tím snáze nějakého boháče křesťana si namluviti, který jí ani nezná a neví, že druhdy vyznávala víru řeckou — ten sen je prý pouze záminkou a přetvářkou.

„Aristo,“ prosila dívka a chvěla se jako osykový list, vidouc, že tvář bratra jejího zrovna je rozervána vztekem a nevolí — „bratře — neuvěříš mi ani tehda, zapřisáhnu-li se ti vším, což nejsvětějšího, že jsem se nevzdala sňatku pro nic jiného než za spásu věčnou a slitování, jehožto ho-

dlám vyprositi nebožce matičce laskavé a otci starostlivému i tobě? Nepovolíš od podezření svého, poprosím-li tě na kolenou svých a pravím-li ti, že jsem s krvácejícím srdcem odmítla nabídku milného Agellia pouze proto, abych sama žila účelu svému a ne, abych se s jiným spojila? Neuvěříš — nepovolíš? Což neznáš sestry své? Zradila jsem tě někdy, anebo jsi postřehl již u mne oněch ošklivých vlastností, kterýmiž mne podezříváš? Což ani slovem neodpovíš — přece mi snad nedůvěřuješ? Vždyť jsi miloval tak vroucně zesnulé rodiče, sám jsi vytrpěl hrůzy smrtelné s otcem umírajícím, sám jsi stíral smrtelný studený pot matince na smrtelném loži, sám jsi slíbil — ano sám jsi přísahal rodičce naší, že se dáš pokřtíti, že mne budeš milovat, že mne neopustíš — a nyní na zlou mi vykládáš stránku, že chci rodičům a nám oběma věčného blaha vyprositi? Vidíš, běží mi velice o to, abys uznal a poznal skutek můj ve světle a pravdě, neboť jenom potom teprva doufám, že tě získám účelu svému. Dopřej mi, Aristo, souhlasu, dopřej, slituj se nad sestrou tě milující, abys i ty tam na věčnosti slitování došel. Věř mi, nemohla bych horovat pro jiného nežli pro Agellia, kdyby bylo volno srdce mé — vždyť je on hvězdou mezi muži — avšak musila, ano musila jsem se zřici lásky k němu, káže mi tak vnitřní hlas; nevím, kde se ve mně vzal, nikdy jsem toho nepozorovala — snad to sama milost Boží mne ponouká. Není srdce moje pro lásku pozemskou, zpráchnivělo mi v prsou, nemám tam než jenom hrst popele — nemohu se dočekat té chvíle, až dokonám úlohy své a sama se potom v prach navrátím.“

I klesla opětně před bratrem na kolena Kallista spanilá, máčíc nohy jeho slzami — avšak marně, marně.

Nebylo ve vypočítavém Řeku soucitu; odvrátiv se, mrštil po nebohé sestře hněvivým pohledem, z něhož sršel šíp hněvu a záští.

Faidra, majíc ruce sepjaté, hleděla na svou krutě porvženou svěřenku.

Aristo vzal klobouk a odešel do tmavé noci, nebohé Kallistě ani slovem útěchy neposkytnuv.

I zvedla se zmužile ze země mladá trpitelka a vrávorajíc, klesla pod obraz Panny Marie a zvolala hlasem, jakým by snad i ze skály slzy vynutila: „Matko Boží, neoslyš pro-

sebného hlasu služebnice své — neodvrať očí svých ode mne. Vyslyš mne, Panno mocná a dej mi síly, abych mohla udolati vášní svých — posilni mne, ať neklesnu dříve než otci, matince, bratru nevěřícímu i sobě dobudu odpuštění od Soudce věčného. Oroduj za nás u trůnu Božího, ať nezhyneme v tomto slzavém údolí, oroduj za naše drahé rodiče, aby je Otec nebeský na milost přijal. Ó, svatý Bože, svatý silný, svatý nesmrtelný — ulituj nás, ustaň ve hněvu Svém — přijmi mne, slabou dívku, jakožto výplatu za provinu mých drahých a milých — odpusť drahým rodičům, odpusť bratru. Pane na nebesích, jehožto smilování a milosrdenství jest nevyčerpatelno — potěš srdce Agelliovo, osvět mu sám mysl zarmoucenou, aby setrval u víře Tvé — nahraď mu, ó Pane, Sám milostí Svoji lásku, jížto jsem mu odřici musila. Posilni mne, ó milosrdný Bože, v bouřích vezdejšího života, ať vytrvám a vyhovím úkolu svému. Dovolávám se práva věčné pravdy, kteráž potrvá, kteráž nezahyne — dovolávám se Tvého slitování — každý zločin prý tresceš mečem plamenným a každý dobrý úmysl a skutek prý zaznamenáváš do knih záslužných — neodmítej tedy ani dobré vůle slabé dívky, kterážto nabízím, že chci zachovati korunu ctnosti a lilii čistoty do slávy věčné — nedej mi zahynouti — Pane, vyslyš mne.“

Klečíc pod obrazem Bolestné Rodičky Boží, dovolávala se milosrdenství Páně, slzy jí kapaly po bledých lících bohatě.

Posléze ochraptěla — i přistoupila stařenka a těšila, jak jenom mohla a uměla, dívku slzící a plačící.

Bolešť polevila, Kallista se vyplakala na věrných prsou upřímné, věrné Faidry, a umínila si tím rozhodněji, že vykoná buď jak buď, co slíbila — milost Boží ji posilnila.

Oním večerem se Kallista naprosto změnila. Nebylať již nesmělou, snivou dívkou, jakou byla za posledních časů, když běželo o vdavky — nýbrž rozvažující ženou, rozhodnou u všem všudy.

Srdce své věnovala službě Boží — o věci pozemské se nestarala — vedlať si, jako by jí svět nemohl ničeho dát ani vzít.

Stará Faidra nabídla Kallistě, aby přijala její zálohu, kteroužto si nastřádala za těch časů, co byla na svobodě, že mohou obě dosti slušně z ní žít — dívka nabídku přijala.

Do dílny Juliovy nepracovala již ničeho — domek měla již prostý, dluhů nebylo — výživu si pořizovaly ze zálohy Faidřiny.

Aristo se arcit nezměnil ani za mák. Pobýval doma málo — hledal, kde bylo veselo. Se sestrou mnoho nehovořil, a když přece někdy se s ní do řeči dal, tož ji urážel samými plamennými výčitkami, kousavým výsměchem a pohanami — dával jí znáti všudy opovržení a nenávisť.

Čekal, že se vdá a odstěhuje — domek by byl jeho, mohl jej opět prohýřiti. Takto mu arcit selhalo.

Odcházel, nerozloučiv se a přicházel, nepozdraviv.

Někdy nepromluvil a nepodíval se na sestru kolik dní — jídlo mlčky snědl a odešel zase — dával na jevo samou zasmušilou uzavřenost a nesdílnou zarytosť.

Kallisté to ovšem bylo bolestno, sestra zůstala přece sestrou, třeba že se vůči ní tak krutě prohřešil. Zlého zlým neodplácela, chovala se k němu vlídně, urážek nedbala — potřeboval-li peněz, ráda mu je dala, když měla.

Pomoc Páně ji posilovala hojnou měrou, všecken zármutek, stesk i bol překonala — domácnost její vzkvétala.

Faidra nemohla své dívky dosti vynachváliti — žily pospolu tichý život.

Služka poučovala a vyprávěla Řekyni, pokud sama byla známa v oněch pravdách křesťanských, jichžto jí bylo třeba věděti, aby mohla býti pokřtěna.

Dívka byla již jako na trní, aby byla přijata do církve svaté. —

Den ze dne modlily se ráno, v poledne i u večer nábožné modlitby a rozmlouvaly o náuce Krista Pána.

Klobouk Agelliův byl pozapomenut; Kallista zamkla jej do skříně a nevzpomněla naň. Mělať dosti práce s různými domácími, kterýchžto nasnoval rozdurděný Aristo — potom hleděla, aby se přiučila trochu znalosti Písma svatého, pilně čítajíc a uvažujíc o pravdách přečtených.

Aristo věděl dobře, že se nehrubě daří Agelliovi, neřekl však ani slova sestře, mluviltě s ní velmi spoře.

Opustili jsme zklamaného Římana zrovna v tu chvíli, když vysílen jsa až do úpadu, klesl blíže obydlí svého.

Otrok Aspar přiběhl střelou, zabědoval hlasitým nářkem, vida, že pán jeho neví o sobě.

Hladil ho, líbal mu ruku, volal, plakal, bědoval — nic naplat.

I pokoušel se, aby ho odnesl do chatky — nebyl však s to, aby jím hnul.

Tu zaslechl za sebou hlasité volání — ohlédl se a viděl, jak sem pospíchá urostlý, silný muž, maje tvář bohatým voussem zdobenou.

Cizinec — biskup Cyprian — otázal se hochu, čí a odkud je a co to tady za ubožáka.

Aspar mu několika slovy řekl, co a jak.

I chopil se neznámý muž Agellia u hlav, Aspar mu nadlehčoval nohy a tak donesli omdlelého Římana do chatky.

Agellia ovšem vzkřísili, nedostali ho však ku vědomí a jasnému rozumu — blouznil, horečka se doň opřela prudkou silou.

I poprosil mladý otrok ochotného cizince, aby tu posečkal, že dojde na popluží pro starého otroka, kterýžto je obeznalý v lékařství.

Cyprián starostlivému hochu rád vyhověl.

Za chvílku přišel šedivý vinař, ohledal chorého — nelíbil se mu, kroutil hlavou. Pustil mu žilou a uvařil odvar z léčivých, domácích bylin. Nařídil, jak by měli nemocnému přisluhovati, opět odešel. — Opatrovníci střežli Agellia jako oko v hlavě, a přece téměř po osm dní zdála se práce jejich marna. Nemocný se ovšem probral tu tam z mrákot a mdlob, nebyl však sebe vědom. Neznaje nikoho kolem sebe, mluvil málo a když něco řekl, neshodovala se slova jeho se zdravým rozumem — zrovna, jako by nějaká o h r o m n á b o l e s t otupila duši jeho.

Zarmoucený Aspar chodil jako stín bez krve a kosti — visel na pánu veškerou láskou a oddaností — život jeho velitele visel teď na vetché nitce.

U večer, když unavený hoch, jsa všecek sesláblý, usnul, tuť biskup Cyprián, modle se zbožně za Agellia, hlídal sám u lůžka.

Hodiny ukazovaly půlnoc. Chorobný ze spánku těžce oddychoval a chvílemi nepokojně sebou házel.

Biskup se domníval, že snad poslední hodinka se blíží, i chystal se, že dá nemocnému poslední pomazání na cestu do věčnosti.

Avšak Agellius mluvil ze spaní nějaká nesrozumitelná slova — a najednou zvolal úplně správně: „Kallisto!“

Cyprián zaslechl dobře slovo to.

„Kallisto, drahá Kallisto,“ volal opět Říman ze spánku. Učený biskup naslouchal; slzy jako brách koulely se Agelliu po tváři a kapaly na ruce, křečovitě na prsou sepjaté.

„Kallisto má,“ povídal opět ze sna.

Důmyslný opatrovník hnedle věděl, kolik uhodilo, že tu asi nějaká zklamaná láska zavinila chorobu. O Agelliovi slyšel mnoho chvalitebného od zbožných křesťanských žen, kteréž ho ze Sikky chodily na hory atlaské navštěvovat, kdež úpěl biskup v bídném vyhnanství, háje života svého pouze proto, aby mohl v tak palčivé časy síliti a řídití svěřence své — byloť jim toho za pronásledování, ježto se v tuto chvíli rozzuřilo, zvláště třeba.* Chválily Římana ony křesťanky neobyčejně.

I byl žádostiv biskup Cyprián, aby ho též poznal; proto se vydal k němu, jsa oděn oděvem prostým, ve kterémžto by nikdo biskupa nehledal.

Věděltě dobře, že Agellius asi horoucně baží po tom, aby mohl duši vyprahlou osvěžiti nejsvětější svátostí — i spěchal mu jí poskytnout. Přišel zrovna včas a vhod.

Vida, co se děje, vytrval již u lůžka jeho.

Pouze někdy v noci se vydal na cestu do hor atlaských, posloužit svatými svátostmi hloučku křesťanů vyhnanců, kteří se tam shromažďovali, nábožná cvičení a modlitby konajíce.

Za biskupovy nepřítomnosti řídil ony schůze jáhen Pontius.

Učeného Cypriána pudila rozhodná láska, s jakoužto si zamiloval zbožného Římana — i nebyl s to, aby ho opustil, leč by úplně ozdravěl.

Každého si získal prvním rázem lidomilný kněz.

Strýc Julius vyslal poselkou k Agelliovi svého zahradníka, pohana. Posel došed chatky, zastal tam kněze jak

* Viz v té příčině „Dějepis katol. církve“. Vydali P. Fr. Doucha a P. Dvorský v Praze r. 1849., nákladem výboru pro vydávání českých gymnasijských knih.

se modlí na kolenou — ačkoliv byl zahradník rozhodným, zapřisáhlým pohanem, tož nebyl přece s to, aby odolal přívětivosti obětavého biskupa. Bavil se živě hodnou chvílí; nechtělo se mu ani domů.

Juliovi vyprávěl, že ošetřuje Agellia ovšem křesťanský kněz, aby však prý byl pan strýc zúplna bezpečen, takový opatrovník se nedá hnedle najíti, je s ním radost hovořit. Kdo by to vlastně byl, nemohl zahradník říci, protože mu Cyprián jenom řekl, že je kněz; odkud a čím je, mu nesděliv.

Strýc neřekl ano, ne — rozhodl se, že vyčká, až ochabne choroba jeho poručenci, a potom že se k němu sám podívá — snad do té doby odejde ten opatrovník. Teď tam nepůjde, ještě aby se sešel s tím knězem křesťanským — ať si je lidomilný a vlídný jak je, lépe když ho ani nepozná.

Agellius zvítězil — ozdravěl. Byl povahou silen, tělesné jeho ústrojí mělo jádro, jež šťastně překonalo kruté svízele nemoci. Okřival ovšem zvolna, avšak přece rychleji, než starý vinař počítal. Vědomí se mu navrátilo, vzpomínky ožily, soudnost se probouzela.

Aspar byl samou radostí jako na jiném světě — pán se mu pozdravuje; též biskup Cyprián si pochvaloval a děkoval dobrotivosti Božské, jsa povděčen, že zachovala člena sv. církve na živě. Chvíli co chvíli mu stíral pot s horkého čela, opravoval lůžko a rovnal mu podušky pod hlavou.

Bylo nedělní odpůldne. Slunce pěkně svítilo, a ptačí švehol ze zahrádky vnikal otevřeným napolo oknem do světničky nemocného.

Agellius se probudil poprvé z dlouhého a mráкотného snu ku vědomí a rozhlížel udiveným okem kolem sebe; opatrovník Cyprián mu seděl u hlav, proto ho nemocný hnedle nepostřehl. Oko mu bezděky zabloudilo na obraz Panny Marie. Rozpomínal a rozpomínal, cože se to s ním dělo? Na počátku mu nebyla paměť po vůli — nemohl se ničeho v mysli dopátrati. Ponenáhlu však přece hlava okřivala, až mu přišla na mysl Kallista, a s ní ostatní děje. Zármutek sevřel choré srdce; tu zaslechl, jak někdo za jeho lůžkem se modlí čistým jazykem latinským „Otče náš.“ Radostí ozdravělému slzy vyhrkly z očí, když uslyšel křesťanskou modlitbu od-

říkávanou řečí svou mateřskou; hlásilať se v Agelliu láska k Tvůrci věčnému, majíc sebou upřímnou družku svoji: lásku k vlasti.

Agellius se chtěl z lože zvednouti, avšak palčivá bolest v hlavě a neobyčejná slabost ho přinutily, že se zvrátil opět na lůžko. I ozval se hlasem od choroby ještě chraplavým: „Kdo je to tady?“

Cyprián byl šipkou u lůžka Agelliova a zvolal, chápaje chráněnce svého za ruku: „Tvůj dobrý přítel, křesťan, kterýž snažně prosí, abys mnoho nemluvil zatím, protože's dosud sláb.“

„Kdo jsi, prosím?“ dotazoval se přece Agellius; nemohl odolati zvědavosti své, patře do příjemného obličeje neznámému opatrovníku — a nebylo divu.

Byltě biskup mužem neobyčejně sličným, milým a druhem laskavým.

Hlava hustě okadeřená se širokým, směle klenutým čelem, velikýma modrýma očima, nosem přiměřeným a přímým, avšak sličným, hrdě se vznášela — byltě si vědom důstojnosti své, nespýchal jí však — což ovšem uměním. Prost jsa oné příkrosti, kteráž neučencům učence zhusta činívá protivnými, a bohatým vládna vtipem, každému svou prostolíbeznou povahou se zamlouval.

Z očí mu zářila toliká svatosť a milostnosť, že ti, co ho viděli a s ním mluvili, zrovna ve zmatek přicházeli. Vedl si za hovoru vážně a spolu přívětivě; nebylo na něm ani zasmušilé pánovitosti ani nevhodné příchylnosti. Nevědělit společníci, mají-li ho spíše milovati, nebo ctíti. Zápal a horlivost o dobro církevné jevil příkladným způsobem a řádem; avšak i směr jeho praktický a trefné s každým jednání samou zasluhují chválu. Vždyť jeho nábožná mysl, skromnosť vhodná, dobrotivost laskavá, otecká chudým pečlivost a štědrota ve spisech i jeho vrstevníků na bílé dni a denním jsou pořádku.*

Kdože s to, aby popsal Cyprianovu vytrvalost a druhdy i přísnost u zvyku, cviku a výkonu církevních obřadů?

* Viz podařilý článek „Studium klassiků církevních“ od Josefa Dobicera, kaplana v Citolibech na Litoměřicku, v „Časopise katol. duch.“ na r. 1845. str. 39., kdež je životopis i rozbor těch oněch spisů Cypriánových.

Třeba, že však vznešené své důstojnosti vůči neposluchům a liknavým bratřím jasně a zřetelně si byl osvědomil, a bylo li toho třeba, úřadu svého vrchního kněžského dost a dosti a citelně hájil: tož nečinil a nekonal přece hlavních věcí, nepotázav se dříve zkušených, věrných, starších rádcův, aby tudy všecky jednomu a témuž duchovnímu blahu získal a pro obecné dobro roznítil.

Nelichotí, řekne-li kdo, že byl sv. Cyprián biskupův vzorem, jakož ještě s dostatek poznáme.

„Sluha Páně, když to mermomocí chceš věděti,“ odvětil otecky příjemným hlasem kněz.

I pokusil se opětně ozdravělý Říman, aby se z lůžka dostal — avšak selhala mu zase dosud vrátká síla tělesná.

„Žádám tě snažně, abys se mírnil — zvěděl jsi již dosti — později ti povím ostatní. Děkuj Pánu Bohu, že ti zdraví navrátil — toť první, čeho se do tebe dožadují jako duchovní otec od svého svěřence,“ důrazněji domlouval biskup.

Agellius neodpověděl, pouze očima, z nichž samá vděčnost zářila, poděkoval ochraniteli svému.

Neviděl již drahně času kněze křesťanského — proto si ho stále prohlížel, jako by tomu ani nevěřil, že se mu dostalo tolik štěstí, aby mohl pod svou střechou sluhu Páně hostiti.

Opatrovník si vedl ve příbytku nemocného jako doma. Uklidil, čeho bylo třeba, větral světničku, za parného poledne zastřel okna a dbal, jak se jen dalo, aby se mu Agellius co nejdříve zúplna a naprosto pozdravil. Hovorem však skrblil na počátku; obávaltě se, aby paměť Agelliova nebyla namáhána a dřívější choroba aby se nenavrátila. Chvíli co chvíli se líbezně, přátelsky usmál a rukou laskavě pokynul svěřenci vděčnému, kterýžto myslil, že je na kraji v nebi.

Z rána, v poledne a u večer předříkával žalmy a „Otče náš,“ Agellius se modlil za ním.

Nejdůstojnější biskup si vedl jako sluha churavého křesťana Agellia — o b ě t a v o s ť v p r a v d ě v z o r n á.

Asi za dva dni zapřádal již delší hovory se svěřencem svým, až posléze se dočkal, že Agellius zdráv z lůžka povstal.

Nejdříve klekl uzdravený Říman pod svaté obrazy, Cyprián vedle něho, a vzdávali chválu a díky Tvůrci nebeskému.

Biskup se po té dotazoval těch oněch pravd ze svatého náboženství — a na div divoucí, Agellius mu odpovídal dosti obratně — byltě otcem Strabonem za mladých let dobře nacvičen.

Když probrali nejdůležitější články, jichžto bylo třeba, aby mohl jíti Říman ku správě Boží, tož ho biskup Cyprián vyzpovídal a podal mu Tělo Páně.

Agellius došel posléze toho, čeho žádal po tolik drahnou dobu — sepjav rukou svých, děkoval na kolenou Tvůrci nebeskému. Všecek se za modlitby své pozměnil — rozhořčenost s příchutí omrzelosti života, a pochyby náboženské zmizely z lící, za to však vyzírala z očí jeho svatá spokojenost, klid a mír, jichžto svět dáti nemůže.

Došed toužebného a horoucího přání, smířiv se s Tvůrcem a přijav Tělo Páně — nežádal již ničeho; pouze prosil snažně, aby ho Milost Boží, kteréž tolikou a tolikou prací a námahou došel, neopouštěla.

Sluha Páně postoupil, co se Agellius modle, Bohu děkoval, k oknu a mlčky s radostí patrnou patřil, pozoroval i sledoval svěřence svého.

V srdci důstojného, pronásledovaného kněze došla vrchu neskonalá radost — o p ě t j e d n u d u š i z a c h r á n i l a n e b i z í s k a l. Což z toho, že vážil tak daleké cesty až z hor atlaských, že byl vydán chvíli co chvíli nebezpečí, aby ho divá šelma nezhltila, anebo špata pohan nezavraždil rukou sveřepou? Kdo sčítá kroků sluby Páně, jichžto vykonal za příčinou duševného blaha duší svěřených? Avšak, kdož vyrovná se mu radostí a vnitřním blahem, vidí-li obětavý kněz, že se mu dílo povedlo?

Nemoc pominula, tělo je osvěženo, duch vyjasněn, duše očištěna — uzdravena — s Bohem smířena! —

I zašeptala ústa světce Cypriána: „H o s p o d i n e, z t ě c h, k t e r é j s i m i s v ě ř i l, a k t e ř í m ě l i d o b r o u v ů l i a p o c t i v é s r d c e, n e p o z b y l j s e m d o s u d ž á d n ě h o.“

A nemoha déle již utlumiti lásky otecké, vzchopil se a pozvednuv zbožného Agellia, políbil ho upřímně na pobledlou od choroby tvář.

I objev duchovního otce pevně a věrně, položil hlavu na věrná prsa jeho dobrý syn Strabonův a zamhouřiv oči, přál si, aby touže chvíli zemřel.

Přání mu ovšem nevyšlo na skutečnost; avšak radost jeho byla neskonalá. Pozvednuv hlavy své, pohlédl okem láskyplným na zpovědníka svého a otá'al se hlasem důvěry synovské: „Prosím, jaká že radost u Otce nebeského?“

I odpověděl vlídný biskup, třímaje chráněnce svého stále v náruči: „*Zaraduješ se na nebesích radostí nevýslovnou, protože tam dojdeš konce víry, spásy duše své.* (Prvý list sv. Petra I., 8.—9.) *Ani oko nevidalo, ani ucho neslýchalo, aniž pocítilo srdce lidské, co připravil Bůh těm, kteříž ho milují.*“ (I. Kor. 2, 9.)

Tu se rozpomenul poručenec Juliův, že to biskup, jemužto odpočívá náruči; zapýřiv se ostychem a uctivostí, vyvinul se jemně z rukou vlídného kněze, ruku mu horoucně zulílav.

Sv. Cyprián pobyl ještě téměř po 8 dní v chatce svého žáka — na den byl s ním, večer vždycky docházel namáhavou, nebezpečnou a neschodnou cestou na hory atlaské, potěšit svých drabých a milých věřících, kteřížto tam za řízení a dozoru jáhna Pontiána Pánu Bohu v ústraní sloužili — stařenky a starci křesťanští ze Sikky.

Není času ani místa vhodného, abychom doličovali všechněch rozprav a hovorů, jakéž vedli Agellius se sv. Cypriánem, omezíme se pouze některými.

Když mladý Říman připomínal uctivě a nesměle obětavému knězi, že snad nočními docházkami vydává vzácný život svůj patrnému nebezpečí, odvětil starostlivý Cyprián: „Jsem uvyklý pustinám a samotě ode dávna. Již za mládí jezdíval jsem pouští, pobýváje na studiích v Egyptě. Dopouštěl jsem se ovšem toho nerozvážného skutku ze zvědavosti, jsa dychtiv zvědět i a zkusit, jak je samotnému na pustině.

Věř, že pro mne tehda vychovatelé moji strachy schli — býval jsem neposlušným hochem. Není snad ničeho příšernějšího mimo poušť libyckou. Jeda rozkošným, spanilým,

úrodným krajem, nenadále vidíš, jak role zmizely, a ty na vyprahlé, nedozírné poušti, pouze tu onde potřísněné solnými výpotky, jakoby tenkou korou ledovou Pusto, prázdno, mrtvo na všech stranách, od nikud ani hlásku, leda táhlé, strašlivé zvuky šelem; nikde dovolání, nikde pomoci. A přece mne vábila jízda pouští lahodou a kouzlem nevšedním.*

Vymýkaje se dozoru a dohlídce učitelů i rodičů svých, těkával jsem druhdy pustinami i několik hodin na malém, otrlém koníku, až mne přece dojaly prosby a slzy matčiny, kterážto se o jedináčka z té duše starostlivé bála. Podivny jsou cesty Páně, — kdež bych byl tehda pomyslel, že se mi onen zvyk hodí, až dospějí. Nyní chodívám sám a sám tmavou nocí. krajem jenom zhruba známým, rozmlouvaje v duchu s Bohem. po strachu ani zdání Čeho bych se bál? Spoléháje ve všem všudy na milost Boží, navrátil jsem se vždycky živ a zdráv. Ani za živý svět bych neopustil onoho zbožného hloučku pravověřících, chudých křesťanů. Nebyl jsem na horách atlaských ani dva dni téměř; již se o mně dověděli a přišli tam. Ovšem jich je málo — sotvy dvacet všech, avšak jsou upřímnými křesťany. Takových jsem měl dosud poskrovnu. Vidíš, nebylo na jiném, než abych odešel ze sídla svého z Kartaga, lůza by mně byla roztrhala. Věda však, že mne bude třeba za příčinou posily a potěchy duševné věřícím a že bych smrtí svou za nynějšíka nikterak neprospěl — vzdálil jsem se. Nyní jsem tomu povděčen velice — u vás v Sice nebylo kněze, ani není paměti, víra tu potřebuje osvěhy a posily — již k vůli těm několika zbožným duším jsem tomu rád, že jsem se zachoval; mohu jim aspoň kněžské potěchy udělití.“

„Může tě, prosím, přece zhouba zachvátiti a potom veta po naší ochraně,“ ostýchavě odvětil Agellius.

„Ovšem že může; děj se však vůle Páně. Pro nic a za nic arci nedávám života svého do sázky, avšak za příčinou duševního blaha svěrenců svých, kteří toho zasluhují, podjal bych se neznází i sebe větších,“ pravil s oteckou horlivostí obětavý biskup.

* Viz „Egypt slovem i obrazem.“ Napsal G. Ebers ve spolku s vynikajícími umělci. České vydání pořídil prof. Dr. Ot Hostinský. Na str. 77. v I. díle u spracování českém vylíčena je „Jízda pouští — její kouzla a hrůzy.“

Ať byla pohoda nepohoda, kráčel den jako den z chatky Agelliovy na hory atlaské sloužit mši svaté.

Když viděl poručenec Juliův, že asi nebude možno nyní sv. Cypriánu, aby k němu docházel, jelikož zahálčivá chátra v Sice dostala již do uší, že nějaký křesťanský kněz pobývá na horách atlaských a odvažuje se prý i poblíž Sikky, i střežla ho — tuť si dodal myslí za posledního večera, kdy ještě vzácného hostě hostil pod střechou svojí a vyptal se věhlasného biskupa po těch oněch otázkách, stran kterých dosud byl na pochybách.

Předkem a nejprvé se dotazoval, čím že to, že lidé vespol tolik na sebe nevraží, jako by nebyli ani navzájem bratřími?

I odpověděl učený Cyprián: Protože potuchla a vyhy-nula živá víra v srdcích lidských, za příčinou tou potírá silnější slabšího, pomalu ani nevěda, že páše hřích. Od té doby, co se lidé rozdělili, vznikli z nich národové, lišíce se jazykem i mravy a jsouce sobě cizími.* Rozptýlivše se po světě, hleděli si hlavně té hroudy země, ze které stvoření byli — Boha však čím dále, tím více zapomínali. I dával jim milosrdný Tvůrce na jevo rozmanitým a rozličným způsobem, aby se poznali a jak by se navrátili k Pánu svému. Sestoupilo jako déšť učení jeho, sprchla rosou výmluvnost jako osvěha na vyprahlou půdu** a přívalem jako na odrostlou bylinu, avšak pokolení lidské, převrácené a zavilé, zpronevěřilo se Bohu nejhorší mrzkostí, neuvěřivše slovům Pána svého. I vzešli z národa Israelského neohrožení horlitélé pro čest a slávu jména Páně — proroci.

Jsouce chudi, špatně oděni, na modlitbách, učeních i o samotě stále pobývajíce, od krajanů za pošetilce vyblašování a pronásledování jsouce, přece jako bratří nebeskou výmluvností poučovali bezbožníka Israele. Což nevíš, že praví prorok Ozeáš o národě svém, žeť to vinný kmen prázdný, který oral bezbožnost, žal nepravost a jedl ovoce lží? I přiblížila se vichřice Assyrská, která království židovské zahladila a obyvatele rozptýlila — dostavilo se zajetí baby-

* Viz „Biblické děje“ od Jana Zátky, učitele náb. při gymnasiu v Jindřichově Hradci, r. 1849. Str. 18.

** Viz „Dobu prvního člověčenstva“ od J. S. Tomička. Spisů musejních č. XXI. r. 1846. Str. 2. 4.

lonské, a po slovech Jeremiášových neposlušné Judstvo ztrestáno a odvedeno byvši, zavěsilo harfy na vrby babylonské — bouřným mrakem žalu i bídy obestřena byla dceř Sionská. A přece bylo všecko marno. Na chvíli se poznal a šel do sebe lid bohapustý — za chvíli se navrátil opětně na cestu nepravou Israel, a s ním i všechno lidské pokolení — vinný s nevinným. Stálá práce, pokrok a posléze věčná blaženost je účelem člověčenstva; avšak jak rozličnými a rozdílnými kroky se cíle svého člověk domáhá? Ctnost a nepravost — rozum a blud — ohnivá touha a chladná nevšímavost — snaha po věčném pokoji, a krví pokálený meč — zhoubná nevědomost, a blahodatiné vědy, a jak jinak ty protivy v životě lidském slují, jsou oněmi pákami, jimižto se stav člověčenstva mění.“

„A co tomu na svědomí, že se domáhá lidstvo tolik rozdílnými cestami a prostředky účelu svého — blaženosti nebeské?“ dotazoval se Agellius; nemohltě dosti se ani nabáziť slov učeného Cypriána.

„Protože se spustili a zřekli víry, mravnosti, lásky bratrské a úcty k jazykům svých podřízených a sousedů, protože — mimo skrovnou část — zneuznali a pohrdli Spasitelem svým; zhrdajíce věrou, ztrácejí božské dědictví a vzdalují se tudy stále víc a více od Boha. Víra je nutná podstatě ducha našeho, a nemůže se jí vlastně nikdo zbaviti, pokud v něm lidský duch. Každý věří, často nevěda; neboť by bez víry nikdo ani žíti nemohl. Cožkoli věříme, prostředkem vědění věříme, a co víme, pomocí víry víme; toto bez onoho je nemožno. Jeť duše bez víry tolik mravně vyprahlá, jako když Bůh sucho na zem dopouští.* Ostatek o víře jsem se ti toho namluvil dosti v tyto dni minulé, tož ti povím ještě něco o jiných příčinách, ze kterých vzešly nynější zlé poměry, pokud mi krátký dovoluje čas. Kolik je hodin?“ otázal se Cyprián.

Agellius pohlédl na přesypací hodiny, dar to od strýce a pravil: „Půl deváté“.

„Až do desíti tady pobudu, potom musím odejítí, jistě mě již čekají. — Nemalou chybou a vinou dneš-

* Viz „Blahověst“ r. 1857. Str. 294.

ních smutných poměrů je domněnka, jako by mravnost nebyla ničím nežli pouhou bázní před trestem a pokutami — a přece je mravnost u helným kamenem bytosti lidské, jímžto kdo viklati se osmělí, sám se pohřbívá v ssutinách společnosti lidské. Bez mravů dobrých není ani živá víra možna. Konec konců je, že mravnosti* šetřiti jest soukromníkovi, básníkovi i státníkovi, sice by se jim díla nepovedla. Pověz mi, proč tolik horuješ pro ty ony pěvce řecké a římské? Protože šetřili aspoň po názoru svém mravnosti, že ti podávají myšlenky a děje poučné, příkladné, ze kterých můžeš získati posilu duši své. Bohužel, že za dnešních časů málo kdo mravnosti dbá. Spisovatelé naši nejsou tím, čím národu býti mají, totiž lidu svého srdcem, z něhož krev živná se rozpruzuje do těla. Spisovatel a básník mravný vodí čtenáře svého drahou ctností, neniče ani nemaře květ mladistvé síly oplzlými slovy na mládeži, která má kdysi za vlast bojovati a její osudy řídit. Škoda, věčná škoda té omladiny kartaginské, že se dala svěsti a strhnouti na cestu nemravů, nevěry a mělkosti a ještě větší škoda, že i mnozí lidé křesťanští samoděk plují tímto pokaženým proudem. Kolikráte jsem prosil, zapřisáhal, hrozil mladému pokolení i jeho rodičům — ale, jako by hrách na střechu házel. A přece všecko všudy od šelestění listu větrem se unášejícího až do rachotu hromového hlásá nám, že člověk, nemaje mravnosti, nevěrcem bývá a zajde tudy jako kapka v moři hříchů bludném. V lázních, na hrách i zábavách veřejných samá nepočestnost se pěstuje** — a přece neposlechnou a neposlechnou, ať jim mluví kdo mluví.“

„A co toho, prosím, příčinou?“ nesměle se dotazoval Agellius, „proč nevěnují pozoru vzácným slovům tvým?“

„Proč?“ bolně se usmál trpce pronásledovaný kněz, „kdybych jim pochleboval, snad bych došel na chvíli víry i ohlasu od mnohých křesťanů nynějších v Kartagu — avšak, protože jsem jim vytýkal plané opičení se po zvycích

* Se vzácnou pečlivostí, vzornou pílí a nevšední podařeností vyvinuta a odůvodněna je důležitost a působčnost mravnosti v proslulých „Hovorech olympských“ od slovutného vzdělavatele jazyka českoslovanského J. E. Kosiny, c. k. zemského inspektora. Str. 234. I.

** Viz Cypriánův list o „Kázni panenské“. Stárkových spisů str. 96.

a nemravech pohanských, po cizotě a zhrdání vším, co domácího a křesťanského a dokona slepou důvěru nepřátelům víry Ukřižovaného, zahořeli vůči mně mnozí a mnozí urození záštlím plamenným. Ještě ten lid chudý trochu si váží a dbá víry Páně; avšak ulízaná šlechta neví pýchou a rozmarem co počítí — nevěřím jim ani za mák, jak nyní za mnou posílají listy se samou chválou a důvěrou a láskou. Ovšemť opustiti jich nemohu, jsa jim duchovním správcem Arci, že člověk nakloněn bývá spíše zlému nežli dobrému, nejistému než jistému, světskému nežli duchovnímu. Zakusil jsem toho sám dosti — i tím se ti sdělím. Poslyš, an ve tmách a v šeré noci pohanské jsem úpěl, na bouřlivém světě moři vrávoraje, když jsem na cestách omylných se poháněl, neznaje života svého určení a vzdálen jsa pravdy a světla: zdálo se mi dle mé tehdejší mravnosti, že velmi krušno a nesnadno, co Božské smilování ku spasení předpovědělo, že totiž člověk znova se zroditi a spasitelnou koupelí křtu svatého ku životu novému oživen, ze starých hříchů a věcí minulých svlečen a za nezměněné trvalosti těla na duchu a myslí pozměněn býti má. A myslíš, že proměna taková je možna? Čím to, že člověk najednou všeho bývá sproštěn, co věkem v něm vrostlo jest? Často jsem se zabýval těmi myšlénkami. Bývalť jsem za mládí svého pohanem zavilým. Kterak soudíš, naučí se spořiti, kdo zprvu na úpravných kvasech času Pánu Bohu ukrádal? Obleče se halenou prostou, kdo skvostnému obleku, zlatu a šarlatu uvykl? Sotva — avšak z pohana křesťan snáze býti může. Věk můj minulý mnohým a mnohým chybám byl podmaněn. Když však nová víra vodou křtu svatého skvrny mé obmyla, a v čisté srdce jasný paprslek milosti Boží se usadil, když jsem nebeským duchem oduševněl a nového člověka oblekl: tuť náhle zvláštním způsobem všecky mé pochyby a bludy zmizely. Co bylo zavřeného, zotvíráno, co temného, vyjasněno, co nesnadného, usnadněno jest; ukázalo se, že pozemské bylo, co prvé tělu mému vládlo a z Boha že bylo, co nyní duch svatý oživil — s hůry vylilo se jasné a čisté světlo v rozhrěšenou mysl mou.“ *

* Viz Cypriánův první list k Donatovi, drubu a souvěrci svému. u Spisech Stárkových na str. 87. a „Čas. kat. duch.“ str. 41. na r. 1845.

„Zajisté, že's ráčil míti spolehlivého, upřímného rádce i učitele,“ otazoval se Agellius.

„Ovšem — zlákal mne mladý řečník Donátus svým živým a hlubokým citem a myslí tolikéž spanilou, že jsme spolu přátelství ujednali. Vyjevivše druh druhu pochyby a nedostatky víry pohanské, zaprosili jsme křesťanského kněze Caecilia v Kartagu za poradu a poučení. Obětavý duchovník otcovsky sdělil se s námi milerád o nutné požadavky svaté víry křesťanské a byl tolikéž laskavým vůdcem, ukázav nám nový a svatý směr činného života. Povděčen jsem až dosud onomu služebníku Božímu a vděčen mu budu až do hrobu tmavého. Pozměniv jména svého, říkali mi dříve Thascius — dal jsem si jméno po onom šlechetném učiteli Cypriánovi. Vedlo se mi stále dobře a šťastně — až teď mne těžce zkouší ruka Páně.“ *

Uštvaný kněz popošel světnicí, hlavu maje hluboce na prsa skloněnou — Agellius si nedovolil, aby ho rušil z bolestného rozjímání.

Zabědoval opětně Cyprián: „Po třicíti letech pokojných, v třetí rok, co vykonávám vrchní úřad pastýřský — krutá bouře se hrne na církev Páně — ustaň, ustaň Hospodine, u hněvu svém. — Měsícem dubnem letošního roku (250.) nasmýkáno a zjímáno tolik mého lidu pravověrného, že se všecken do budov veřejných ani směstnati nemohl — zástupy křesťanů vypověděny byly do ciziny, na poušť, šelmám a žívlům bouřlivým na pospas. K vět křesťanstva chřadne mi v okovech, mnozí a mnozí již pohynuli smrtí mučnickou — vykrváceli pro víru Kristovu, za přesvědčení svá. Avšak běda, třikráte běda, že se mi mnozí věřící tolik nepovedli a zpronevěřili. Spustivše se cest Páně, zapřeli Mistra svého, krve spravedlivé, veřejně se odřeknuvše víry své. ** Jak za ty jednou odpovím před Tváří Boží, nevím

* „Nikdo hnedle, jak zasil, neklidí, z mladého réví vína nesbírá, a z mladých stromků ovoce nečeše — avšak jakou měrou milost Boží v Cypriána působila, je neuvěřitelné -- z mladého réví víno se tu prýštilo hojné a zdárné.“ Pontianus v „Životopise sv. Cyp.“

** Mnozí vrtkaví a nesmělí křesťané buď sami nebo svými přáteli veřejně oznámili na úřadech, že chtějí říšským bohům počest učiniti, a to zanicením kadidla anebo jinou obětí; též pojídali maso po obětech zbylé. Nazváni jsou v círk. dějinách „thurificati“ — zápalníky

sám. Vždycky jsem myslíval, že pouze nahodila jesti chladnost a druhdy i netečnost těch oněch osadníků mých, avšak Bohu budiž žalováno, setrvali u tvrdošijnostech; hanobí víru Páně, pracujíce tudy nepříteli sami do rukou. Bože, Bože — ustaň ve hněvu svém, rozpomeň se nad námi a zastiň sám ony nešťastníky štítem svaté víry, ať nezahynou. Mistře — jenom tentokráte nás ulituj, se všech stran se nebezpečí hrne — zachraň, zachovej lid svůj!“

Svatý Cyprián sepjal ruce a volal k živému Bohu o smilování — ryla ubohému knězi ocelí v prsou nestatečnost, podlost a zbabělost odpadlíků.

I rozpomenul se Hospodin a neopustil věrného sluhu svého. Vyjasnil se starostlivý obličej Cypriánův, Pán mu seslal útechu v srdce uštvané.

„Národ ukřižovaný vstane, povstane z útrap a běd — já to vím, jsem o tom přesvědčen — lidu křivdami utýranému, do nebe volajícímu mstitel vzejde a otužený křesťan ve krušné škole mnohověkých útrap a strastí mocněji nežli kdy jindy zavládne na kolbišti světovém duševní mocí a silou.“

kadidla — „sacrificati“ — obětníky — „libellatici“, kteří si od uplacených soudců pohanských vyžádali, dali vysvědčiti, anebo jména svého do register zaznamenati, jako by Krista byli zapřeli, ačkoliv toho vskutku a v pravdě neučinili. I připomínáno jich souvěkými spisovateli i pohanskými s příhanou jakožto „licoměrníků ošemetných“. Matky donášely i maličkých dítek na soudnici, kdež metaly na uhlí zrnko kadidla, aby jich na přístě pronásledováno nebylo — takto připravovaly dítky o milost, již došly na křtu sv. Ani pohan i útržek trpkých neostýchali se mnozí křesťané chabí metati na pohanských soudech církvi v tvář, jenom aby se zachovali od smrti. Snad by se dalo užítí o tomto pleveli křesťanského jména slov Kollárových :

*„Horší nežli divé války, hromu, ohně divější
Zaslepenec, když na své zlobu plémě kydá.
Odrodilí synové však své sami matce začasto,
Bič macechy hříšné oblizující, lajž.“*

Předzpěv ku Kollárově „Slávy Dceři“.

Hojných a důkladných zpráv o tom všem lze dočísti v „Dějínách sv. katol. církve“ od Dra Bílého, str. 73.—75., v „Obrazech z dějepisu církve Páně“ od Tomáše Nováka, v „Historii Eusebiové“ VI. 6., v „Dějínách katolické církve“ od Douchy a Dvorského, str. 75, 81, 87, 125, 132, 133, v „Dějínách církve před a po Kristu“ od Hlavatého, ve Smetanově „Všeobecném dějepise občanském“ v I. díle str. 226. a v Kryštůfkově „Všeobecném církevním dějepise“ I. str. 176—177.

Šlechetný kněz se ztišil — ohlídnuv se, viděl, jak Agellius sedě s rukama sepjatýma každé slovo jeho lapá — i pravil k němu: „Vidíš, milý hochu, jak trudným životem žije křesťanský kněz? A přece, věř mi upřímně, kdybych byl sebe více uštván a pronásledován, nechtěl bych přece býti jiným než knězem!“ pochvaloval Cyprián.

„Vždyť Pán Bůh dá opět lepší časy,“ těšil Agellius.

„Nevím, nevím, drahý příteli, prudko to na nás dotírá. Vrchní pastýř, papež Fabian * v Římě je utracen, na Sicilii byla ukrutně ztýrána a usmrcena sv. Agatha, v Palestině po druhé mučili staříčkého, šedivého biskupa Alexandra, (Eusebius o něm praví, že byl „věkem sešlý a pro své šediny velebný“ VI. 39.—40.) až ubožák posléze v žaláři trpce a krutě strádaje zemřel, v Antiochii syrské zahynul v okovech se třemi svými žáky biskup Babylas, kterýžto prosil, aby ho pochovali i s okovy, na Smyrně Pionius kněz byl upálen, v Alexandrii a což já vím všech těch ubohých, do smrti zmučených vyznavačů Páně?“

„Není-li pravda, duchovní otče, že to všecko úsilí bohaprázdné pomine a zajde v niveč?“ nesměle vyzvídal Agellius.

* Svatý Fabián byl za papeže zvolen po sv. Anterovi r. 236. a vládl až do r. 250. Povolán byl na vrchní vládu v Církvi záhadným způsobem. Po smrti Anterově přišel křesťan Fabián zrovna ze svého statečku do Říma, kdež měl ovšem domovské právo, jsa římským měštěním. Když se všichni volitelé za příčinou ustanovení nového papeže v kostele sešli rokovat, o mnohých slavných, osvícených, slovatných a vhodných mužích, jimžto by důstojnost svrchovaná v církvi svěřena býti mohla, přítomen byl jako divák taky Fabiánus — ovšem nikomu ani na mysl nepřišlo, že by on papežem býti mohl. A když se radili, tať náhle bílá holubice s hůry slétla a na hlavu Fabiánovu se posadila. Za příčinou tou všecken shromážděný lid jakoby jedním dechem a hlasem zvolal, že týž hoden je důstojenství papežského — i nemeškajíce, posadili Fabiána na papežskou stolicí, třeba že byl až do těch čas světský člověk. Odbyv studia a byv posvěcen, vyvinul se papež Fabián jakožto horlivý nástupce sv. Petra. Ustanoviv v Římě 7 jáhnův, aby pečovali o chudé, nařídil tolikéž sedmi podjáhnům, aby důležité děje ze života mučovníků a svatých zaznamenávali. Potvrdiv úradky sněmové vůči bludaři a nepříteli církve Privátovi, poslal početných kněží do Francie založit církvi (nejhlavněji ve městech: Narbonne, Toulouse, Arlet, Clermont, Limoges, Tour, Paříži, Remeši a jinde a jinde). Měl horlivou péči o to, aby se sv. křížmo v každý rok pálilo a nové světilo. Vládl za doby nebezpečné a bouřlivé. Vytýkáje císaři

„I ovšem, můj hochu — ovšem, pravdu ryzí díš. Vidíš, ztrávil by mne snad bol a žal, kdybych nemohl rozprávkou polevití srdci svému zkormoucenému! Kdo na skálu víry křesťanské útokem žene, hlavu si roztrhává. Ať nic nedím o veškeré historii obyčejné až do našich čas, tož dějiny Zjevení biblického nejjasnější důkaz dávají, že nezahyne svatá víra v Syna Božího, jejížto počínky hnedle v ráji štípeny byly, berouce znik svůj z nadějného semene, kteréžto potříti mělo hlavu ďáblu. Kořenům štípků Božího dodávala vláhy milostná nebesa, až nyní i přes to přese všecko pronásledování a hrůzovládu pohanských Římanů, prostopášníků ukazuje se přece roztočilý strom církve Páně. Ve květy se rozkošatí, v lupeny se rozechvěje, do let se rozratolestí a hloub a hloub v půdu a srdce lidské uchyť. Aby mu se škodou nebylo plevelu, rzi ni větví seschlých, tož bude otýněno zdi i záhonem a vypleto popluží Páně rukou ovšem krutou, vražednou — pronásledováním. Aby však zdi zákona lítá zvěř, sveřepí pohani Římané nepobořili, tož Bohem nadšení sluhové Páně budou vždy a vždy na stráži, hájíce Dědictví Páně až do dnů posledních. A strom svaté víry rozloží nedohledně korunu svou, a ve stínu jeho milionové věrných se rozhostí. Ovšem, ještě mnoho a mnohokráté divoká vichřice strhá

Deciovi, že klaně se němým modlám, zapomíná důstojenství svého, byl na rozkaz tébož císaře umučen 20. ledna 260. Tělo jeho pochovali na hřbitově za Římem, u silnice Appiovy, vedoucí do Kapuy. Viz v té příčině „Církevní rok“ od B. M. Kuldy, zasloužilého spisovatele a kanovníka vyšehradského, „Životy, skutky a utrpení svatých a světic božích“ od Hugona Jana Karlíka, podpřevora v Teplé. Nákladem Děd. Svatoj. r. 1845. Č. XVII Tolikéž „Knihy o životě a umučení všech sv. mučedníkův, jenž slovú latině „Passional“, vydal M. Blažek, kdež je o sv. Fabiánu případná poznámka: „Sv. Fabián císařovi zapověděl, aby na velikú noc s jinými na službě Boží nestál s zbožnými, dokad by se svých hřiechuov nezpovídal a nepokál.“ Str. 61. „Utrpení a smrt některých sv. mučedníkův za píváních tří století věku křest.“ Sepsal Šimon Vrána, církv. kněz, vřelý přítel Jungmannův. Svatoj. děd. č. XII. r. 1840. „Popsání života a skutků svatých a světic božích“ (Dle Michala Singla), napsal Jos. Pohořelý, kněz církv. V Praze r. 1844. I. 109. „Rozmlouvání sv. Řehoře, papeže, o životech a zázracích svatých“ r. 1602. Přeložil a vydal Berlička Vojtěch (Scipio). Sv. Cyprián sám u spisech svých chválí velmi papeže Fabiána. Kirchenlex. „Fabian“ od Dra. Knöpflera, prof. v Luxemburku. Řehákova „Patristická encyklopedie“ str. 70. Sv. Řehoř Turonenský I. 28. X. 31.

listí, oláme pruty a stočí ratolesti jeho — než stromem ze základů nepohne — nová oka, nové lupení se vyvodí a vdýchajíc rosu nebeskou s hůry, novou se zastkví ozdobou a podobou a vydá květ i ovoce stonásobné. Avšak bídný keř satanův se vším trním a hložím zbujní a zroste jenom do času. Neboť nemůže býti nenaplněno proroctví: „Všeliké štípení, jehož neštípil Otec můj nebeský, vykořeněno bude; strom hleděný vedle vod tekoucích ovoce své vydá, a list jeho nesprchne.“ (Mat. 15, 13) Marni jsou všichni lidé, kteřížto neznají nebo nechtí znáti Boha a z těch věcí, které vidí, nemohou Ho poznati.“ *

Svatý Cyprián domluviv, vyjasnil líce a jakoby veselším hlasem zvolal: „Čas letem letí, snad abych se již šel podívat, co moji svěřenci dělají!“

Agellius se vzchopil a popořed k svatému muži, zaprosil snažně: „Ještě v jedné věci jsem dosud na pochybách, otče duchovní! Vždyť tě doprovodím, dovolíš li na hory — znám každou stezku v této krajině!“

„No, budiž. Čehož bych ti mohl odepřítí — hodný hochu. Tak, čeho bys se rád ještě dověděl?“ laskavým, oteckým hlasem tázal se sluha Páně.

„Má-li, prosím, jazyk jako jazyk tutéž oprávněnost a svobodu — čím to tedy, že silnější národ méně početnému a sebe slabšímu svůj vnucuje jazyk — a čím to, že národové mocní rázem na mizinu přicházejí?“ zvědavě se vyptával Říman.

„No, i v té příčině ti mohu dáti jakž takž vysvětlení,“ pravil kněz Cyprián. „Za dob nejstarších, nenepodobna jsou ku mlází lesnímu v nejrozmanitější podřečí rozštěpena, bujná mluva lidská. Jednotlivá podřečí znenábla v nářečí vyspěvše, prudkým vzrůstem svým udusila podřečí jiná, převádějice z jejich mrtvol živné látky v sebe asi tudy, jako živé stromové pralesa tyje z listí, kořenů a spráchnivělých kmenů. Ze všeho toho bujného mlází postupem času vyspělo a zmohtnělo velkou měrou nářečí římské, povalivši sveřepou se-

* Viz vzletný doslov J. N. Stárka na konci „Historie zjevení biblického“ r. 1869, str. 444, jakož i tolikéž významný doslov J. Hlavatého na konci „Církv. dějin před a po Kristu Pánu“ r. 1873, str. 148.

kerou řeckou mluvu i svobodu. Na kolik mi je známo z dějin, tož vím, že veliký poklad hudebnosti tají se v jazyce řeckém — svět žil a tyl a žije a tyje velkou většinou z plodů básnictva i prostomluvy slavného druhdy národa Hellenského — neměl Říman Řeka tolik zmrzačiti a zničiti, je to bezpráví do nebe volající, upříti se nedá. Světovládkyně R o m a porušivši práva všech sobě porobených národů, porušila tudy dějinný jejich postup a vývoj.* Avšak bére-me-li radu s dějinami, neshledá-vá-me-li najisto, že národové, pokud ctností dbají, pokud proniknutí jsou ideami, za něž neváhají obětovati krev i statek, mohutnější — jakmile však ctnostem výhosť dadouce, rozkošnictvu se oddají a jedině za bezměrným pořizováním libosti jdou, že chabnou, v otroctvo ubíhají a hynou? Skrovninké Atheny, jedině ctností svých občanů hájeny byvše, opět a opět udolávaly výbojně choutky veškeré téměř Asie a den ze dne mohutněly: a tytéž Atheny slynouce bohatstvím a mocí, když „požívejme“ vyhlásily za heslo, střemhlav se řítí s vrcholu své slávy a posléze nedovedouce si dávné svobody uhájiti, dají se spoutati poutem otrockým. C t n o s ť z á k l a d e m a p o d s t a t o u j e b l a h o b y t u d u š e v n í h o i t ě l e s n ě h o, světlem mravů a vodítkem ducha náboženského i národního — národ, nemaje ctností, nemá síly ani odvahy. Řím malounký a slabý, avšak občany obětovnou láskou ku vlasti plápolajícími hájený, po mnohé časy vítězně a statečně zápasí se sousedy svými stále mohutněje: a týž Řím, nyní jsa pánem všeho skoro vzdělaného světa a všech pokladů jeho, oddav se nemírnému požití rozkoší, slábne a slábne v podstatě své. Ano, tvrditi se odvažují, že za nedlouho kořistí bude valících se zástupů pohanských, jejichžto krále poháněl druhdy před sebou na Kapitolu vítězných triumfech,“ horoval svatý muž. Líce mu plály, oči zářily — dostal se do svého živlu.

„Tedy již dodělal Řím slavné dráhy své,“ jakoby zkomouceným hlasem vyzvídal vlastenecký Říman.

„Ovšem! — Hrdá Róma přešedši vrchol slávy své, ocitnula se již již na prahu úpadku.** Štěp křesťanství, za-

* Viz „Starý věk“. Napsal Jan Erazim Sojka. V Praze r. 1862.
 ** Viz „Světozor“ na r. 1880. Str. 349.

pustiv mohutných kořenů, šíří se v šíř i v dál. Jestli to idea, kterážto učí člověka strádati, trpěti, skrývati pod zemí, plahočiti v děsných děrách katakomb, umíratí na kříži, v cirku i v plamenech.

Pod zvětšelym, zpuchřelym Římem rostl a vzrostl nový Řím v nové ústavě a nových zvycích — avšak se starou houževnatostí a zápalem, hrdinstvím. Ten Řím, jehožto heslem je přepych, mrzká rozkoš, ukrutenstvo, je zkažen, krvežízniv, lakoten, bídný, samá tma — Řím však druhý, jemužto heslem je **U k ř i ž o v a n ý G a l l i l e j s k ý**, čist je, skromný, chud — samá láska a samé světlo Myslící duch vidí myšlénku vítězíci nad hmotou a pokleslou mravností“ — vykládal ještě Cyprián.

„A jak, prosím, abych došel světla — čím to, že národ stíhá národ a jazyk jeho ničí — je k tomu oprávněn?“ vyptával se Agellius. Byloť upřímnému Římanu z té duše líto a žel, když slyšel z hodnověrných úst o samých nekalých činech svého národa. Chtěl tudy odbočiti s hovorem jinam, pokud tomu vzácná dovolovala chvílka.

„Nikterak“ — ozval se kněz. „Vždyť jazyk je oblesk ducha, jest duch sám, konavě živý. Jazyk je — mluv co mluv — v prvotním tajemství v plném zárodu svém vzácný **dar Boží**. Ze stupně vzdělanosti jazyka poznati se dá nejjistěji **v z d ě l a n o s t n á r o d a**, a ze stupně lásky k němu i **p é č e o j e h o z a c h o v á n í a z d o k o n a l e n í a p o s l é z e** — nevnučuje-li národ národu jazyka svého, tož i **s t u p e ň d u c h o v n í a m r a v n é v z á c n o s t i j e h o**. Jako národ, jenžto máje povědomí důležitého úkolu mluvy své, přece sám ji zavrhuje a jí se odříká, páše samovraždu — tak národ, jenžto vnucuje národu jazyk svůj násilím a ukruteností, dopouští se **v r a z d y**. Neboť milovati a hájiti svého, avšak i šetřiti a nepotlačovati cizího, povinností je a má býti posvátnou jak člověku tak národu, jenž dospěl mravného povědomí sebe i účelu sobě vykázaného. * Prozřetelnost rozeštěpila lidstvo, vykázávši mu zeměnu za obydlí, a jeden každý z těch národů tu ve větším tu v menším počtě jedinců

* Viz v té příčině „Slovanský Národopis.“ Sestavil Pavel Jos. Šafařík. Stručně a rázně vylíčil i zdůvodnil tolikéž otázky této slovně J. E. Kosina ve svých „Olympských Hovorech“. Str. 147. I.

svých ve způsobě své jsoucnosti sebe hájí i chrání veškerou silou svou. A přece opět jaká tu mezi jedincem a jedincem téhož národa podobnost, a jaká opět mezi dvěma jedinci národností různých růzností. A spojítkem a pružinou národa jesti — jeho mluva. *Národní mluva*, dím — jesti ozdoba ducha lidského, dar Boží, kterýžto rozmanitostí nejrozmanitější rozeklenul se po jednotlivých národech veškerého světa, druh ve druhu znenáhla přecházeje a přece tak určitě a ostře tu od onoho se liší. *Pouze v záři božského toho paprsku národ zůstává národem.* **N á r o d n í m l u v a t o t ě n á r o d a d u š e.** Smělého a bohapustého odboje dopustil by se vůči řádům božím i světovým, kdo by jazyk národa usiloval zničiti. Zpupný necita Říman, odnímaje jazyk lidu porobenému, páše zločin zrovna takový, jako by jednotlivcům jazyk z hrdla vyřezával — byť byla mluva národa i sebe nepatrnější a nepoččetnější.

Jako jsou člověku perly a drahé kameny, nemá-li vezdejšího chleba, zúplna neplatny, tož tudy mu ani skvost i sebe urozenějšího a bohatšího jazyka na nižádný se nevydará užitek, nemá-li svého duševního chleba, a to vzdělanosti vlastní, samorostlé, které nelze nikterak jazykem cizím se domoci, nýbrž samojediné pomocí jazyka svého národního, domácího. Křivda je křivda v podstatě své a nemůže nikdy ulícena býti na právo. Pokud jsem poznal za těch několik let, co pracuji o popluzí Církve Kristovy, tedy národ každý, buď si sebe divočejší a surovější, ctí a váží si mluvy své — a zvěstuje-li mu kněz skvost náboženský mluvou domácí, tož divoch tím raději přijímá hlásanou víru. Ovšem, kněz je pro lid, nikoliv lid pro kněze. Sluha Páně má dáti na jevo, že je taky vlastencem, že si váží půdy, kudy noha jeho předků kráčela, které krví i statky otcové hájili — buď ta země kněze vlastní nebo lidu jemu svěřeného. Nemiluje-li půdy rodné, neváží-li si vlasti, jak miluje a jak si má vážiti toho, který mu onu vlast daroval — pohrdaje darem, nepohrdám-li tolikéž dobrodincem svým? Lid to brzy pozná a pobude hnedle lásky ku knězi nevlastenci.“

Agellius ani nedutal. Hleděl upřímnýma očima svýma po biskupu, kterýž, dostav se do svého živlu, hovořil se zápallem a přesvědčením rozhodným.

Cyprián došed až k Agelliovi, chopil ho za ruce,

vodil se s ním po světlici a vykládal ještě: „Kterak soudíš — váží-li si lid kněze, kterýž mu hlásá zákon Páně řečí cizí, nesrozumitelnou, a to pouze z té příčiny pranepatrné a nepěkné, aby mu nevznikla námaha a práce, kdyby se měl učit, cvičiti a vzdělati v mateřtině lidu sobě svěřeného? Anebo dokona, je-li snad ke všemu tolikéž synem odkazaného sobě národa a hovoří-li jazykem otců svých nedbale, nepěkně, s chybami, jakých by mu pomalu i nepatrný záček mohl vyčísti a opravit?“ dotazoval se rozechvěle Cyprián.

Bylo na něm dokonale znáti, že není pouze dokonalým knězem, nýbrž taky upřímným vlastencem.

„Prosím, v této příčině souhlasím též s tebou, duchovní otče!“ nesměle odvětil Agellius.

„Ovšem, můj hochu, ovšem. Škoda, že tomu nerozumí nebo spíše rozuměti nechtí mnozí moji bratři na vinici Páně!“ posteskl si biskup, a po čele mu mrak zármutku kmitnul.

„Často jsem slýchal, kterak nerozumové tvrdili, že prý lid nemá tolik úcty a vážnosti ku knězi, dává-li tento na jevo vlastenectví — a přece pouhým, prostým příkladem může jim každý dokázati opaku nejopačnejšího; poslyš. Když vojínové plamennými slovy vůdcovými, řečenými mluvou domácí, samorostlou, mateřskou, rozjaření jsouce, na nepřitele se oboří a slavného dobudou vítězství, prostili jsou úcty, vážnosti a poslušností k vůdci svému; či naopak nás poučují dějiny, že jsou oni vojínové vojevůdci tím oddanější a poslušnější, tím kázanějšími, čím více jim dává na jevo a napomíná jich vůdce, aby hledíce a ctíce památky předků, dbali o to, jak by získali čest, ozdobu a prospěch vlasti své? Tou měrou, zrovna tou měrou má se věc u kněze. Kdo nesleduje dějin, jazyka a vývoje *víry i vlasti své*, a nemůže o sobě říci, že národu svému, že vlasti své sloužil, prohlašuje se za pouhého darmochleba. Není kněz sám sobě pouze na světě, nýbrž i lidem sobě svěřeným — a čím více živ byl a prospěl jim, tím více živ byl a prospěl sobě. Cožkoli jest lidského, od toho je, by bylo průpravou člověčenstvu na vyšší a vyšší stupně rozvoje duševního. I možno-li, aby národní mluva byla vyloučena z tak důležitého úkolu? Nikoliv — místo nejstkvělejší jí přísluší. Mluvou lidskou

k srdci lidskému — srdcem lidským, mluvou národní vzdělaným, k náboženství posvátnému — potom se úkol náš povede! Však jsem tě tím dosti dlouho již zabavoval — nejsi-li již snad unaven výklady mými, hochu můj?“

„Nikoliv, důstojný otče! Když však jsi mi obětovati ráčil již tolik vzácných slov, tož mi, prosím, popřej aspoň desíti minut ještě a račiž mi dobrotivě sdělití — byl-li Kristus Pán taky vlastencem? Zdá se mi ovšem, že slzy Jeho vylité pro Jerusalema, jsou slzy zároveň bolu, kteréhož pocítiti ráčil Syn Boha živého, rozpomenuv se útrap a béd, které mají v brzce zastihnouti zemi, kudy on kráčetí ráčil; avšak vážil a cenil bych si toho neskonale, kdybys mi sam ráčil dáti u věci té potřebné vysvětlivky!“ dožadoval se Říman.

Cyprián mu tisknul vřele ruku, maje neskonalou radost, že Agellius jeví tolik horlivosti u věci svatého náboženství. Objav svěřence svého kol ramen, vykládal z toho srdce ještě — že se již značně připozdilo, nepřišlo mu v tu chvíli na mysl.

„Pravdu máš, učelivý Agellie, pláč Syna Božího nad Jerusalemem byl právě důkazem nejvřelejší lásky Páně k vlasti pozemské.“

„Mně se však povždy zdá, duchovní otče,“ pravil Agellius, tule se dětinně ku knězi, „že snad láska k zemi rodné nám i zákonem Božím jest do srdce napsána!“

„Arciť že — láska k vlasti je každému člověku velemoudrým Tvůrcem v srdce štípena. Táže láska nám káže, abychom upřímně milovali vlast svou, a to ne proto, že je velika, bohatá, znamenita a slavná, nýbrž proto, že naše je. Velemoudrý, dobrotivý Bůh všecko dobře spořádav, vložil i divokým národům v jinak surová srdce takovou lásku k zemi otců, a byli by neskonale nešťastni, kdyby měli vlast milenou s jinou třeba sebe úrodnější zaměniti. Je to trpkou pravdou, avšak upříti se nedá, že surový pohan miluje spíše chatrnou chýžku svoji, nežli mnohý urozený kníže skvostný, pohodlný palác. — Milejší mne o mnoho takový prostý pohan na víru Kristovu obrácený, nežli bohatý, pýchou posedlý šlechtic, kterýž, hlásaje své světoobčanství, lásky k zemi rodné nemá ani dosti malé; nýbrž zaměňuje chutě a hnedle zemi za

zemi, město za město, zábavu za zábavu, jazyk za jazyk a — posléze náboženství za náboženství.

Jsa sluhou Páně, zákonem mám i úlohou, bych posloužil každému svěřenci — avšak nemohu za to a vyznám se upřímně, že jsem doma jenom u chudých, avšak poctivých krajanů svých. I já jsem se zrodil z rodu šlechtického; to byla však šlechta jiného braku, než je na jevě za dnešních časů. Pověz mi, učinila-li křesťanská šlechta, jsouc na dvoře císařském s dostatek zaměstnána — něco ve prospěch náboženství nebo řeči nebo vlasti své? Nemohl někdo z těch slavných pánů, co pomáhají Deciu císaři zahálkou ukrádati Pánu Bohu den, nemohl mu vyložiti některý a odůvodniti, jak důležitá je víra Kristova? Dočetl-li se's podobné zprávy kdy?“

„Ne, prosím,“ odvětil Agellius.

„Já taky ne! Ještě pokud jsou na svých krajích v otčině, hlásí se jak tak k náboženství a řeči své. Jakmile však jich velkomožný pán na císařský povolá dvůr, jako by uťal — jsou jen a jen dvořáky ulízanými. hledající, kde by se pobavili a lesk svůj na odiv dali. Vím z bezpečného pramene, že je Decius slovu přístupen, jenom když s ním umí, kdo si čeho přeje od něho. Mohl by ten onen dvořenín křesťan zavésti rozprávku o náboženství, a obrátkou ruky by se dala víra křesťanská hájiti a zdůvodniti. Ale toto. O zábavách ducha hubících a mravy kazících, o honbách, kratochvilích, o hře v kostky a jiných a jiných tretách a blyskotkách, toho vědí mnoho naši urození páni, jenom ne o tom, co jim Pán Bůh do srdce vložil — o víře a vlasti své. Umí-li ten onen z nich trochu hovořiti řečí cizí — tož chutě mluví cizím jazykem jenom vlastním ne — ačkoliv mu to jde tou cizí řečí, jako když roští láme. Ovšem, vyskytne se tu tam čestná výjimka; avšak na prstech jediné ruky bys je spočítal, kdo dbají a starají se o šlechetné, jsouce šlechtici. A přece není krasší povinností mužovou vůbec a šlechticovou zvláště, než když Bohu všemohoucímu se modle, vlast miluje, chrání, a v řeči mateřské vzdělati se hledí. Věz, vlastencem pravým jest jenom muž spravedlivý, muž nábožný, muž bohabojný, v Bohu silný a neohrožený. To by asi starý

Řek, třeba pohan, mnohé a mnohé liknavé křesťanské šlechtice i nešlechtice zahanbil — tomu nebylo ničeho světějšího mimo bohy, vlast, řeč a krb domácí.* Avšak desátá hodina tu hnedle — není jinak, než abych přece již šel. Škoda — dostav se s tebou do proudu, hovořil bych rád ještě o tom onom — avšak lidé na mne jistojistě již čekají. Opatruj tě Pán Bůh, milý hochu — neděkuj, neděkuj — mzdu svou vzal jsem sám dnes, když jsem se mohl rozhovořiti o tom, co mi dosud balvánem na srdci leželo — tys byl posluchačem pozorným. Chceš-li, pojď mne kousek cesty doprovodit, jsem rozjařen, a tak mi polevilo v duši mé — zaplať Pán Bůh, však jsem byl všecek roztrpčen, než jsem tě poznal. Tož se ustroj a půjdeme, čas kvapí.“

Agellius se oděl a shasiv svítilnu, šel s opatrovníkem svým.

Vyšedše z chatky, zrovna jakoby čarovnou mocí byli okouzlení. Krásná letní noc zastřela kraj i hory poloprůsvitným závojem, květinčky pozavíraly své korunky, ptactvo umlkalo, jenom tam v houští na potoce, jenž skalnatým ložiskem vedl vlnky své, ozýval se zádumčivý hlas pěvcův a zpěv jeho ukolébavkou se nesl tichou krajinou noční — jako by šepotal hlasem lásky, kterýž bublající vlna dále odnášela.

Na jasné obloze v dáli za temnými lesinami atlaskými vzešla stříbrohledá luna, a kol ní rozesmály se nad usínající krajinou myriády hvězd.

Všude ticho, pokoj, svatý mír, jehož chvílemi jenom povzdech lesa rušil.

Vedouce se za ruce, kráčeli oba chodci mlčky, jsouce zaujati krásou letní noci africké.

Zvláště Agellius, kterýžto nebyl již po delší čas za noci venku, nemohl se dosti nabažiti čarovného pohledu na krajinku svoji.

Když popošli kousek cesty, pravil Cyprián: „Snad abys se vrátil již, milý Agellie. Půjdu nyní rychle, abych dorazil raději dříve do své skrýše!“

„Důstojný otče, nerač, prosím, zapomenouti navštívit

* O příčině té napsal velmi pěkný článek Dr. Frant. Krsek ve „Zlaté Praze“ na r. 1864. „Vlast v básnictví antickém“.

Kallisty, o kteréž jsem se ti toho tolik navypravoval. Bude jí třeba tolikéž duchovní posily. Prosím tě snažně, abys mi toho neráčil odepřítí," prosil Říman.

„I neměj starosti, můj drahý. Myslím na ni, kudy chodím, jenom že jsem neměl dosud času. Avšak zítra buď jak buď se k ní podívám," — těšil šlechetný kněz.

Měli se rozloučiti, a nechtělo se tomu ani onomu. Za těch několik dní přilnuli vespolek láskou upřímnou.

Posléze pravil Cyprián: „Milý hochu, mám jakousi předtuchu, že nás čeká nějaké neštěstí — avšak buď jak buď, ztrpme zmužile, kdo zmůže čeho vůči vůli Páně? Kdyby se však přece něco událo, a já tě již nespatriil, tož ti dávám na cestu do života tuto napomínku:

Věz, že nic slušněji neozdobuje mládce, jako bázeň Boží, čistota, stud, spravedlnost a střídmost. Neboť v těch ctnostech všecka kázeň a dobré vedení mládeže záleží. Boha se boj, přátel šetřiti hled, právům poddán buď. Ku každému se měj přívětivě a ochotně; avšak s dobrými toliko obcuj. Hleď pilně, abys panoval všem těm věcem, jimžto nechvalno je duši poddán býti, jakož jsou zisk, hněv, rozkoš, žalost. Bedlivěji ostříhej svěřeného základu slov, nežli peněz. Bohatství vychází mnohdy spíše na nešlechetnost nežli na skutky počestné, síla prospěšna bývá, je-li s ní opatrnost — krása tělesná zajisté časem od nemoci hyne a schází, někdy s léty mívá i vadne.

Avšak ctnost kdo má, a komu se táž v srdce i v mysl hnedle za mládí opravdově vkoření — tať ho ani za stáru neopustí: Jeť slavnější zboží, užitečnější urozenost — lenivost za hanbu sobě pokládajíc, práci však za čest a pochvalu.*

Potom ve příčině té svobody ti taky dávám na cestu několik slov:

Má svoboda jako vše na světě i svůj vrub. Člověk svědomý rozumové síly své jakož i oprávněnosti její, nevolným se cítí v oněch mezích, jež zákon klade svobodě, by se snad nezvrhala ve zvlí. A jako rak, když mu

* Viz řeč Isokratovu o „Povinnostech“. Z řečtiny přeložil roku 1511. Václav Pisecký, opravil M. D. Adam z Veleslavína. Ve staročeské Rozumově bibl. č. II.

skořepinový kabát těsným býti počíná, z něho se svléká, tak člověk usiluje z mezí zákona vymknouti — jenom že, vymkna se, stává se choulostivým měkkýšem a teprva cítí dvojnásob všecky trýzně světové. Nema tedy potom nijaké radosti z toho, že se zhostil svéracího zákona, nýbrž zhusta vidí, že potom teprve vydán je svízelům. Dříve toho ovšem nepostřehl, protože ho zákon chránil. Tudy nedobře, abychom vždycky bořiti usilovali, co se nám nezdá zrovna prvním pohledem pohodlné a výhodné.“

Pán Bůh tě opatruj, s Bohem — řekl jsem ti již, abys neděkoval, naděkoval jsi se mi dosti již.“

Agellius žalem ani hlesnouti nemoha, křečovitě třímá biskupovou pravici.

„Modli se za mne, je mi toho v tyto bouřlivé časy velmi, velmi třeba. Kdybych se s tebou již přece nesešel, tož zachovej památku moji v paměti. S matkou, strýcem i bratrem hled' býti na dobré míře — snad dají na tvá slova, když se jim nechtělo mne slyšeti: Pán Bůh jich naprav a osvět! Šetři svého zdraví, ať se ti choroba nenavráti. V každou chvíli může mne pohroma stihnouti, neměl bys mne potom již za opatrovníka. Kallisté vyřídím všecko, jako bys sám s ní hovořil, a pokud se mé slabé výřečnosti povede, pokusím se rád, abych ji aspoň trochu potěšil“

Cyprián nemohl již mluvit, jsa velice pohnut. Objav vřele Agellia, zlíbal mu horoucně upřímné líce, objal ho ještě a ještě a přece se nemohl od něho odloučiti. Jako by děsná předtucha mu napovídala, že nějaké neštěstí nedaleko.

Agellius nebyl teprva s to, aby slova jediného ze sebe vypravil.

Posléze zvítězila ve zbožném knězi vzpomínka, že je asi již snažně očekáván na horách; objav, sv. křížem požehnáv a pocelováv ještě jednou Agellia, odtrhl se od něho a kráčel rychlým krokem ku svým drahým a milým.

A což Agellius? — Jako by mu žal, bol i zármutek hrdlo zadržly, nebyl s to, aby vypravil ze sebe než „Zaplať — Pán — Bůh!“

Stál jako by na zem připoután a naslouchal zvuku kroků svatého muže, kterýžto nočním tichem spěchal jako anděl strážný ochránit květu duší sobě svěřených.

I bylo opuštěnému Římanu, jako by mu sníl do duše

padal, neboť srostla téměř duše jeho s duší Cypriánovou. Kdo mu poskytne nyní porady, kdo pomoci, kdo potěchy? Pusto, prázdno všudy.

Mysl jeho zabloudila bezděky ku Kallistě. Co asi dělá, ubohá dívka! Již 14 dní téměř neslyšel o ní ani slova.

Kam se mu jenom poděl klobouk? Snad některý pobuda na náměstí v Sice jej uloupil, když tam mdlobou klesl u sochy císaře Severa.

„Je to přece zvláštní, záhadno zrovna, že ani Aristo nedá o sobě věděti. Což, byl snad zpraven dříve již od své sestry, že budu košem podělen? Anebo o tom taky nevěděl a nyní, dopátrav se pravdy, ostýchá se jíti ke mně? Kallisté se nedivím, chce jistě zůstat sama a sama, proto se vyhýbá návštěvám.

Jak asi přijme Cypriána? Snad se domyslí hnedle, že jsem ho k ní poslal. Vždyť dávno již prahla po tom, aby se seznámila s knězem křesťanským.

Škoda škodoucí a křivda do nebe volající, že se nedali strýc, Juba a máti ani viděti po čas choroby mé! Byl prý tam posel od strýce v první dni, když jsem se rozstonal, jak mi řekl obětavý kněz — proč však nepřišel strýc sám, anebo proč nepřišli ostatní, když jsem jich pozýval po Asparovi třikráte?!

Mám to mateř mám — syn nebezpečně churaví, ani se k němu nepodívá; Bůh to naprav! Vždyť bych ji miloval z té duše synovské, pomyslení bych jí udělal, jenom kdyby mi věnovala trochu lásky mateřské.

Co na plat; není rady, není pomoci. Tož, abych se vlácel přece jen sám tím životem, až se uzdá vůli Páně a vysvobodí mne ze slzavého údolí.“

Pomalou docházel chatky své — měsíc stříbrojasným leskem ozařoval všecko okolí, hale krajinku tajuplným rouchem. Hvězdy plály po nebi, jakoby oči andělů.

Agelliovi se nechtělo ani na lůžko. — Odestlav si, usedl do okna a hleděl do tiché noci.

Po chvíli zašeptal: „Všemohoucí, věčný Bože, kterýžto rozžeháš v srdcích lidských světlovíry i oheň pravé, čisté lásky — veď Sám kroky Cypriánovy, ať potěší a posilní dívku

milenou, kteréž již přátelského slova jistotně již palčivě třeba.“

Umínil jsem si, že vyrvu ze srdce svého obraz Kallistin a nejsem ani s to, abych od ní myslí své odvrátil na chvíli. Jest srdce lidské přece jenom něco tajemného — zlých příkladů i porad druhů nešlechetných jsem se zbyl, nekalým ženám, kteréžto mne na prostopášnosti pozývaly, jsem se vysmál, nespočetných knih, učených výkladů i rozprav učitelů svých jsem seštudoval a promyslíl, urážek i útržek sprostých za svatou víru jsem vyvrátil, nepoddav se, abych — však lásky k Řekyně šlechtné, spanilé ze srdce svého vyrval — toho nejsem schopn..

Budiž — dopřeji lásce ku Kallistě tolikéž místa v srdci mém. Avšak ode dnešní chvíle budu pěstovati, seč budu jen, lásku k Bohu a vlasti. S pozemskými radostmi se rozloučím, nemajíť pro mne ceny ani libosti. Abych některé jiné dívce věnoval srdce své, — toho neučiním za žádnou cenu! O tom nemůže býti přece řeči.

Zaberu se do svého hospodářství a v prázdné dni budu sledovati po vůli Boží rozvoj a zdar svaté církve i svého národa.

Peníze, jichžto sobě zahospodařím, určím dobrým účelům — až na mne Bůh vzpomene, a dostaví se mi hodina výsvobody z tohoto světa, tož určím jmění své chrámům a školám.

Avšak přes to přese všecko nespustím z Kallisty pozor — kdyby jí zahrozila pohroma nějaká, tož ji zachráním stůj co stůj.

Vždyť ji miluji v hloubi srdce svého; škoda, že pro tento svět jsme rozloučeni — Kallista je moje v duchu, před tváří světa však nikoliv! Síly moje, Bohu chvála, osvěžily, zítra se podívám již na vinici. Ostatek, snad bych neurazil svatého muže, kdybych se vydal v některou chvíli k němu na hory — uvidím. Čekám, že sem zítra někdo již přijde od strýce; snad se jenom obávali, že by jich biskup Cyprián pozýval na víru křesťanskou — bláhovci, nikoho nenutí obětavý kněz, jenom pokyn a radu dá, které ovšem nedávají nešlechtní, vyděraví obětníci pohanští.“

Kleknuv pod obrazy, modlí se dlouho a vroucně za církev pronásledovanou, za rodiče, bratra, strýce a — na-

posledy za Kallistu; za tu však nejdéle. Všecka přání zahrnoval v modlitbě své za dívku milenou. Prosil tak upřímně, zbožně i opravdově věčného nebes slitování, až mu horké slzy jako hrách bohatě po lících kanuly — šlechetný muž až do kořene, poctiv jako dítě. Modlitbou došel svatého pokoje a míru; na těle cítil úlevu, únava ho minula, jakoby po koupeli.

Pohlédnuv otevřeným oknem ven do jasné noci, zašeptal bezděky:

„Buď s Bohem na vždy! Ty dívko tužeb mých! Záře štěstí stálá nechť oprádá tvé čelo nevinné, kéž nikdy v čistý blankyt oka tvého ni mráček žalu nesplyne.“

Poděpřev se o římsu a pohlédnuv v místo, kde bylo obydlí Kallistino, zvolal:

„Kdyby žití vír mne zahnal v ony kraje, kde prý končí svět, mé srdce přece pro tebe by plálo; kdybych po staletích navrátil se sem, touže věrností jak dnes by tě ještě hledalo!“

Uzamknuv okno, chodil chvíli po světnici. Uvažoval i rozvažoval — mysl se mu ztišila. Zítra půjde opět na popluží započít prací svých.

Ulehl si — oči se mu ubraly, a zdravý spánek pojal šlechetného muže v náruč svoji.

XIX.

Kallista netušila ani, že muž, jí tolik drahý a milý, zápasil se smrtí — bratr jí neřekl o chorobě Agelliově ani zbla!

Hněvaltě se jak na sestru, tak na Římana — mysle, že ho šálili a ošálili oba.

O chorobě svého přítele dověděl se hnedle druhým dnem v domě Juliově; jako by však ani o nic neběželo, nedbal o nemocného přítele ani za mák. Peněz, jichžto vydělal u Julia, užil do zábav a veselí — čeho vynutil od sestry, dával pomalu zase na nejisté obchody a půjčky.

Nejen že se účastnil zábav běžných v pohanském městě, nýbrž taky vyhledával jakoby o závod.

Snažné napomínky zesnulých rodičů, nových úmyslů i slibů svých, že chce žíti po právu a pravde, zapomněl

naprosto; sprchly z mysli jeho jako svadlý, mrazem spálený s jabloně květ.

Nepozoru jeho ušlo však ještě něco jiného, a to důležitého v domě Juliově — Juba se totiž minul se smysly.

Na počátku mysli, jako by to byl jenom klam — avšak smutná pravda vyšla brzy na jevo.

Neublížil ovšem nikomu zádumčivý, blouznivý hoch, prací sobě uložených vykonal — avšak slova nepromluvil. Pouze pro sebe si pobručoval jakousi píseň, zvuky však nesrozumitelnými.

Nejraději chodil po zahradě — avšak bez ladu a skladu, jenom aby chodil.

Strýc se mrzel až bědy, a jak hořekoval; vždyť to prý kletba a nomsta bohů, že se jim Strabo i s Agelliem zpro-
nevěřili. Jinak nedal a nedal — stál na svém, že prý Juba od té chvíle, co přiběhl od Agellia, šílí.

Ovšem, zmátl se hoch asi za dva dni po tom, když přišel od Agellia, vyptav se Faidry co a jak — bylo-li to však tím pouze, anebo, zda snad choroba jeho vyvinula se jiným směrem, nedalo se určit.

Julius se dohněval proto z hloubí duše na Agellia, a nešel a nešel k němu po všecku chorobu jeho — a ten kněz ke všemu u něho, jistě ho ještě více pomate.

Kallista zatím, uživši zálohy Faidřiny, pořídila si nutných věcí do hospodářství a jala se pěstovati zeleninu, ovoce a jiné a jiné — jinak se to taky neshodovalo!

Do pohanských chrámů nechtěla za živý svět pracovati, nabídka Faidřina nebyla přece s to, aby obě vyživila; tedy nebylo na jiném, než aby si dívka hleděla něčeho jiného, z čeho by se aspoň výživa pro obě dala vytěžiti, aby nemusily trávit z hotového a aby jim nebylo těžce za výdělek pracovati.

Jen co je pravda, každá práce šla děvčeti od ruky, jako by hrál — do všeho se vžila. Žala trávu, zalévala v zahradě sazeničky, kropila plátno, sypala drůbeži zrní, jako by se takovou prací byla od jakživa zabavovala.

Faidra jí vždy a vsady chutě pomáhala — ačkoliv stařena zvykla dost a dosti práci a bývala od malička již jako v kole, tož se nemohla přes to přese všechno ani

rovnati Kallistě, kterážto si u všem vedla s rozhodnou obratností a důvtipem nevšedním.

Stará chůva hleděla kolikráte po „děvčátku“, jakoby očarována. „Kde se to v té holce všecko béře, totě jí Pán Bůh zrovna smysly posiluje a práci požehává!“

Náhoda tomu chtěla, že zrovna v ten čas, kdy ochuravěl Agellius, pořizovaly si Faidra s Kallistou hospodářství. Daly zorati kus zahrady, osily a hleděly na něm obilí. Taky stromy pěstovaly se vzornou pílí. — Kallista pocítovala, že jí hospodářská práce vdechává poklid i mír v rozehvěnou duši.

Jsouce takto zabaveny, často i ustarány, zapomněly, že ve skříní dosud Agelliův klobouk.

Juba byl všecek ztřeštěný, když přiběhl onehdy k Faidře se poptat, neřeknuv ani zmínkou, že bratr jeho postonává. Tudy na jevě, že Kallista nevěděla a nemohla věděti ničeho — a dobře ještě, že nevěděla. Snad by nebyla bývala s to, aby nemocného nenavštívila a obsluhy mu neposkytovala.

Kdo ví, nebylo-li by to úmyslu jejímu bývalo na škodu a závadu. *Srdce lidské je slabo!*

Aristo vida, jakéže hospodářství zavádí sestra, neřekl ničeho. Mudrovaltě takto: Buď se podnik Kallistě nepovede, a mne tudy žádná nevzejde škoda — anebo děvče vytěží z pole a zahrady, a dostanu taky řádnou z toho část.

Avšak ani prstem nehnul, aby jim pomohl v té oně hrubé těžké práci — toto, raději vždycky z domu odešel.

Nebylo jinak, i musily si přibrati služku a dělníka. Byli oba otroci — Kallista jim na přímluvu šlechetné Faidry koupila svobodu, nežádajíc ničeho, nežli upřímné, sdílné mysli od nich a pilné svědomité práce.

Když bylo po práci, tož stará služka poučovala oba mladé lidi u svatém náboženství — byliť muž i dívka dosud pohané.

Řekyně zatím vyšla na zahradu nebo do své komnaty čítat na knihách Písma svatého a rozmýšlet o pravdách přečtených. Vycvičena byla dosti již. Čekala jako na Boží smilování, jenom aby přišel již některý kněz křesťanský jí pokřtít.

O Cypriánovi slýchala; stará Faidra totiž odkudsi přišla se zprávou, že biskup kartaginský je na horách atlaských. Avšak zatím nebylo času, aby tam Kallista mohla sama jít — zbožná služka se tam ovšem jednou vydala, avšak nezastala kněze doma, neboť zrovna v ten čas kolísal povážlivě churavý Agellius životem i smrtí. Jáhen (Pontián) jí prý řekl, aby přišla asi za dva dni, do těch čas prý bude duchovní otec již doma. I prosila Faidra jáhna, nemohl-li by snad sám vyhověti přání zbožné dívky; avšak otázaný odvětil, že mu je odejítí v nejbližší chvíli do Kartaga; došel proň zrovna posel.

Sličná Řekyně opouštěla záhy z rána lože své a pozdě na noc uléhala. Pokud bylo možno, pracovala a stále pracovala, jenom aby udolala žalu svého — kterýžto opět se vzmáhal. Byla všecka pozměněna na duši i na těle. Nemilosrdná událost, kdy odřící musila vzornému, vroucně milovanému muži ruky své, setřela ovšem s lící jejích tak mnohý milostný půvab, — kdo ji vídal dříve, jedva by ji nyní poznal. Postava její, jsouc vnitřním bolem zmítána, pozbyla mnohé leposti, tolikéž lahodné souměrnosti a plnosti, za to však na duchu změnila se značně, a to na prospěch slibu i úmyslu svého.

Ona prostolibost, kteroužto druhdy každého téměř na potkání okouzila, a kteroužto i chladný Agellius byl poražen, zmizela skoro na dobro; na místě jejím zračily se ve všem myšlení a řeči její onen klid, odhodlanost a pevnost, jížto dospívají rozumné dívky po horkých a trpkých zkušenostech. Prosta jsouc veškeré úzkostlivosti, klidně a vlídně přijala každého, vyjednala i ujednala, čeho bylo třeba — avšak, ať řekl kdo žert jaký řekl, neřekla ni jediného veselého slova a neusmála se ni jediným milým zřením krásného, hlubokého oka svého.

Přece bylo znáti všudy u všem, že usychá srdce dívčino láskou zmařenou jako střeňka bez vody. Bledá její tvář, zvláště když pobývala ubohá Kallista o samotě, byla truchliva jako podzimní luna, když mlhou v kraj se zadívá.

Zraky její, hlubší hlubin vod, vzhlédaly na každého jasným sice pohledem, avšak studeným jako slunce v zimě. Když jsouc zadumána, náhle hodila spanilou hlavinkou, tož

zavlál její krásný, dlouhý, lesklý, černý, hedbávný vlas jako vlny horského jezera, zaduje-li čtveračivý větrík lesklou hladinou — avšak v líci smutek ustrnul.

Jeť mladost štěstím života, a štěstím mladosti láska — srdce spanilé Kallisty umdlévajíc bohatstvím svým, nebylo s to, aby nejmenším podarovalo muže milovaného.

A přece již tolik soužená a zkoušená dívka ubohá nebyla uchována těžkých chvil, kdy zármutek a žal ji zrovna ztráviti hrozily.

Nedala se láska vypleti jenom tak obrátkou ruky — ozvuky její vracely se zas a zase v srdce mladé.

I uzavřela se Kallista za takovýchto trapných dob do pokojíka svého — nemohouc odolati nátlaku i útokům srdce osiřelého a lásky ztracené; chodila po světlici a rukama lomíc, tiše hořce plakala: „Ó, jaký žal, jaký to žal! Ó máti moje, máti drahá, vypros mi u trůnu Soudce milosrdného vytrvalost u slibu mém. Z těch sil svých všech se snažím, abych zapoměla, co je již ztraceno, abych vyrvala z chotného srdce svého kvítek lásky, smutkem zničený — a přece mne sužuje vzpomínka stále a stále.“

Vždyť hodlá, chce Kallista tvá zachovati korunu, lilii čisté, nezkalené mysli — ano ráda, z té duše ráda. Jenom síly, potěchy; jsem přece jenom slabá dívka, sama, ojedinelá v divé světa bouři — Bože, neopouštěj mne, když k Tobě volám z hlubin opuštěné duše své. Panno Maria, královno nebes — nejsem dosud dceří Tvojí, nedostalo se mi ještě křtu svatého — avšak já ti důvěřím, volám k Tobě: Panno mocná. Panno dobrotivá, Panno svatá, oroduj za mne u Syna Svého, ať nezahynu, ať nezmalomyslním — sice mne zdrtí žal a bol, než dokonám nesnadné úlohy své.“

Tak volala a bědovala Kallista spanilá u večer, zrovna kdy se loučil Agellius s biskupem Cypriánem.

A Bůh ji vyslyšel na prosbu Panny Marie! — Klid a mír ovládly srdcem dívky žalem znavené — klekla a modlila se vroucně, skoro v tu chvíli, kdy Agellius za ni taky prosby k nebi vysýlal.

Dávno již nechvátala na spánek s myslí tolik pokojnou jako dnes.

Jako příroda bouří osvěžuje a po téže bouři nejkrásnějším odívá se jitem, tudy i mysl Kallistina, rozvlněna byvši nátlakem zármutku, ztišila se opětně jako hladina čistého jezera, když vítr bouřiti ustal.

A hle, ve snách vidí v dáli opětně matku svoji, chvátá k ní, avšak pozoruje, že rodička její stále ustupuje. Břemene nemá již matinka drahá v ustaralých rukou, tvář její se vyjasnila, vrásky jsou vyrovnány, z očí hledí svatý klid a mír.

Kyne laskavým, unylým okem dítku, dcerušce své a praví hlasem příjemným, lahodou neskonalou se zamlouvajícím :

„Bůh sešle, sešle spasení,
až uzří chvíli Svoji.
Víš On, jak věren Jeho lid,
jak bolně lká a kvílí —
a proto seslal soužení,
byste se posvětili.
Jak tehda Israelský lid,
tak zkouší síly vaše,
zda zvoleným jste národem,
a hodni Messiáše!“

Dceruška se namáhá, aby promluvila, aspoň pozdrav chce vyříditi matince drahé — avšak ústa odepřela služby, nohy tolikéž.

Hesychija ukazuje v dáli na jakousi postavu, mlhou zahalenou.

Věčný Bože — je to pravda?

Není to pouhé smyslů mámení? — Totě snad nebožtík otec — na mou pravdu!

„Ano ano, je to on, je to tatíček milený! Jeho sporý, rusý vous — ušlechtilý obličej — výrazná tvář — vrásky na čele — hluboké modré oči.

Hle, on se směje na dcerušku osiřelou, avšak v dáli, v matné dáli je — sotvy ho lze rozeznati.

Zaplať Pán Bůh, oba jsou šťastni! Matka něco praví, co to je?

„Za nedlouho se dostaneš do družstva svaté církve — ať ti hrozí, co hrozí, setrvej, jak's byla ustanovila!“

Mlha mizí, postavy též — ještě jakoby stín, a všecko zašlo zas.

Kallista se probudila — ejhle, vábné jitro! Červánky krásného jarního dne svítí zářným leskem do komnaty dívky. Totě po dlouhém čase poprvé, co tak pozdě vstávala.

Mysl její byla velmi dobře naladěna — toť snad něčeho příjemného zažije dnešním dnem.

Trpící tvář Kallistina vyjasnila se, zarmoucený, zasmušilý druhdy pohled proměnil se v oddané vzezření a bolestné štkání, jakým druhdy stále a stále bývala sužována, v blažený povzdech.

Jsouc krásná jako ranní zora, svěží jako rosní kapka za příčinou blahé vidiny za noci uplynulé — hleděla sličná dívka opět veseleji než jindy.

Po dlouhém čase na spanilých Kallistiných lících objevila se opět červeň, jakoby nejjemnější pel z poupěte rozkvětlého za první noci májové.

I sama příroda jakoby skvosty svými pozdravila vyjasněnou Řekyni.

Ráno bylo rozkošno. Spanilá jitřenka uvedla již zlatolesklé slunko do své jasnomodré nebeské komnaty. Východem slunce ze sna byvše probuzeni, jali se opěřenci pěti ranní modlitbu všemohoucímu Vladaři nebeskému na oslavu a dík. Paprsky slunečné koupaly se v třpytivé rose po širých polích, zelené louce, potom i průzračnou hladinu nedalekého rybníka polily růžovým nachem.

Na nádvoří Kallistina domku rozvinula se samá práce a veselí.

Jen co je pravda, mohla býti Kallista spokojena hospodářským podnikem svým. Všecko se jí dařilo, nač pomyslíla. Práce zrovna rostla pod rukama, užitek patrný všudy a ve všem.

Krávy vypuštěny byvše z chléva, spěchaly se pást na blízkou louku, husy a slepice vyšlapovaly si pyšně z místa na místo, kohout se naparoval a pozdravoval jitro hlučným kokrháním, měře se s krocanem, jenžto okázale rozevíral pestrobarevné peří, na slunci se vyhřívaje.

Kočka z chléva vypuzena byvši, pádila dvorem do zahrady, polekala stádo hus a kachen, slepic a krůt — málem, že jí nezachvátil cíhající pes.

Čeledín (Kallistou na svobodu vykoupený) zapřahal do pluhu, zpívaje pěknou písničku.

Služka vynášela zrovna krajáč pěkného mléka z chléva.

Kallista hledíc a dohlídajíc na práci, pozdravena byla oběma slušně ovšem a zdvořile, nikoliv však otrocky.

Na den se vzduch oteplil, až hřál a páčil žárem.

Mladá hospodyňka, vykázavši práci, uchýlila se do komnaty své, hodlajíc se starou Faidrou rozmlouvati a poraditi se o snu z noci minulé.

Bylo asi deset hodin dopoledne; obě se živě bavily, radujíce se, že se jim vše tak pěkně podobá — tu slyší, že se venku někdo ptá po Kallistě, dceři Aglajově z Athen.

Kdo to asi je — klepáno na dvěře — „Volno“ — vstupuje muž silný, jarý, se zvláštním výrazem v líci, maje tvář bohatým vousem obrostlou.

„Pochválen Pán Ježíš Kristus — pokoj domu tomuto i přebývajícím v něm. Chvála na výsostech Bohu, i na zemi pokoj lidem dobré vůle!“

„Až na věky,“ odvětila Faidra.

Kallista neřekla ničeho, příchod cizincův ji vzrušil, hledí jako zmámena. Návštěv měla velmi po skrovnu, leda ten onen obchodník ze Sikky se přiloudal.

Dívka byla žádostiva, čeho si asi přeje příchozí od ní.

Sličný byl, jen co je pravda. Takových mužů v Sice málo viděla; snad je cizinec z Kartaga nebo z Alexandrie. V obličejí jeho zračilo se ono rázné chtění a jednání, jakož i harmonie života, k níž dospívá člověk po mnohých útrapách, vzdechu a mnohé srdcemorné bolesti. Avšak tvář jeho měla svědectví i stopy šlechetného oduševnění, vynikajíc lepostí linií, čehož dodává práce duševná.

Vysoké čelo obestřeno bylo sítí jemných vrásek — ani na to nezapomněla se Kallista podívati.

Příchozí hleděl se zálibou po skvostně upravené komnatě; pěkný krucifix, obraz Panny Marie i skvostná kniha Písma svatého na stolku značily, že tu bydlí křesťané.

Tady to je, ano, tady to musí býti tak — se přece nemýlil.

„Prosím, jsem tu u Kallisty, dcery Aglajovy z Athen?“ otázal se příjemným hlasem cizinec.

„Ano — prosím?“ uctivě odpověděla Faidra. Staré ženě neušlo již, když vstupoval cizinec do dveří, že má na hlavě malou lysinu (tonsuru) — „oč, že to křesťanský kněz?“

„Jsem sluha Páně, pastýř a biskup rozptýleného, uštvaného křesťanského stáda z Kartaga a přišel jsem vás slovem Božím posílit — přijmete mne?“

„Díky Tobě, Bože, za dobrodiní neskonalé!“ zvolala dívka, radostí jsouc dojata, a sklesnuvši k nohám Cypriánovým, líbala ruku jeho, radostí slzy prolévajíc. Tolikéž Faidra vrhla se na kolena, vedle „děvčátka svého“, upřímnou radostí plačíc.

Pozvedl biskup obě mocnou paží svojí a pravil: „Nebyl bych o vás snad ani zvěděl, kdyby nebylo šlechetného Agellia — ten mne sem poslal!“

„Je, prosím, zdráv?“ otázala se stydlivě Kallista, všecka se rdíc nACHEM jako růže stolistá.

„Teď je zdráv — překonav s pomocí boží nebezpečnou chorobu. Avšak ještě nejsou tomu ani dvě neděle, opírala a lomcovala jím zle horečka. Myslil jsem sám, že pohasne již kahánek jeho života — měl na mále!“ vyprávěl biskup, třímaje ve svých rukou ruku Kallistinu i Faidřinu.

Dívka uslyševši, že Agellius postonával, a to nebezpečně, zbledla úbělem a zachvěla se jako koruna mladé lipky, když do ní prudký zaduje víchř — ruka její v pravici kněze chvěla se osykovým listem.

„Věčný Bože — a je, prosím, nyní dokonale zdráv? Co dělá? Kdo ho ošetřoval?“ dotazovala se polekaná Kallista, z očí jí vytryskly bohaté slzy jako rosní kapky.

„Neměj starosti, dívenko, zdráv je zúplna. Za nemoci své taky nepostrádal ochrany ani péče — opatroval jsem ho sám. A víš, co u něho nového?“ otázal se Cyprián, líbezně se pousmáv na sličnou dívku, kteráž, majíc oči porosené slzami pro Agellia, upřímně, zrovna dětinně hleděla na přívětivého kněze. Pokynula roztomilou hlavinkou, když se jí tak vlídně otázal Cyprián, na znamení, že neví.

„Starý vinař, co radil a strojil léky chorému Agelliovi, jakož i mladý Aspar jsou pokřtěni — a dostalo se jim svobody!“ radostně oznamoval vzorný sluha Páně.

„Ale, zaplať Pán Bůh, zaplať Pán Bůh, důstojný otče. Totě s tebou přišlo k nám štěstí zrovna!“ pochvalovala stará Faidra.

„Avšak, prosím, abys ráčil odpustiti, vzácný hosti, že jsme tě, překvapený jsouce tak vzácnou návštěvou, dosud ani neuctily,“ omlouvala služka.

Kallista neřekla ani slova — bylať až do té duše překvapena a pohnuta — Agellius, vroucně, horoucně i upřímně milovaný Agellius klopytal v nebezpečí smrti — a ona ničeho nevěděla. Aby byl tak — nedej, všemohoucí Bože — aby byl tak zahynul. Jak přece ten Bůh křesťanský milosrden a dobrotiv! A opět se radovala blahé, přeblahé zvěsti, že zdráv její Agellius, ano, živ a zdráv — zaplať Pán Bůh.

Uctivě a ostýchavě odebrala obětavému knězi šat, klobouk i hůl a pobídla, aby se ráčil posaditi. Faidra poodešla do kuchyně chutě a ruče připravit vzácnému hosti něčeho na osvěženou.

Zatím obratně dotazoval se kněz Kallisty po tom onom, jakoby maně otevřel písmo svaté; rozhovořiv se o něm, obrátkou vyzvídal o těch kterých člancích víry i základních pravdách svaté Kristovy nauky. Avšak překvapen byl neobyčejně — nejevilatě Kallista pouze povšechné a bystré znalosti, anobrž i rázný a stručný úsudek.

Těch oněch míst ze svatého čtení znala na paměť, pěkné řeči, vhodná slova, modlitby, ano, i žalmy věděla, jako by hrál.

I, totě jeho žáčky v Kartagu nejevily ani podobné snahy a znalosti — kde se to všecko vzalo v pohanské dívce? Není divu, vytasilat se dávno již Faidra s psanými pravidly náboženskými, jichžto se jí dostalo darem od kněze, kterýž ji pokřtil. Učelivá Kallista použila svědomitě výpisků jejích.

Biskup Cyprián nevycházal z podivu. „No, teď se nedivím, že se do téhle té dívky zakoukal Agellius — totě děvče hodno malování; ne snad jenom krásou tělesnou, nýbrž i skvosty duševnými.“

Zatím přinesla služka jídlo; i usadili se všichni tři za stůl, a Cyprián předříkával modlitbu před jídlem. Hovořili o tom onom — Faidra pobízela kněze Cypriána do jídla — Kallista ovšem prořekla sem tam slůvko, avšak pozorovali všichni, že je velmi rozčilena, roztržita.

Přislíbivše biskup, že za několik málo dní dostane se jí svatého křtu, potom že může jíti ku správě Boží, a že ji podělí Tělem Páně — tolik darů najednou!

Darmo se namáhala, aby nuceným klidem zatajila vnitřní nepokoj.

A přece snažili se o závod Cyprián i Faidra ukázat, že neznamenají rozechvění Kallistina — vědělitě oba, že má k nepokoji svému dívka vážné příčiny. Několikrát se Řekyně zamlčela. Vyrušena byvši otázkou přátel svých, jako by se probudila ze svého zadumání; i byla řeč její kvapna, nesouvislá, někdy skoro nesrozumitelná. Na jejím čele rozhostil se temný mrak tajné starosti, oko šlehalo blesky duševními, jakoby vnitřní nějakou trapnou tísní.

Duševný hlas jí napovídal, že na ni čekají velké boly, zármutek i muka. Zrovna teď, v tu chvíli, co tu pobýval vzácný, lidumilný kněz, zmítal jí nepokoj a jakási těžká, zimničná obava.

Tušila dobře v srdci svém, že nadchází doba ne-
snadná, neúprosný čas rozhodnutí — pronásledování — smrt. Cítila, že nebude jinak — aby přece jenom rozervalá sladká pouta života. — Uslyševši, že Agellius byl na zhasnutí, pocítila nejlépe, že ho přece jenom z toho srdce miluje — nemůže si pomoci. Cosi jí opět napovíдалo, že prý něco ještě krutějšího jí dostihne.

Totě děsno, myšlénka za myšlénkou, obava za obavou, předtucha bolná za předtuchou děsnou krutými ranami dorážely na ubohé srdce spanilé, krásné, šlechetné Kallisty.

Musí prý se odtrhnouti a zbaviti všeho, co jí draho, aby tudy čistší byla její láska ku Kristu Pánu a panenské jeho Materi. Zapřítí má své vlastní srdce a udusiti v něm všecky lahodné hlasy, kteréžto jí šepotají o spojení s oním mužem, za něhož by druhdy ráda byla obětovala i vlastní život — i přese všecku rozhodnou vůli a snahu, že se nezpronevěří slibu svému. Avšak, vzhlídajíc na mírného,

lidumilného kněze, jako by balsamu nakapala do zbědované duše své.

Obraznost a rozčilenost mizely, až zmizely — vespolný hovor se ujal, a poněnáhu Kallista nabyla opět své míry a rozhodnosti, že setrvá na tom, co slíbila, ještě rozhodněji.

Dívka byla přece jenom dívkou, třeba si umínila jak umínila — avšak překonavši vzbouřené city — navracela se opětně ku šlechetnému slibu svému.

Biskup Cyprián, vyptav se důkladně a zevrubně o poměrech Kallistiných i Faidřiných, pobyl v domě jejich až do večera. Na večer přišel taky Aristo ze Sikky. Postřehnuv křesťanského kněze, sraštl čelo, byv Kallistou zpraven, kdo že to tady, podal s obvyklou sobě jakousi šlechtickou, ledabylou a nepozornou tvář ruku cizinci. Cyprián se ho tázal po tom onom, Aristo nerad a stručně odpovídal.

Avšak i on — moderní šlechtický neznaboh, švihák, nemohl upříti prostolíbeznosti a družnosti Cypriánovým způsobům — i hovořili spolu posléze taky dosti sdílně a důvěrně. Avšak jenom o běžných věcech, hovoru o náboženství se střehl zhýralý Řek jako ohně.

Aristo pobýval doma na večer jenom asi hodinu — co se totiž navečeřel. Potom buď jak buď odcházel do Sikky ku svým známým.

Byli to na většině druhové jemu podobní, co za den vydělali, na večer prodělali — vesměs umělci z pohanských chrámů, sběhlí studující z akademie, zhýralí, lenošiví římsští šlechticové, horující pro samou bezbarvou, prázdnu zábavu — pro veliké nic, kteréžto heslo, Bohu žel, dochovalo se ještě i našich časů.

Cyprián viděl a poznával, že je Aristo neobyčejně nadán, bystrého ducha — avšak myslí lehké, nestarostlivé, neusedlé — škoda tolik schopného, nadaného muže. Mohl by jinak a spíše prospěti, kdyby si rozuměl a chtěl. Otázal se taky šlechetný biskup Arista, cože dělají a čím že se baví na těch schůzkách ve městě.

I odvětil Aristo: „Zkoumáme, jak bychom se veselili a dobře se měli.“

„Takové heslo bývalo na denním pořádku za pohanských časů před Kristem, dnešním dnem se však stydí každý

trochu jen slušný muž, aby jenom tak žil a tyl,* * odvětil kněz, nemoha utajiti nelibosti z výroku zesvětačilého Řeka.

„Jak komu vůle a libost,“ odvětil Aristo a vyšňořiv jako by z předpisu vkusnou poklonu knězi, kvapil do města.

Kallista i Faidra styděly se nezvedeným, nekáraným Aristem z hloubi duší svých a zásaly se zrovna jeho planých slov.

Cyprián se vrátil na večer na hory, doprovázen byv na kus cesty oběma. Ostatek ho potom sprovázel čeledín, kterýž tolikéž dosud byl pohanem. Obezřelý kněz s ním rozmlouval a rozmlouval, až byl milý čeledín zúplna přístupen slovu Páně. Služka, zároveň Kallistou na svobodu vykoupená, získána byla víře Spasitelově ještě za pobytu Cypriána v domku Kallistině.

Obětavý kněz přislíbil, že za dva dni přijde pokřestit všech.

Když došli nedaleko oné rokly, kde biskup obýval, maje tam útočiště své, bylo již pozdě na noc. Čeledín, loučiv se s knězem, vyjevil obavu, aby snad nějaká duše proradná nevyslídila úkrytu a neoznámila na úřadě.

Usmáv se biskup, odvětil: „I neboj se, toto místo jako by samou přírodou již určeno bylo na schovánku před všetečnými zraky.“ **

Za dva dni odbýval se slavný obřad křtu sv. v domku Kallistině. Tiše a důstojně udělena milost svaté víry Spasitele národů Řekyni, čeledínovi i mladé služce.

Od těch čas byla Kallista jakoby znova zrozena. Pokoj a mír, jehož sobě dobýti musila tolikerym a trpkým bojem, již neopouštěl dívky šlechtné. Čeho ždála, došla, třeba se ztrátou štěstí pozemského.

Přijavši křest svatý, přijala zároveň jakoby pečeť slavné smlouvy, že dostojí a vyhoví slovu svému.

* Viz „Obraz staropohanské, a to řecké a římské společnosti před Kristem Pánem“. Nastínil J. Roškot, farář v Nechvalicích. R. 1877.

** Co tehda ve 3. století vřhlasný propověděl biskup Cyprián, to nejnovějšími výzkumy dokázáno opětně. Hory atlaské jsou nebrubě přístupny, neboť „tím, že země od hladiny moře středozemského náhle značné dospívá výše, znesnadněn je přístup do vnitra,“ praví Hellwald. („Země a obyvatelé její,“ „Afrika“, str. 508.) Český překlad pořídil J. B. Malý. Tolikéž Dr. J. Vlach u spise „Afrika ve světle nejnovějších výzkumů“ se o tom zmínjuje v I. díle, na str. 9.

Aristo ovšem v slavný den, kdy přijati byli jeho domácí ve svazek církve svaté, odešel kamsi „za obchodem“.

I zavládl na obydlí Kallistiné život zrovna svatý. Ráno začínali modlitbou společnou, kteroužto řídila zbožná, poctivá stařenka Faidra.

„To na mne Pán Bůh vzpomněl, popřáv mi za všechna léta útrap toho štěstí neskonaleho, že mohu Bohu na stará léta pokojně sloužiti.“

V poledne i na večer modlili se tolikéž společně.

Biskup Cyprián chodil vždycky ob den navštívit svých horlivých věřících — obětavost vzorná!

Nemohouce stejně doličovati všech rozmluv, porad, napomínek i naučení, kterými sílil i potěšoval dokonalý pastýř oveček svých, zmíníme hlavně tři rozprav, a to o Písmě sv., skutcích Kristových a Panně Marii.

Jako Agellius, tolikéž i Kallista byla na pochybách za příčinou těch oněch důležitých zjevů. Ne nejmenší nejistotu měla stran výkladu i obsahu čtení svatého.

Sv. Cyprián objasnil a zdůvodnil s dostatek vzácnost Písma sv., pravil: „Jestli to posvátné dědictví Páně. Zákon starý podobá se hoře Sinajské, na kteréž dán byl, hoře to ohromné, žulovými bradly znamenité, kdež však nikdo nemůže dlouho bydleti.“

Zákon nový podoben hoře Karmelské, úrodné a kvítím oseté, mnohými potoky svlažené, kudy se rozhled milý na všechny zamlouvá strany, a jejíž krása za obraz slávy církve Kristovy užívána byla od proroků. V Zákoně starém vládla bázeň, v novém povívá svěží vánek. Avšak ta i ona povaha potřebna je životu lidskému.

Jako bouře, přísnost i dopuštění Boží tříbívá povahu lidskou ode všeho býlí a nemravu, tak milost téhož Pána napomáhá vzrůstu ctnosti i víry svaté. V Písmě sv. jsou čisté a svěží potokové, stříbrné prameny, kteří do života věčného tekou, jsou tam řeči a výrokové jako med a strdí, útrobu i mysl lidskou osvěžující a lahodou i potěchou posilující.

Písmem sv. duše pokleslé se napravují, skrovné a věrou chudé živí, veliké v něm a jím se kochají. V Písmě sv. jako v nějakém zrcadle, jakým kdo jest a kam směřuje, lze poznati, četbou jeho se duše šlechtí a srdce k nebeským bla-

hostem povzbuzuje. Kdo s Bohem obcovati ždá, ať často čítá na Písmě sv.: Když se modlíme, mluvíme s Bohem, čítáme-li na Písmě, Bůh mluví s námi.

Jazyk se obnovuje, duše, křídla přijímajíc, sluncem spravedlnosti se posvěcuje.

Jesti úhrnkem Zákon starý i nový chlebem života, nebeskou manou posvátnou, každému vkusu a každé chuti přiměrnou, kteroužto se živí duše věrná na poušti světa klamného, jsou to krásní luhové ovlažení rosou nebeskou, žebřík k Bohu, pevná zeď, nepodlomná bašta, nehynoucí sláva, nevadnoucí radost, věčná útěcha, bezpečný přístav.

Tělo Páně v nejsvětější svátosti jesti strava pro duši, pravda Boží Písmem obsažená a Církví vyložená je svící na pouť života*. Sv. Cyprián, muž slova, přišel opět do pravého živlu svého.

„A jak, prosím, důstojný otče, rozuměti jest slovu a významu sv. Evangelia? dotazovala se Kallista tichounkým hlasem, od šepotu málo slabším.

„Evangelium? Totě blažená zpráva, svaté zvěstování, výkupné poselství! — Zvěstujet nám výsvobodu z viny a trestu, odpuštění hříchů, vykoupení, posvěcení, přijetí za syny, dědictví nebes a spříbuznělost se Synem Božím.

Starý hřích je zahlazen, Bůh s námi usmířen, ďábel zahanben, blud vyhostěn, pravda obhájena, slovo zbožnosti a lásky všady zaseto.

A všecko to zvěstováno nám jest Evangeliem, proto všecka ostatní slova: moc, bohatství, čest, sláva i vláda prázdným jsou zvukem vůči tomu, co apoštolové rybáři blahověstí nebo-li Evangeliem hlásají.

V Evangeliu mluví k nám sám Pán, sám jedná, působí, trpí i divy činí!“ hájil důmyslný kněz.

„Prosím snažně, abys mi ráčil pověděti, proč jsou zrovna čtyři Evangelia?“ dotazovala se spanilá Kallista, jevíc čilou účast a dávajíc na jevo radost ze slov Cypriánových.

* Viz na slovo vzatý „Výklad Nového Zákona“ od slovan-
ského učence, prof. Dr. Frant. Sušila.

Tatě mají v Církví naší již od prvních počátkův* domácí právo, milé dítě. Vždyť zázraky jejich již ve Starém Zákoně, anobrž i ve přírodě jsou patrný.

Čtyři jsou uhlové světa, a čtvero počasů je ročních, čtyři řeky byly v ráji, čtyři nosidla, jimiž pozdvihována byla archa úmluvy.

Lidem dobré vůle ovšem stačilo by jedno jediné Evangelium; čerpali a posilovali by jím s dostatek víru svoji.

Avšak čtyři jsou, kteří nestejným časem, na různých místech, vespolek se dříve ani nesešedše ani nesmluvivše, přece všechny zprávy i děje jednako jakoby jedněmi ústy podávají, čímž převeliký důkaz pravdy vychází,“ vysvětloval kněz.

Pokud jsem četla knihy ony posvátné, tož mohu směle říci, že mluví od srdce k srdci, všudy jará mysl, svěžest, pravdivost citu, vroucnost i zaokrouhlenost ve projádření

* Výčet a rozhled Pisem sv. spořádal jsem si takto:

Starý Zákon.

Knihy:

		Hlav	Veršů	
Dějinné	Pět knih Mojžíšových: 1. Genesis (50 hlav, 1530 veršů), 2. Exodus (40 hl., 1211 v.), 3. Numeri (27 hl., 858 v.), 4. Levitikus (36 hlav, 1288 v.), 5. Deuteronium (34 hl., 959 v.)	187	5846	
	Josue (24 hl., 658 v.), Soudců (21 hl., 618 v.), Rut (4 hl., 85 v.)			
	Čtyři knihy královské: I. (31 hl., 811 v.), II. (24 hl., 695 v.), III. (22 hl., 817 v.), IV. (25 hl., 719 v.)	102	3042	
	Dvě knihy letopisné: I. (29 hlav, 940 veršů), II. (36 hl., 822 v.)	65	1762	
	Dvě knihy Ezdrášovy: I. (10 hlav, 280 v.), II. (13 hl., 404 v.)	23	684	
	Tobiáš (14 hl., 298 v.), Judita (16 hl., 346 v.), Ester (16 hl., 275 v.)			
	Dvě knihy Machabejské: I. (16 hl., 929 v.), II. (15 hl., 558 v.)	31	1487	
	Job (42 hl., 1069 v.), Žaltář Davidův (150 hl., 2549 v.)			
	Mravoučné	Páтеро knih Šalomounových: 1. Kniha příslovná (31 hl., 915 v.), 2. Kazatel (Eklesiastes) (12 hl., 222 v.), 3. Píseň Šalomounova (8 hl., 116 v.), 4. Kniha moudrosti (19 hl., 439 v.), 5. Eklesiastikus (51 hl., 1592 v.)	121	3284

i hluboké porozumění tužbám lidu svěřeného!“ pochvalovala Kallista.

„Ovšem, ovšem — čím kdo spíše čítá na Písmě sv., tudy jemu více rozumu i víry přibývá; jako země tím větší podává užitek, oč horlivěji je vzdělávána,“ dokončil Cyprián, vzhlídáje spokojenýma zrakoma na učelivou dívku, kterážto jsouc všecka zardělá, sledovala se vzornou pílí slova učitele svého.

„Prosím, jakých užil Kristus Pán pomocí, zakládaje Církev svoji?“ dotazovala se ještě Kallista.

„J a k ý c h p o m o c í? Víš jistojistě, které jsou zbraně lidské, totiž násilí, zlato, politika, věda v ů b e c a filosofie zvláště, podvod i lest. A ze všech těchto lidských zbraní neužil Kristus ani jediné! * N e p o m á h a l s i n á s i l o u — dalek jsa toho, aby na meč jenom pomysll, vysílá apoštoly své jako „beránky vlkům“. Jemu praporem byl kříž, zbraní slovo: „O t č e, o d p u s t ť j i m, n e v ě d í, c o č i n í!“ N e m ě l z l a t a. Chudičkým se narodil a chudým zemřel. Máti jeho na portále chrámu Jerusalemského za Syna Božího, za jedináčka svého podává oběť matek chudých — dvě holoubátek! Umíraje hořkou a potupnou smrtí kříže a hledaje odpočinku — opíral božskou hlavu svou místo o podušku na tvrdé dřevo kříže. Sukně

		Hlav	Veršů	
{	P r o r o k o v é h l a v n í:	1. Isaiáš (Spása Páně) (66 hl., 1293 v.), 2. Jeremiáš (Vznešený Hospodinův) (63 hl., 1730 v.), 3. Ezechiel (Bohem posilněný) (48 hl., 1272 v.), 4. Daniel (Soudce Boží) (14 hl., 531 v.)	}	191 4826
	P r o r o k o v é m e n š í:	1. Ozeáš (Spása) (14 hl., 198 v.), 2. Joel (Ctitel) (3 hl., 73 v.), 3. Amos (Břímě) (9 hl., 147 v.), 4. Abdiáš (Sluha) (1 hl., 21 v.), 5. Jonáš (Holubice) (4 hl., 48 v.), 6. Micheáš (Kdo jako Bůh?) (7 hl., 104 v.), 7. Nábum (Milostrdný) (3 hl., 47 v.), 8. Habakuk (Objatý) (3 hl., 56 v.), 9. Sofoniáš (Bohem ochr.) (3 hl., 53 v.), 10. Aggeus (Slavný) (2 hl., 38 v.), 11. Zachariáš (Památka Páně) (14 hlav, 211 v.), 12. Malachiáš (Anděl Boží) (4 hl., 55 v.)	}	67 1051
		Všecky knihy Starého Zákona mají . .		1074 27880 (45 knih)

* Viz konferenční řeči „Kdo jest Ježíš Kristus“ od P. Fr. Janků.

tkaná, dílo a dar Mateře, jediným mu byla majetkem. Když i té losem dostalo se katanům odkaz a jeho mateři a mateř učeníkovi odporučil — toť poklad i odkaz jeho.

A n i p o l i t i k y n e u ž í v a l — a žil přece v dobu, která nejsnáze přízniva byla politickým podnikům. Národ, z něhož vzešel Spasitel národů, úpěl poddaností římskou jako zašláplý červ, pozbyv samostatnosti, cti, národnosti i svobody; i dostoupilo zapřísáhlé záští všeho, co římské bylo, vrcholu. Vyskytaly se smělé i odvážné tlupy nespokojenců, jen vůdce čekajíce, aby je vedl na Římány. A Kristus, kterýžto mohl jenom říci a byl by odboj zaplanul, jediný z lidu svého smýšlí jinak. „Dávejte, co císařovo, císaři, co Božího, Bohu!“ — to je politikou jeho. Ontě založil pokoj v rodině, mír v obci i v národě. „Blahoslaveni pokojní — nebo oni synové Boží slouti budou!“

Bezpečnou cestou tomu, kdo chce lid získat svým zá-
měrům, je věd a v ů b e c a f i l o s o f i e z v l á š t ě. A Pán
Ježíš? Místo učenců připojil sobě rybáře! „Děkuji ti, Otče,

Nový Zákon.

Hlav Veršů

Dějinné	{	Čtvero Evangelii: 1. Sv. Matouše (28 hlav, 1070 v.), 2. Sv. Marka (16 hl., 677 v.), 3. Sv. Lukáše (24 hl., 1151 v.), 4. Sv. Jana (21 hl., 789 v.)	}	89	3777						
		Skutky Apoštolské: (28 hl., 1004 v.)									
M r a v o u č n é	{	Čtrnácte listův sv. Pavla: 1. Římanům (16 hl., 433 v.), 2. Kor. (16 hl., 437 v.), 3. Kor. (13 hl., 255 v.), 4. Galat. (6 hl., 139 v.), 5. Ef. ss. (6 hl., 155 v.), 6. Filip. (4 hl., 104 v.), 7. Koloss. (4 hl., 95 v.), 8. I. Thessal. (5 hl., 88 v.), 9. II. Thessal. (3 hl., 46 v.), 10. I. Timot. (6 hl., 113 v.), 11. II. Tim. (4 hl., 83 v.), 12. Titovi (3 hl., 46 v.), 13. Filem. (1 hl., 25 v.), 14. Židům (15 hl., 303 v.) . .	}	102	2322						
		Tři Listy sv. Jana: I. (5 hl., 105 v.), II. (1 hl., 13 v.), III. (1 hl., 14 v.)				}	7	132			
		Dva Listy sv. Petra: I. (5 hl., 105 v.), II. (3 hl., 61 veršů)							}	8	166
		List sv. Jakuba (5 hl., 108 v.), List sv. Judy (1 hl., 25 v.)									

Pro-
rocké (Zjevení sv. Jana (22 hl., 405 v.)

Všecky knihy Nového Zákona mají . . . 234 6935
(27 knih)

Má tudý úhrnem všecko Písmo svaté: 73 knih o 34815 verších a 1308 hlavách.

že jsi tyto věci skryl moudrým a opatrným, zjeviv je maličkým“ (Mat. 11, 25) — totě jeho věda a filosofie.

A nedopustil se ani lsti ni podvodu — neobstály leš ani podvod v ústech, ni v srdci, ni ve skutcích Kristových.

On jediný neužil lidských pomoci — který synem člověka a opět synem Božím se jmenuje; který na sříceninách pohanského světa království Boží založil; který v neokázalé prostotě těch, kdož přímí srdcem byli, ku pokoře, kajicnosti, čistotě, spravedlnosti a lásce naváděl a sám, nevinen jsa, za vinu všech na popravišti, na šibenici kříže dokonal a ve smrti rukou rozpjav, žehnal národům země. Nesčetní jsou zázrakové,* kteréž vykonal, z nichžto pouze některé zaznamenali Evangelisté; život jeho byl dokonalým obrazem ctností!“

„Když jsem tolik použila dobroty i ochoty tvé, důstojný, laskavý otče, tož tě ještě o něco zaprosím; račiž mi, prosím, říci, nemýlím-li se, tvrdíc, že se liší Syn Boží od věhlasných mužů taky tudy, jelikož vznešen je netoliko duchem, anobrž srdcem? vyzvídala spanilá dívka, hledíc roztočilým zrakoma do poctivé, mužné tváře Cyprianovy.

„Patrně! — Jeť zákonem přirozenosti lidské, že velikáni duchem bývají malí, chladni srdcem.

Králové, kteří mečem dobyli říší, myslitelé, co založili věhlasné výzkumy — nedovedli a nebyli s to, aby něžně a upřímně milovali.

Komu dal Bůh bystré oko orlovo, hloubavý rozum, tomu odepřel srdce holubina. Jsou to studené, drsné, hrubé, zasmušilé povahy i postavy; mají ovšem něco obrovského, bohatýrského — upřímná sdílnost však zdá se jim, že slabostí. Vyčerpali i využili veškeré síly lidské rozumem i odvahou — srdcí buď nedbali a zapírali až zapřeli — buď jich udolali nebo umořili záhy. Jedinou výjimkou v téže příčině je Kristus. Vznešen jsa až na výsost myšlénkou a slovem až do skonu svého, něžný je srdcem. Miloval něžně, a to tak něžně, že nové jméno musila mluva utvořiti, aby naznačila v řadě lidských citů takovýto lásky druh — něžnost jeho byla evangelická!“ **

* Viz v té příčině „Syllabus Pia IX.“ vyložený J. Brázdou, str. 198. Bol. Podstránského „Výklad kř. katol. náboženství“, I. 13, 361.

** Viz „Ježíš Kristus, vzor dokonalosti“. Napsal J. Škoda.

Dokončil biskup.

Nebylo tomu však ani dvou dnů, navštívil opětně Kallistu. Jako by ho vnitřní poháněl blas, že dívky za nedlouho nebude na živě již. Vždycky se mu srdce bolestně sevřelo, když od ní odcházel, neboť netušil tehdejším bouřlivým poměrům a nepokojným časům. Otázan byv šlechetnou, učelivou, spanilou dívkou o zprávách ze života Panny Marie, ochotně vyhověl a vyprávěl takto:

„Nejblahoslavenější Panna Maria, máti Páně, zasloužitější všech lidí i andělů, * narodila se v sobotu 8. dne měsíce září r. 3985, krásnější jsouc než slunce a měsíc, v Nazaretě Gallilejském, když ranní červánky se objevovaly; hnedle jí uctívali v náručí mateřském andělé strážci, jichžto veliké množství Bůh na uctěnou Bohorodičky byl poslal.

Rodičové její: J o a c h i m, pochodil z Nazareta, byl pastýřem majetným, velmi zbožným i dobročinným ** — A n n a byla z Betléma!

Můžeš-li snad Kallisto vzpomenouti nějakého slova případného, třeba z knih Šalomounových o Panně Marii?“ otazoval, vlídně se usmívaje, biskup.

„Nevím, nemylím-li se — „V š e c k a j s i k r á s n á p ř í t e l k o m á a p o s k v r n y n e n í u t e b e“ (Píseň Šalomounova 4, 7.), odpověděla dívka.

„Dobře; patrně, že jsi dosti sečtělá na Písmě sv.; zrovna ta slova vykládá církev sv. o Panně Marii! Po osmi dnech dali jí rodičové z vnuknutí Božího jméno *Maria*, a po 80 dnech dostavila se matka její do chrámu jerusalemského s dceruškou donést knězi oběti.

R. 3988. 21. dne měsíce listopadu obětovali zbožní rodičové dítě svoje nejvroucněji stále čistotě — Hospodinu.

Tehda minuly Panně Marii ledva tři roky — i chce tomu pověst, že prý, jdouc za účelem svrchu zmíněným s rodiči svými do Jerusalema, chutě a rychle po schodech chrámu již vstoupala. Až do r. 3996. žila při témže kostele s jinými družkami svými a svatými ženami, sloužíc Bohu za

* Viz „Život Panny Marie i chotě jejího, sv. Josefa“. Sepsal P. P. Mathon.

** Viz „Život Marie, nejblahoslavenější Panny a Bohorodičky“. Vzdělal Jos. Bol. Podstránský, kněz církevní.

dozoru prorokyně Anny. I byla prý Panna Maria nejdokonalším vzorem všech ctností tehda již!

Kterak soudíš, Kallisto? Nedalo by se užiti slov Písma sv. tolikéž o obětování Panny Marie?“ tázal se biskup.

„Trvá na prosbách a modlitbách dnem i nocí“ (I. Tim. 5, 5.). „Poslyš dcerko a viz důstojnost svou, nakloň ucha svého a zapomeň lidu (přátel) i domu otce svého“* (Žalm 44, 11.), jako by z knihy četla, odvětila dívka napaměť.

„Ovšem! — Tedy poslyš ještě!“ řekl Cyprián. „Roku 4000., jsouc patnácte let věku svého, zasnoubena byla Josefu, 33letému muži spravedlivému, z kmene a rodu Davida, kterýžto rodilý jsa z Nazareta, jí příbuzen byl u druhém stupni a řemeslem tesař. I bydlili svatí snoubenci** v Nazaretě, žijíce za úplné shody a smíru životem andělským. Po dvou měsících, 25. dne měsíce března v půlnoci, kdy choť Josefova pohřížena byla v nejhlubší rozjímání, prosíc Hospodina, aby seslati ráčil Messiáše na spásu světa již již palčivě potřebnou, vešel k ní archanděl Gabriel a pozdraviv: „Zdrávas buď milosti plná, Pán s tebou, požehnána ty mezi ženami“ (Luk. 1, 28.), oznámil jí, že od Nejvyššího je zvolena za Matku Syna Božího.

R. 4000. od stvoření světa, 25. dne měsíce prosince narodil se jí Syn: Pán a Spasitel náš Ježíš Kristus.

Ostatek, které hlavní děje udály se za časů Krista Pána, víš; tož ti povím ještě pouze to ono ve příčině života Panny Marie samé.

Když bylo Pánu Ježíši dvacet osm let, tož zemřel sv. Josef, — až do těch dob obstarávala Panna Maria domácnost, Josef vykonával řemeslo tesařské a Kristus Pán mu vypomáhal — všichni tři však neustali a pěstovali za prázdných čas nejhlubší rozjímání.

* Viz „Rukověť na uctění Panny Marie.“ Napsal Jos. Krška.

** „Kdo jest panna ona, tolik ctihodná, že ji anděl pozdravuje a tak pokorná, že tesaři se zasnubuje? Ó, spanilé to spojení pokory s panenstvím!“ Bernardi hom. 1. sup. Missus n. 5.

Za dvě leta po smrti Josefově rozloučil se Syn Boží s Pannou Marií, ubíraje se do Betanie, kdež se dal pokřtiti od sv. Jana a po té uchýlil se na 40 dní na poušť.

Navrátiv se z pouště, odešel do Nazareta, kdež se setkal opětně se Svou Materí; vyvoliv si několik učeníků, jal se kázati v Gallilei, jsa stále doprovázen Pannou Marií.

Pobyt na svatbě v Káni Gallilejské, odešel Kristus Pán do Kafarnaum, kamžto ho následovala tolikéž Panna Maria a kdež byla od Něho taky pokřtěna; jak se za to má, v Jordáně. Za posledních dvou let sprovázela Syna Svého téměř stále na cestách, avšak obyčejné obydlí měla v Kafarnaum.

U večer, než byl Kristus Pán umučen, byla u společnosti svatých žen, vidíc v duchu svém vše, což se událo s Ježíšem dnem příštím.

Ostatní život Její znáš ze života Pána Krista. Tímže rokem 13. dne měsíce května v 9 hodin byla v Jerusalemě v domě Jana Marka, očekávajíc Ducha sv. Tímže dnem potěšila se, vidouc, že 3000 lidí přiznalo se víře křesťanské.

Tehda jí bylo padesáte roků. Od těch dob až do 61. léta věku svého pobývala v Jerusalemě na hoře Sioně, v domě Jana Marka, učeníka Ježíšova, syna Marie, své příbuzné.

Když se byli sv. apoštolové za příčinou pronásledování Heroda Agrippy po všem rozprchli světě, uznala za dobré Panna Maria, aby se uchýlila se svatým Janem, ochráncem svým, do Efesu. Za rok navrátila se opětně do Jerusalema, do domu Marie, matky Markovy, kdež ráčila pobýti již až do smrti své — oddána jsouc cvičbám nejčistší lásky, těšíc milostností svojí srdce věřících, kteřížto z veškerého světa přicházeli a spěchali vidět a slyšet Matky Páně, a jsouc útěchou, světlem, učitelkou, vzorem i věstkyní církve již již se vzímající.

Posléze, když již 23 let od hořké smrti Páně bylo minulo, v pátek odpůldne ve 3 hodiny, 13. dne měsíce srpna, potěšivši apoštolů, kteřížto z nejbzdálenějších světa končin přispěchali s nespočetnými věřícími, udělila všem svého požehnání a zesnula tiše láskou k Pánu v 70. roce svatého věku svého. Tělo její za nejslavnějšího průvodu bylo pohřbeno apoštoly i učeníky v zahradě Getsemanské, a to do

hrobu Syna Jejího — Krista Pána!“ dokončil biskup Cyprián. —

Kallista, majíc ruce složené a v krásném oku lesklou slzu, naslouchala vypravování jakoby dítě vyprávěnkám matčíným — ani nedutala.

Lidumilný kněz, hledě s radostí, kterák je dívka pozorliva, pravil přívětivě: „Mám-li ti ještě něco povědět o Materi Syna Božího?“

I odvětila dívka: „Již tolik dobrodiní, práce i námahy věnoval jsi, důstojný otče, mně, nepatrné dívce — když však sám se mi nabízíš ochotou, tož tě snažně prosím o to,“ a sepjávši ruce úbělu bělejší, vzhlédla ku knězi vlídnému s důvěrou dětinnou.

Usmáv se laskavě, otecky, vyprávěl ještě horlivý biskup vyhnanec: „Moudrost Páně sama podala světu hříchem sezláblému ruku na smířenou — Syn Boží, všeho světa Pán, odhodlal se, že s úplným zapřením, s pokorou sebe poníží, aby se tudy pýše Evině dostalo zúplné protiváhy. Hle, z pokolení hříšného vychází panna neporušená a z prutu suchého nová vyráží ratolesť. I vzešla dcera téže Evy, která v záhubu veškerý uvrhla svět, člověčenstvu líbeznou hvězdou, zvěstující naději a spásu.

Pokora panny dcery vysvobodila člověčenstvo z okovů smrti, jimiž za pýchu matčínou bylo sevřeno — od strůjce záhuby lidstva, dobyla Panna Maria úplného vítězství.

Za tiché, jasné noci, kdežto obloha nebeská tisíci a tisíci zářila hvězdami, vyvedl Hospodin Abrahama ze stanu na širé pole a pravil: „Vzhlédna na nebe, sečti hvězdy, můžješ-li. Na tolik početno bude símě tvé. A v tobě požehnání budou všichni národové země.“ (Gen. 15, 5.; 18, 8.) „Ujal se Hospodin Israele, služebníka svého, rozpomenuv se milosrdenství svého, jakož byl mluvil otcům našim, Abrahamu i semeni jeho na věky.“ (Luk. 1, 54. 55.). Svatá Panna doznává sama oněmi slovy, že Hospodin smiloval se nad národem vyvoleným a v něm i nade vším ostatním pokolením lidským, dopustiv, aby vyšla na skutečnost předpovědění, a vyvoliv Pannu za Mateř Syna Svého.

V žalmu 44., u verši 10. praví královský pěvec: „Stála královna tobě na pravici, oděna jsouc oděvem pozlaceným a ozdobena jsouc sličností.“ Kdo nepozná u slovech těch Marie, královny nebeské, oděné zlatým rouchem mateřské důstojnosti i ozdobené rozmanitými ctnostmi překrásné duše své?

A což v „Písni Šalomounově“ ve hlavě 6. u verši 9.: „Kteráž jest to, jež kráčí jako vycházející denice, krásna jsouc jako měsíc, spanilá jako slunce — a mocna jako šik vojenský?“

Jako denice, zapuzujíc tmu, podává světla, tolikéž Maria, udolávajíc ducha temnosti, osvěcuje nás milostí nebeskou.

Krásná luna vylévá mírné světlo, za jasné noci letní stupují andělé do nebe na trůn Hospodinův, obětujíce Mu dobré skutky i prosby lidské — prosbou Panny Marie přicházejí naše modlitby, almužny a všelike dobré úmysly, prosby i přání k Pánu na nebe.“

„Hořící keř“ — „Tolikéž! — jako čistý, planoucí oheň hostil u středu svém Hospodina, tudy i Matka Páně v panském náručí chovala Krista Pána. Bůh vyvolil Marii za Mater Synu Svému, roznítiv ohněm milosti Své rozum její, kterážto dokonaleji ostatních stvoření poznávala Pána i nejvyšší vůli jeho, rozohniv srdce její láskou a ochrániv duše téže ctnostné dívky všeho hříchu.

„Prut Aronův.“ — „Ovšem — z téhož prutu vypučelo a vzešlo listí, květy a posléze ovoce zázračným řádem. Panna Maria podala nám květ vznešenější ještě — Boha a člověka zároveň, což zázrakem největším. Prut Aronův nebyl ani do země zasazen, ani zalíván a přece vzešel, vydav pupence, květ i plod skoro touže dobou, čímž zázrak vyšel na bílý den, a to u světle nejjasnějším — Maria zázračnou působou Ducha svatého počala a porodila Boha i člověka zároveň. Hospodin učinil zázrak s prutem Aronovým, aby podán byl důkaz lidu, že Aron po vůli Páně má býti knězem nejvyšším, on jediný mohl vstoupiti ve Svatyni a očisťovati lid hříchů. A proč vtělil se Syn Boží? Ne-liž pouze proto, aby přijav podobu lidskou, obětovati mohl otci svému oběť utrpení a smrti za lid svůj. On je-

diný, Bohem a člověkem jsa, byl s to, aby neskonalou pokutu lidstva nahradil spravedlnosti Otce nebeského.

„A r c h a ú m l u v y!“ — „Taky — jako archa úmluvy všeho náradí ve stánku byla nejdůležitější a nejskvostnější, tudy i Panna Maria všech tvorů na nebi i na zemi nejkrásnější svými důstojnostmi i ctnostmi. V arše úmluvy byly desky zákonodárné, hůl vrchního kněze a nádoba s mannou — a přece neskonale více uložil Bůh do rukou Panny Marie, povýšiv ji za schránku Toho, jenž utrpením a smrtí přehořkou nejvyšším stal se knězem, kterýžto nebeskou mannou — tělo a krev svou všem těm poskytuje, kdož lační, chrání jich smrti a ku věčnému napomáhá životu.“

„R o u c h o G e d e o n o v o“. — „Auo — jako Gedeon, maje vysvoboditi Israele, zaprosil Hospodina, aby ráčil vyprahlé zemi rosy popřáti, tolikéž zbožní otcové, než přišel Spasitel, volali k nebeskému otci „R o s u d e j t e o b l a k o v é“ (Isaiáš 45, 8.). A Pán vyslyšel přání jejich jako prosby Gedeonovy.“

„T r ů n Š a l o m o u n ů v.“ — „Máš pravdu — Šalomoun ustavěl stolec svůj ze sloně, a zrovna bělost i pevnost kosti slonové zobrazuje nám nejdokonalejší nevinnost a čistotu i statečnost blahoslavené Panny.

Zlato, jímžto Šalomoun trůn obložil svůj — podobno bohatství milostí Matky Páně; oněch šestero stupňů, vedoucích na trůn, naznačuje šest ctností, za příčinou kterých svatá Panna uctěna byla: Horlivost, skromnost, spravedlnost, láska k Bohu a bližnímu, pohrdání světem i vytrvalost na dobrém.

Dvanácte lvů stupňových značí dvanáctero apoštolů, kteří k Matce svého Mistra vzhlídnajíce, uvažují o rekovných ctnostech jejích.

Dvě ruce po obou stranách trůnu poukazují na dvojí způsob života, jímžto sloužiti lze Bohu, a to ku zbožnému rozjímání i poctivé, činné práci. A všeho toho Maria natolik vhodně, dobře i ruče vykonala; lze o ní veškerým právem říci, že nejlepší stránku vyvolila.“

„O b l a k E l i á š ů v, r á j, s t u d n i c e v o d y ž i v é, s t r o m ž i v o t a, s l o u p o b l a k o v ý i o h n i v ý, s l i t o v n i c e i b r á n a E z e c h i e l o v a,“ ještě a ještě vypočítávalo účelivé, vtipné děvče.

„Máš dobře, dívenco, zúplnou máš pravdu. Avšak dochází mi čas — pohled, slunko se chýlí na západ! Rád, z té duše rád bych tu pobyl ještě a vyprávěl bych o Matce Boží, slíbil jsem však, že dnes přijdu dříve domů. Blíží se kvapným krokem nebezpečí víře Kristově i vyznavačům jejím. I uradíme se, jak bychom aspoň ještě několik těch dnů uhájili životů svých,“ stýskal si kněz.

Kallista popošla k biskupu a chopivši se jeho pravice, odvětila: „Veledůstojný, zasloužilý otče! — Vnitřní hlas mi praví, že's u mne dnes naposledy, jako bychom se nesešli nikdy již. Cesty Boží jsou nevyzpytny; kdyby se tedy přece vyjevila předtucha má, a já již nespatriila tebe, největšího dobrodince svého, tož račiž ode mne přijati nejvřelejší dík za to za všechno dobrodiní své, a“ — otevřela skříň a vyndavši vkusně a lepě malovaný obraz Pána Krista i Panny Marie, pravila ještě: „dá-li Bůh, a dočká-li se uštvaná, pronásledovaná Máti, Církev sv., lepších, pokojnějších časů, tož račiž posvětití tento neumělý, skromný pokus můj a dáti jej do chrámu. Hlavně a zvláště tě prosím a žádám, velebný otče, lidomilný knězi, abys ráčil na modlitbách býti mé duše pamětliv, a prosím, nejen mé, nýbrž i všech mých drahých a milých. Všemohoucí Pán cbraniž tebe i všech vyznavačů svých svatou mocí všudy a vždy, abyste mohli s hojným zdarem pracovati o popluží Páně i vlasti drahé!“

Poklekla a prosila ještě: „Račiž mi uděliti požehnání svého!“

Biskup Cyprián položil svěcené ruce své na hedvábný Kallistin vlas a pravil: „Pomoc Krista Pána i Mateře jeho, zdraví stálé i štěstí různolící sestuptež na tebe, děvo šlechtná, a buďtež vždycky s tebou. Požehnejž tě nejsvětější Trojice, všemohoucí a milosrdný Bůh Otec, Syn i Duch svatý.“

Kallista tiše slzela, naslouchajíc velebným slovům šlechtného Cypriána.

I pozvedl obětavý, vlídný sluha Páně plačící děvče a pravil s oteckou starostlivostí: „Počínej a veď si u všem a vždy tím řádem a způsobem, jakož jsi činila dosavade. Považ, že nevíme, proč nebes i země Pán nedopouští, bychom trhali světa marné květy anebo z číše pozemského

šťěstí vložili střídme svoje rety — vstup v život, mužně jsouc nadšena, duch tvůj se v pravý život zabere; sama-li nejsi blažena, hled' oblažiti lidstvo svěřené. Máš velikou a nedozírnou na starosti úlohu — dej ti Bůh, abys jí vyhověla. S Bohem, s Bohem.“

„Prosím, důstojný otče, abys ráčil tolikéž požehnati i mým domácím,“ prosila ještě bledolící dívka.

„Rozhodně — vzkaz jim, ať se sejdou v čeledníku.“

Dívka ruče vyřídila vůli Cypriánovu Faidře.

Biskup chopiv se holi i klobouku, hodlal odejít. Ohlídl se po světlici Kallistině, vzorně spořádané, ohlídl se opět a opět a přece nebyl s to, aby se rozloučil s útulným pokojíkem. Cosi mu napovídalo, že zdejšího domku nespatří již.

Posléze domohly se péče a starost o hlouček věřících na horách vrchu v srdci šlechetného kněze; i vyšed ze světlice Kallistiny, požehnal jejím domácím.

Na kousek cesty ho doprovodili; avšak byl jim radou, aby prý se navrátili, že pospíší rychle na hory.

Podav každému ruky, přiblížil se Kallistě — maje v oku laskavém bohatou slzu, potisknul ručku její a díval se ve tmavé, krásné, hluboké oko zas a zase.

Pokynuv ještě všem vlídně, zvolal: „O p a t r u j v á s P á n B ů h,“ a spěchal ku svým druhům, vyhnancům za svatou víru, na hory atlaské.

Dívka se navrátila do své komnaty, usedla na židli a sepjavši ruce, zvolala:

„Tedy posléze došla duše moje pokoje — tak jsi mne přece neoslyšela, ty svatá Panno? Však mi dobře napovídal vnitřní hlas, že ty's útočištěm trpících. Milená Máti má, všecko má dar na oslavu tvoji — co ti však dám já? Vroucí srdce mám, a to s plnou láskou tobě dám.“

Jenom na trůně nebeském žádej Syna Svého, aby mým drahým rodičům milosrdenství popřál — smiluj se, smiluj, Panno Maria a obrať mysl bratra zbloudilého — moje slabá dívčí síla tomu nestačí. Sešli svatý smír a pokoj v nitro Agelliovo, ať si vyhledá družku sebe hodnou, kteráž by si ho vážila i ctíla.

Já jsem Tvá, Matko Páně, věčně Tvá, Tvoje Kallista!“

Kleknuvši pod obraz Kristovy Mateře, modlila se dlouho a dlouho, až večerní vánek otevřeným oknem ovíval hedbávné kadeře spanilého děvčete. Líčko její plálo jako slunko vnitřní opravdovou upřímnou zbožností i úctou k nebesům.

„Hodina, jež jí Agellia vzala,
Ta v ústa, zraky, čelo její
půvabný žal i smutek psala.*

Říkala nahlas modlitby i žalmy; naposledy však hlasem vznešeným za šlechtného, obětavého, lidomilného Cypriána, vzor to sluhy Páně, modlila se modlitbu, kterážto

„Tak libě zněla, jak slavíkovy hlásky,**
Jak plesné trilky skřivánčího vzletu,
Jak crkot jarní vody přes oblázky,
Jak zefír, loudící se v háje klíny,
Jak lásky zpěv, smích blahých dětských retů,
Jak struna harfy, zvonek tamburiny.“

„Bože svatý, Bože silný, Bože nesmrtelný — dovo-
lávala jsem se práva věčné pravdy za věc spravedlivou,
a Tys mne vyslyšel. Ó, tys neoslyšel slzí, ronících se z očí
nešťastné, slabé dívky.

**Přijal's, vyslyšel's, odpustil's!
Díky, vroucí díky Tobě, Pane!**

Třikráte jsem byla v nebezpečí, že nebudu s to,
abych vyhověla slibu svému — a třikráte Jsi mě posilnil,
všemohoucí, milosrdný Otče, mocí Svojí! Čím zasloužila
pohanka tolik milostí?

Ty nechceš smrti lidstva svého, nýbrž vůlí Tvojí
svatou, abys všem požehnati mohl oteckou, laskavou tváří
svojí. Zachraň, Pane, zachraň sluhy svého, šlechtného
biskupa Cypriána, račiž ho zastíniti i zachovati ode zloby
vrahů lýtých. Totě perla kněží Tvých. Agellie drahý, kam
by se poděla víra moje, kdybys byl Cypriána ke mně ne-
poslal — i tobě, muži vzorný, odplatíž Pán vším nejlepším.

* Máchův „Máj“. Str. 7.

** Genialní pěvec slovanských ideí i snah vůbec a českých zvláště,
Svat. Čech, ve své „Slavii“. Str. 25.

Kterak jenom se liší laskavý kněz křesťanský od domácích obětníků pohanských. Jaká plane láska slovy jeho, jaká lidomilnost? Nepohrdá svěřenci svými, neškaredí se po svých podrízených, anobrž laskavě a vlídně opravuje i vytýká, co kde vadného. Hovoří rád, ruče a stále řečí svojí mateřskou, třeba že z nečetného zrodil se národa. Bože, totě jiný člověk — jak jenom vzletně mi vyložil křesťanskou lásku k vlasti. „Láska, našemu srdci k zemi rodné štípená, původ má na citu a zákoně přirozeném — víra však neutlačuje ani nepleje přirozeného zákona — nikoliv, nýbrž jej zušlechťuje.“ *

Když jsem bývala svým časem v Sice, tož si vedli tamní obětníci římsští zúplna nevlastenecky a netečně i vůči náboženství svému, přiznávajíce hříšné vládě barvu kde jen a hovoříce stále a vždy řečí vládní, ačkoliv nebyli v ní obeznalí ani za mák — klopytali v každé větě, jako když roští láme.

Ano, ano! — Biskup Cyprián je kněží vzorem, jak říkává naše Faidra.

Nuže, jenom dále, jenom v před, veď mne Pane k vítězství za svatou víru, za korunu trnovou Spasitele národů.“

Zvedla se z klekátka a popošedši k oknu, patřila zbožně, kterak leskem zacházejícího slunka obraz Matky Páně s děťátkem září svatou milostí, i zašeptala zbožná Kallista:

„Jemužto se klaní vezdy,
Země, moře, vzduch i hvězdy;
Před nímž trojí svět se třese,
Toho Panna v rukou nese.“

Přišla potom i stará Faidra, všecka jsouc rozradostněna a bavila se s „děvčátkem svým“ dlouho do noci.

Aristo se nedal asi ode dvou dnů doma ani viděti — obávaltě se u strachu zrovna dětinném, že by nezdolal jadrným slovům Cypriánovým; tudy hleděl, jak by se mu raději vyhnul z cesty.

* „Goffinova Postilla“. Česky upravil J. N. Desolda. Str. 83. II.

XX.

Zatím Agellius byl již opět ve svém živlu doma! Práce na popluží mu šla, jako by hrál. Lány se pyšnily zlatem klasů, otroci nestačili podpíratí stromů za příčinou nesčetného ovoce, kmen révy plným hroznem kynul. Minuly žně první a druhé nebyly daleko — ještě asi čtrnácte dnů a sklizeň může býti opět zahájena. Do Sikky docházel teď málo, měl na pilno jednak — a bylať v domě Juliově smutná zábava i podívaná. Bratr Juba minul se smyslů; chodil po domě, vykonával tu onu práci — avšak nemluvil, leda někdy divým skřekem zasténal. Neznal nikoho; ať přišel, kdo přišel, tož pohlídal na každého cize, studeně. Agellius se ovšem zle trápil z té smutné noviny v duši své — kdyby byl zdráv hoch nešťastný, tož přece byla jakáž takáž naděje, že by duše jeho uznala Boha svého — avšak takto je ztracen i pro vezdejšek, a snad, Pane, nedopouštěj, i na věčnost.

Déle ještě než jindy pobýval ubohý Agellius na modlitbách, prose z hlubokosti duše zarmoucené dobrotivého Boha, aby se rozpomenouti ráčil a změnil chorobu nešťastného hochu. Kruté a prudko dotíraly strasti na ubohého muže, na takové rány kruté bylo třeba železného ústrojí, nikoliv ledva z nebezpečné choroby ozdravělého muže.

Ale, jen co je pravda, ačkoliv mrzel a horšil se starý strýc dost a dosti na Agellia, tož mu neučinil ani nejmenší výtky, nýbrž vedl si vůči němu obyčejnou měrou a řádem. Tolikéž Juby neopouštěl, nýbrž vždy a všudy o to péči měl, aby ničím a nikde ubohý hoch nestrádal.

Vida Agellius, že je bratr jeho v dobrých rukou, polevil aspoň trochu zbědovanému nitru svému — avšak přes to přese všecko mu srdce krvácelo, když pomněl, čímže ho asi postihne budoucnost ještě.

A máti Agelliova? Vedla stále svou. Jenom že jí přibyla nová starost ku všemu — slídilať, kde jen jaký křesťan, aby ho rovnou cestou udala na soudnici — dostávalať od římské vlády v Sice za to o d m ě n u.

Ačkoliv okem bazilišším všudy a vždy se vetřela a „všecko viděla a o všem věděla,“ tož nepostřehla přece

jenom biskupa Cypriána. Vídala ovšem urostlého muže, když chodíval k synovi a taky za posledních čas ku Kallisté — že by to však byl křesťanský kněz, nepřišlo zrádné ženě ani na mysl.

Chodiltě biskup, oděn jsa šatem obyčejného Římana.

Mimo to netušila si, aby došla do domku ku Kallisté poptat se, jak se vlastně věc má — žilať s dívkou na štíru od těch dob, co se cudná Řekyně dověděla, jak ji máti Agelliova pomlouvala v domě Juliově. A potom zachovávali všichni domácí jak od Agellia tak i od Kallisty o všem vážné mlčení; věděliť dobře, že nepřítel číhá na šlechtěného kněze.

Agellius došel zatím vzácné hodnosti, jmenován byv vrchním správcem popluží od Felixia Euthumia. Maje vrchní moc všudy i u všem, uvolnil hojně a moudře těžkým, krvavým mozolům lidu sobě svěřěného. Zavládl za jeho řízení život nejspokojenější na statku.

Aspar i starý vinař byli mu pravou rukou — svobodni jsouce a křesťané. Avšak div divoucí — ostatní otroci nechtěli a nechtěli živou mocí o své vůli dáti se pokřtít — Agellius jich taky nenutil násilou, nýbrž pouze nabízel. Znechutiloť a zprotivělo se mu každé trýznění, říkávaltě sám, že m u s d ě l á h n u s.

Byliť to otroci nešťastnou náhodou po většině černého afrického plemene, kteřížto nenávidíce a záštím zapřisáhlým vůči trýznitelům Římanům planouce, nedovedli a neuměli rozeznati bělocha Římana pohana a bělocha Římana křesťana.

S Kallistou se střetl Agellius málokdy. A když se již potkali, tož zaplanuvše nachem ve tvářích, pozdravili uctivě druh druh a šli po svém.

A dařilo se Řekyni znamenitě — jak si jenom mohla sama přátí.

Nebylo jinak i najednala si ještě čtyři sluhy a dvě služky a měla ještě sama až do únavy práce.

Agelliova matka Fryna, chodíc kolem lánů Kallistinych a vidouc, jakáže všudy úroda a hojný zdar, závistí zrovna zelenala.

Dívka spanilá viděla den ze dne, jak Bůh požehnává příčinění jejímu!

Stará Faidra byla taky radostí všecka pozměněna, že se nad nimi nade všemi Pán Bůh tolik rozpomenul.

Jenom čistý bratr Aristo chodíval domů jsa všecek zamračen a zasmušilý. Jemu nebylo snad štěstí sestřino milo.

A přece viděl, kterak zbožné Kallisté zatřpytily se den jako den zraky spanilé, a vyřinuly z nich dvě bohaté slzy, když viděla, že se bratr nedává a nedá na lepší cestu.

Chmůra přilétala na úbělové čelo, a předtuchy zlé v srdce panenské.

Bože, Bože — což již kletba stihla mého zbyřalého bratra? Snad nebude jinak, než aby bouře nějaká zatřásla jeho zpuchřelým svědomím.

Na srdce její jako by se svalil těžký nezdvižný kámen. Avšak jenom na chvílku opanovaly srdce dívčí strast a nepokoj — hnedle se jí zarděly opět jemné tváře růžemi stolistými a krásné oči upřely se na kříž s díky vroucími — Pán jí neopustil. Doufala, že se jí přece povede, aby pohnula zatvrzelým bratrem svým — vždyť kapka dešťová stále kapajíc i skálu prodlabe.

Avšak o biskupu Cypriánovi nebylo ani vidu ani slechu — jako by zmizel — a nebylo taky divu, jakož později poznáme — zlé časy kvapily do města Sikky i na okolí nohou okřídlenou.

Žně byly již skoro přede dveřmi — za tři, za čtyři dni mohla sklizeň počítí.

Ačkoliv byla kolem Sikky země úrodná a vydatná dost a dosti, tož to všecko přece nikam nestačilo. Lidu zahálčivého, zmrzačených vojínů, poběhlých umělců i studujících, zbyřalých šlechticů z Nemanic vsudy jen se hemžilo. K tomu ke všemu kde který úředník majetný na výslužné daný, stěhoval se do Afriky — byloť tady veselo. Do Kartaga se jim nechtělo, tož chutě do Sikky.

Byli to většinou úředníci, kteří v provinciích poddané až do krve nesvědomitými daněmi vyždímavše, nyní z krvavých mozolů lidu sobě druhdy poddaného veselí a zábav jen což pořizovali. Drahoty byla náramná — jak čeho na trh dovezli, obrátkou ruky všecko bylo rozprodáno.

Jako druhdy pyšný necitelný šlechtic Říman vydíral poddaný lid až do kosti a úpadu a pozlatil si jeho žebráckými, krvavými mozoly svoji ruku bohatě — tož nyní,

pyšně se na výsluní bohatství nepoctivě nahromaděného, nedal ani nejmenší almužny žebráku krajanovi, hladem se tetelícimu, kterýžto u dveří jeho prosil úpěnlivě. A přece den ze dne dávána byla bohapustá pýcha zahálčivé šlechty na odiv — zábava za zábavou, slavnost za slavností. Avšak, aby nějakých podniků se chápali, kudy by ubohému, hladem vychrtlému lidu mohli zaopatřiti sousto chleba, totě zhýralé šlechtě, pensinovaným karabáčníkům ani na mysl nepřišlo — jenom když honili koně, chudina ať si honí bídu.

Ale lid to dobře nazíral; rotil se, hloučil a pěstě třímaje, hrozil, nebude-li postaráno, čím by aspoň života od hladu uhájil. Vláda vidouc, že se nedá obílití, co samo sebou tmavo, chytře svedla všeho toho vinu na křesťany, dávajíc svými běhouny a jednately do veřejných hlasů a sluchů, že prý křesťané potraviny skupují, jinam bohatě prodávají a peníze shromáždíce, hodlají do ciziny se vystěhovati.

Bohu budiž žalováno, že tu onde tovaryšili zhýralému panstvu taky mnozí majetní křesťané malé víry — avšak činy, jimiž vláda jich podezřívala, nebyli nikterak vinni.

Ohlášení písemné, že císař nehodlá déle hověti víře křesťanské, anobrž přísně od ní varuje, ještě lůze do ohně dolilo oleje.

Situace byla horší a horší — pobudové a zahaleči chodíce městem, spílali vládě, spílali křesťanům — jenom příhodné chvíle a nějakého povelu bylo třeba, a bouře zaplane. Starostlivý kněz Cyprián, byv zpraven o tom všem, varoval ruče i hojně křesťanů v Sice, aby dadouce výhost hluchým, matným světa radovánkám, spíše hojněji i upřímněji prosili Pána, by hrozící bouře od svých vyznavačů odvrátiti ráčil — ale marno, marno; slova jeho nedošla ohlasu.

A přece v Římě hýřili a prostopášili jako by o závod. Devět vodovodů zásobovalo Řím den co den téměř milionem věder vody, a to ne snad na pití, nýbrž do lázní. Bylať choulostivým, sesvětačilým Římanům voda z Tibera příliš kalna, aby jí na koupele užívali. Ano, voda z vodovodů musila býti ještě čistěna. Jako byl na něco Říman pohan příliš choulostiv, tak měl opět na jiné věci cit až běda otupělý. Dívaltě se hnusným divadlům, když dokona nevinný křesťan, nemaje zbraně, zápasil s dravci.

Císař Decius dostal ještě za tepla zprávy, jakéže jsou poměry v Sice. Maje starosti dosavade hlavně o to, jak by vyplenil a utýral správce církve Páně v Římě, nepomněl z hruba křesťanů v Sice — pronásledování kartaginské spíše zavinili jeho náměstkové.

Avšak nyní viděl, že musí buď jak buď lůza upozorněna býti jinam; nikoliv na chabé poměry vlády jeho, nýbrž na církev Kristovu.

Niče a hubě duchovní, věděl, že tudy zasadí církvi nejhorší ránu. Pronásledováním a trýzněním stádce Kristova měla býti záplatována již již děravá sláva říše římské.

A přece se obával vládní náměstek v Sice a neuveřejnil v původním znění rozkazu Deciova, nýbrž oblásil pouze, že si vláda víry křesťanské nepřeje — kdyby prý vyznavači Ukřižovaného Gallilejského i dále šířili náuku svoji, aby byli udáni a přísně potrestáni.

Avšak, čemu řas nechtěl? — Potulové římští zaslali svým druhům do Sikky číslo novin, kdež bylo nařizení Deciovo slovo do slova otištěno, že mají totiž křesťané vůbec a kněží jejich zvláště býti udáni, stíháni, pronásledováni a mučeni.

Lid v Sice vida, že úřad se k tomu nemá, nemohl ovšem veřejně se do křesťanů dáti — ponoukán jsa však pohanskými obětníky římskými, kteří s baziliščí prohnáním a zručností do schůzek lůzy, přestrojeni jsouce, se vtírali a rozumy své tam udávali, čekal jenom příčiny nějaké nahodilé, aby se mohl dáti do ubožáků nevinných.

Zatím se nedostatek zmáhal den ze dne hrozivěji — Agellius dával ze zásobáren dosti ubožákům, když přišli k němu prosit, tolikéž Kallista — a přece oba byli lůzou nenáviděni až na smrt — bylit křesťany a potom měli nepřítel, do kterého by se udavačství přece nebyli nikdy nadáli — Agelliova máti Fryna ponoukala kde jen.

Zatím všecko zráló na poli, v zahradě i na vinici až radost — avšak hlídky veliké bylo třeba na popluží i na statečku Kallistině, nebo by to byla chátra všecko odnesla ještě za zelena.

Strýc i bratr Kallistin věděli o všem dobře — Julius varoval Agellia, avšak marně.

Aristo se nezmínil sestře ani slovem — bývaltě nyní, kdy bylo nejvíce na pilno, doma hostem. Za to však Řekyně, Faidra i všichni domácí byli jako v kole od rána do večera.

Však toho byla taky svrchovaná potřeba! Hlad a nouze ozývaly se již příliš citelně. Chudý nemajetný lid se najedl skoro jenom jednou za den — a ještě někdy málo.

A přece jinak usoudil všemohoucí Pán.

Příšerná mračna vznášela se nad horami atlaskými, na západě, jímžto slunko prokmitalo, modral se skrovný pruh oblohy. Temena vrcholů leskla se matnou září, kdežto spodní jich část nejtemnějším zahalena byla stínem. Šumící vlny tekoucího z hor ručeje jako by dnes hrozivě bublaly zpěvanky svoje. Mračna se stahovala hrozivěji a hrozivěji — bouře nedaleko.

Chví se statkář, chví se dělník, leká se žebrák. Nebude-li úroda zachována, hrozí smrt hladem.

Cyprián pozoruje z úkrytu svého, že bouře kvapí — zžíravý strach mu tísní útroby — vítě, že může býti úroda zkažena chvilkou — kdo potom svládne s lůzou, kruté smrti hladem vydanou? Jak snadno by toho všeho neštěstí mohli opykati jeho horliví: Agellius a Kallista.

Koho tam jenom poslati? Nikoho nikde není. Jáhen Pontius ve vedlejší světničce pracuje o řeči nedělní — věřící se scházívali za nynějších bouřlivých, nejistých časů pouze jednou do téhodne, a to na večer.

Jako by zrovna veškeru přírodu něco dusilo; nikde ani hlásku, ani vánek nezašumí. Stromy i křoviny jakoby připoutány, ani sebou nepohnou.

Jenom některý pták — věstitel bouřky, poletuje u země. V dáli zuí rachot hromu.

„Pán Bůh s námi — ubozí lidé — metla boží hrozí. Nic na plat, sám tam musím. Kdež mladí lidé, nepováží, co z čeho může vzniknouti. Bože, Bože, netresci lidu svého — odpusť jim, snad se ještě poznají — buď jim milostiv.“

Kde kdo, v kraji i ve městě, trne strachy a pozoruje bouřku.

Cyprián se chvěje, běře na ruku plášť a volá na Pontia: „Bratře, odlož zatím práci — a buď o té laskavosti, spěj do domku Kallistina; víš, co jsem ji křtil nedávno — vyřid' jí ode mne pozdrav a prosbu zároveň, aby se střebla: Roz-

zuří-li se bouře, pohyne-li úroda, tož ať se hledí skryti a nikam nevychází. Lůza je rozhořčena na ni velice — to má ubohá za to, že jim dávala tolik darů po tolika času — jakási Fryna podněcuje a popichuje lid — lůza vidouc, že úroda pohynula, snadno by mohla schladiti záhu svoji na dívce nevinné a jejích domácích. Spěchej, prosím tě — bouře se žene hrozivě — za půl hodinky jsi tam — do té doby to snad posečká. Já dojdu zatím k Agelliovi na popluží.“

Jáhen Pontius ani nehlesnuv, oděl se a pádil vyhovět přání mistra svého.

Obětavý biskup Cyprián zatím sám spěchal, pokud mu stačil dech, na popluží.

Oblaky se spouštěly nížeji na zemi, choulily se v koule, na pokraji roztřepené, blesk na západě burácel a posléze se ozývalo temné hučení.

Pontius šťastně došel domku určeného!

Cyprián však byl teprve na polovici cesty — vítr se prudko rozzuřil, silné odvěké stromy jako pruty ohýbaje a lámaje; spustil se lijavec a bouře, ohlašujíc se strašnými blesky a hromy, stála již již nad krajem. Dosud řádl pouze prudký liják. Ubohý kněz, sotva dechu popadaje, spěchal seč mohl, aby se dostal pod střechu — v tom zablesklo strašlivě — hle, mohutný strom je rozpoltěn!

Biskup, požehnáv se svatým křížem, pádí dále jako o překot.

Tu klopýtne a klesne na zem, všecek jsa zamáčen i umdlen, spěchá přece dále.

Jenom několik děsných minut trval vztek bouře — déšť se sypal ještě chvíli, až ustalo pršetí a vyčasilo se.

Až na smrt umdlen jsa, došel Cyprián, všecek cestou umazaný, chatky Agelliovy.

Římana nebylo doma, byltě na popluží — jelikož nebylo však slunko daleko západu, tož měl biskup za jisto, že se co nevidět Agellius navrátí. Kde klíč bývá, věděl; otevřev chatku, odložil zmáčený oděv a sušil jej na lesku zacházejícího slunka.

Byla smutná podívaná na úrodu kolem!

Správce Agellius, vida spoustu bouří na polích způsobenou, zaplakal lítostí, až neviděl před sebe. Obilí bylo do

země stepáno, stébla zpřerážena, na polích někdy i potoky vody — na roli, kamžto se vešlo výsevky třeba i deset korců — nebylo ani klasu zdravého. Kam liják vnikl, mlátil bez cepu. Úroda byla zničena, a tudy taky všecky pěkné naděje rolnictva i lidstva. Ještě na stromech ušetřeno bylo semo tamo něco — ale kam stačí ta troška tolika lidem hladovým? Vida, že se nedá napravit ani nahraditi, co je ztraceno, vyjasnil Říman líce, oželel ztráty — a dal se na cestu k domovu — jakoby věděl, že tam má hostě.

Nebylo o úrodu a škodu Felixa Euthumia — což, to byl majetný, zazobaný šlechtic — ale líto mu bylo z té duše chudiny, kteráž pozbavena byla naděje poslední.

Srdce citlivému muži krvácelo, když pomněl, jaká bída a hlad se může dostaviti. Bolestné tušení sevřelo mu nitro — kéž by se Pán Bůh rozpomenul a zachoval aspoň, co na stromích.

Zatím došel domů — vida, že je okno otevřeno, přemítal, kdo asi tam? Snad strýc? Sotva, nechodívá sem nyní, jeť sám jaksi vrátký na nohy, naříkává si často. Došed blíže, uhlídal přívětivou, laskavou, starostlivou tvář duchovního Cypriána. Dvěma skoky byl Říman u návštěvníka; uchopiv se biskupovy ruky, zlíbal ji vřele a zvolal: „Padám do noh, důstojný otče — nenadál jsem se tak vzácné návštěvy — rač prominouti, že tady mám neuklizeno. Měli jsme v tyto dni mnoho práce na polích, tak sem ani nemohl Aspar přijíti!“ omlouval se Agellius.

„Ale, dětino, kdo pomyslí na takové věci, kvapí na nás jiná starost — a vyprávěl obětavý kněz, cože může v každou chvíli křesťany ohroziti.

Když se radili, co a jak, tu zaslechnou vzdálený hukot, blížil se víc a více; totě ohromný hřmot — co to — nějaké mračno sem letí. — „Milosrdný Bože,“ vzkřikl kněz — Agellius všecek bled a ustrašen hledí oknem —

„Kobylky!“ zasténá Cyprián, „honem zavři okna, zadržej všecky otvory a východy — honem, honem, popil si — jsme jim zrovna na ráně,“ hořekoval biskup.

Rychle vykonal Říman, čeho si přál host — avšak jak to učinil, sám nevěděl — lomcovalať jím hrůza a zděšení.

Sluneční lesk na chvíli pohasl, hrozný hukot lámajících se větví vznesl se nad chatkou — Cyprián, maje ruce

sepjaté, volal k živému Bohu o smilování, Agellius tolikéž. Téměř po deset minut zavládla v chatce čirá tma — když se rozjasnilo, pohlédl kněz oknem a hrůzou zblednuv popošel — do tří stop kolem chatky kobylek na zemi.

Trestající ruka Páně náhle a trpce doléhala na nekáraný lid — trpěl nevinný s vinným.

A ještě dobře, že pouze odbočný zástup škodlivého hmyzu se mihl krajem nešťastným. Kolem Kartaga to bylo horší, neboť tam se usadila hejna zrovna — ovoce bylo zničeno, svěží vzduch zkažen. Byliť kobylky a jsou dosud strašnou, strašlivou pohromou krajinám africkým — stěhovalyť se v ohromných davech od zámoří atlantského do Aethiopie, z Arabie do Indie, od krajů nilských a Červeného moře do Řecka a Malé Asie. Jednotlivá hejna bývají o miliardech, množství až nedopočetném — táhnouce, přílnou vespol těspě, podobny jsouce šiku vojenskému.

Slunce zahalují; kam přijdou, polámou a zničí všecko v šír i v dál.

Ohromné množství jich pohyne na cestách, země do několika mil a někdy až do dvou stop ztlouští bývá samá mrtvá kobylka.

Římská vláda v krajích afrických, znajíc tuto zhoubu, dávala rok z roku přísný rozkaz, aby pošlý hmyz byl zničen hnedle, a to buď spálením, nebo zaházením do vody.

Proto, jakmile takováto pohroma zastihla tu onu provincii, tož Římané nelenili a hnedle vysílali otroky své, nečekajíce ani rozkazu, vyhubit plevelu — sice se vyvinula z hnijících páchnoucích mrtvol záhubná choroba — smrtící mor.

Tolikéž i za časů, kdy se udál děj náš.

Snad lůza v Sice byla tušila, že pohroma nedaleko — chodilo to všechno jakoby smyslů zbaveno. Štasten ještě, koho spánek ukonejšil na chvíli; mohlť aspoň zapomenouti obav budoucnosti. Cítil dobře boháč i chudás, že jednou jedinou chvilkou může býti zkažena úroda — hlad tady.

Nebylo do žertu ni necitelným boháčům, kteří jsouce druhdy v nádherných vyloženi oknech, pohrdavě vzhlíželi na žebravý, hladem ztrmácený lid na náměstí — věděliť, vznikne-li neúroda — žeť může nejsnáze na nich chudina záhy

schladiti — tehda nebylo ještě závodů peněžních, boháč míval jmění většinou doma.

Statkář kde který tolikéž chvíli co chvíli vyhlídal na zasmušilou oblohu, brzo-li bouře zahrozí — jediná naděje jeho byla na pochybách, v nejistotě.

I úředníci cítili tíseň — nepokojný lid se dá sotva dlouho již krotiti — nebude-li potavy, vznikne vzpoura.

Vojska málo — císař Decius potřebuje skoro všeho mužstva na hranice vůči hordám surových Germánů, totiž dotěrných Gothů.

Kallista vypravivši na pole čeládku — sama s Faidrou rozpočítávala, jak by výdaje měly býti roztríděny nejlépe — že se chystá bouře, nevšimly se.

Z hluboka zahřmělo — ulekl se lid v Sice, i boháč i vláda — poděsila se Kallista — čekalate tolikéž od blízkých žní, že si vypomůže — pobledl Agellius — krásně se to všechno podobalo na rolích poplužních, škoda by bylo té hojné úrody.

Avšak bázeň všech se rozmnožila v stesk a nářek, když viděli, že po žních — všecko zničeno.

Staré Fryně nebylo taky v lesní skrýši volno — sebrala se a spěchala do Sikky.

Jáhen Pontiánus doběhnuv ku Kallistě, spěšně jí oznamoval vzkaz biskupův. Dívka uznávala ovšem s úctou úsudek starostlivého kněze — avšak v tuto chvíli jí tanula na mysli zejména škoda na polích.

Co mluvili a vyptávali se po tom onom — dostavily se kobylinky.

I nebylo ničeho pilnějšího na práci jak na statku tak v chatce Agelliově, kamžto brzy po pohromě došli z popluží dva otroci jakoby na zavalanou, odklízet zbytky ošklivého, pohynulého hmyzu.

Kallistini lidé navrátili se zatím z polí a dali se taky do čistění.

Jáhen Pontiánus hleděl s trudnou tváří z okna, jaká to všudy spousta.

Agellius odešel, když venku trochu polevilo na popluží — pomalu a nesnadně si klestě cestu ošklivým hmyzem.

Jakoby na povel — tolikéž všechno se vyhrnulo ze Sikky; kdo jenom trochu síly měl, vší mocí se snažil,

aby nákaza byla sebrána a spálena. V tuto chvíli tanul každému na mysli zhoubný mor, nebude-li tady pomoc hnedle.

Skoro šedesáte tisíců rukou pracovalo jakoby o závod od večera až do bílého rána — nežli jakž takž byly kobylky sebrány, zničeny a spáleny.

Nestyděl se boháč vlásti motykou a lopatou vedle otrhaného žebráka a poddaného otroka — za cenu života pomáhal kde kdo se svých sil.

Správce Agellius viděl, že úroda pro nynější sklizeň je zničena. Což zásoby byly ještě z předešlých let — o to by nebylo, čím však nasytiti tolik a tolik lidí? Ostatní dvory kolem města se vydaly již z posledního, čekaly jako na boží smilování, jen aby mohly již klidit. Jediné popluží Felixa Euthumiovo, jehožto správcem byl snažlivý Agellius, bylo zahospodařeno a zásobeno.

Kallista dohlídala sama na práci, napomínajíc, aby byl v š e c h e n hmyz sebrán a zničen.

Taky měla po naději — ovšem, že jí nebylo zle, dařilo se jí hospodářství, měla dosti slušnou zálohu — ale přece.

Cyprián odešel od Agellia, zastavil se sám u Kallisty podívat se, jak se tam věci mají. Pohovořiv a potěšiv dívku a připomenuv jí, aby byla ostražita a pečliva o sebe za těchto bouřlivých čas, odešel s Pontiánem oklikami, aby nebyl spatřen, do svého úkrytu na hory.

XXI.

Bouře se ztišila, po kobylkách nezbylo leda kopky popela a — zkažená nepitná voda.

Rozmoklá půda nasákla však přece šťávy z pohynulého hmyzu — voda chutnala odporným zápachem.

Na dvě neděle, než se přihnalo neštěstí na Sikku, odešel staříčkový vládní správce z Kartaga na stálý odpočinek do Říma. I byl povolán za něho zástupce císařský ze Sikky.

Slyšeli jsme již počátkem vypravování, že měl dceru týž úředník, kterážto, davši se pokřtiti, odešla z oteckého domu do Kartaga, kdežto žila s nábožnými ženami životem Bohu věnovaným.

Na neštěstí zrovna v dobu, kdy chtěli zuřivci pohanští v Kartagu biskupa Cypriána odpravit — zastihli ony ženy, jak se modlily v osamělé kapličce. I odvedly je do vězení a — odpravily. Nevěděliť, že mezi nimi je dcera vládního úředníka ze Sikky.

Nebohý otec, dovědév se o nešťastném konci svého dítěte, rval si zálem vlasy, srdce mu bolem krvácelo — milovaltě dceru svoji neskonale.

Přestrojiv se, dojel tam a koupiv mrtvolu své Lydie, zavezl domů a žalostně pochoval.

Víme, že nebyl zrovna nepřitelem víry křesťanské, avšak doznav tohoto neštěstí, vyvinul se jakožto zapřísáhlý odpůrce církve Kristovy. Stěžovati si ovšem jakožto státní úředník nemohl do bezpráví a ohavnosti pohanské, že bylo jeho dítě utraceno; za to však přísahal „bohům vševládným“, že vyhubí a zahladí plémě křesťanské od nemluvněte až do vetchého starce.

Úředník, kterýžto zastával jeho místo v Sice zatímně, poslal hnedle posla do Kartaga se poptat, „jak by si měl vésti za těchto poměrů, když bouře a kobylinky spustošily všecko, a nemoc a hlad hrozí. Vzpoura prý může vzejíti v každou chvíli.“

Nemohla se lepší záminka dostaviti, aby si na křesťanech schladil pomstu náměstek Kartaginský, za svoje neštěstí, než teď. I nemeškal a sám napsal narychlo rozkaz svému podřízenému do Sikky: „Všecko budiž vylíčeno tou měrou, jako by bohové, jsouce činy a mravy křesťanskými rozhořčeni, za trest seslali pohromu a zkázu na město. Nedá-li se lid ukrotiti, tož buďtež zásoby křesťanské šmahem sebrány a lidu rozdány. Kdyby snad ten onen křesťan veřejně se chvastal Kristem a věrou svojí, tož buď na příklad všem umučen, usmrcen. Měj o to zvláště péči, abys se zmocnil jmění jejich movitého, tudy můžeš lůzu aspoň na několik dnů, dokud nedojde podpora z Říma, zaměstnati a břemene křesťanského se zbaviti.“

Úředník v Sice, dostav tento rozkaz, umínil si, že jej vykoná až do krajnosti — běželoť mu o přízeň pánovu v Kartagu.

Lůza zahálčivá, překonavši úzkost i zděšení po bouři a kobylnkách — rozvažovala, co teď.

Nemoc se již již objevovala — bylať voda zkažena a strava naprosto špatna.

Hrozivě se hlouče, procházel zamračený lid městem — boháči ujížděli ze Sikky, obávajíce se, že tu co nevidět zavládne vzpoura.

Úředníci hleděli chvíli co chvíli úzkostlivě oknem — vojsko bylo jakž takž pohotově — avšak nesmýšlelo mnohem lépe, nežli sročený lid.

K tomu ke všemu den ze dne se hrnuli do města ožebračení sedláci a dělníci z okolí. Malé zásoby byly odbyty hnedle — hlad se ozýval citlivě — nemoc též. Na náměstí bylo již několik chudšů hladem vysílených kolem sochy císaře Severa kleslo. Hříšná Fryna se ploužila jako zlý démon zamračeným lidem, čekajíc výhodné chvíle, aby poštvala lůzu na křesťany — a chvíle se dostavila.

Úřední sluha dopravoval pěkného, urostlého lva, kterýžto byl chycen na pouštích afrických, do římského cirku — šlechtě na zábavu a kratochvíli.

Povoz se ubíral zrovna kolem zástupů po náměstí — osmahlý pobuda tázal se sluhy, kam s tím zvířetem. „Do Říma trhat křesťanů“, odvětil surově vládní pochop.

Fryna, uslyševši slova jeho, vzkřikla pronikavě: „N a k ř e s ť a n y!“

A jako by mrštil jiskrou do slámy — lid se zvedá, bouří, huláká: „Lvům křesťany, jen do nich, zabte je!“

I prodere se zlolajná žena napřed a křičí: „Povedu vás; za městem nedaleko je statek křesťanský, kdež je všeho dosti. Obývá tam mladá křesťanka, kterážto všecko neštěstí na nás přivolala!“

„Tak pojďte, ale hnedle — veď nás!“

A již se to hrne z městských bran! Jako vzduté, vzbouřené moře se valí zběsilý zástup, cestou všecko láme a kazí — horší jsa u vzteku a zběsilosti své, nežli bouře i kobylinky.

Avšak ruka Páně neopustila ani tehda svých věrných.

Událoť se vzbouření chátry blíže domu Juliova — vědeltě zkušený muž, že může obrátkou ruky shrnouti se všecko na Agellia. Sotva úzkostí a strachem dýchaje, vyslechl povel, poradu hanebné Fryny, i bouřlivý souhlas surové zběři ze skladu svého.

Vida, jak se to hrne městem, načrtal lístek a vyslal hocha k Agelliovi — svečeřivalo se hnedle, tou dobou býval jeho poručenec již doma — i nakázal hochovi, aby spěchal, pokud stačí a dopis mu doručil.

Hoch běžel jako by mu hlava hořela. Pádiv kratší cestou, dospěl chatky Agelliovy zrovna v čas. Cyprián byl u Římana na návštěvě, radiliť se, co teď počíti.

Hoch, sotva dechu popadaje, přiběhl a podával Agelliovi lístek.

Říman četl: „Julius Agelliovi vzkazuje pozdrav. Prosím tě, vážíš-li si života mého i svého, abys nemeškal a jak dostaneš tento lístek, popil ke mně. Vroucně tě prosí vřele milující strýc.“

Agellius podal dopis Cypriánovi a zatím se dotazoval běžně hocha, co se událo.

Chlapec přerývaně vypravoval, jak se ve městě chátra vzbouřila a že se m pospíchá.

Co o tom rozmlouvali, zavzní hukot jakoby rozvodněné řeky oknem otevřeným.

Biskup políbil Agellia ve tvář a zvolal: „Rozkazuji ti, abys hnedle odešel: — rozkacený lid tě může v tu chvíli zničit.“

Ani nedutav, políbil Říman ruku biskupovu — a spěchal opačnou stranou, než se hnala chátra, s chlapcem do města.

Ne nadarmo jsme pravili, že neopustil Pán vyznavačů svých. — Zločinná, hříšná Fryna, poštvála, ďábelským záštitím jsouc ponoukána, zlotřilou lůzu na spanilou, zbožnou Kallistu. —

Vedouc vychrtlý lid, zmátla si cestu — místo na statek Kallistin, spěchalo to všechno — k domku Agelliovu.

Zběsilou ukrutností jsouc poháněna, nepozorovala omylu, až byli nedaleko.

A přece se ozvalo cosi jako mateřský cit v ďábelské ženě — ulitovala krve své — syna vlastního. S hrůzou poznávajíc, že by lůza Agellia roztrhala, vyskočila na omšžený kámen a zvolala; ne zvolala, nýbrž zařvala do lidu se valícího: „Nejdříve na popluží Euthumiovo — tam si může každý nabrati, co jenom hrdlo ráčí. Tady v té boudě ne-najdeme ničeho!“

Lid, jsa vztekem slep a hluch, poslouchal na slovo ohavné ženy.

Vědělatě Fryna, že bývá Agellius doma v podvečer — na popluží není, na statku ať si schladí záhu rozvášnělý lid.

Cyprián hleděl a slyšel vše — byltě připraven již, že mu poslední svědčí chvíle, spatří-li ho chátka rozvzteklá.

A, ejhle — pomoc Boží ochránila i zaštitila sluhy svého — lůza se dala cestou na popluží.

Zbožný biskup, jakoby znova narozen, vrhá se na kolena a děkuje i blahořečí Všemohoucímu.

A tuť dvěře se otevírají, známý zaznívá hlas — kněz se ohlídá — „Věčný Bože! Kallista!“

„Kde je Agellius?“ zvolala dívka, dechu sotva popadajíc.

Dohlídala u večer na polích, a tu vidí, že se žene zástup zběsilých vzbouřenců v tu stranu z města, kde byla chatka Agelliova. Napřed spěchá nějaká ženština jako lita šelma, ukazujíc jim cestu.

Dovtípila se hnedle Kallista, co se to děje.

Je Agellius doma? Kdož to ví — s večerem se vracívá z popluží.

I nemešká a nařizujíc a sdílíc, čeho nejpilnější potřeba, staré Faidře, spěchá domů, chápe se šatu a již pádí jako laň — zachránit muže vroucně milovaného.

Což, zastihne-li ji zběsilý zástup surových pohanů, tož nadejde poslední její hodinka! Avšak nedbá překážek, běží jakoby o závod; havraní vlasy vlají kol spanilých, pobledlých lící, větve stromové nemilosrdně šlehají v ušlechtilý obličej — hle, narazíc o kámen, klesla; bolestí zaúpíc, zvedá se ze země, ruku má odřenu, krvácí. Nedbá ničeho, pádí dále, běží v před — vždyť to pro muže milovaného!

Dohání jich!

Hle, zločinná žena okazuje rukou na popluží, jsou již blízko chatky Agelliovy. —

„Bože svatý, lidstva ochránce! Krista Ježíši, kterýžto jsi přehořkou smrt kříže pro nás podstoupil, Panno Maria“ — zaúpěla Kallista v hoři svém — „nikdy z jeho úst ni jediného křivého slova nevyšlo — ontě

uctívá božskou moc vaši — dovolávám se práva věčné pravdy, Vašeho milosrdenství — vyslyšte mne — nedávejte ho na pospas zběři zbídnělé — zachraňte ho!“

A hle — zástup se valí jako rozvlněná řeka dále na popluží, chatkou se minuli. —

„Zaplať Pán Bůh!“

Jenom, aby nezastihli Agellia na cestě — snad je uvidí dříve a vyhne se jim.

A setřevši bohaté slzy s lící strachem jako stěna zsinalých, běží do chatky.

Okno je otevřeno — otevírá dvěře — Cyprián tady.

„Bože můj — děvče, děvče, vrať se domů, brozí nám všem nebezpečí smrti — spěchej odtud — Agellius odešel do Sikky ku strýci, je zabezpečen.

„Díky Tobě, Pane, že's neoslyšel prosby mé!“ zvolala dívka a chopivši ruku knězovu, horoucně ji zlíbala.

Kněz zapomenuv neštěstí, jemužto ušel pouze ochranou boží, starostlivě pozoroval, že Kallista neobyčejně bleďa, oči její metaly blesky, jako by měla horečku; úbělová tvář a veliké, černé, jiskrnaté oči činily rozhodnou protivu — působíce zrovna děsivě.

„Kallisto, prosím tě, šetři zdraví i života svého; takové bouřlivé časy, a ty sama. Proč nepřišel Aristo?“ otazoval se Cyprián.

„Nebyl již po dva dni doma. Bůh milý ví, kde mu konec. Tedy Agellius je zachráněn?“ tázala se dívka.

A tu zahučely opět bouřlivé, hrozivé hlasy.

Cyprián hledí oknem — řava se valí jakoby zběsilá.

Otroci z popluží, pracující o stromech, viděli, jak se ženou úprkem zahaleči ze Sikky. Jelikož nebylo jiné pomoci, tož strhli rychle most i lávku na rozvodněném potoce Bagradu — a zběř nemohla na popluží.

Obtékal totiž potok po délce skoro veškeré pozemky Felixa Euthymia — i nebylo od Sikky jiného přístupu nežli zrovna po mostě a lávkách.

Ovšem, že by se to nebylo událo za předešlého správce, kterýžto byl pravým karabáčníkem podřízených. Avšak pro Agellia, jenžto si, jak říkávají, „*uměl koupiti*“ srdce i odda-

nost svých lidí vlídností, shovívavostí i láskou nezištnou, byli by skočili do ohně.

Pán statku — Felix Euthumius, pobýval v Římě, honě se po radovánkách a veselích. Agellius odchodem churavého správce měl na starosti všecko sám a sám; za jeho řízení však zavládl hnedle jiný vzduch.

Když přiběhla Fryna k vodě, tož zrovna před nosem jí lávky i most zmizely.

Vztekem zaúpíc, popadla kámen a mrštila jím po mužích na protějším břehu, minula se však.

Lid zlostí a zběsilostí řval — někteří se vrhli do proudu, chtějíce vyplavat na protější stranu, avšak divokou silou rozvodnělého Bagrau jsouce ztrženi, zabynuli ve vlnách. Onino skutečně, bráníce se o všecko, doplávali břehu, avšak otroci z popluží za křovím číhající, házeli jimi opět do vody.

I pošeptal ďábel zločinné ženě jinou poradu — teď je lid zběsilý až na smrt; což aby ho poštvála na Kallistu? I pravda; tak se té hrdé křestance pomstí nejlépe.

Vzkřikla, co měla síly: „Tady je práce marna, pojďme na statek ku mladé Řekyni; tam je všeho dosti!“

A zběsilý lid, hladem jsa štván, poslechl hanebné ženy a hrnul se tam kolem domku Agelliova.

Viděl to Cyprián — viděla to Kallista. Kde rady, kde pomoci? U Boha!

„Víš co, děvče, nejlépe, zůstaneš-li tu. Sama již věci nezměníš! Dopadne-li tě lid, utrýzní a zmučí tě až do smrti. Stará Faidra se jim nějak vymkne, čeledí tolikéž. Ty však jsi zejména známa po všem kraji jakožto rozhodná křestanka — na tobě by rozvzteklý lid schladil záhu svoji!“ napomíná Cyprián.

„Důstojný otče, račiž sám míti péči o sebe — což o mne neběží, tebe však čeká tolik věřících,“ odvětila dívka.

„Za chvíli odejdu tajnou stezkou na hory, jen co se více smrkne — zatím se snad nabaží bohapustá lůza ohavného drancování, bude ti snad potom možno taky odejít,“ pravil biskup.

Kallista mlčky usedla na lavici, Cyprián na židli k oknu. Mluvili málo; tíhou balvanu děsilo oba temné tušení.

Když tichá noc zahalila černým rouchem krajinu, hrůzou, vraždami a loupeží zbědovanou, odešel biskup i dívka.

Za domkem se rozloučili; kněz potisknuv úbělovou ruku dívčinu, stísněným pravil hlasem: „Pomoc boží chraniž tě všeho zlého, dobrá dívka.“

Kallista mu políbila ruku a zašeptala: „S Bohem!“

Sluha Páně spěšil tajnou stezkou do úkrytu svého, dívka k domovu.

Avšak temnotou noční viděla již, že jasná záře plá krajinou. Jistě živnost její v plamenech!

Arci — zběsilý zástup doraziv na stateček nebohé Řekyně, ztýral starou Faidru; a to hlavně zlotřilá Fryna, vyzvídajíc, kdeže Kallista?

Zaleklá služka nebyla ani s to, aby řekla hnedle první chvílí; ostatek však, nebyla by jim pověděla, třeba byla věděla.

Zatím se vyhladovělý lid vydral na sýpku, do špižírny a jinam do zásobáren; vyplenil, zničil a zkazil kde co.

Dobytek ze stájí byv vyhnán, rozprchnul se buďto okolím, anebo uvázan byl u stromů na zahradě. Sluhové a služky, chtěje brániti nevázanému počínání, byli zbiti a ztýráni až na smrt a vyhozeni i se starou Faidrou na zahradu.

Když se nasýtila hanebná láje a když zkazila a zhanočila všecko, tož se chystala do města. I nemeškala zlotřilá Fryna a mrštila rukou zločinnou oheň do stavení, kteréžto většinou jsouc dřevěné, vzplálo plamenem.

Někteří zběsilci odvázáli taky dobytek od stromů a hnali do města. Byla to hrůzná podívaná; i nebudeme těchto béd doličovati, jeť bolna již vzpomínka o nich.

A lépe se nedařilo ani krajům jiným na území římském v Africe.

Pronásledování křesťanů bylo v samém proudě; vláda davši povel a podnět, nemohla lidu brániti, by nemstil bezpráví úřednictva i zlenošilé šlechty na ubohých, nevinných, bezbranných křesťanech — sama byla slaba až do krajnosti. K tomu ke všemu ještě bylo všudy na snadě vojsko, aby dohlídalo a vykonávalo rozkaz císařský o „vyhubení víry křesťanské až do kořene“ — pracovalo lúze do rukou.

A přece dal rozkaz zástupce vládní v Sice, aby byly brány zataraseny, a přístup zlotřilé chásce, pokud možno, zabráněn.

Byloť na pováženou, kdyby se zběsilý lid dostal na noc do města — snad by pohanská láje vyrovnávala mnohý vroubek třeba s úřady a vládou — nebylo čemu věřiti!

Všecko vojsko ve městě bylo povoláno do severní brány, kterážto jediná byla volna — tudy však pouštěli vojáci jediné obchodníky a posly z okolí o zevnějšku aspoň trochu slušném, lůza měla ponocovati na planině za městem.

Arciť že se strhl ohromný křik, reptání; vyhrůžky, nebude-li otevřeno, že bude město zapáleno; několikráte chtěli napilí dobrodruzi útokem bran vyvrátiti. Avšak marno! Vojáci dštili do nich kamením z hradeb, ubíjíce chrátru zběsilou.

Vymkly se otěže z rukou zbabělé, chabé, znemravnělé vlády a nedaly se tak snadno nad rozvášněným lidem opět uchopiti. Poštvání jsouce bojácnou vládou na nevinné křesťany, mohli by pobudové ztrestati tolikéž utiskovatelů svých!

Došla již tmavá noc — někteří ulehli do rosné trávy, jiní obcházelí hrozivě hradby, hledajíce, kudy by se dostali do města.

Nešťastná Kallista vidouc s vrchu, že plamenem vzplála živnost její — zaplakala z hloubí srdce krutě ranami zkoušeného a zalomivši rukama, zvolala: „Ó, Bože, Bože můj — což jsem tolik zhřešila, že mne třešceš tak přísně? Kam se jenom poděju, majetku zbavena jsouc posledního? Kde je asi Faidra, kde ostatní?“ Hořce plačíc a bědujíc, spěchala noční mlhou na spáleniště. Bílý šat vál jakoby tajemně zpustošenou krajinou, kroků dívčinych nebylo ani slyšeti, pouze vzlykot a usedavý pláč nebohého děvčete rozléhal se smutně, přesmutně. Co se natarala a napracovala — a nyní, když trochu slušnějšího dodělala se jmění — připravena je o všecko chvilkou!

A přece ještě horší běda a neštěstí na sličnou Kallistu cíhaly!

Dva zlotřilci, kteřížto chtěli taky potokem Bagradem vyplouti na břeh popluží Felixa Euthumia a dostavše se tam, byli shozeni čeledí opět do vody — vlečení byli prud-

kými vlnami, až uvízli dole za poplužím o křoví semo tamu na břehu porostlé. Uchytivše se, vydrali se na břeh — když si odpočinuli a zotavili, ohlíkali se po cestě do města. Aby se na statek opět dobývali, pozbyli chuti i odvahy — tož vrávorali, jsouce zemdleni, pomalu domů.

Svěží večerní vzduch posílil je však, že za nedlouho opět kráčeli svou vahou. Na neštěstí byli druhdy zaměstnání jakožto sluhové na zábavách, jimžto přítomna bývala tolikéž Kallista — znali ji.

Nedaleko místa, odkud dívka spatřivši spoustu na své živnosti, zaplakala pláčem srdce až do kořene rvoucím, vedla stezka do Sikky, a tou se brali onino dva dobrodruzi.

První z nich, zaslechnuv hlas dívčin, popílil si — zrádný měsíc zrovna vyplul mraky a osvítil bědující Kallistu — bídný pohan postřehl a poznal ji prvním rázem. Hříšnou myslí bleskla myšlénka, aby křesťanku jal a na soudnici dovedl — odměna na křesťany je vypsána.

I rozběhnuv se za děvčetem plačícím, kteréžto prchalo a pro samý žal a bol ani se neohlídlo za sebe. Avšak Kallista pádila jakoby nohou okřídlenou, zdálo se, že jí nedostihne zlotřilý náhončí. Až tu dívka nebohá zle o kámen narazivši, sklesla. Na chvíli jako by pozbyla paměti — již se však sbírá a pádí dále — ale běda, zbídnělý lotřík doběhnuv, třímá již již kypré, svěží tělo dívčino zločinnýma rukama svýma.

Kallista, nevědouc co to, prchá i volá o pomoc, vzpírá se! Veškerou silou se bránila surovému muži dívka zachvácená; avšak marno.

A tu došel taky druhý lupič a pomáhal čistému druhu svému dívku odvláčet. — Kallista volala o pomoc, bránila se, až ochraptěla.

Přišedše blízko místa, kde zlotřilá lůza noclehovala, odbočili postranní stezkou a dali se ku tajné „brance jižní“, kterážto vedla do chrámu Astartina. Jelikož byli druhdy oba dobrodruzi zaměstnání v onom chrámě na ohavných modloslužbách, tož znali cestu dopodrobna.

Dívka však zatím, jsouc zúplna vysílena a zemdlena křikem, nářkem i opětnými zoufalými pokusy aby se vyrvala z rukou ohavných — nejevila již ani valných známek

života, nenepodobna jsouc něžnému kvítku, drsnou nohou uhnětenému.

Lišácky počítali lupiči — kdyby byli kořist odvěkli přímo do tábora k chátře za městem uhostěné, tož by pozbyli odměny; rozvášnělý lid byl by ji roztrhal u vzteku. Dovlekou-li ji však zrovna na soudnici, dostane se jim z ručky do ručky jidášského zpropitného.

Druhý lupič otevřel branku — prošli tmavou chodbou kolem chrámu ohavné bohyně Astarty — ocitnuli se na náměstí, nedaleko sochy Severovy. Hle, kráčí sem stráž, mladý setník v čele. Kallista, jsouc vyrušena ze svého strnutí hlukem, křikem a voláním hlídky, naslouchá. Mladý setník Calphurnius se s ní druhdy na slavnostech bavíval, zná jeho hlas; ano, ano, totě on.

Lupiči se hleděli dostat do stínu, obávající se, že by jim stráž dívku vyrvala a sama ji na úřad dovedla.

Avšak Kallista zvolá hlasem ovšem zesláblým, přece však slyšitelným:

„C a l p h u r n i e, p o m o z!“ Více nedořekla, neboť lupič udeřil ji do hlavy.

Ale setník zaslechl přece hlasu dívky spanilé — míří do stínu, chápe lupiče za krk a vleče na světlo.

„I, přísám Jupiter, tobě spanilá Řekyně! Dáš ji dolů hnedle, ty darebný zmetku? Dolů s ní, sice ti mečem pomohu!“ A nečekaje, až by zlotřilý pohan vyhověl jeho rozkazu, sám se uctivě dívky chopil a sundal ji.

Lupiči bylo úzko, mzda mu mizela. Sebrav kde kterou líčenou odvahu i horlivost, pravil: „Milostivý pane setníku! Kéž tě Jupiter vždy chrání, a všechny ostatní bohové i bohyně nechť ti žehnají — a našeho císaře Decia tolikéž — avšak prosím, rač mi prominouti a poshověti! Toto děvče je křesťankou, v jejím domě odbývají Gallilejští rejdy své, stará Fryna by ti mohla všeho dosvědčiti, ani slova nelhu“, tvářil se pokrytecky lupič.

„Mlčíš, nečesaný jazyku, lháři ohavný! Taková spanilá dívka, učená Řekyně, věhlasná uměním a křesťankou? Totě šílenství!“

„A není to šílenství, mně patří mzda za udání, a ty's povinován, abys ji dopravil na úřad; tady to máš černé na bílém!“ řval rozvzteklý loupežník a ukazoval na císařský

mandát, který tu na podstavci sochy císaře Severa byl nalepen.

Avšak dohněvaný setník, nemoha již opanovati zlosti za příčinou drzých slov loupežnickových, vytasil meč a tal ohavníka do hlavy, kterýž zavrával a klesl.

Dívka ztrmácená zatím usedla na kámen a ohlíkala se jakoby zmámená. Neštěstí a bědy vysílily svěžest i bystrost ducha jejího.

Ale lid, kterýžto se sběhl zatím, jal se zle reptati, uslyšev, že ženština křesťankou, a tribun jí nechce udat. Něco se ozývalo jakoby „vlasti zrádce — nepřítel vlády!“

Calpurnius věděl, že by mu z toho vzešla mrzutost, snad i trest a degradace. Aby uchlácholil lid již již se jitrící, obrátil se ku Kallistě a pravil: „Není jinak, musím tě přece jenom zavésti k soudci na úřad, abys tam sama dosvědčila, jakéhoš utrpěla bezpráví od těchto poběhlíků. Můžeš aspoň dosvědčiti, žeť planou bajkou, co blábolí tento zlotřilý dobrodruh, jako bys totiž byla křesťankou!“

A podav jemně, s patrnou elegancí sezláblé dívce rámě, doprovázel ji, ba spíše nesl na soudnici, odevzdav velení nad stráží svému kolegovi a poručiv dvěma vojákům, aby tam dopravili taky obou lupičů. Poraněný se tedy sebral a klopýtal nerad a pomalu na úřad.

Zvědavý lid se hrnul za nimi.

Když došli úřadu, tož poručil setník soudnímu sluhovi, aby zbudil soudce — doufaltě šlechetný Calpurnius, že se mu povede prvním rázem vysvoboditi spanilou Řekyni, kterážto si ho potom jistě z vděčnosti vezme za chotě. Ale, selhalo mu.

Rozespalý soudce nepohlížel na dívku zamilovanýma očima jako setník, nýbrž zrakem vyzvídavého právníka.

A ještě by se byl pokus Calpurniův zdařil; avšak tu se soudce, vyzvědév všecko, otázal Kallisty, je-li křesťankou, jak ji oba muži obviňují. A odvětilo děvče: „Ano!“

Jako by meč vrazil do srdce Calpurniova. Omlouval seč mohl, že dívka jsouc sezláblá, znavená a ztýraná, neví, co mluví — jeť to zhoia nemožno, aby byla křesťankou; vždyť prý za ni sám ručí, zná ji z veřejných zábav, nikdy o tom nebylo prý ani slyšeti. Avšak nic naplat. Soudce

nedal a nedal jinak, než že tu musí Kallista pobyti do rána, aby mohl věc řádně vyšetřiti a rozhodnouti.

Vida setník, že již nevysvobodí zbědované dívky, odvětil: „A jak, prosím, lupičové nebudou potrestáni, že odvlékli bezbrannou slabou dívku a cestou ji týrali?“

„O tom zákon ničeho nepřikazuje; ostatek, potrestal jsi je sám, poraniv tohoto na hlavě“, odvětil rozmrzelý úředník.

„A což tu ten lotr?“ dotazoval se ještě setník, ukazuje na druhého lupiče, „nebyl dosud potrestán, tomu tedy dám sám ještě, čeho zasluhuje.“

Dořeknuv, vyřval mu políček, až pohan zavrával.

„A nyní, prosím, byste odešli, teď není vhodné doby pro úřadování; ráno se přijďte podívat na soudnici, běželi vám o to. Odveď dívku do bytu žalářníkovy, ať má o ni péči, je všecka zesláblá. Ráno se může ospravedlniti a jíti po svých!“ pravil úředník soudnímu sluhovi.

Setník potisknuv vřele chvějící se pravici nebohé Kallisty, poklonil se jí oddaně, potom jakž takž s mrazivou obřadností poroučel se soudci.

XXII.

Agellius spěchal s chlapcem do města, pokud nohy stačily. Cestou viděl ohromné spousty i bědy zločinnou chátrou zaviněné.

Město bylo všecko zbouřeno; kde který voják, na rychlo do zbraně povoláván, obchodníci zavírali sklady, všude strach a samé zděšení.

Došli domu Juliova, správce vyběhl po schodech do prvního patra, a tu ho očekával strýc.

Spatřiv ho, tvářil se, jakoby kdo ví jak tomu byl rád, že má poručence u sebe. Zlíbal mu tvář a tisknul ho, jako by ho viděl dnes naposledy.

Když si pověděli, oč běželo nejvíce, tuť vybídnul Julius svého bývalého poručence, že půjdou dolů do skladu.

Agellius šel, neměl však nikde stání. Mysl mu uběhla do chatky, co tam asi dělá Cyprián, je-li dosud na živě; škoda, že se hýbal od něho.

Jsa starostí všecek sklíčen a zabaven, nepozoroval, že strýc teď roztržit neobyčejně; oči jeho na ničem dnes určitě neutkvěly, těkajíce ze předmětu na předmět.

Prošli skladem a došli zadní komnaty. Na okně bylo cosi třpytivého, Agellius byv leskem oslněn, kráčí tam — nevšímnul si, že na podlaze zvláštní kruh tmavé barvy — jsa zvědav, co to světélkuje, popošel blíže.

Tuť, jakoby rázem podlaha (totiž onen tmavý kruh) se s ním probořila!

Bleskem letěl do prohlubně; než se vzpamatoval viděl, že je hluboko v zemi v jakési světničce, slušným nábytkem a hojnými knihami opatřené.

„Co to? Kde to jsem? Což jsem okouzlen?“ Ohlídá se po zdích, světnička je asi nedávno stavěna, je to tu všecko ještě novo.

Kdo to tady v koutě, kráčí blíže!

„Bože na nebi!“ vzkřikne.

Totě bratr Juba. Jak to hledí? Což se minul smysly? Jde blíže, bere ho za rámě, hoch se zvedá z lavice, hledí však tupě, skoro blbě.

Agellius ovšem slyšel a věděl o chorobě Jubově, že to však došlo až takového stupně, toho se nenadál.

„T a k t o p ř e c e p r a v d a!“

Hoch hledí na příchozího, avšak nemluví ničeho.

Ptá se ho bratr starostlivý, jak že se má, co mu je, zná-li ho — ničím neodpovídá. Půjde k lékaři poradit se, co s churavcem, — ale nikde dveří!

„Což jsem ve vězení? Kady je odtud východ, nemám zbytečného času, je mně třeba jinde, než-li tady!“

Ohmatává zdi, nikde východu, kady sem přišel? — Co to tady v koutě? Dvířka, nějaká malá komnatka tady ještě, kdež uloženy pokrmy.

Potravy tu na několik dní, nač to? „H a, l e č b ě d a! b ě d a! b ě d a! Strýc zbabělou jsa povahou, obával se o mne a proto mne tady zavřel!“

„Ó, Bože! Bože! proč tak trpce tresceš vyznavače svého? Což, aby stihlo neštěstí Cypriána nebo Kallistu? Kdo je zachrání, kdo se jich zastane? Nikde nemají přítele!“
bědoval zajatý.

Julius myslil dobře se svým synovcem. Domníval se totiž, že Agellius, jsa mužem rozumným, uzná snahu i dobrou vůli jeho a bude mu vděčen. Mimo to byl přesvědčen, že snad synovec zabaven jsa nemocí Jubovou, trochu zapomene vězení svého.

Asi do dvou dnů ho tam nechá, potom jej zase pustí, jen co ten první záchvat bouře poleví; mýlil se však.

Agellius chvíli chodil po malém prostoro skrovné světničky, v hlavě mu divě burácelo, trochu prudko dolihalo neštěstí na mladého muže. Vzpoura, starost o biskupa, o dívku milenou, péče, jak se věci mají na popluží, střídaly se pestrými směsicí ve hlavě znavené.

Až tu oko věžňovo zabloudilo na stůl; jakýsi dopis, vezme a čítá: „Odpust, dobrý Agellie, odpust, že jsem se tebe násilím chopil — nebylo jinak. Do dvou dnů jsi zase svoboden, jenom co se divého lidu vztek trošku zmírní — do těch čas měj strpení. Čeho ti třeba, máš tam všecko! Strýc!“

„Dej si pokoj!“ zahučel pro sebe uvězněný.

Vkusná lampa osvěcovala podzemnou prostoru, malá tři okénka ve zdi propuštěla svěží vzduch. Bylať světnička stavěna téměř po 5 dnů devíti dělníky; jelikož byl dům Juliův ve hradbách, tož vedly otvory pro okna do širého pole za hradby, jsouce vydlabány se vzácnou péčí i umělostí.

Jubovi dal strýc dobře na jevo, jak si má vésti. Ačkoliv se zdálo, že hoch je rozumu pozbaven zúplna, tož tomu nebylo přece tak, nýbrž pro jistý obor činnosti měl smysly pouze zesláblé a strnulé.

Strýc si dal ohromnou práci a vylíčil Jubovi jakéže nebezpečí bratrovi hrozí, nakázal mu, aby dal umluvené znamení, až usne vězeň. Tolikéž, kdyby bylo zle s Agelliem nebo s ním, měl dáti znamení, neboť v tu chvíli vpouštěli tajnou cestou za největšího ticha do vězení pitnou vodu a jiné potřebné věci.

Juba si napodiv všecko dobře vštípil; nemluvil ničeho, byl však pozoren každého šustotu.

Agellius unaviv se stálou chůzí po světničce a umejšliv si hlavy všelijakými možnými i nemožnými domysly i úmysly, usadil se za stůl.

Avšak nejistota mu nedala pokoje, zvedl se a zas a zase chodil. Posléze se ohlídal, jakéže to tady má knihy? Byly to básně, spisy filosofické, hospodářské, dějiny a jakýsi zeměpis.

Taky hodiny přesypací tady měl. Jídla se ani nedotekl v ten večer. Posléze cítil únavu náramnou. Svléknuv a pomodliv se roztržitě, ulehнул na čistou postel, kterážto byla upravena s větší nádherou a pohodlností, nežli jeho chudobné lůžko v chatce za městem.

Cyprián kráčeje zrychleným krokem potmě, viděl dobře, že zažehnut je stateček zbožné Řekyně.

Škoda, že pomoci nemohl. Plížil se opačnou stranou nablízko hořícímu stavení a došel tam zrovna, když zpitá a rozvášnělá lůza zplenivši a zničivši kde co, dávala se na cestu do města.

Řvaní dobytka, křik nekázaných prostopášníků, nářek zbité a ztrýzněné čeledi, ryly studenou ocelí v prsou citlivého kněze.

Když se chátka vzdálila, dodal si odvahy a vyšed na zahradu ohlídal se po raněných.

Stará Faidra byla velice pohmožděna, mlátila hnedle z posledního, hodiny její byly skoro sečteny. Ostatní měli ovšem tolikéž značné rány, avšak nikoliv smrtelné.

Dopraviv všecky s námahou neobyčejnou do besídky, kterážto jsouc dole na zahradě, ušla ohni, opatřil aspoň nejnnutněji rány jejich a spěchal seč mohl na popluží pro starého vinaře, kterýžto byl obeznaný v léčení, jakož jsme doznali dříve již.

Doběhnuv potoka Bagradu, marně hledal lávky — neměl, kudy by se dostal na opačný břeh. Na štěstí slyšel jakési hlasy; sluhové z popluží se blížili poríditi mostu a lávek, jichžto musili strhnouti, bojíce se zločinů lůzy zbídnělé.

I volal, co měl síly, aby spěchali, že jim něco veledůležitého řekne. Když se přiblížili, tož žádal biskup, aby mu někdo došel pro vinaře. Září pochodní jsa ozáren, měl lidumilný biskup vzezření starostlivého otce. Vlídna tvář jeho naklonila a získala si srdce všech.

Mladý otrok odspěchal šipkou na popluží pro starého vinaře; za chvíli přišli.

Rychle byla zpořizena lávka, vinař přešel, a již kvapili s Cypriánem poskytnout raněným pomoci.

Obětavý biskup zavedl zkušeného muže nejdříve k Faidře. Přesvědčiv se, že je život její na nitce, podal jí tělo Páně a zaopatřil svátostmi umírajících.

Než se bělal den, vrátila zbožná Faidra duši svoji Bohu, vyžádavši si od kněze, aby ráčil Kallisté vyříditi dík za nezištnou lásku a péči, jakož i přání, aby jí Pán ráčil ochrániti všeho zlého. Tolikéž Aristovi vzkázala, že mu přeje všeho dobrého!

Ostatní byli ráno odnešeni na popluží, kdež je ošetřovali.

Když vypravil a dopravil všech do bezpečí, tož se navrátil kněz na spálenisko — hrůzné divadlo! Všecko je zničeno, pošlapáno, zkaženo, zhanobeno, vyvráceno. Dobytek uhořelý, stromy zpraženy, očazeny; čeho nezničila bouře a kobylky, dodělala bezbožná ruka lidská.

Maje oči samé slzy, vzdechnul si: „Kde asi ubohá dívka? Bůh ji posilni, krutě na ni dotírá neštěstí. Kde jenom asi je, snad se dosud ukrývá, bojíc se lůzy zlotřilé. Buď jak buď, zítra půjdu na popluží, neví-li snad Agellius o ní. Bože, Bože, kde asi já složím kosti své, jsou to hrozná časy!“

Jsa všecek smuten a zarmoucen, bral se vrátkým krokem na hory — smutná cesta! Kdyby byl tak věděl, že Kallista již ve vězení.

Aristo se veselil zatím s druhy svými v lázních. Když zaslechli křik a volání a nadávky od dravé lůzy a když hledíce oknem viděli, jak se to žene městem na křesťany, tož se mu přece svědomí ozvalo, že by mohlo neštěstí jeho sestru zrovna vybrati si na pospas. Avšak ohlušiv svědomí bludnou výmluvou, že o jeho sestře lid ani neví, jelikož žije na zátíší, vzdálena jsouc všeho nepokoje a ruchu, odvrátil se a hleděl zábavy, domů nešel.

Když však Kalphurnius v druhý den do lázní tolikéž přišel, Arista dokonale vyplísnil a řekl mu, co se událo v minulou noc, tož přece propukla kora ledová bratra ne-city. Nevěřil slovům setníkovým, nýbrž zasténav řítíl se jako zběsilý domů.

Ano, ano — došed vrchu, viděl, že jenom bídné spáleniště na těch místech, kde se druhdy pyšnil vzorný stateček sestřin.

I hnal se úprkem! Doběhnuv, neviděl leda ohořalé stromy, trochu kamení a kostí od zvířat ohněm zhynulých, — pravá spoušť.

Kde Kallista, kde Faidra, kde ostatní?

Zaplakav jako malé děcko, rval si vlasy a pádil jakoby o závod do chatky Agelliovy — taky nikoho tady.

I pádil ještě rychleji na popluží. — „Kde Agellius?“ dotazoval se.

„Ode včírka není ho tuto!“ odvětili čeledínové.

„Všemohoucí bohové, nemstětež se v tuto hroznou chvíli na nás!“ zasténal zhýralý muž.

„Kallisto, má Kallisto! Tebe bych měl ztratiti já, tvůj bratr, vřele milující Aristo?“

Teprve nyní pocítil, čímže mu upřímné, vřelé, sdílné srdce sestry vzorné, čímže její mysl spanilá!

„A stará Faidra, tolik jsem jí uvykl, a nyní taky někam zmizela, ani stopy po ní. Ach jej, jej — zahynu žalem!“

Spěchal, pokud mu stačil dech, na soudnici, přesvědčit se, opravdu-li tam zatkli jeho sestru.

Avšak surový voják strčil jím, kdyžtě chtěl rovnou cestou do vězení se podívat, řka, že má míti dříve dovolenou od správce věznice.

„Kde je tedy ten správce, půjdu ho poprosit!“ dotazoval se bolem zkoušený Aristo.

„Dnes to je marno. Přístup do vězení není povolen nikdy jindy, než-li záhy z rána“, odvětil necita vojín.

„Ach běda, běda mi!“ zasténal Řek a pádil do domu Juliova hledat porady a pomoci.

Tolikéž Julius byl všecek nepokojen a roztržit, doslechnuv se, cože se událo s Kallistou. Milovaltě dívku vzornou jako otec a běželo mu upřímně o její blaho a štěstí.

Hnedle druhým dnem dopoledne, jak se doslechl smutné příhody, spěchal ku Kerneliovi poprosit o přímluvu na rozhodujících místech.

Avšak Kornelius mu stručně odpověděl, že naprosto nemožno, aby Kallista byla propuštěna jenom tak zhola. Lid je rozjítřen. Hnedle záhy ráno shloučil se před radnicí, žádaje věděti, jakže byla potrestána Řekyně, co zneuctila a pohaněla bohův římských. Dalo mnoho práce, než prý lidumilný vrchní soudce ukonejšil rozkvašený lid.

Výslech její dnes ráno vyšel prý velmi na smutno. Vládní náměstek je dohněván až strach.

Pokud možno, tož se přimluví brzy rád a hojně, za dobrý výsledek však za těchto nepokojných, rozervaných poměrů prý neručí.

S takovou odešel zarmoucený Julius.

Cestou si ještě pochvaloval, že Agellius je zachráněn; s tím by teprve byly opletačky.

„Škoda té krásné, spanilé dívky; bude-li státi jenom o svého Boha křesťanského, tož může svéhlavost svoji zaplatiti životem, nerozumná!“

Došed domů, byl zarmoucen z té duše; jakési tušení mu napovídalo, že dívka ze spárů soudných nevyvázne již.

Tu přišel Aristo. Když si vyjevili stesky a nesnáze vzájemné, tož shodli se v ten rozum, že půjdou ještě ku Korneliovi a zaprosí ho opětně.

XXIII.

Kallista odvedena byla k žaláříkovi, a sluha mu vyřídil soudcův vzkaz. Žalárnice uvítala zdvořile zemdlenou dívku, odvedla do zvláštní světničky dosti pohodlně upravené, pomohla jí svléci šat a těšila, jak se dalo, a to tím spíše, jelikož sama tolikéž přála víře křesťanské. Bývalať druhdy společnicí manželky dřívějšího vládního náměstka v Sice, a znala od malička dceru jeho, kteroužto umučili v Kartagu.

Řekyně málo, velmi málo mluvila.

Hovorná žena, vidouc, že není Kallisté do řeči, ptala se, nepřejeli si něčeho.

„Mám prosbu, mám — nevím však, vyhovíš-li mi,“ stísněným odpověděla dívka hlasem.

„Jenom se mi svěř přáním svým, vždyť uvidíme“, odpověděla žena.

„Potřebuji věrného, spolehlivého posla, aby mi došel na hory atlaské se vzkazem — avšak, spolehlivý posel ať to je — vždyť tomu rozumíš“, žádala uvězněná.

„A vidíš, v té příčině mohu ti zrovna býti s ochotou, Mám tu syna od sestry z Kartaga, je tolikéž křesťanem, rád ti vyhoví. Přeješ sobě, aby se vydal hnedle na cestu, anebo až z rána?“ dotazovala ochotná žalárnice.

„Nejlépe, kdyby tam šel hnedle; Bůh milý ví, co se ráno se mnou poděje“, pravila Řekyně.

„Dobrá, půjdu proň. můžeš mu říci sama, co a jak.“

Za malou chvíli dostavil se do světničky ku Kallistě hoch asi o šestnácti letech, zdravé tváře, jiskrných očí.

Dívka mu naznačila, kdeže úkryt Cypriánův, a co mu má vyřídit. Kdyby ho nezastal doma, tož aby posečkal, že se do dne navrátí jistě.

Ochotný posel slíbil, že vyhoví všemu přání, odešel kvapným krokem.

Minuly čtyři hodiny s půlnoci; na horách byl již jasný den. Posel pachtě se horskými stezkami, nepostřehl ani, že za ním kráčí muž zrovna podobný onomu, jemužto měl vyřídit dívčin vzkaz.

Biskup Cyprián, postarav se o zahynulou Faidru i zraněnou čeled, spěchal na hory, dát jahnu Pontianovi potřebných pokynů i porad. Mělté starostlivý sluha Páně tolikéž naháňky o to, aby křesťané ze Sikky uvarování byli nebezpečí, chtěl některým aspoň vzkázati. Dohoniv posla Kallistina, viděl, že má poctivou tvář; pozdravil ho a tázal se, kamže spěchá.

Hoch se ohlídnul po neznámém muži, důkladně i podrobně si ho změřil, a upamatovav se hnedle biskupa Cypriána z Kartaga, od něhož tolikéž byl biřmován. Posmeknuv a uctivě ruku knězi zlíbav, zvolal: „Račiž mi laskavě odpustiti — nejsi, prosím, vrchní pastýř z Kartaga!“

Cyprián se zarazil, zkoumal hoča, nemohl se však dopátrati, kde by s ním byl hovořil již.

„A kdo jsi ty?“ otázal se kněz.

Hoch mu řekl jméno a zároveň se pochlubil, že vídal šlechtného biskupa v Kartagu

Když se domluvili, tož se mu teprve svěřil mladý křesťan vzkazem uvězněné dívky.

Jako by do srdce Cypriánova trn vrazil — zkameněl v první chvíli.

„Tak jí to přece neminulo! Bože, Bože, ubohé děvče“, šeptal zarmoucený biskup. Srdce se mu chvělo lítostí.

„Tož obrátíme a rovnou půjdeme!“ rozhodl Cyprián. Bylotě vyzkoušeno již, že rozhodovali pohanští soudcové o zajatých křesťanech obrátkou ruky. Aspoň poslední útěchu jí dá na cestu do věčnosti.

Avšak s nesuází velikou kráčel Cyprián; mdloby se oň pokoušely a nohy jako by mu někdo zrovna podlamoval. Chvíli co chvíli odpočíval, stíral pot s čela, namácel si hlavu, — neočekával přece tak smutných novin. Té dívky je škoda, — že smrti neujde, nazíral patrně zkušený kněz; jeť Kallista o pevné, otužené povaze, nepoddá se jim. A za těchto nepokojných, bouřlivých čas nedělá soud mnoho okolků.

Zapomněl, že chtěl cosi nakázati jáhnu Pontiánovi, nedbal, že může býti sám lapen v každou chvíli a tolikéž uvězněn; vybavil z mysli, že zrádná Fryna se může v Sice mihnouti. Zná biskupa dobře a zradila by ho za bídný peníz ještě v tu minutu.

Jenom lítost a žal o žačku vzornou lomcovaly myslí muže dokonalého.

„Agellius tolikéž zmizel, snad je taky někde zatčen — totě, jako by konec světa byl již nedaleko; samé bědy a strasti!“ zle si stýskal kněz.

Posléze došli trapnou cestou města; hlídka ve bráně je propustila, ani nehlesnuvši. Byltě hoch z věznice strážníkům znám.

Dostali se šťastně až do vrat soudnice — a kde se vzala, tu se vzala — Fryna tady.

„Tohohle muže znám, je to taky...“, nedořekla.

Hoch ji postřehl ještě v čas. i chopiv kněze za ruku, ruče a mocně ho vlekl do vnitř. Bouchnul dveřmi zrovna před nosem prodajné ženě.

„Ty nezdvořáku, — to je nějaký nezpůsob!“ spílala Fryna; avšak lidé se jí vysmáli dokonale, když mermomocí dokazovala, že byl křesťan onen muž, co s hochem šel na soudnici.

„Jdi si vymýt oči, mlhou zašlých, křesťan ti poleze sám na úřad? Byl by leda blázen, dosti času, až ho udáš, ty ochechule. Však nebyl tvůj nebožtík manžel lepší ani syn — jdi jich taky udat, ještě's toho neučinila?“ posmívali se jí druhové.

Jako by jí žílu zafal, změřivši jedovatýma zrakoma smělého mluvku, odešla ani nedutajíc.

Biskup, vešed do bytu žalářníkova, byl slušně uvítán ne snad pouze chotí vězníkovou, anobř i žalářníkem samým. Řekli jsme dříve již, že běželo každé dobré srdce Cypriánovi v ústrety.

Nabízeli mu hnedle vína a jídla na osvěženou i posilněnou — avšak kněz pospíchal, laskavě poděkovav upřímným lidem, zrovna ku Kallistě.

Žalárnice ho tam dovedla, ale hnedle odešla — bylotě jí dívky z té duše líto.

„Ó, veleben buď, Pane, díkem nejvděčnějším, že jsi seslal záblesk blaha v srdce mé — že jsi popřál na věčnosti prahu, aby moje oči žalem kalné pohlédly v kouzlo zraků Sluhy Tvého, kynoucích mi v rájů žití dálných!“ zaplesala spanilá dívka, vidouc, že stoupá vzorný kněz Cyprián do vězení k ní.

Biskup, zapomněv všeho, pozvedl na kolena zbožnou dívku a zvolal: „Ubohé dítě — na tebe se smeklo všecko neštěstí, — doufej však, vždyť můžeš býti z vězení ještě vysvobozena,“ těšil příchozí.

„Nevíš, prosím, jak to u nás doma?“ dotazovalo se děvče chvějným hlasem.

Vyznal a nezapřel biskup, jak krutě navštívila ruka Páně příbytek Kallistin

I zalkala a zalkala zase nebohá Řekyně. Srdce jí krvácelo, když povážila, jakouže smrtí zašla věrná Faidra. Domek spálen, úroda zničena, zpustošeno všecko.

„A kde že Agellius?“ dotazovala se uvězněná; líce jí zahořely nachem.

„Nevíme o něm, zmizel. Avšak zatčen není, bylo by to již známo — nejspíše se někde skryl a čeká vhodné chvíle,“ odvětil kněz.

„Ó, kéž by se Bůh smiloval a zachoval **aspoň jej — mého Agellia!** Aristo o sobě nedá věděti — snad se někde veselí s druhy svými. Bůh ho naprav!“ lkalo děvče šlechtné.

Mlčeli oba — biskup uvažoval, jak by mohla Kallista býti vysvobozena — dívka se rozpomínala, kterak by spořádala věci svých.

Posléze se ujala hovoru uvězněná, pohlížejíc zaslzeným okem a zádumčivým úsměvem na hostě svého: „Nejdůstojnější otče — vím dobře, cože mně nyní svědčí — ne, prosím, vím to dobře — chvílky mé jsou spočteny, za několik málo dní ocitnu se na prahu věčnosti. Vždyť jsem pobyla dosti v radostech, štěstí i hojnosti. Jsem stínem pouze bývalé Kallisty, dávno již navrátila jsem Bohu duši z labyrintu světa — květ pozemského štěstí zvadlý vzpomínka jen pěstí. Vidím dobře zrakem ducha, jak mi kyne otec, žehná máti — smrti se nebojím. Prosím však z hlubin duše a svědomí, otče důstojný, obětavý sluho Páně, abys ráčil míti péči o mou čeleď pozůstalou. Pozemek zbylý po krutých pohromách nechť se prodá — peněz polovice budiž dána bratru Aristovi — bude li o ně totiž státi — a polovice nechť se rozdělí mé čeledi. Tuto kadeř,“ řkouc, vyndala ze záhybů šatu svého prstěnců krásných, černých, hedbávných vlasů svých, „račiž odevzdati na památku Agelliu milenému — **neboť proň přece vždy horuje srdce mé.** Až zemru, tož račiž o to míti péči, bych byla pohřbena do hrobu rodičů svých. Kde je to, sdějí s tebou žalárnice, ví o tom již. Do hlav ať mi dají kříž, do nohou nechť zasadí lilii. Ne třeba mi nádherného hrobu, prostý dostačí — však mi jej skropí jitro den co den stříbrnými slzami, a mladí ptáčkové mi zašveholí rok co rok chválu Boží a píseň o věrném milování. Věř mi, otče důstojný, větší bylo by mi trýzní, kdybych musila žít ještě dále klamným světem sama a sama. Je ve mně touha po něčem jiném než po štěstí a pohodlí — *marno, klamno mimo lásku a víru všechno na světě.* Samá nesnáze, ničemnost, mrzutost — každá hodina má svízel, každý den svou zvláštní útrapu — vše jenom barevný dým!“ povahovala dívka; o únavě, strachu, úzkosti nebo zastrašenosti ani zdání — spanilé zraky jí zářily jakoby věstkyni.

„Čeho sobě přeješ ještě, Kallisto?“

„Prosím tě, otče šlechtný, abys, poděliv mne tělem Páně a posilniv na cestu do věčnosti — ráčil odejít na hory. Z úkrytu nerač odcházeti, dokaváde se bouře neztiší. Až mne pohltí pohanský vztek, tož ochabne snad pronásledování. Račiž však, prosím, potom vzdáliti se z těchto krajin, znají tě tady všudy, jak mi pravila žalárnice. Tvůj život nutný je věřícím, račiž tedy uvážiti slova má a draho-cenného vzácného života chrániti. Odpust, prosím, že dovoluji sobě a dávám ti porady — nejsou to slova zpozdlého děvčete, anobrž dívky již již na smrt odsouzené, kteráž za hrob prohlídá. Prosím, rač dovoliti, abych šla ku správě Boží. —

Kněz, neřeknuv slova, posadil se a sledoval zpověď Kallistinu. Když dívku vyzpovídal a tělem Páně podělil, tož uchopiv ruce její chvějné, pravil, maje v mužném oku slzu bohatou :

„Býval jsem často u lůžka chorých křesťanů, pobýval se za veselých časů s mladými, starými, stýkal jsem se na soudnici tolikéž s odsouzenci na smrt — avšak nenalezl jsem v nikom nikde víry tak živé, mysli tak šlechtné, srdce tak citlivého ani svědomí tak útlého — tys vzornou dívkou. Za chloubu svou vyznávám, že jsem tě poznal, vyučoval, pokřtil — a dodal útěchy poslední.

Bůh ti odplatí, Kallisto šlechtná, zapíše nehynoucím písmem do knih zásluh lidských tvůj hrdinný čin. Svým věřícím budu vyprávěti i kázati o činech a víře dcery Aglajovy. Slunce ani měsíc nezajdou, abych ustal šířiti a vzdělávati chválu tvoji. Den ze dne, slouže nejsvětější oběť, vzpomenu tebe, jak se přimlouváš u Mateře Krista Ježíše, by odvrátila trestající ruku Boží od země nešťastné. Posilniž tě milost Páně, bys vytrvala a dokázala činem hrdinným, panenskou smrtí svou, že víra křesťanská má podstatu v nebesích — smrt trpká, odplata a zásluha však hojná. O bratra tvého budu míti péči nejpilnější jakož i o veškeré vzkazy tvé. Bůh tě posilniž a Panenská Máti Krista Pána chraňtež tě všeho strachu i zvikláuí. S Bohem, dívko — dá li mi Bůh, až na nebesích sejdeme se zase“ — potisknuv naposledy ruku útlou, potácel se ze světnice.

A zachytila ho Kallista a zlíbala ruce jeho zas a zase. Nemohouc se nabažiti lesku mužného, starostlivého zraku Cypriánova, vzhlíkala opět a opět naň. Posléze vedral se chabý lesk vycházejícího slunka skrovným oknem do světlice — Kallista pomněla, že může býti povolána na výslech chvíli co chvíli. Jak snadno mohl některý zbrojnoš postřehnouti obětavého kněze, potom by bylo veta po Cypriánovi.

I objevši ještě jednou, a to naposledy v životě svém vzor dokonalého sluby Páně, zašeptala: „Bůh ti odplaf hojným požehnáním šlechtnost, lidumilnost i lásku nezištnou!“ Krásné oči dívky spanilé poroseny byly slzou třpytivou.

Nemohltě ani slova ze sebe vypraviti kněz — položiv ruku na kadeřavou hlavu její, udělil jí požehnání, usmál se bolestně a — ubíral se s krvácejícím srdcem ze žaláře začky své.

Avšak výslechu nebylo ještě hnedle; až asi v desátou hodinu přišla žalárnice s úzkostlivým výrazem v upřímném líci a pravila: „Soudce prosí, abys přišla k němu vysvětlit včerejší události. Je dnes na laděn velmi příznivě; řci jenom, že's utrpěla ohromné škody, že tě surově uchvátili, hrubě vláčeli a posléze nařkli z křesťanství, a bude po všem. Vždyť to jenom řekneš, v srdci můžeš míti přesvědčení jiné,“ radila hodná žena.

Kallista však neřekla slova a mlčky šla za ní.

Ještě přede dveřmi napomínala sdílná žena: „Nebud' svéh'lava, škoda by bylo na stokrát mladého života i krásy tvé.“

Dívka neodvětila zase.

Dvěře otevřevši, zašeptala ještě žalárnice, pouštíc dívku napřed: „Poslechni mne, prosím tě.“

Kallista postoupila rázným krokem, nejevíc ani nejmenší obavy; pouze ubledlým lícem kmitnul nach studu, když se viděla, že je na veřejné soudnici. Bylyť tehda soudy veřejny, všemu obecenstvu přístupny. Prostřed byl stůl podlouhlý, kol něho úředníci, majíce hlavního soudce a vládního náměstka v čele. Stranou byly oltáře zasvěcené bohům Jovovi, Apollonovi a Poseidonovi. Nesčetných diváků stálo kolem, žádostivých, jaký as bude rozsudek.

„Pojď blíže,“ ozval se hlavní soudce laskavě. Měltě útrpnost s dívkou sličnou, opuštěnou.

Kallista zaplála jako oheň a přistoupila ku stolu, očekávajíc výslechu.

„Jaké, prosím, jméno tvé?“ otazoval se soudce.

„Kallista,“ odvětila tichounce dívka.

„Kdo byli tvoji rodičové?“

„Aglajus ze Salony, a Hesychija z Kavkazu.“

„Jsi již zletilá?“

„Nikoliv.“

„Tož, kdo tvým zástupcem?“

„Bratr Aristo; nevím však, kde je zrovna!“ pravila dívka nesměle. Stydělať se býřivým bratrem.

I dotazoval se soudce přítomných úředníků, není li kdo znám s dívkou, aby jí mohl v tu chvíli zastávat.

A tu vystoupil z lidu setník Calphurnius, že prý zná dívku a chce za ni jednati, čeho třeba.

Písař četl žalobu, jížto obviněna byla dívka, že se veřejně a směle hlásí víře křesťanské, — že pohnula svou čeledí tolikéž v ten rozum, aby přijala víru Kristovu, — že si vůči náboženství vládnímu vede s neobyčejnou pohrdou, potupou ano i výsměchem, a tudy prý dopustila se proviny, kteroužto císařský rozkaz trestati káže takto: Buď veřejně odvolá urážek a pohan vůči vládní víře učiněných a veřejně zanítí kadidlo na oltáři vládním bohům, a nebo ztrestána budiž trestem smrti, o jejížto způsobě rozhodne vrchní soudce s náměstkem vládním!

„Čím se obhájíš, dítě?“ otazoval se soudce — již zvukem řeči bylo patrné, že by rád dívku propustil z obžaloby.

A tu pozvedla Kallista spanilou hlavu, upřela jiskrné zraky, hlubší hlubin vod, rázně na soudce a pravila: „Jedním jediným slovem, jsem tě křesťanka.“

Obhájce Kalphurnius se trásl strachem jako kapka na listě — běželoť mu o život dívčin upřímně.

Hle, krásná Řekyně naň vzhlédla, pohled její jakoby žhavým prutem zažehl srdce jeho. Kéz by si dala říci a odvolala.

„Slyšela jsi však teď, že je křesťanská víra i bohoslužba přísně zapověděna u státě římském — tys přece

tolikéž poddanou císaře Decia. Snad's dříve neslyšela o rozkaze, a tudy pochybila's bezděky. No ovšem, jsi dosud mláda a nezkušena, nikdo ti o tom nepověděl — tož není divu, že's neměla ani slechu ani vidu o zákaze — není-li pravda?" ještě vlídněji dotazoval se starý soudce.

„O rozkaze jsem ovšem ničeho podrobnějšího nedoslechla, avšak, kdybych jej byla i znala, tož bych si nemohla přece vésti tou měrou, jak žádá zákon — *slušíť poslouchati spíše Boha nežli lidí, poroučí vůle Páně!*“ odvětila dívka, chvějíc se.

Soudce pokynul sluhovi a ten podal obžalované židli, na kteroužto se umdlená dívka ráda posadila.

„Vždyť však slyšíš, čímže tresce zákon ty, co rozkazu si nevšímajíce, přece činí po svém!“ vyvracel Kornelius. Nebyl taky nepřízniv dívce.

„Prosím; včera vlekli Kallistu dva pobudové způsobem neslušným, hanebným, urážlivým — snadno, že dívka jsouc podnes ještě polekána, ztýrána i ustrašena, odpovídá a neví, co odpovídá!“ hájil setník.

„Jsi unavena, dívko? Můžeme odročiti výslech na dobu příznivější,“ nabízel vrchní soudce.

„Nejsem!“ odvětila pevně a rozhodně obžalovaná.

Calphurnius se zlostí zrovna tetelil. Jakoby naschvál — každé příznivé nabídce se vyhýbá vrtošivé děvče.

„Nuže, čímže dokážeš svojí nevinu?“ tázal se starostlivě Kornelius.

Lid dole zahučel nespokojeně; trvaltě mu výslech dlouho — úředníci „dělali okolky“ s obžalovanou.

„Tož, odpověz, dívko, odpověz — čas kvapí, věc je důležitá!“ naléhal vládní náměstek, mrače a boče se.

„Pouze tím, že jsouc křesťankou, víry své zraditi jsem nemohla, nýbrž vždy a všudy jsem jí vyznávala, jak mi poroučí *zákon náš* a jak Kristus Pán, Syn Boha živého, dokázal, před celým světem potupnou smrt kříže podstoupiv pro mne i pro vás!“ odvětila dívka.

„Tudy na to — po tom se však netáže *zákon náš*, nýbrž poroučí, abys uctívala víru vládní a obětovala bohům našim!“ odvětil náměstek, zlostí se třesa.

„Tož, ať obžalovaná zažehne kadidlo na oltáři, a je vyhověno písmeni zákonitému,“ hájil setník.

„Ovšem; avšak zákon káže tolikéž, aby obžalovaný veřejně vyznal, že se zřiká víry své a že se přiznává náboženství vládnímu!“ opravoval jiný úředník.

„No, uznávaje, že opravdu dívka je ztýrána včerejším nemoudrým jednáním — začez ovšem budou provinilci ještě přísně potrestáni — ačkoliv sama tak přiznati se oslýchá, navrhuji, aby zanítivši kadidlo a vyznavši, že není křesťankou, byla propuštěna z obžaloby, jakož ať se jí též dostane příslušné náhrady za škodu, chátrou na jmění způsobenou,“ nabízel soudce. Všichni byli s ním v té příčině posléze za jedno — zželelo se každému spanilého děvčete.

I pokynul úředník, sluha přinesl kadidlo a rozdýmal uhlí. —

Vrchní soudce povstal a přijav úřední, ledovou, škrobenou tvář na oko, pravil hlasem slavnostním: „Vyzývám tě, Kallisto, abys dala několik zrněk kadidla do uhlí na počtu bohům vševládným svrchované říše římské, jakož i abys vyznala veřejně nám i lidu tu shromážděnému, že křesťankou nejsi!“

Chvějíc se po všem těle, vztýčila Řekyně ruku, šat se jí svezl z hlavy, bohatý vlas rozvlnil se kolem ní jako tmavé, zrcadlove jezero, oči upřela na soudce a zvolala:

„Vyznávám veřejně vám, soudcové i vám shromáždění, že jsem křesťankou, upřímnou dceří Boží Mateře, vroucí ctitelkou Ukřižovaného, že se obávám Soudce věčného, a než bych se zřekla víry v Boha Trojjediného, že chci raději hořkou zemřítí smrtí.“

Obrátivši se k lidu, zvolala ještě: „Bohy vaše národní považuji za chabý výtvar bludných myšlének, pouhý otesek kamene, zlata nebo stříbra, kterémužto zanítiti kadidlo *nezanítím a nezanítím.*“

Ozval se řev lidu jakoby rozvlněné moře: „Lvům rouhačku, roztrhejte ji, jen na ni!“ a již již se dobývali na soudnici podráždění pohané, aby rozsápali spanilou Řekyni.

Soudcové jako by zkameněli: toho neodvážil se nikdo ještě mluvit — od časů Septimia Severa neslyšeli, že by byl někdo pohaněl bohů národních takovýmto palčivým, veřejným způsobem.

Setník Calphurnius jakoby omráčen — v mozku mu hučelo, na srdci hlodalo — vidina manželství jeho s Řekyní zmizela.

Soudce pokynul zbrojnoši, kterýžto odvedl Kallistu do vězení; obrátiv se k rotícímu a hloučícímu se lidu, těšil ho: „Uradíme se o smrti rouhačky — nebojte se, trestu neujde!“

Zatím však přes to přese všecko byl přece přízniv u vnitru svém dívce spanilé, „horlivé křestance“!

Úředníci od hrdelního soudu se sešli i uradili v ten rozum, že požádají vládního náměstka v Kartagu za úsudek v této příčině — dá-li svolení, aby byla volna vrtošivá Řekyně, nepřiznavši se víře vládní, tož ji propustí — neboť potom mohou spoléhati, že jim tak kázal vyšší rozkaz, kdyby s tím nebyli buřiči spokojeni — nedá-li svolení, tož buď, jak buď, musí smrtí zahynouti.

A přece si vyhradil starý soudce i pro ti vůli zástupce vládního ze Sikky, aby byla obžalovaná podrobena ještě jednomu výslechu; odvolá-li tam, tož, že jí tolikéž má býti popřáno svobody.

Setník Calphurnius spěchal rovnou cestou do žaláře Kallistina.

Zastal zbožnou dívku, ana zrovna na kolenou klečíc, vroucně děkovala Bohu za prokázanou vytrvalost — neslyšela ani, že se dvěře otevírají.

Mladý muž vyčkával, až odbude Kallista modlení. Když mu to však bylo dlouho příliš, tož, uctivě se přiblíživ, dotekl se její hlavy a zvolal: „Prosím, odpusť, že vyrušuji — avšak přicházím za příčinou veledůležitou!“

Dívka se ohlídlá a vidouc svého obhájce, povstala a podávajíc mu chvějnou ruku, přivítala a děkovala mu za službu ochotně prokázanou.

„Předkem a nejprvé tě prosím a žádám, dívko rozmilá, abys mne vyslyšela a uznala slova má.

Již, když jsi chodívala na zábavy do Sikky, horoval jsem pro tebe — netušil jsem si však, že bys mi věnovala přízeň. Nyní nejsem již s to, abych se ještě ovládal déle — buď mojí ženou, pomohu ti ze žaláře, prchneme, uhájíš života svého, zůstaň si křestankou, jenom přijmi srdce mé —

přijmi, přijmeš?“ otazoval se sličný mladý muž. I uchopiv rukou Kallistiných, líbal je vášnivě, ztápěje zraky své v hlubokých očích dívky milené.

Druhdy bývala Kallista přízniva setníkovi. Lišiltě se od svých druhů tím, že jsa šlechticem, nepronásledoval kde které slušné dívky, ani se nevěnoval výhradně zahálce, nýbrž dával na jevo spíše ušlechtilý mrav, miloval mírný obyčej a vážnější hovor. A byl taky Calphurnius pohledný muž — štíhlý jsa jako jedle měl vlasy samý prsten a zuby jako sníh.

„Nemohu, nemohu — učinila jsem slib před tváří Boží, kterýžto má platnosť až do hrobu!“ odvětila dívka, ponechávajíc pravice své v rukou mužových. Tajný hlas ji lákal, aby se chopila nabídky a dostanouc se na svododu, žila křesťansky.

Tu však kmitla se před zrakoma jejíma nebožka máti, jak se pachtí nezdvižným břemenem. — „Nemohu, nemohu, pusť mne!“ zašeptala dívka.

„I můžeš dosti, můžeš, jenom chtěj!“

Pamatuješ li se, dívko spanilá, oněch blahých dob, kdy jsem s tebou tančival v Sice? Vypravovali si o tom kolle-gové moji po dlouhý čas! Obcházela's mne prý lehkými krůčky, jako když laňka prchá kapradím před lovcem, vznášela's se, jako když se motýl kolíbá nad keřem rozkvětlým, vzpínala's se a poskočila's bujně a směle jako prudká vlna rozvodněné bystrice — a což ty tvé vlasy, jak se ti v kole rozpletly, jaké jenom házely lesklé, bohaté vlny — víš o tom ještě?“ jemně se dotazoval setník.

„Možno dosti — nyní však není kdy, abych o tom přemýšlela — vážnější čekátě mne úloha,“ odvětila dívka, vyvinouc pravici z rukou jeho, popošla k oknu.

Vida Calphurnius, že všecko marno, pokusil se ještě. Klesnul na kolena, a než ještě ho mohla dívka pozvednouti, zvolal jakoby z hloubí srdce svého: „Kallisto, jediná ty perlo drahá, jižto pro mne chová svět — můj celý osud se na tvém chvěje retu — vyhov mi, pojd' se mnou — hvězdy ti snesu s nebe. Vždyť tys jako den a noc vůči jiným dívkám, jako život a smrt — vždyť kráčí láska volně i po propastech, zda snad zastraší mne víra tvá? I nikoliv!“

Ó, promluv již, buď mou, jsem bohat, mocen; vše ti k nohoum snesu.“

Chtěla ho Kallista vyrušiti — nedal se.

„Chceš na sever, kde sosna kadeř tmavou obzírá u spanilém jezeře — či kde věčná zima trůní — nebo volíš step, kde širá pláň splývá s modrou nebes bání — či kocháš náš slunný jih, kde se platán s vínem sprádá? Miluješ hrdá města, kde bujný život blýská, nebo se ti zamlouvá snad tichý venkov — nuže vol jen, vol! Rozhodni se! Chceš býti chotí, chceš andělem být mým — či mne zaporným snad slovem srazíš s ráje prahu v pustinu?“ doprošoval se sličný muž.

Avšak pozvedla jej rozhodná dívka ze země a pravila: „Je-li láska tvá čista, nezištna, tož uznáš, co ti řeknu nyní. I kdyby mne nepoutal svatý slib, že jsouc pannou, sama a sama dožiji se hrobu tmavého, abych mohla vysvoboditi rodičů svých z muk a bratra z jařma hříchů, že si vyrvu i živé srdce z ňader ve službě Páně — tož bych ti nemohla přece ruky podati. Nabízel mi ji tolikéž vzorný, poctivý muž — odřekla jsem však se srdeem krvácejícím, nemohouc pro slib svůj. Věz, kdyby bylo možno, tož bych podala chutě a hnedle ruky své Agelliovi, tak se zove onen muž. Avšak život můj je Bohu posvěcen.“

„Tož se přiznám taky víře křesťanské — pro tebe rád všecko učiním,“ nabízel Calphurnius.

„Jsi ochoten? Tož dokaž upřímnost slov svých, pospěš do Kartaga, dej se pokřtiti a buď křesťanem,“ vybízela dívka.

„Vždyť prý blízko Sikky taky křesťanský kněz — nevíš o něm? Snad ještě dnes bych mohl tak učiniti! Šla bys potom se mnou?“ horoucně žádal muž.

„Nemohu; vždyť jsem ti řekla, proč! Avšak považ, že životu mému na krátce — mám se ještě co modliti, aby se Pán Bůh smiloval a vytrvalosti mi popřál — prosím tě, dopřej mi samoty — žádá tě za to dívka *nad hrobem!*“ lkala Kallista.

„Tož ti přeji všeho dobrého — slova tvá mne ranila hluboce, přehluboce — miluji tě však přece!“ Podav a potisknův vřele ruku spanilé dívky, odešel pomalým krokem ze žaláře.

Bylo již hnedle poledne.

Přišla žalárnice s obědem, použila veškeré řečnické zručnosti, domlouvajíc svéhlavé dívce — nabízela, že ji ze žaláře vyvede na svobodu, ačkoliv běželo o chléb i život žalárníkovy rodiny, kdyby byla Kallista uprchla.

Avšak marno — marno.

Žena odešla — dívka si klekla a modlila se dlouho a dlouho.

O strachu, že smrt nedaleko, o zděšení, že muka hrozí již — ani potuchy.

Pomodlíc se, procházela žalářem a uvažovala, zda by nebyvalo snad lépe, kdyby byla pověděla Calphurniovi, kdeže pobývá biskup Cyprián?

Kdo však ručí za to, že setník, dohněván jsa odmrštěnou nabídkou, nevyzradil by kněze? Možno dosti, že ho rozejde chuť do víry křesťanské, až se proběře ze zamilované závratí.

Avšak Kallista křivdila Calphurniovi — myslil na ni stále, slib, kterýžto jí dal, považoval za svatý.

Až se bouře trochu ztiší, hodlal slovům Kallistě daným vyhověti — teď nebylo možno, opykal by toho naposledy taky smrtí. —

Zatím se povedlo vládě, že sehnala svými jednateli a náhončími trochu potravy, čímž ukojila aspoň na chvíli lůzu zbylou ve městě.

Chátře za městem tábořící házeli vojáci z hradeb chléb i maso — do Sikky jí pustiti však nechtěli — dalo dosti práce, aby ovládli lidem ve městě.

Calphurniovi dostalo se úkolu, aby krotil rotících se zástupů po ulicích — vykonával službu svoji však velmi rázně a stručně. Kde se dalo jen, tož přitiskl notný štulec tomu onomu pobudovi anebo ho citelně zbraní pohladil.

Vířilať v něm zlost — kdyby nebylo lůzy nekárané, mohla Kallista žíti na svobodě.

Takto však musila vláda cháturu zaměstnati, aby nepostřehl lid chyb a poklesků úřednických.

Úředník, kterýžto měl na práci, aby dovoloval vězňům návštěvy, zapověděl dnešním dnem všech návštěv — obávalť se, že by byl vyrušován tazateli pohanskými, kdy bude hanitelka římských bohů přece potrestána.

Proto byl taky Řek odmrštěn, když odpůldne šel o dovolenou požádat, by mohl navštívit sestru nešťastnou.

XXIV.

Ačkoliv se již svečeřivalo, tož byl přece starý Julius Aristovi po vůli, a šli v tu chvíli znova prosit Kornelia o přímluvu a poradu.

Římskému úředníkovi nebyla zrovna vhod pozdní návštěva. Utlumiv však nelibý pocit, nalíčil tvář příjemnou, tazaje se, čehože si přejí pánové?

„Kornelie — viš dobře, proč přicházím k tobě — odpusť mi, že jsem tě tehda urazil na hostině Juliově, zapomeň — vždyť jsi prý šlechtíkem, tak jde o tobě všeobecný hlas. Máš vážné a vzácné příznivce i známé na úradech v Kartagu, v Římě i tady. Neopouštěj mne — přímluv se za ni, prosím tě pro všechno, co ti draho a milo!“ prosil úpěnlivě bolem zkrušený Aristo.

„No, vždyť jsme jí nabízeli na soudě svobodu i volnost i náhradu za škodu chátrou způsobenou — jenom ať se zřekne víry křesťanské a přizná se veřejně náboženství vládnímu — vedli jsme si vůči ní s nevšední mírností, ano i uctivostí — nic platno však, setrvala a neslevila ani za mák ze svého.

Neběží tady o nic, jen ať řekne: Nejsm křesťankou! Nechce však živou mocí. Buďto je svéhlava nebo umínлива nebo vrtošiva — smrt vidí před sebou, a ne a ne. Což mohu já učiniti?

Pochybuji velice, že ji zproští soudcové vězení, nepřizná-li aspoň na oko zákonité moci!“ vysvětloval Kornelius.

„Je to nesnáz, je, s těmi křesťany! V Kartagu i na okolí pohynulo jich prý mnoho již — a mnoho jich zase je, co se zřekli na soudnici víry své a došli svobody!“ pravil Julius.

„Co si jenom počnu — umínлива je — a jak prosím, nemohl by jí nikdo propustiti z obžaloby, třeba nevyznala pocty bohům římským?“ dotazoval se rozechvěně Aristo.

„Pouze vládní správce v Kartagu — zdejší jeho za-

tímny náměstek nikoliv, protože nemá dosud dekretu!“ odvětil Kornelius.

„Jsi s ním dobře znám — prosím tě, dej mi doporučenou — vydám se k němu a zaprosím ho. Měl taky dceru, uzná, co to, zemře-li dívka na popravišti. Zatím dojdu k sestře do žaláře a narovnáám jí trochu rozum!“ prosil zbědovaný Řek.

„Třeba, dám ti doporučenku — avšak pravím upřímně, pochybuji velice, že ti prokonsul vyhoví. Jeho dcera byla chátrou kartaginskou roztrhána pro víru křesťanskou — zapřisáhl se prý bédující otec, že vyhubí křesťanské plémě od vetché stařeny až do nemluvněte.“

„Přece to zkusím, buď jak buď,“ žebronil Aristo.

Kornelius odešel do pracovny, napsal vřelý list prokonsulovi jakož i vstupenku, aby mohl Aristo volně navštívit sestru v žaláři.

Zarmoucený Řek chtěl římskému úředníku samými díky ruku políbiti — Kornelius ovšem nedopustil, anobrž zdvořile vyprovodil návštěvníky až na práh.

„Zítř ráno dojdu ku Kallistě a pořádně jí vše vyložím a zdůvodním — hanbu na hanbu mi dělá. Však ona musí napravit, a to veřejně vinu svoji, kdyby i nechtěla — jsem tu taky ještě, donutím svěblavé děvče, nebude-li se mu chtít!“ horlil Řek.

„Nevím, nevím, svedeš-li co po zlém s ní, má svou hlavu, víš to sám,“ vyvracel Julius.

„Jak se daří Agelliovi?“ dotazoval se Aristo.

„Nevíme, kde je — jako by se zem slehla po něm — ani slechu ani vidu!“ lhal starý strýc.

„Čistých nesnází připravil mé sestře, ať si za to zodpoví — to věřím, teď, když je zle, tož se skryl někde — to by každý dovedl,“ hněval se Řek.

„I neskryl se nikde — odešel snad někam za obchodem,“ vymlouval Julius, potutelně se usmívaje.

„Ano, ano — kdo chce, ať tomu věří!“

Zatím došli domu Juliova — Aristovi se nechtělo dále, raději by byl mluvil s Kallistou — otálel.

„No, pojd' ke mně, dnes se k ní již nedostaneš, do lázní taky asi nepůjdeš, domek ti zničili — tož, kam bys šel — pojd' k nám!“ vybízel strýc.

Aristo, byv upamatován, do jakýchžte smutných dostal se náhle konců, zasmušil se velice; líto mu bylo i žel z toho srdce, že se zapomenul tolik, nestarav se o nic, leda o zábavu a kratochvíli. — „Obětí prostopášností a nerozvážeností mých ubohá je Kallista,“ zalkal pro sebe.

Jídla se ani nedoteknuv a na lože ani neulehnuv, chodil po veškeru traplivou noc po pokoji, taky otevřel okno a hleděl v onu stranu, kde nebohá sestra úpí v žaláři — srdce se mu bolestně sevřelo, kůra ledová propukla — štkal a plakal a plakal — škoda, že již pozdě.

Sotva první zábřesk jitra pozdravil zemi divou bouří zmítanou, již kvapil jakoby na perutích do žalářů. Vydobýv z kapes trochu peněz — mnoho jich neměl — vnutil je zbrojnošovi, aby ho zatím vpustil do vězení, dovolenou prý má. I ukazoval vstupenku s podpisem Korneliovim.

Zbrojnoš neměl mnoho chutí, bylotě dříve třeba, aby věděl o tom úředník, jehožto dozoru svěřeny byly žaláře — vida Aristo, že se k tomu nemá voják, vnutil mu ještě trochu peněz a vtiskl vstupenku do ruky, řka: „Až se vzbudí vrchní dozorce, tož mu dej tento lístek.“ Co zatím rozmrzelý vojín, slabikuje pomalu lístek, odstoupil ode vchodu, tož vklouzl Aristo jako kočka do průjezdu a již pádil k žalárníkovi.

Žalárník uslyšev, že je Kallistin bratr a že si vyžádal dovolené od Kornelia, pustil ho bez okolků.

Kallista dávno již procitla, spala jenom chvílenku — ustrojivši se, pomodlila se vroucně a hleděla malým okénkem, jak se slunko z mlhy dobývá.

Ozvou se kroky — dívka se ohlídne: „Ah!“ vzkřikla, Aristo byl jediným skokem u ní: „Kallisto, Kallisto má!“ jásal, tiskna sestru na prsa úchvatem.

„Bdím-li či sním? . . . Nikoli, není to přelud, vždyť jsi na srdci mém živa a zdráva — sestro, sestřičko, tys opět moje!“

Tolikéž dívka byla všecka potěšena, jednak, že se Aristo zase k ní zná laskavě, bratrsky, jednak tajemná úzkost ovládla jejím srdcem, že brzy, brzy již ho pozbude — bylať přece jen upřímnou sestrou.

„Pro tu chvíli jsem tvá, zúplna tvá, bratříčku drahý!“
Dívka vášnivě ovinula rámě kolem šíje Aristovy, a

v horoucném políbení setkaly se duše bratrova i sestřina. Oči obou zavlhly slzou radosti, jejímžto hlasatelem za nastalého ticha bylo dvě srdcí láskou spjatých. Dlouho tak těsně spjati jsouce dleli, unášeloť je vlnobití žhoucích citů blahého shledání, než opět slovo proklestilo si dráhu ze srdce na jazyk; a ještě slovo, jež se vyvinulo ústy, dělilo se s vroucími polibky o čas.

„Kallisto má, sestro rozmilá, ty perlo mého života, slunce lásky sesterské — uposlechněš slov bratra svého, když ti poradí upřímně?“ dotazoval se Aristo, třesa se všecek nedočkavostí a strachem, jak již již asi rozhodne sestra v nebezpečí tonoucí.

Myslil, že se mu snad prsa rozskočí, pováživ, že by spanilá, dobrá, laskavá, trpělivá dívka zemřítí chtěla na popravišti.

„Nuže vyslov, vyslov jen radu svoji, bratře mileny,“ ozvala se dívka. Vyvinuvši se jemně z náručí Aristova, objala pravou ručkou šíji jeho a vzhlídnajíc unylým okem na bratra, očekávala, co řekne as.

„Již na třetí den strádáš v žaláři — tělo tvoje neodolá chorobě — jsouc neústupna, podráždíš a poštvěš soudce na sebe — povol, povol prosbě mé — zůstaň si v srdci křestankou, avšak na oko se odřekni víry, abys zachovala život svůj!!“

Sestro, sestřičko rozmilá, Kallisto drahá — vidíš, jsem opuštěn bez tebe jako pláň v poli, nemám nikoho na široším světě — poslechni, oč tě žádám! Žij zase se mnou, přičiním se se všech sil, abych nahradil, čím jsem se provinil na tobě — opravdu, upřímně ti to slibuji — nebudu potom ani králi závidět, jen když ty mi zůstaneš — ty moje dobrá, předobrá Kallisto — patře na tebe, myslím, že vidím nebožku matičku — jsi živý její obraz!“ žebronil pykající bratr a zlíbal kadeřavou hlavu sestry své.

Kallista neříkala slova — prudký boj se opětně odehrával v prsou hrdinné dívky — slova Aristova ryla studenou ocelí v srdci jejím — div se jí ňadra žalem a bolem neprolomila.

A tu kmitla se postava otcova opětně myslí Kallistinou — něco jí stále našeptávalo, že pouze smrtí svou

dobude dokonalé výsvobody svým drahým a milým. **R o z h o d n u t o j e !**

Ovinuvši kypré rámě okolo krku bolem zkrušeného bratra, zaštkala: „Pozdě, pozdě již, milý bratře! Již dávno dobojován boj v srdci mém — světu jsem dala výhosť zúplna.

Vždyť není smrt tolik strašlivá a děsna — jeť to pouze tmavá brána, kteroužto vcházíme v život věčnosti. Věz, že bych nebyla šťastna již na světě — znám se nejlépe. Nejsm jako jiné dívky — umínivši sobě to ono a nevykonavši toho, byla bych na vždy rozervána a nešťastna. Věřím svému tušení, věřím hlasu svého svědomí, že pouze **s m r t í** mučenickou dobudu vám i sobě života věčného.

Věřím ráda, že mne miluješ upřímně — miluji tě též a milovala jsem vždycky — tož, pro tu svou vroucí lásku bratrskou učiň, oč té prosí Kallista tvá. Až pominou bouřlivé doby, a církvi Páně lepší vzejde čas — dej se pokřtít přímluvím se za tebe u trůnu věčného, abys zemřel pokojnější smrtí, nežli mně je usouzena!“

„Sestro, mně se obrací srdce studem, hněvem a lítostí — což nenabudeš nikdy rozumu — odřekni se veřejně a jsi volna. Kdo o tom kdy slyšel, aby dívka sama podrobovala se trestu smrti?“ mrače a boče se odvětil Aristo. Vyvinuv se z náručí sestřina, chodil prudce žalářem.

„Kdo o tom kdy slyšel? To jsi Řek? Což statečná Adrasta,* umírajíc dobrovolně, aby zachránila utrpením život choti svému? Anebo věhlasná Ifigenie obětujíc se za blaho tisícův? Což vzorná dcera i sestra Antigona, provázející slepého otce do vyhnanství a pohřbívající bratra, ačkoliv vědoma je toho, že jí za čin onen svědčí smrt?“

Zda se neobětovaly ženy ony? A když neváhaly a dobrovolně života se vzdaly pro blaho dočasné, tož nemohu já, křesťanka, dokázati veřejně, že mi dražší víra Syna Božího nežli marné trety pohanských obětníků a zesvětačilých státníků a filosofů?“ dotazovala se Kallista.

„A kde nalezneš Spasitele, jak jsi přesvědčena o tom, že je v skutku a v pravdě,“ vyzvídal Aristo.

* Viz článek „O ženách řeckých“. Příspěvek do kulturní historie řecké. Napsal Dr. R. Cumpfe. Ve „Zlaté Praze“ na r. 1886. Str. 7.

„Nalezáme ho ve chrámě, nalezáme ho, milý Aristo, před svatostánkem, uvrhneme-li se na kolena a nakloníme-li hlav svých. V Kartagu i v Sice jsou chrámy — jdi tam, až se ztiší bouře a poznáš, najdeš-li pokoje a přesvědčení o Kristu Pánu!“

„Vždyť budeš terčem posmívavých lidí a pohádkou všeho okolí,“ namítal Aristo — v mozku mu slova sestřina vrtala, v srdci hlodala.

„Neboj se, ni nejmenší poskvrny neutrpí skutkem mým čest tvá ani má!“ vyvracela Kallista.

„Chystáš mi hanbu na hanbu,“ opět si stěžoval Aristo.

„Pochybuji — s nikým jsem se nestýkala v poslední doby — seč jsem byla, tož jsem se snažila vyhověti všem, s kterými jsem měla co činiti!“

„Vyzkoušenou to věcí, že jsi bývala ode dávna umínliva, hašteřiva, svárliva — nikdo ti vhod nepromluvil ani nevstoupil,“ mrzel se bratr.

„Ovšem — bývala a jsem dosud mnoha a mnoha chybám podrobena — avšak o tebe, tuším, jsem ani okem nezavadila z úmysla. Přece-li však, tož mi promiň!“ prosila dívka, pohlížejíc na Arista zaslzeným okem a zářlucivým úsměvem.

Na chvíli utichli oba.

Aristo viděl již, že zhola ničeho nesvede se sestrou. Úzkost lomcovala vrátkým jeho svědomím — umínil si, že se pokusí jiným způsobem.

„Vydám se na cestu do Kartaga, zaprosím prokonsula, by tě propustil v ten zámysl, že ti netřeba, abys obětovala vládním bohům — jsi srozuměna?“ otazoval se Aristo.

„Potom ano — mohu-li veřejně doznati, že křesťankou jsem a křesťankou zůstanu!“

Aristo se chystal, že odejde z vězení — avšak sestra měla tušení, že ho asi neužří již.

Popojdouc k němu, pravila:

„Kdyby mne však do těch dob, než se navrátíš z Kartaga, nebylo již — tož buď o té laskavosti a zachovej poslední slova sestry své. Pozemek prodej, polovici rozděl mé čeledi, kterážto ztýrána a všecka nemocna jsouc, odpočívá na popluží Felixi Euthumia. Faidra nepotřebuje ničeho již — odpykala sama za nás za všechny

bolestivou smrtí, jak snad víš. Agellia mi pozdravuj — snad se ti zasteskne po sestře časem — tady máš moji podobiznu, našla jsem ji v kapsáři dnes v noci, myslila jsem vždycky, že se mi někde ztratila. Malovala jsem ji sama, je tomu asi půl léta, a to z obrazu, který jsme měli ještě z domu, jak víš. Vyptej se u Agellia, kdeže biskup Cyprián, domluv se s ním o závěti mé; abys nevyzradil vzorného kněze na úřadě, prosí tě sestra nad hrobem. Tady máš kadeř vlasů mých — a tady máš posléze ruku mou i slib, že za tebe vřele zaprosím tam na věčnosti. Což vyřídím od tebe rodičům milným, až se s nimi shledám?“ otazovala se dívka, majíc oči samou slzu.

Aristo mlčky přijal podary sestřiny; uschovav je, odvětil: „Zatím ti dojde z Kartaga milost, odlož smutek a neveď takových řečí. Raději se vydám na cestu hnedle — bohové tě chraňtež.“

Podávaje Kallistě ruku, chystal se odejíti. Sestra ho objala, zlíbala, objala ještě a hleděla naň dlouho, jako by vtisknouti chtěla obraz jeho v duši svou.

V tom zavzněl povel, stráže se střídaly — Aristo se upamatoval, že čas kvapí, aby byl raději na cestě již. Políživ sestru n a p o s l e d y na čelo, odešel kvapným krokem ze žaláře.

Opatřiv na cestu nejnnutnější a vypůjčiv si od setníka Calphurnia komoně, uháněl šipkou do Kartaga.

K Juliovi již nešel! Očekával starý obchodník dlouho, brzo li se okáže Aristo — avšak mladý Řek nepřicházel.

Setník si chtěl Aristovi stěžovati do Kallisty, že ho odbyla — avšak Řek přetrhl mu rozprávku, řka, že nemá zbytečného času.

I uháněl jako by mu hlava hořela, kdyby byl tak věděl, že je všechno marno!

Zatím však šla městem Sikkou řeč o Kallistě — každý o ní vypravoval každý se jí podívoval.

Mnohý chabý křesťan, kterýžto, chtěje se vládě zalíbiti, anebo šat sobě pozlatiti, všudy a vždy císaři Deciu nezaslouženou vzdával chválu a víry veřejně se odříkaje, pro bohy horoval pohanské — otrásl se až do dna, svědomí se mu probudilo — uvažoval, přemítal — až najednou spěchal tolikéž na soudnici, udat se, že taky křesťanem.

Obětníci pohanští zlostí zelenali, slyšíce takovéto neblahé zprávy.

Již druhým dnem, co Kallista strádala v žaláři — téměř každý si vypravoval o tom, jak neohroženě a směle vyznávala „slabá dívka“, smrti se nelekajíc, Boha svého — toho nebylo od časů S. Severových slycháno.

Než dostoupilo slunce poledne, již osm křesťanů ocitlo se v žaláři — sami se přišli udat.

Sám vládní zástupce pomalu přiznával v srdci svém přízeň hrdinné dívčině — kdyby nebyly časy tolik nebezpečny, tož by ji propustil ještě v tu chvíli.

Posla do Kartaga odeslal hnedle záhy z rána, aby mu vzkázal prokonsul, má-li být dívka propuštěna.

Patrně, že ani vrchního obětníka nebylo tajno, jakých že „pohanů urážek veřejných vůči bohům vše vládným“ onehda na veřejném soudě dopustila se „pyšná křesťanka“.

Uslyšev, že měla vytrvalost Kallistina zdatný účinek, jelikož vzbudila uspalé svědomí mnohých křesťanů, sdělil se věcí tou tolikéž svým kollegům. Ustanovili se v ten rozum po dlouhé poradě, že buď jak buď musí býti uvězněná dívka co nejdříve zprovozena ze světa. Soud otálí jakoby zúmýsla s výkonem rozsudku. Není jinak, než aby některý z obětníků pohanských vykonal trest smrti její sám. I nabídl se hlavní kněz, muž to již u pozdním, vetším stáří. Dábel mu našeptal způsob, jak by vyhověl úkolu svému nejlépe; svraštelou, vychrtlou tváří v hříších sešedivělého pohana kmitnul paprslek ohyzdné radosti. — „Do dvou dnů nežije rouhavá křesťanka již!“ jásal, sliboval a pochvaloval si zapeklitý hříšník.

Na cestu do Kartaga a z Kartaga třeba bylo nejméně dvou dnů, do těch dob měla se Kallista těšiti ještě životu.

Chvíli co chvíli byla u ní žalářnice, ponoukajíc a vábíc dívku, aby dadouc výhost svéhlavosti, přiznala na oko zákonu váhu a moc — marno.

Sám vrchní soudce, což nebývalo slycháno ani vídáno — přišel navštívit Kallisty.

Byl to již kmet důstojného zevnějšku, citlivého srdce. Otcovskými slovy snažil se, aby přesvědčil a vysvědčil

dívce nebezpečí a vrátkou nejistotu, jížto se vydává — zhrdajíc nařízením císařským.

Oči mohl nechati na spanilé Kallisté — škoda, přeškoda, že si nedá a nedá říci!

A čímže se Agellius zabavoval v ty doby?

Trapnou nejistotou a dlouhou chvílí.

Chtěje zkonejšiti nepokojné svědomí, jal se studovati — za chvíli mrštil knihou na stůl — mysl měl rozervánu.

Vyhlídka byla skrovna — tož chodil nejvíce malým vězením, až unaven jsa, nemohl nohou ani unést.

Tuť se položil na lůžko a přemýšlel.

Dva dni tomu, co je uvězněn.

V každý den ráno našel na stole dopis od strýce, kdež mu líčí, jak se věci mají v Sice.

Kudy ten dopis sem dochází? Nemohl se dopátrati. Juba neřekl ani slova — téměř po celý den sedí a pořádě jenom sedí za stolem, hledě do prázdna — živý stroj!

Promluví-li Agellius naň, tož se ohlédne jenom matně a nerozumně, oči jeho jako by pozbyly lesku.

A přece, jakmile Agellius ulehl a usnul, přikradl se jako kočka k posteli po celý den blbý Juba a naslouchal, opravdu-li tvrdě spí bratr jeho.

Přesvědčiv se, že ano, dal umluvené znamení, otvor na stropě se objevil, dopis letěl na zem — bylo-li třeba, tož i jiné věci byly dopravovány. Hoch uchvátiv list, dodal ho na stůl a sám šel taky spat.

Ve třetí den na večer však zmocnila se Agellia veliká úzkost a bázeň, nohy se mu chvěly, klesal, sotva se doplazil ku stolu.

Na čele mu vyrážely kapky potu, v hlavě hučelo — jako by mu srdce někdo svíral kleštěmi.

Nikde neměl stání, z očí vyhrkly slzy, silný muž dal se do bědování a pláče.

Kleknuv na zem, jal se zbožně modliti, avšak mysl mu ulétala jinam.

„Kdeže Kallista? Bůh milý ví. Živa-li a zdráva? Je na svobodě? Či ji zachvátily surové spáry pohanské?“

Kolik je hodin? Teprve půl desáté! To dnes hodiny pomalu ubíhají.

Což Cyprián, jak se mu asi vede?

Bože, Bože, to je soužení.

Bláhový strýc, kdyby věděl, jaká mi spůsobil muka a žaly.“

Ulehnu si chvíli na lůžko, obracel se se strany na stranu, nebyl a nebyl s to, aby usnul — úzkost a strach jím lomcovaly.

Vyskočiv z lože, stiskl horkou hlavu třesoucíma se rukama a zvolal: „Můj Bože, což mne zase stihne nějaká nehoda snad jsem nebyl dosti již pronásledován krutými ranami? Nebo snad *ona* kolotá se v nebezpečí? Pane, nepouštěj jí — jeť tak hodua, spanila, šlechetna!“

Juba dobře pozoroval, že je nějak povážlivě nepokojen bratr jeho, již již chtěl dáti znamení; a tu se Agellius ztišil — podepřel hlavu a přemítal; neusnul však do rána ani na minutku.

Aristo uháněl s větrem o závod do Kartaga! Jak ne, litoval sestry své, nedalať se láska bratrská tak zhola zapřítí a zatajiti — bylo mu však taky o jméno a čest před světem — dosud míval první slovo u společnostech a zejména na zábavách — teď by náhle pozbylo jméno jeho ceny. Ukazovali by naň: „Toť on, jeho sestra zemřela na popravišti!“

Za ním nedaleko jel tryskem soudní sluha — pán mu nakázal, aby nešetřil koně -- buď jak buď, do dvou dnů ať se prý navrátí jistě.

XXV.

A cože zatím uvězněná? Vedla si svou vahou — modlila se a připravovala — na smrt!

Taky starý Julius jí byl navštívit, ale nepochodil. Odešel brzy. Cestou si bručel: „Jsou někteří lidé přece zpozdilí — taková pohledná dívka — štěstí se jí nabízí, jen po něm sáhnouti, a ne a ne! Totě vrtošivost — kdyby s ní byla řeč, *dal bych jí Agellia a všecko své jmění..* Jaké má jenom malebné vrkoče hustých, černých vlasů, vkusně vroubících obličej vskutku a pravdě spanilý. Pod liliovým čelem září záchvatným plamenem dvě svůdných, jiskrných očí, růžové poupě měkounkých rtíků zve zrovna k polibkům. Sněhobílý krk, útlé tílko — všecka její postava jako krásný

květ houhající se na útlé lodyze — krásná její pobledlá tvář září jakoby vnitřní blažeností — a přece na smrt může býti odsouzena v každou chvíli.

Dobře, že mám Agellia tak bezpečně ukrytého; kdo ví, zda by posléze nechtěl zemřítí dokona s ní. To by mi ještě něco svědčilo. Ale škoda jí je, na stokrát jí je škoda — není rady, není pomoci!“ Pokrčiv rameny, spěchal domů.

Zatím však starý, pohanský obětník usmyslil si již zvláštní lešť: Půjde k vládnímu zástupci a namluví mu, že jsa zaujat rozhodnou vytrvalostí dívčinou u víře, přeje si, aby s ní mohl pohovořiti sám — po případě se prý pokusí, aby jí vrtochů vymluvil a získal víře národní.

Za dne se mu nechtělo, aby nebyl lid upozorněn a nehloučil se — umínil si tedy, že požádá, aby spíše záhy z rána mohl do žaláře Kallistina.

Záměr se mu povedl — císařský úředník ani vrchní soudce nemohli žádosti vrchnímu obětníku odepřítí — běžel o věc vládní.

Ujednali, že zítřejším dnem z rána doprovodí oba obětníka do žaláře.

Do těch dob doufal však tolikéž vrchní soudce, že dojde nařízení z Kartaga — o ďábelském úmyslu starého pohanského hříšníka neměl nikdo z nich ani potuchy.

Dívka byla v žaláři již na třetí den.

Poledne minulo — žalárnice přišla na návštěvu k uvězněné.

Mimo jiné prosila dívka vřele návštěvnice, aby jejího těla nepohřbívali, jakož bývalo obyčejem, na místě pohanském, nýbrž aby je vydali biskupu Cypriánovi, kterýžto se o ně přihlásí v čas.

Žalárnice o tom nechtěla ani slyšeti, vymlouvala Kallistě všecko opětně, a to vroucně i úpěnlivě jí žádajíc, aby nekazila mladého života svého.

Za hovoru prchlo odpůldne, ani se nenadály — zacházející slunko zlatilo na posledy žalář nebohé dívky, paprsky jakoby laškovně ozářily lepou postavu sličné Řekyně.

Žena, majíc na práci, aby rozdělovala stravu vězňům, odešla — dívka pravila, že dnes nepožije ničeho již.

Žalárnice odešla, přejíc odsouzené „dobré noci“.

Kallista chodila chvilku po světničce, pozorujíc, jak lesk slunečný poskakuje z nábytku na nábytek — až zmizel zrakům opuštěné dívčiny.

A tu se vloudila do srdce jejího zžíravá úzkost, vlasy se jí ježily, nohy se třásly — smrt se dávala znáti u všeliké hrůze své.

Dívka usedá na postel, vydychujíc z hluboka — spěchá do stolku a vyndává obraz Kristův, kteréhožto jí žalářnice půjčila. Byla to památka po zemřelé mučednici — totiž po dceři bývalého úředníka v Sice, kterážto zahynula v Kartagu, jakož jsme slyšeli dříve již.

Hrůza hrůzoucí vkrádá se v mysl dívky nebohé — totě jakoby zápas smrtelný.

Srdce její tušilo, že nebude již dlouho tlouci.

Na kolena, temně lkajíc, vrhá se horlivá křesťanka a žaluje kříži krutou srdce tíž:

„Ó, Kriste, jenž jsi sám sklonil hlavu, utýrán byv věncem trnitým lidských muk — obrať ke mně milostivé zraky, vyslyš, vyslyš úzkostný můj ston, rozplaš ustrašivé v duši mraky, utiš v srdci dravých bolů skon. Dopřej mi síly, dopřej odvahy, dej posily, pošli smilování — ať neklesnu, ať vytrvám. Ó, Spasiteli světa, jenž jsi, stepán jsa třtinou potupy, ve smrtelném ještě boji vyslal Matce pohled láskyplný — dopřej, ať zachovám tu pásku víry svaté — nevydávej mne vrahům na pospas. V slzách volám k tobě, Kriste: sešli spasný paprslek v ubodané srdce mé — nechť mučenickým věncem spjaté skráně složím k nohous tvým — ať zemru za tu církev svatou, pravou, zbudovanou na věčité skále. Ó, kéž u víře křesťanské duše moje z vazby zemské vzlétne v pravdy věčné sídla nebeská, tam, pod královny nebes hvězdným trůnem ať složím lilii čistoty, srdce panenské.“

Bože, Bože, Agellius se vynořil v rozechvělé mysli dívčině — tajemný hlas lásky k muži šeptal: „Vždyť netřeba, abys zradila víry své, řekni jenom p o h a n ů m, že nejsi křesťanka — jdi se kát z hříchů, dostane se ti odpuštění, můžeš býti taky ještě potom horlivou dcerou církve svaté.“

Agellius na tě čeká — jeť mu láska tvoje, čím rybě voda, ptáku volnost, květině rosa — jenom mu podej ruky, uvidíš, že se stará láska prudčeji ještě ozve nežli dříve. Vždyť jste si jakoby souzeni — oba máte stejnou výšku jako dvě mladé palmy, stejně jiskroaté oči, kadeřavé vlasy.

Prudce doráželo sladké plání v srdce mladé — sklonivši hlavu do rukou, podepřela se bojující dívka o stůl a mnohou chvíli u hlubokém byla dumání — ňadra se jí prudce vlnila.

Znova spřádá rozohněná mysl obraz prostomilý. Je Agelliovou ženou — usídlili se na vzdáleném statku na horách — pestrý luh a modrý věnec hor vábí otevřeným oknem, jaré listí vína dere se kol statku, pod střechou štěbetává rodina ptácat. Dvě smavé, černé oči Agelliovy se upírají Kallistě v obličej, kolem krku laskavý muž ramenem ji objímá. Potom bloudí spolu, zadumáni jsouce, sadem zákonků — avšak matka se mihne v dáli. — „A ch“, vykřikne dívka — „matko, matičko, jak bych tě mohla zraditi já, Kallista tvá!“

Jakoby vánek osvěživého večerního větríku, hojí upomínka na matku z bodané nitro dívčino.

„Matka, matka — totě zřídlo mé útěchy, zdroj pozemského štěstí, studnice čisté lásky za těch dob útrap a běd. Kde jsou doby mého mládí, kdy jsem prosta byla veškeré starosti; matka se starala za mne, líbala mne, na klíně ošetřovala jako zřítelnici oka svého — její lahodná slova, zpěvy, rady a výstrahy!

Můj starostlivý, dobrý, laskavý tatíček!

Ó, jak jsem bývala bezpečna za ochrannýma křídly lásky mateřské, ano, láska mateřská byla mi nejmocnějším lékem, abych snesla trpělivě nehody bouřlivého života — tatáž láska mne posilní, abych v y t r v a l a. Láska mateřská vložila mi do srdce d v a d r a h o k a m y: „Lásku k Bohu, lásku k národu a vlasti!“

Mysl se ztišila; dívka vstala a popošla k oknu.

Byla jasná a teplá noc. V ten den na večer jakoby schválně, zrovna lůza utichla, nasytivši lačný žaludek, dřímala snad někde po peleších — na večer bylo pokojno.

Ve městě skoro vše již spalo — jenom v ležení a na

hradbách ozývalo se volání stráží, dohořívající ohně metaly po blízkém okolí rudou září.

Otevřela okno — z dále ozývaly se výkřiky lúzy za městem.

Dívka vydechuvši hluboce z vlnivých ňader, zbledla se do nesčetných, planoucích na nebi hvězd a seřjavši ruce na prsou, zašeptala: „Jaké hluboké ticho, jaký blahý klid a svatý mír v tuto chvíli všudy zavládl.

I v ňadra má vkrádá se slastný onen pocit ztišení a poklidu, blaživě konejše srdce moje rozbouřené — ó kéž bych jen mohla klidnost na vždy uchytit, upoutat — darovala bych ji zemi nešťastné.

Avšak nemožno, nemožno.

Již za několik dní snad rozlítí se krajem tím nejkrutší pronásledování — kde teď ticho největší, tam bude řev a lomoz pohanstva, jásot žoldněřův a úpění dokonávajících a ztrýzněných. Ó, kdy dojde lidstvo oné velebné chvíle, aby uznal každý a ctil tvoji moc, Otče nebeský.

V pozadí vycházel měsíc za Sikkou, a stříbrné jeho světlo rozlévalo matnou září. Strážné ohně dohořívaly a zhasínaly.

Dívka ustoupila od okna, oděna jsouc, usedla na lože jenom jakoby na chvíli — šeptala modlitbu, pomalu se kladla, až se položila na lůžko — a již unavené oči se zavíraly. Vábná ňadra dívčina ještě z hluboka volně oddychla — a rychle skláněl se sladký spánek na umdlenou Kallistu.

Usnula, ani se neodstrojivši.

Anděl strážný zašuměl dívce opuštěné ukolébavku — chvílky její byly sečteny — silný, zdravý spánek ukolébal odsouzenou v náruč svoji. Ani dost málo se nevyrušivši, spala sličná, hrdinná Řekyně až do tří hodin do rána.

A tu zabuší na dveře žaláře jejího prudká rána — dovoliltě žalárník, aby se dívka na noc zavírala sama. — Zabuší druhá, třetí, čtvrtá, již taky hrozivé hlasy ozývají se z venčí — děvče se probere ze spánku, vyskočí z lože — co to? Nemůže poznati ani se upamatovati, že ulehla, neodstrojivši se.

Spěchá, otevře — matná záře svítilny ji obleskne — vrchní soudce, vládní zástupce a jakýsi potměšilý, ohyzdný

stařec s očima odpornýma jakoby bazilišek derou se do žaláře — v zadu hledí, všecka jsouc ustrašena, žalárnice s mužem svým.

Proč jí ráno vyburcovali, včera ani slovem se nezmínivše?

„Bohové tě ochraňtež, dívko spanilá — přicházíme se tě otázat, jak jsi se rozmyslila stran víry křesťanské. Vidíš, běží nám o to, bys poznala sama, že bloudíš — proto se nabídl tuto vrchní obětník bohův vševládných, že tě vyvede z omylů a vysvětlí ti jak vadna víra, pro niž chceš zmařiti mladý, svěží život svůj!“ připravoval náměstek.

„Posaď se, posaď. Nestrachuj se ničeho — uznáš li naší dobré vůle, můžeš byti ještě v tuto chvíli volna!“ pravil vrchní soudce.

Ujav s oteckou vlídností dívku za ruku, potiskl upřímně a tázal se laskavě, není-li churava.

Kallista usedla na lože, vládní zástupce za stůl a vrchní soudce opodál. Žalárník s chotí stoupili do stínu. —

Blízkavé světlo ze svítilny na stole chabě osvětlovalo tajemný soud.

Obětník postoupiv obezřele blízko dívce — pravil: „Tys prý pohaněla našich bohů vševládných — což nevíš, že Řím se domohl slávy své pomocí a stálou posilou nebesťanů olympských, a to proto, že jich vždy Říman uctíval a jim se klaněl?“

Jakoby oživena, vztýčila se dívka a zvolala: „Mýlíš se velice, domnívaje se, jako by bohové vaši měli o to zásluhu, že zmohutněla říše římská — její moc a sláva dopuštěna byla pouze dočasně nevyzpytnou moudrostí Páně, aby pomohla táže mocná říše šířiti a tužiti símě víry křesťanské — až se ujme a vzroste svatá víra Ukřižovaného Syna Božího — tož zanikne a zmizí i slavná drubdy říše vaše, protože nepoznala času navštívení svého, protože pohrdla mravním řádem — odmítla nabízený skvost víry v Krista Jež se — již dějiny národa vyvoleného za dob královských jasný nám dá ají důkaz, že netečnost nábožen- ská, pýcha vůči Bohu a Kristu Pánu působí zkázu veřejné moci a slávy zemí — jenom víra v Boha pravého, v Boha

křesťanského, trvalou je záštitou říší a národů,“ * hájila dívka, vybavivši se z veškeré hrůzy i strachu.

„Totě šílená myšlénka!“ zařval pohanský obětník, „že náš Řím domohl se slávy s dovolenou a pomocí vašeho Boha!“ —

Kolem úst objevila se mu pěna vztekem a ruka se mu smekla do záhybů řasnatého šatu.

„Ano, tak tomu je v skutku a v pravdě — vždyť není daleka doba ta, kdy se rozpadnou zúplna vaše modly, a místo obětí krvavých, hnusných, zaplane oběť čistá nového Zákona všady a hojně — Řím bude poroben, ano poroben bude sehnaným zástupům, surovcům germánským!“ hájila živěji ještě Kallista.

„Totě urážka bohům — pohana říše — zločin uražení veličenstva!“ vytýkal obětník, všecek jsa rozhorlen, přítomným úředníkům.

Žalářník i jeho choť se strachem třáslí.

„Mně se všecko zdá, že se to dnes rozhodne — ubohá dívka — nechce štěstí svému!“ bědovala žalářnice.

„Mlč, ať někdo neslyší!“ varoval žalářník.

„Ano, smutný pád Říma bude dopuštěn mocí Boží na výstrahu jakožto obraz pomíjející slávy pozemské — a neomylnou pravdu zahlásá, že ne počtem ani rozlehlostí krajin, ani množstvím a bohatostí měst ani hojností vojska — nýbrž ctností a dobrými mravy občanů a vlády vzrůstá se síla říše a blaženost poddaných — a že nemravnost a prostopášnost jako jednotlivým osobám tudy i veškerému státu, byť sebe byl mocnější a domýšlivější — na jistou bývá záhubu.

Za to, že pronásleduje Decius církev Páně a nechce a nechce mermomocí uznati moci a zásluh Syna Božího — dokáže ztrátou moci a krutou, trpkou porobou synů svých hrdá Roma, že Bůh to křesťanský, co vládne osudy národů. Ano, váš Řím býval nejslavnější, pokud nejctnostnější — každá bouře nepřátelská se odrážela od hradeb jeho, dokud jich hájila láska vlastenská; slavně se rozlé-tali širým oborem země vítězní orlové římské, pokud je sprovázela kázeň dobrovolná — rády bydlily Musy na

* Viz „Národopis“. Napsal Dr. Jaroslav Vlach. II., str. 22.

rozkošném pohoří Kampanském, pokud vanul jasný vzduch svobodné a mírné vlády — když však slavný Řím poskvrnil ruku svou, rozdíraje krutými ranami dílo Ježíše Krista — jakoby obrátkou ruky opustil ho tolikéž genius šťastný — již nyní kolísá jako vetčný stařec — vláda zbabělá záplatuje krutými divadly a pronásledováním křesťanů bídu svoji, myslíc, že tudy na chvíli zalepí oči lidu, kterýžto zbabělost a ničemnost soustavy vládní již již poznává. Lásku vlastenskou zapudila podlá sobětnost, starou kázeň nevázanost, mírnost a vhodnou svobodu ohavné ukrutenstvo a chabá nedůvěra.*

Ručím za to, že ukrutný císař Decius, který sobě usmyslil, že naprosto vymytí víru Syna Božího — nedožije se dlouhého věku ani vlády — máme dnes dvacátého šestého května r. 251. Jsem přesvědčena, že za rok již nebude ničiti jediným škrtnutím péra tisíců životů ubohých křesťanů!“ důrazně hájila dívka.

„Snad se mylíš, dítě — vždyť za dřívějších časů nebývali křesťané tolik vrtošivi a svéhlavi,“ odtušil vrchní soudce; skoro se trochu mrzel již na dívku.

„Ovšem, že ne — totě láje vzdorovitá, kterážto chce zvrátiti úctu bohův vševládných!“ zasoptěl jako podrážděná šelma, když se chystá na skok, pohanský hříšník.

„Že ne?“ otázala se důrazně Kallista. „Patrno, že znáte málo dějiny víry naší — již apoštolové vykrváceli, umučeni byvše proto, že se nedali zviklati u víře od mistra zděděné!“

„Lžeš,“ zařval obětník — „vždyť zemřeli všichni přirozenou smrtí!“ bylotě sešedivělému hříšníku o to, že je zahanben.

„Lžeš ty a usvědčím tě o tom hnedle — sv. Petr byl ukřižován 29. června roku 67. hlavou dolů** — sv. Pavla stali 29. června v týž rok — sv. Ondřej 30. listopadu r. 72. byl ukřižován — sv. Jakub starší byl stát r. 44. — sv. Jakuba mladšího ukamenovali 10. dubna

* Viz „Obraz starého světa“ od Frant. Jos. Smetany, profesora v Plzni. R. 1834. Str. 239.

** Viz v té příčině „Čtení o milých Svatých Božích“ (legenda). Napsal dr. Jan Bílý. V Praze, r. 1865.

r. 61. — sv. Filipa ukřižovali r. 81. — sv. Bartoloměj byl na kříž přibit — sv. Šimona pilou rozřezali — sv. Juda byl stát — sv. Tomáš proklán byl oštěpem, když na kolenou kleče se modlil — sv. Matouš, slouže oběť mše sv., dřevcem byl probodnut — sv. Matěje kamenovali a posléze stali r. 63. — usvědč mne ze lži, můžeš li, myslíš, že křestankou jsouc, neznám dějin víry své?“ a nedořekla již — nýbrž se zvrátila na lůžko.

Mihnultě se sveřepý pohan šipkou — a již se za bleskla dýka jeho na prsou dívčiných; *bodnul ji do srdce.*

Oba úředníci se zvedli střelou, skočili k loži a křísili dívku — avšak anděl smrti zavlál již chladným křídlem v proklané srdce dívky šlechetné; z rány se řinul čisté krve proud; — jakož slíbila ubohá Kallista Bohu všemohoucím u i Panně Marii, že si vyrve i živé srdce z ňader ve službě Páně, a tak jí taky svědčilo — sama si ho ovšem nevyrvála — avšak sveřepý obětník dobře mířil — ani slůvka nepromluvily již malinové rty spanilé dívčiny — rázem zhynula.

Jako lýtý tygr soptě vztekem, ukájí zloby a vzteklosti obětí nevinnou, tak zuřivý mstivý obětník schladil záhu svoji krví Kallistinou. Když mu dívka zvěstovala brzké zničení říše římské, nebyl dohnán k vraždě, protože srdce jeho dávno vyhaslo z plápolu pro vlasť — kdyžto však líčila skutky a smrt učeníků Kristových, zaplála hrud' jeho klamnou hrdostí, nebyl s to, aby slyšel chválu vyvolených Páně.

Dával přísnou důtku soudce i vládní náměstek obětníkovi, že nebyl k tomu práv, aby zavraždil odsouzenou — avšak baziliščí oči jeho hrajece ďábelskou rozkoší, metaly výčitku, jižto ústa vyslovila: „Urazila vládu — mějte se na pozoru, abych toho neudal na příslušném místě — zaplatili byste to službou a po případě životem svým!“

Kousající do pysků, odvrátili se oba úředníci s pohrdou od bídného vražedníka. Avšak obličej jejich patrný dávali důkaz, že jim z toho srdce líto dívky zhynulé.

Hanebný obětník se vytratil jako šelma ze žaláře — zločinný záměr se mu povedl — již nebude Kallista lákati horlivostí a rozhodností svojí ostatních křesťanů, aby vzdorovali a posmívali se bohům vševláduým a šířili víru Kristovu.

Žalářnice, zabědovavši, vrhla se s pláčem na mrtvé tělo mučnice Kallisty.

Úředníci nařídili co nejprísněji, ať se ani slůvka o tom nedostane na veřejnost, mrtvola prý budiž zatím uschována, a na večer, ať ji žalářník pochová do osamělé propasti za hradbami s veškerým tajemstvím.

Kdyby se někdo poptával, ať mu řeknou, že byla v noci dívka odpravena a pohřbena.

Žalářník jim ovšem slíbil, že vyhoví až do nejmenšího danému nařízení. Sotva však odešli, tuť se vrhla před ním na kolena manželka jeho a prosila, jak jen mohla a uměla muže svého o dovolení, aby mohla dáti biskupu Cypriánovi o tom zprávu — ať si ji pochová po způsobě a řádě svém, jak pochová.

Žalářník dlouho otálel, avšak z úcty vůči zavražděné povolil své choti.

Poctivá žena hořce plačíc a bědujíc očistila mrtvolu; umyla i učesala pěkně. Neměla však Kallista v líci odpor-ného výrazu, nikoliv — zdálo se jakoby cosi chtěla říci — poslední slovo ustrnulo na rtu, když ji bodnul v panenské srdce bohapustý zlotřilec.

Zatím odnesli zavražděnou do prázdné světnice. Hoch běžel úprkem na hory, hledat biskupa; šťastně ho zastal doma.

Uslyšev lidomilný kněz, jakouže smrtí zabynula zbožná dívka, zabědoval bolestně.

Nemeškal a spěchal jakoby o závod do vězení. Bylo to ovšem na pováženou — kdyby byl ten onen zrádce udal na úřadě, cože se děje, tož by to byli všichni zaplatili smrtí. Avšak, jako by tomu všemu ruka Páně žehnala, uchováno všecko v tajemství.

Biskup se zahleděl do mrtvoly dlouho a dlouho. Nebědoval, nenaříkal, jenom němý bol jakoby ryl ocelí ve tváři šlechetného kněze.

Slzy se mu z očí hrnuly jako hrách bohatě, modlil se až do samého večera u zbožné Kallisty.

Kdyby o tom věděl Agellius — škoda, že o něm není ani potuchy.

Temná noc zahalila tmavým pláštěm město — vzešla půlnoc.

Ze soudnice vyšel tajemný průvod; čtvero osob (Cyprián, žalárník s chotí a hoch) vynášelo rakev s posvátnou úctou. Za budovou čekal malý vozík s koníkem; uložili rakev na vůz, žena hlasitě zaštkala. Cyprián poděkovav vřele všem, rozloučil se s nimi. Usedl na vůz, hoch se vyšvihnul napřed, pobídl komoně, jeli pomalu ku tajné brance.

Žalárník šel za povozem až sem. Otevřel a pokloniv se uctivě, rozloučil se s knězem. Uzavřev branku, ohlédl se kolem obezřele, není-li tu zbytečný svědek nějaký.

Všudy mrtvo, ticho.

Došed příbytku svého, pravil manželce své:

„Vidíš, Lucie, nebýval a nejsem přítelem křesťanům, avšak ode dnešní chvíle jim budu přece usnadňovati žalář, pokud mi bude možno — jsou to hodní lidé. Je mi té holky líto velice, kdybych mohl obětníka skoliti, učinil bych tak ještě v tu chvíli!“

„Tak vidíš, že došlo na slova má, věděla jsem, že to sám uznáš!“ odvětila žalárnice, plačíc usedavě.

Nebylo daleko do svítání, když přijeli Cyprián s chlapcem na místo určené. Vypráhnuvše koníka, jali se kopati hrob.

Neostýdal se důstojný, zasloužilý biskup a pomáhal sám kopati, bylatě; to poslední služba „hodné Kallisté.“

Hrob byl vykopán, Cyprián jej vysvětil, vykropil mrtvolu; a již spouštěli rakev do hrobu.

A tu spanilá jitřenka objevila se na nebi, *jako by chtěla taky prokázati poctu sestře slíčné, kterážto zemřela čistou, nejčistší láskou.*

Červánky pozlatily rakev vábným leskem i ostatní dva hroby Aglajův a Hesychiin posypaly paprsky třpytnými.

Uloživše mrtvolu, zahrabali a naházeli násep umučené křestance.

Když dodělali prací svých, poděkoval biskup vřele mládenci za laskavou ochotu i službu. Hoch se pomodlil na novém hrobě, zulbal knězi dobročinnou ruku a dal se na cestu k domovu.

Biskup poklekl ku hrobu a zvolal z hlubokosti duše své:

„Co jsem sluhou Páně, neviděl jsem tak obětavého a horlivého vyznavače, tys ukázala vzor druhům u víře i družkám svým. Nezahyne jméno tvé, nikoliv, nýbrž chválou a slávou rozpěje se zároveň se semenem víry křesťanské po všem světě. Já, tvůj učitel, žehnám a děkuji ti, děvo šlechetná. Hospodin nechtěl, aby suroví katané zneuctili panenského těla tvého, nýbrž dopustil ti smrti čestnější. Chválíc Pána, vypustilas duši. Ovšem, že mne nyní neslyšíš, avšak duše tvoje na mne hledí z výšin nebeských. Vypros mi tam, Kallisto drahá, vypros mi smilování na Soudci věčném, abych vytrval, jako ty až do dechu posledního ve svatém dědictví víry velebné, vypros smilování Církvi svaté!“

A modlil se ještě dlouho. Požehnav křížem hroby, odcházela vratkým krokem na hory. Srdce jeho se chvělo úzkostí, předvídala, že hrozné bouře a pronásledování ještě svědčí Církvi Páně.

Hoch vjel branou do města. A tu potká rozlícenou ženu — Frýnu. Vztekem se tetelila jako osykový list, — pyšná Řekyně prý zmizela — odpravili ji tajně. Byla pozbavena hříšná žena ďábelské rozkoše, nemohouc hleděti, jak umírá sličná Kallista.

„Co's vozil kde!“ vyjela si Fryna na hocha. Znalatě, že to synovec žalářníkův.

„Rozumy za zuby!“ odsekl jí chlapec.

„Nezdvořáku, jsi jako tvoji přátelé. Všecko jedna spřížka, soud a žalárnici i ten císařský popyšnělý pán!“ spílala rozsápaná žena.

Tu však kráčel kolem zrovna Calphurnius; znal ženu z úřadu, chodila tam udávat křesťany — již za příčinou drahé Kallisty, na kterou sebrala tolika ohyzdných klepů, měl jí plné oči — slyše, jak spílá úřadu, nemeškal a rázem jí hlavu srubnul.

Jakožto úřední příčinu udal, že pohaněla úřad, což za nynějších nepokojných časů mohlo prý záhubně působiti v lid, již tak dosti nepokojný a neposlušný.

Udání jeho bylo přijato; mrtvola Fryny za čisté skutky a hříchy, hozena byla do jámy, kam bývali pochováváni odsouzcenci. Stihla ji taky zasloužená pokuta.

Setník ráno šel na soudnici poptat se, jak se věci mají, soudce mu řekl, cože se událo s Kallistou. Calphurnius měl trpkou poznámku na jazyce, avšak v čas ji ještě polknul, jenom pěsti zafal vztekem.

XXVI.

Zatím se snažil Aristo ze všech sil, aby pohaul prokonsulem ve prospěch a záměr svůj — marno. Jako skála byl úředník ani písmene neslevil.

Když viděl Řek, že nelze a nelze nikterak získati vládního náměstka, odešel všecek jsa zarmoucen.

Do Sikky se navrátit nechtěl za žádnou cenu — co dělati?

Sestra neustoupí; svěhlava jsouc, raději strpí smrt, než by odřekla.

I napsal dopis Kallistě, louče se s ní a zasílaje zároveň dýku, aby se zavraždila prý sama, dokud čas, když nechce a nechce jinak. Ušetří prý aspoň bratru svému hanby a sobě taky.

Polovici dědictví raději oželel, třeba, že by se mu byly hodily peníze, byl zrovna v úzkých; avšak nepravý stud mu bránil, aby se navrátil do Sikky.

Dopis měl vládní sluha odevzdat Kallistě, až se navrátí s rozkazem prokonsulovým do Sikky.

Sluha dojel města odpoledne — ovšem, že dívka nepotřebovala již porady nešlechtného bratra.

Aristo si vyhledal v Kartagu zaměstnání a žil tam dosti vesele. do Sikky již nepřišel. „Styděl prý se, že mu sestra učinila takovou hanbu.“

XXVII.

Ještě v týž den na večer, kdy zahynula Kallista, sešel se setník s Juliem, strýcem Ag-liovým.

Jakoby náhodou, zmínil se starý obchodník o Kallistě, poptáváje se, jak se jí daří, a je li na svobodě.

I uvěřil mu zarmoucený vojín o smutné události.

Starému Juliovi zalily se oči; „takového trestu děvče nezasluhovalo.“

Rychle si našel záminku a rozloučil se Calphurniem. Přikvapiv domů, ještě v tu chvíli vysvobodil Agellia z vězení.

Jaký žal otrásl již tak zarmouceným mužem, když se dověděl, jak zahynula jeho spanilá nevěsta, nelze povědět — jako když blesk zachvátí mladý strom.

Nelkal, ulebědoval — zblednuv jako úběl, zalomil rukama a sřítíl se na zem — omdlel.

Když v něm opět síly vzpružily, tož neřekl ničeho, než:

„Strýče, víš nejlépe, že jsem Kallistu miloval jako oko v hlavě; proč jsi mi nedopustil, abych zemřel s tou duší šlechetnou? Krutě jsi jednal vůči synovci svému!“

Navrátiv se na popluží, zařídil, čeho bylo nejhlavněji třeba, i odešel hledat Cypriána.

Zastal biskupa zrovna, když obětoval mši sv. Vydali se spolu na hrob Kallistin, poklekli a dlouho se modlili.

Potom se zvedl Agellius, uchopil kněze za ruku a zvolal:

„Tady na hrobě drahé Kallisty činím slib Bohu všemohoucímu, že se chci ode dneška věnovati službě Páně — budu knězem. Slabá dívka mi ukázala cestu, jakže se obětovati může dítě za rodiče a za bratra, Mám taky takovou povinnost, máti má krutě zhřešila, bratr rozumu je pozbaven, dívka milovaná dřímá věčným snem — nuže, službou Páně budu a místo liché žalosti přičiním se, abych byl hoděn přátelství a lásky Kallisty zhynulé!“

Biskup Cyprián kleče, hleděl, všecek jsa udiven, jakémuže že slibu podrobuje se Říman.

Vida, že činí tak nikoliv z matné obraznosti, anobrž myslí rozvážlivou a rozhodnou, slíbil mu podporu a pomoc.

Agellius dal výpověď, ustanoviv za sebe starého vinaře jakožto zástupce, než by došlo rozhodnutí od Felix a Euthymia z Říma. Chatku daroval Asparovi za věrné služby, pozemky prodal, a rozloučiv se upřímně i uctivě se strýcem a smutně s chorým Jubou, odebral se na radu Cypriánovu do Aquileje, kdež hodlal po odbytých studiích dáti se posvětit na kněze.

Pozemky Kallistiny Cyprián prodal; polovinu rozdělil čeledi, druhou polovinu schoval pro Arista, až se shledají.

Zavládlo děsné pronásledování křesťanské veškerou říší římskou, čtenář čítaje o tehdejších krvavých trestech a mučeních bezděky odkládá knihu.

Tolikéž v Sice řádilo to zle, až posléze bohaprázdný císař Decius zahynul v bitvě s Gothy, kteří překročivše poprvé řeku Dunaj, učinili vpád do zemí římských.

Císař vytáhl polem na ně, avšak v Mesii či nynějších Bulharech poražen byv, utonul v bahně v říjnu r. 251. Podvůdce Gallus jej zradil.

Smrtí Deciovou utichlo na chvíli pronásledování.

Za císaře zvolen byl potom od vojska Gallus (251. až 253.). kterýžto sužoval křesťany opět, nedbaje toho, že všichni jeho předchůdcové pronásledovníci skončili smrtí nešťastnou.

Tyran Gallus poručil totiž, aby každý za příčinou moru zuřícího obětoval bohům vševládným. Jelikož mu křesťané nebyli po vůli, tož je pronásledoval. A přece za doby strašlivého moru objevila se v nejlepším světle láska křesťanská. Pohané, bojíce se zbaběle nákazy, opouštěli své nemocné a choré. Křesťané však důvěříce v Boha, ošetřovali pohany i křesťany; bohatí obětovali statky, chudí péči i ošetření.

A přece zapomenuli sveřepí pohané hnedlinko, jakmile potuchla nemoc, služeb sobě křesťany prokázaných a týrali vyznavače Krista Pána opětně.

Biskup Cyprián za těch dob již byl z vyhnanství opět doma — činil zrovna divy obětavosti za dob strašlivé nemoci — Agellius byv patriarchou aquilejským na kněze posvěcen, ujal se duchovní správy ve svém rodišti — v Sice.

Ačkoliv málokde úřady popřály ušetření kněžím křesťanským, tož byl kněz Agellius v Sice přece trpěn. Vážiliť si ho pohané i křesťané, neboť věděl i uměl vyhověti všem. Jakoby smrtí Kallistinou pronásledování v Sice bylo zažehnáno.

V čas nakažlivého moru zemřeli tolikéž starý Julius i bratr Juba.

Modlitby Agelliovy, by se poznali oba muži a přijali nabízenou náruč Církve, vyslyšel Pán.

Juba nabyl asi týden, než zemřel, jasných chvil; bratr kněz ho připravil, pokřtil a posléze zaopatřil.

Julius zemřel tolikéž křesťanem.

Krutý císař Gallus zahynul i se synem svým Volusiánem v Itálii r. 253., byv vojskem zrazen i usmrcen.

Nový, samozvaný císař Emiliánus již měsícem srpnem v témže roce zemřel, zrovna onou smrtí jako Gallus.

Valerián, (253.—260.) přítel a mstitel Gallův, ujav se vlády, přál na poprvé velmi křesťanům. Avšak dav si později namluviti kouzelníkem pobanským, svým dvořenínem Makrinem, ohyzdných lží a pomluv o víře Kristově, trýznil taky křesťany strašlivě.

I chvíle Cypriánovy byly již sečteny — strádal opět ve vyhnanství, až posléze zemřel smrtí mučnickou — byv stat 14. září r. 258.

Když došla tato smutná zvěst obce Kartagenské, tož zvolali prý mnozí hlasem bolným: „Pojďme, zemřeme s ním!“ Tolik milovali biskupa svého.

I vzali si drahé ostatky jeho a v tichém bolu je pochovali.

Agellius byl u svého mistra v žaláři; dostal od něho taky polovinu peněz za pozemky Kallistiny, aby jich užil v dobro Církve své. Aristo o sobě nedal věděti, z Kartaga zmizel jako rtuť — snad prý již nežije. Byl by rád zemřel Agellius s Cypriánem; avšak ve službě Páně sešedivělý kněz nechtěl tomu nikterak, udávaje za důvod, že je Agellia třeba věřícím.

Brzy potom svedl Valerián nešťastnou bitvu s Peršany, v nížto byl poražen a zajat. V pozdním stáří pykal hoře zbujnělé ukrutnosti své: král perský Sapor užíval staříckého císaře římského za podnož, sedaje na koně.

Zatím se símě víry požeňnané v Sice rozmohlo; již za vlády Valeriánovy tam bylo založeno biskupství. Agellius byl zvolen první na tuto hodnost v rodišti svém.

Avšak za pronásledování Valeriánova tolikéž a dlouhý čas trpce strádal u vyhnanství na horách atlaských, pobýval v bývalém úkrytě svého mistra Cypriána.

Když se dostal na vládu Gallienus (260.—268.), tož se dostalo křesťanům kýženého, žádoucího míru.

Biskup Agellius, byv vysílen velkými námahami a pra-

ce mi — pomalu chřadl a slábl — nemaje již daleko poslední hodinky, oddychoval na loži. Kněží se modlili kolem žalmy a modlitby.

Bylo po půlnoci; oknem otevřeným vál svěží chladný větřík.

Do komnaty biskupovy vešel sluha a pravil lékaři, že se dovlékl na práh paláce biskupského zbídnělý, sešlý křesťan stařec, kterýžto jistě v nejbližší chvíli vypustí ducha — přeje si však mermomocí poslední útěchy od biskupa.

Vysvětlil mu prý, že to zhola nemožno — „jenom abych prý řekl, že se jmenuje Aristo a je bratrem Kallistovým.“

Agellius zaslechl slova onoho, třeba že již slábl jeho hlas i sluch — ústa zašeptala: „Mistře, Kriste Ježíši — ještě chvíli!“

A hle; jakoby se síly navrátily — zdvihal, až se zvedl na loži a žádal, aby onoho starce přinesli do komnaty k němu.

Vyhověli hnedle jeho poslednímu přání, položili choreho cizince na nosítka blíže lůžka Agelliova a odešli na chvíli.

Churavý cizinec prosil namáhavě i úpěnlivě, aby ho Agellius na věčnost posilnil.

Když nesehnal, přece však zaopatřil za pomoci mladého kněze Agellius Arista, tož mu podal ruku smrtelnou bledostí již již znamenanou, kteroužto chorý zulíbal ústy již již stydnoucími — na nebi vzešla jitřenka.

Biskup Agellius cítil, že se blíží čas odchodu na onen svět Pomodliv se vřele, žádal, aby mu podali pouzdro ze schránky ve stolku.

Kněží a jáhnové odříkávali žalmy a modlitby — svěží vzduch vál oknem na čelo umírajícího sluhy Páně.

Otevřel pouzdro, avšak s nesnází velikou; neboť mu prsty tuhly již. Vyňav ozdobný křížek z havraních vlasů a skvostně malovanou podobiznu zhynulé Kallisty, usmáv se bolně, vzav do pravice křížek, do levice obrázek dívky sobě tak drahé, pro niž věnoval se vlastně službě Boží — přitisknuv zvadlý, stydnoucí ret na obličej mučence, zašeptal slabounce k Aristovi: „S Bohem!“ Zesnul tiše a spokojeně.

Aristo brzy za biskupem vydechl posledně.

Modlitby zdárné sestry Kallisty přece prospěly, ačkoliv bylo dlouho a dlouho, než roztála ledová kůra nevěry v srdci bratrové. Povedlo se však přece.

Dařilof se mu v Kartagu prabídně. Za války s Gothy dal se do vojště Deciova; byl zajat a posléze vichřicí válečnou zahnán do Španěl.

Vzpomínka na Kallistu nedala mu pokoje, hlodajíc stále a stále; aby uctil památku nebožky sestry své a zahladil útoky trestajícího svědomí, tož povolil a dal se ve Španělech pokřtiti. Avšak podstata zdraví jeho byla otřesena, souchotě se oň pokoušely. Dočetl se, že Agellius biskupem v Sicc. Vydal se na trapnou pouť do Afriky, putoval dlouho a dlouho. Na loď ho vzali zdarma. Kdo by neulitoval vetchého muže, kterýžto známku zžíravé choroby měl na sobě patrnou.

Došel Sikky, došel pokoje — shledal se s Agelliem. Nikdo by však nepoznal bývalého svěžího Arista — toť byl stařec nade hrobem, když se přibelhal ku dveřím biskupova obydlí. Památka sestřina učinila přece obrat v srdci a duši jeho, vina jeho i rodičů obětí Kallistinou byla smazána.

V církevních dějinách nedočítáme se ovšem o Kallistě africké, slulať po právu „Ammonar!“ Nazval jsem ji však Kallistou, t. j. nejkrasnější, protože si toho jména zasloužila veškerým právem; z rozkoší a slastí věkem mladým jí nabízených, přijala stránku nejlepší, a to: U p ř í m n o u, n e z i š t n o u l á s k u k B o h u, k t e r é ž t o l á s c e i ž i v o t o b ě t o v a l a.

Jak Kallista věštila před smrtí svou; tak se taky vyjevilo. Bývalou, slavnou říší římskou obrodili se suroví Germáné. R. 476. dokončilo císařství pyšné Romy za příčinou chabosti a nestatečnosti dráhu svou; bojoval Říman s Římanem, bratr s bratrem. Dvojí zradu spáchal spustlý Říman! Nepřijav víry Kristovy, neměl, kde by osvěžil hynoucího ducha svého duše neměla, kde by odpočinula: zabynul jako pohan, zradiv dědictví, víru Páně; kudy nohy sv. apoštolů kráčivaly, tudy svěřepí Gothové vodili krvelačné zástupy své. Nebrániv vlasti, zavinil její zkázu a přispěl, že zmohutnělo a vzrostlo škodlivé plémě germánské, kteréžto smísivši nevkusnou mluvu se spanilým jazykem la-

tinským, vyvinulo se jako nové plémě, Církvi svaté, choti Kristově, nepřátelské venkoncem. Bývalá moc a sláva říše římské nevrátily se nikdy již.

Za to však símě víry Kristovy rozmohlo se bohatě v šíř i v dál — slova Kallistina vyšla na jevo.

* * *

Dopsal jsem — odkládaje péro z ruky umdlelé, kráčím k oknu. — Krásná jarní noc zahalila zlatou slovanskou Prahu tajemným rouchem — lepá luna osvětčuje kostel sv. Jana Křtitele — Rodička Boží s dětátkem poblíží z průčelí zrakem laskavým, mateřským na Prahu slovanskou, na českou vlast. —

I myslím sobě, tiskna hlavu do rukou, je-liž krásnějších drahokamů v srdci lidském mimo lásku k Bohu a rodné zemi? Je-liž světejší, vděčnější práce, než se snažiti o pluzí Páně a národa roli dědičnou, jakož dokázali Agellius a Kallista? Nikoliv!

Tolikéž staří Čechové mívali zdárné heslo: A by každý hleděl, jak by rozhojnil slávu Páně a rozšířil užívání jazyka českého!

A je-liž krasších povinností a snah pro sluhu Páně, než, aby si hleděl nejspíše oněch hřiven? Nikoliv.

Či snad by přece ještě dnes byla platna trpká druhdy poznámka Veleslavínova: „Všichni jiní národové vždycky se o to starali, aby jazyk svůj rozšířiti mohli a zvelebiti. Sami toliko Čechové jsme tak nešťastni, že o poctivost jazyka nemáme péče — stydíce se za svou přirozenou řeč a naučivše se cizím jazykům, vlastní svůj jak nehodný potupujeme — kterýž tak starožitný, rozšířený, poctivý a slavný, ozdobný a hojný, užitečný a libý, jako třeba s jeden na světě!

A praví cosi u vnitru mém, že prý máme ovšem péči jakouž takouž o řeč, vlast a vědu, víry však že zanedbáváme — kterážto je přece taky vzácným klenotem po otcích zděděným — ta jich taky mnoho práce a krve stála. Věda bez víry je chaba; avšak věda vírou oživena jsouc, působí zdatně i živě. —

Myšlénka o Bohu všemohoucím člověka smrtelného povznáší i pokořuje. Bez víry nelze spasenu býti.

Na stolku mám Tómy Štítného „Knihu naučení křesťanského“, obracím se pro ni a čtu: „A když ma owocze byti nayprv musy pogyty zkorzene. A kakz kolywek korzen nenyje krasen wssak wssecka krasa kmene y owocze dobre pochazyje znyeho. Wyera gest zaklad a korzen wsseho dobreho. A kak se gest czemu nadyety když bych nayprw newyerzil ze gest, kak bych to mohl mylowaty.“

Naši vzorové kněží jako by se byli vžili do výstrah slov Veleslavínových a porad Štítného — bývaliť prvním sloupem víry, národnosti i písemnictva českého za dob krutých, palčivých až na smrt nepřátelských českému živlu.

Jména těch drahých, stříbrovlasých hlav zapsána jsou na věčnou památku v každé knížce o našem probuzení.

A kolik jest těch, o kterýchž nevíme a jichžto jmen ani neznáme?

A tudy nám mladým tím spíše povinností, abychom kráčeli za časů pohodlnějších chutě touže stezkou, kteroužto nám oni staří poctivci vyšlapali za dob krutých.

Nestačí, abychom jen hlavy zasloužilé oplakali, myšlénkám, jimiž veškeren život jejich býval prodechnut, hlavou přikývovali — nýbrž pracujme za příkladem oněch starých vlastenců o roli, jižto nám odkázali, s českým, věrným svědomím, vůlí pevnou a láskou čistou, jakáž se ozývala v srdci jejich.

Slib si dejme: Síly svoje Církvi, Vlasti obětujme!

Nákladem knihtiskárny Cyrillo-Methodějské

(J. Zeman a spol.)

vyšly následující spisy

V A L E R I E,

nebo-li:

jak křesťané opouštějí vítězně katakomby.

Historická povídka.

Napsal **Antonín de Waal.**

S povolením spisovatelovým dle druhého opraveného vydání
po česku spracoval

JOSEF MERGL.

Stran 280.

Cena 80 kr.

Povídka tato pro svůj velmi zajímavý a poučný děj
neměla by v žádné křesťanské rodině chyběti.

Slzy bolu, útěchy a naděje.

Sbírka nápisů hrobních,

jež sebral, sestavil a i sám složil

Bohumil Fr. Hakl,

děkan a biskupský vikář Hořický.

Cena 70 kr.

STARÝ DUB.

Pověst z Podřipska.

Napsal

Václav Doksanský.

Cena 36 kr.

Nákladem knihtiskárny Cyrillo - Methodějské

(J. ZEMAN A SPOL.)

vyšly následující spisy:

LISTY A KVĚTY.

Básně Vojtěcha Pakosty.

Cena 80 kr.

„Listy a květy“, které obsahují sedm tiskových archů, jsou rozděleny ve dva oddíly, z nichž první: „Znělky šumavské“ podává rozkošných 50 básniček, některé z nich jako ukázka uveřejněny v „Zlaté Praze“ a ve „Vlasti“ s velice pochvalnou potkaly se kritikou. Druhý oddíl: „Různé zpěvy“ zahrnuje v sobě cyklus rozličných básní, vesměs formou i obsahem dokonalým. Úprava „Listů a květů“ Pakostových jest velmi vkusná, a pročez básně ty co nejvřeleji doporučujeme.

Básně S. Gregorčiče.

S přivolením básníkovým ze slovenštiny přeložil

Vojtěch Pakosta.

Kněz Šimon Gregorčič zaujímá jako básník za dnů našich u sbratřeného s námi národa slovanského místo první. Jediným svazkem básní, jež dočkaly se v krátké době r. 1885 vydání druhého, získal si Š. Gregorčič zvučné jméno po všem slovanském světě. —

Básně tyto v plyném a věrném překladu Vojtěcha Pakosty, opatřené vkusnou podobiznou autorovou v úpravě skvělé (stran 160) doporučujeme co nejvřeleji.

Cena výtisku 1 zl. 20 kr.

Na skladě v Cyrillo-Methodějském knihkupectví
(G. Franel)

v Praze, Malé náměstí č. 143—I.